SERIA III ANUL IV—No. 152

5 Lei Exemplarul în țară
10 Lei Ex. în străinătate

Duminică 4 Noembrie 1923

Adevĕrul Literar și Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897
CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

în pagina III-a
Părți râmnicene și putnene
de N. IORGA

Premiile ministerului Artelor

In jurul premiilor „acordate" anul acesta, pentru prima oară de ministerul Artelor, s'au ivit în lumea literară discuțiuni care pun ministerul într'o situațiune delicată. D. Rebreanu în „România", d. N. Davidescu în „Aurora" și d. Dem. Teodorescu în „Adevărul" au arătat, glumind sau molestând, după temperamentul fiecăruia, cât de nedrept, de anti-artistic și de ridicol a fost chipul în care s'a făcut această distribuție de „premii". Și nedreptatea a lovit mai puțin pe cei ce se socot injust înlăturați, de cât pe cei care au fost „distinși", fiindcă, negreșit cea mai mare parte dintre „premiații" ministerului meritau să aibă o mai respectabilă onorare!

Premierea înseamnă o alegere, iar alegerea pretinde o autoritate care să selecționeze. Confrații mei au întrebat pe drept cuvânt: care este acea autoritate? Ministerul care avusese ciudata neglijență să nu publice, cum se obișnuește în prealabil, membrii comisiunei de premiare, avea datoria ca cel puțin după oficierea misterioasei slujbe, să ne comunice numele preoților chemați, pe furiș, să ungă!

Ministerul continuă, însă, și acuma, să rămână discret. Unul din confrații mei a avut brutalitatea să pătrundă în misterul ministerului și ne-a adus înștiințarea, că numita ungere nu s'a făcut chiar de cine știe ce cardinali ai literaturii, ci numai de un simplu diacon, care în afară de talent are norocul, și mai mare, de a fi din întâmplare nepotul Papei!

Cei miruiți au tot dreptul să se bucure de o prietenie atât de generoasă, dar noi nu putem ridica acest gest de dărnicie la rangul unei reale distingeri. Având pentru cea mai mare parte dintre premiați o deosebită stimă literară, regretăm pentru ei iregularitatea celor întâmplate.

Faptele însă nu ne surprind. Ministerele nu pot fi autorități competente de gradare a meritelor artistice. Toate premiile oficiale, care se institue, nu sunt de cât atâtea noui prilejuri de amestec al politicianismului în grădina roză unde vrem să respirăm în liniște și libertate.

A. de Herz

Stă castelul singuratic, oglindindu-se în lacuri,
Iar în fundul apei clare doarme umbra lui de veacuri;
Se înalță în tăcere dintre rariștea de brazi
Dând atâta întuneric rotitorului talaz.
Prin ferestrele arcate după geamuri tremur' numa
Lungi perdele încrețite care scântee ca bruma.

Luna tremură pe codri, se aprinde, se mărește,
Muchi de stâncă, vârf de arbor ea pe ceruri zugrăvește,
Iar stejarii par o strajă de giganți ce-o înconjoară,
Răsăritul ei păzindu-l ca pe-o tainică comoară.
Numai lebedele albe, când plutesc încet din trestii,
Domnitoare peste ape, oaspeți liniștei acestii,

Cu aripile întinse se mai scutură și-o taie
Când în cercuri unduioase, când în brazde de văpae;
Papura se mișcă 'n freamăt de al undelor cutreer,
Iar în iarba înflorită somnoros suspin' un greer...
E atâta vară 'n aer, e atât de dulce svonul...
. . . .

M. Eminescu

Legea proprietății literare și artistice

de EUGEN FILOTTI

Este caracteristic pentru stadiul nostru de desvoltare culturală că legea pentru apărarea proprietății literare și artistice — prima lege de acest fel pe care o primește țara după ce a stat timp de decenii sub regimul echivoc și primitiv cuprins în legea presei din 1862 — a trecut neobservată chiar și de aceia cărora ea le aduce garanțiile elementare în producția lor artistică sau în munca lor intelectuală. E caracteristic și pentru gradul de interes pe care legiuitorul român l'a purtat, în toată perioada de intemeiere și consolidare a regatului, pentru poeți și artiștii dela noi și de aiurea, pentru dreptul lor la existență, pentru patrimoniul lor imaterial de valori culturale. In acelaș timp însă e caracteristic pentru pasivitatea tuturor scriitorilor și artiștilor de tot felul care au suferit îngerește să fie spoliați fără nici o ocrotire legală, fără nici o armă judiciară de tot ce aveau mai bun, de către o mână de editori nesățioși.

Am avut — e drept — anumite garanții legale destinate producției literare și artistice: Dar cât de insuficiente erau acele articole 340, 341 și 342 din codul penal și art. 16 din legea teatrelor dela 1910. A fost nevoe de străduințele unui jurisconsult inimos: d. C. Hamangiu de înființarea unui departament al Artei, care să se ciocnească de această lipsă și, de sigur, și de stimulentul ce venea de peste graniță, din cercetările rușinoase pentru noi ale Ligei Națiunilor, pentru ca legea din 28 Iunie 1923 să ia ființă.

Și iarăș a fost semnificativ felul în care parlamentul și-a dat votul asupra acestei legi. Dacă legea aceasta ar fi fost perfecțiunea legislativă însăși, dacă nu ar exista nici o lacună într'ânsa, nici o lipsă de preciziune, nici o contrazicere și încă era de datoria cel puțin a mănunchiului de scriitori aflați acolo, să sublinieze însemnătatea legii și utilitatea culturală legată de ea. Așa legea a fost votată în ambele Camere în mai puțin de 24 ore fără nici o discuție, probabil chiar fără a fi fost citită. Și vitregia aceasta a continuat chiar și după promulgarea legii. Autoritățile, ținzând par'că s'o facă uitată, nu au editat-o în broșură, așa cum se obișnuește cu toate legile de interes general.

Adevărul literar și artistic a făcut o operă utilă din toate punctele de vedere, oferind în numărul precedent textul integral al legii.

Ar fi nedrept să începem cu critice asupra acestei legi chibzuite de un autor familiarizat cu materia și cunoscător al legilor similare din alte țări. Vom începe dimpotrivă prin a înșira pe scurt dispozițiile fericite ale nouii legi. Distincția între dreptul patrimonial și negociabil de proprietate asupra operei și dreptul moral inalienabil de control asupra exploatării și reproducerii operii de către cesionar sau editor este extrem de judicioasă și de utilă. Ea servește deopotrivă la apărarea demnității și personalității artistice a autorului, cât și la menținerea nealterată a nivelului și calității operei, cu alte cuvinte la conservarea bunurilor culturale față de abuzurile sau profanările exploatatorilor. Dreptul de control spre deosebire de cel de proprietate este nu numai intransmisibil, ci și imprescriptibil. El trece, după căderea operii în domeniul public, cu titlul de perpetuitate asupra Academiei Române, care câștigă astfel atribuția admirabilă de conservator al patrimoniului cultural al națiunei.

Tot așa de utilă este separația ce se face între dreptul de proprietate asupra operii și dreptul de reprezentare, când e vorba de o operă scenică sau acela de reproducere pe cale grafică sau tehnică, când e vorba de opere plastice. Rezervând amândouă aceste drepturi în patrimoniul autorului se pune capăt unui prejudiciabil abuz ce se făcea cu reproducerile libere după tablouri, sculpturi, ca și după compoziții muzicale. Cu drept cuvânt însă legea nu consideră ca atingeri ale dreptului de proprietate, reproducerile sau citatele făcute de ziare sau reviste cu ocazia criticelor literare și artistice.

Foarte echitabile și pătrunse de spirit modern sunt dispozițiile prin care se institue un regim de succesiune *sui-generis*, derogând în materia aceasta dela normele generale atât de învechite ale codului nostru civil. In adevăr se recunoaște soțului supraviețuitor un drept egal de succesiune cu al copiilor legitimi și se limitează dreptul de moștenire până la gradul al doilea la ascendenți și descendenți și colaterali. O dispoziție caracteristică derivând din concepția indivizibilității operii de artă, chiar când are mai mulți autori, este aceea din art. 40 care dispune că termenul de 30 ani până la căderea operii în domeniul public curge dela moartea ultimului coautor supraviețuitor. Acelaș articol, urmărind în mod logic principiul stabilit, institue și aici o succesiune *sui generis* dând colaboratorilor sau moștenitorilor lui dreptul la succesiunea operii coautorului mort fără moștenitori.

Semnalăm încă dispoziția din art. 9 care declară orice operă artistică sau literară ca **insesisabilă, punând-o** astfel ca un bun intangibil la adăpostul urmăririlor, de cele mai multe ori neînțelegătoare ale creditorilor.

Nu ne putem totuș abține dela semnalarea unor lipsuri ale legii, așa cum pot fi remarcate după o citire grăbită. Legea aceasta, care conține aproape toate garanțiile ce pot fi date scriitorilor și artiștilor, păcătuește în mod vădit față de producția intelectuală a juriștilor și a gazetarilor. Fără îndoială, în materia aceasta garanțiile sunt mai greu de găsit deoarece interesele autorului vin adeseori în conflict cu un interes de publicitate general. Articolul 42, referitor la publicațiile oficiale exceptate de la beneficiul dreptului de proprietate literară, inglobează și pledoariile orale și concluziile scrise ale avocaților, la un loc cu discursurile politice și conferințele publice. Or, dacă este normal ca un discurs parlamentar, care prin natura lui este destinat marelui public, să cadă deindată în domeniul public, nu există acelaș interes când e vorba de un discurs judiciar: de o pledoarie. Dacă sentințele și deciziile ca acte publice nu pot, din nefericire, face obiectul proprietății literare a magistraților care le-au redactat, nimic nu se opune ca pledoariile și concluziile, rezultat al unei munci științifice răbdătoare și al unei elaborări mintale cu totul personale, să fie rezervate proprietății exclusive a avocatului care le-a redactat. Tot nedreaptă este deosebirea ce se face în art. 46 și 47 între articolele din ziare sau reviste, cu caracter literar și articolele cu caracter politic. Nedreptatea merge chiar până acolo încât acestea din urmă pot fi reproduse liber, chiar când sunt semnate, fără obligația de a indica pe autor. E, în felul ei, o încurajare dată plagiatului în materie politică. Recunoaștem că articolele politice prin discuțiile la care pot da naștere, trebue să fie lăsate la îndemâna oricui pentru reproducerea totală sau parțială. Aceasta în regulă generală. Sunt însă articole politice în ziare sau reviste, care au caracterul unor studii de doctrină, ba chiar al unor adevărate opere științifice. Dece să nu beneficieze autorii lor de dreptul de proprietate? Dece a fost legiuitorul atât de vitreg cu scriitorul politic, care — oricum — e un muncitor intelectual tot atât de demn de solicitudine ca și ceilalți.

Pentrucă vorbim de presă, adăugăm că art. 45 privitor la dreptul de proprietate asupra ziarelor și publicațiilor periodice, este lipsit de preciziune.

Ce înțelege autorul legii prin „a creia" un titlu de ziar? Cum se face dovada acestei „creațiuni"? Este nevoe ca publicația *să apară* pentru ca dreptul de proprietate să fie născut? Cum rămâne atunci cu înscrierea titlurilor de ziare la tribunal, ca firme comerciale? Nouă ni se pare că există o incompatibilitate rațională între dispozițiile acestui articol și acelea din legea firmelor și de sigur că și autorul legii a plecat de la această concepție. Dar legea nu spune nimic în această privință. Or, cum nimeni nu poate contesta caracterul comercial al editării unei publicațiuni periodice, proprietarii unui titlu înscris la tribunal vor putea să se prevaleze de dispozițiile din legea firmelor care nu sunt expres contrazise de legea cea nouă. Ne gândim în special la acei care înscriu la tribunal titluri de publicații cu singura intenție de a pretinde daune de acei cari ulterior ar publica *efectiv* un periodic cu acelaș titlu. Ar fi fost util ca legiuitorul să creeze un registru special pentru conservarea dreptului de proprietate a titlului, independent de întreprinderea de editare.

In fine, dispozițiile penale ale legii ne par a avea o lacună în partea privitoare la reprezentările ilicite de opere dramatice și muzicale. Se prevăd în articolul 54 tot felul de sancțiuni începând cu confiscarea manuscriselor și terminând cu aceea a banilor încasați. Dar nu se dă în mod lămurit dreptul procurorului de a opri reprezentația ilicită, în caz de flagrant delict. E drept că articolul următor prevede interzicerea prin ordonanță prezidențială, dată în baza art. 66 bis proc. civilă, dar această procedură e prea puțin expeditivă pentru ca să nu vedem aci o lipsă regretabilă.

Defectele acestea, chiar dacă ar fi sporite cu altele pe care aplicarea legii le-ar da la iveală, nu vor împedica totuș legea, de a fi, în totalitatea ei, excelentă. Ele nu vor scădea nimic din valoarea ei intrinsecă și din marele progres realizat prin elaborarea ei.

EUGEN FILOTTI

Prin Germania de azi

— IMPRESII DE CĂLĂTORIE —

de DEM. THEODORESCU

III

In Berlin

Ştiam din ziare, deci, că în Berlin sunt mişcări revoluţionare sângeroase, că s'au declarat greve diferite şi că circulaţia e în mare parte împiedecată. Am intrat în prima gară a Berlinului cu emoţia şi curiozitatea pe cari mi le creea ceeace învăţasem sau îmi închipuisem eu că e o revoluţie... Impovorat de impresiile, dureroase ca nişte răni fizice, pe cari le adunasem în cele opt ceasuri cât străbătusem cumplitul regat al foametei disciplinate şi al exasperării rânduite din Prusia orientală, aveam motive mai tari să exagerez cu închipuirea ceeace mi se părea firesc să găsesc în Berlin. Un popor întreg de stafii înfometate năpustindu-se zănatic, fără să ştie pe cine urmăreşte, împotriva unor persecuţii şi a unor injustiţii ce nu sălăşluesc nicăiri... Şi, poporul acesta înebunit de suferinţa atroce de a asista la propria-i desfiinţare prin cea mai degradatoare dintre suplicii: putrefacţiunea foametei, — repezindu-se în neştire asupra nălucilor ce isvorăsc acum tocmai din ceeace făcea odinioară uşurinţa şi mulţămirea vieţii: perfectul utilaj al civilizaţiei materiale germane! O revoluţie mai smintită, mai aspră ca oricare alta, fiindcă n'are obiective şi, deci, n'are putinţa coordonării violenţelor fatale... Aveam viziunea de infern a Berlinului distrus în spasmurile unui popor care ia cu el, murind, tot ce a dat lumii şi binelui omenesc!...

Nu prea mă încânta, fireşte, gândul că sosesc acolo în asemenea circumstanţe. Dar, curiozitatea profesională de a fi martorul unui spectacol fără asemănare în istoria noroadelor, isbutea să-mi isgonească grijile, temerile şi regretele...

Mi se părea numai ciudat că o ţară în revoluţie, n'a pierdut nimic din promptitudinea ordinei ei interne. Trenurile circulau cu precizia cunoscută. Persoanele erau tot atât de curate ca de obicei. Mulţimea din gări păstra aceiaşi regulă inalterabilă... Şi, dintr'o gară în alta ale Berlinului privirea noastră caută tot mai plină de acea sadică lăcomie a spectacolului, revoluţia care isbucnise. Trenuri multe intră odată cu al nostru. Plecăm grabnic întovorăşiţi de altele în dreapta şi'n stânga. Pe peroane funcţionari puţini şi cari nu strigă... Doar câte'un semn... Trenurile pornesc şi vin, după ceasornic, — firesc, ca sub o impulsiune de reglementare interplanetară, ineluctabilă, care se produce fără intervenţia voinţii şi gustului oamenilor...

...E revoluţie!

Descind în gara Friederichstrasse, în inima însăşi a Berlinului. Nesfârşita stradă se întinde înainte-ne ca o coardă uriaşe, în perpetuă vibrare. Un urlet interminabil, în care se topesc gemete şi chiotiri de triumf, o frământare de adâncuri turburate, un zumzet de maşini ascunse şi prezente pretutindeni, pe sus, în pământ, la fiecare pas, în aer ca şi în oameni, — e orchestra formidabilă, de oţeturi lovite şi de piepturi cari răsuflă din greu, a Berlinului. Căci, ceeace copleşeşte călătorul, în primul lui contact cu metropola germană, e sgomotul. Berlinul urlă, pocneşte, ţipă, flueră, dârdâie, — e simfonia deplin realizată a grabei şi a efortului. Niciodată nu-ţi dai seama ca înaintea unei astfel de iad al auzului, cât de justă e lamentaţia celui care a văzut în progresul omenesc doar o creştere de sgomot şi o micşorare de sensibilitate.

Dar, nu văd revoluţia... Mulţimea care se înghesuie dealungul trotoarelor strălucitoare, e grăbită dar calmă. Pavajul e tot atât de îngrijit, de măturat şi de spălat. Ici colo câte un lucrător, doi, insistă discret, fără să întrerupă circulaţia, ca să dreagă vr'o mică spărtură a asfaltului care se întinde pur, ca o masă de plumb proaspăt tăiat, sub cortegiul nesfârşit al automobilelor, autobuzelor şi tramvaielor.

Inrebăm pe cineva la hotel:

— Sunt mişcări revoluţionare în Berlin?

Ni se răspunde:

— Da, aşa am citit şi eu în ziare.

Acesta e adevărul ciudat şi batjocoritor: toată lumea a luat cunoştinţă de revoluţie din gazete. Incolo, nimeni n'a văzut şi n'a simţit-o...

Toţi îşi văd de treabă, cu pumnii încleştaţi, e drept, dar cu acelaş devotament credincios în sarcina ce le e încredinţată. Faptul că nu mănâncă decât odată la 2 zile, nu face pe mecanic să-şi conducă locomotiva fără atenţie. Lipsa pâinii în cele mai multe case, n'ar putea îndemna pe berlinez să vadă cu nepăsare cum i se îngăureşte trotuarul în faţa casei. Grija aceasta pentru împlinirea unor îndatoriri elementare, se confundă cu viaţa, cu fiziologia însăşi a omului. Cum nu-şi poate înceta respiraţia fiindcă e necăjit, nu înţelege să-şi nesocotească rosturile demnităţii lui omeneşti pentru că n'are ce mânca. Aşa se explică cum în Berlinul acesta în care, fără figură de stil, lumea moare de foame, nu s'a schimbat nimic din matematica lui ordine, — nimic nu s'a pierdut din splendida, scânteietoarea lui curăţenie.

* * *

Sute de cerşetori se înşiruesc ca o gardă de oroare dealungul palatelor aliniate şi dichisite ca un front de splendoare şi de iremediabilă provocaţiune. Sunt femei cari cerşesc jelind în scâncete prelungi, sunt copii cari, cu trupurile strâmbate de nehrănire, cu gurile largi de o lăcomie stupidă, întind mâinile şi sărută piatra caldarâmului pentru a-ţi mulţumi de milioanele ridicole ce le arunci în poală. Sunt şi bărbaţi în toată firea, cei mai mulţi îmbrăcaţi încă în haina militară, — unii au şi „Crucea de fier"—cari aţin calea trecătorilor şi, morfolind discursuri sau cântând din instrumente improvizate, le imploră mila. Şi, pe dinaintea acestor jalnici cântăreţi, cari ca nişte profeţi ai deşertăciunii, plâng la toate colţurile de drum nestatornicia puterii şi a norocului, — trec, în tmpo de orchestră, şirurile ordonate ca o trupă de paradă, ale automobilelor bogate, cu domni surâzători şi cocoane mândre. E împreunarea, e convieţuirea neadmisibilă şi revoltătoare, între răsfăţul bunei stări a unora şi scâncetul mizeriei celor mai mulţi! Căci, în Berlinul unde copiii nu mai pot creşte — când parvin să nu moară — luând înfăţişarea unor apocaliptice moluşte, fără chip şi fără carne, în Berlinul unde femeile nemâncate leşină în stradă aşteptând ore întregi, la rând, să obţină cele câteva grame de margarină la cari au dreptul, — se construesc grabnic noui palate, se repară şi reîmpodobesc cele vechi. E un amestec neînchipuit, dar foarte explicabil, de suferinţă şi bogăţie, de jale şi desfătare.

A fost la fel întotdeauna: marile crize cari ruinează popoarele sunt şi sursele unei lesnicioase şi avide îmbogăţiri pentru cei ce ştiu să vâneze împrejurările. Şi niciodată bogăţia nu e mai feroce şi mai insolentă ca într'un asemenea înconjur de mizerie. Suferinţa din jurul celui avut e par'că excitantul lui cel mai voluptuos.

Căci, niciodată, credem, n'a fost în capitala germană un avânt de lux, de risipă, de petrecere, ca acum, când cei mai mulţi plâng şi blestemă...

Marile restaurante, cabereturile, diversele locuri de petrecere scumpă, sunt în fiecare seară plină de o lume avidă de veselie. Se cântă, se râde, se dansează. Noaptea, când marile masse ale flămânzilor şi cerşetorilor adorm, când decorul splendid nu mai e pătat cu inoportunele lor aspecte şi lamentaţii, Berlinul cel fericit, scăpat par'că trecător de o obsesie înspăimântătoare, se satură pătimaş, cu violenţă, cu nebunie, cu nesaţ, de o exasperată bucurie... Locul cerşetorilor e luat acum, noaptea, de alţi tipi, tot atât de ilnsistenţi, cari pălăvresc într'una. Pe străzile frecventate, la fiecare zece paşi, e un individ care, de îndată ce te apropii, începe să-ţi comunice discret:

— Vă pot duce într'o casă unde se petrece miraculos... Sunt douăzeci de femei absolut goale!

Şi fiecare, îţi repetă invitaţia aproape în aceiaşi termeni, schimbând doar numerarul respectiv.

* * *

Ai putea împărţi acum o zi de Berlin, astfel: dimineaţa e vremea negustorilor de valută, după amiază e a cerşetorilor, seara e cea a fetelor drăguţe, iar noaptea a petrecerilor ferice... Acestea sunt elementele sociale cari îţi apar, după cele patru subdiviziuni ale zilei, mai accentuat şi mai caracterizant.

Negustorii de valută... Dar, toată lumea cumpără dolari! La tot pasul, oriunde, e cineva care te întreabă:

— Vreţi să schimbaţi dolari? Şi dansul acestui târg nesfârşit şi pasionat, e uluitor. Cursul se schimbă dela un ceas la altul. Şi fiecare zi înseamnă matematic o nouă scădere: singura surpriză n'o mai poate da decât proporţia scăderii. Ei bine, nici o experienţă nu isbuteşte să ne înveţe suficient pentru ca cursul de a doua zi să nu fie o surpriză! Căderea mărcii, oricât de stabilită ar fi... cataracta ei iremediabilă, parvine să întreacă chiar socotelile cele mai pesimiste. Nimeni nu ajunge să-şi imagineze cât de mult poate să scadă marca dela amiază până seara... Când am ajuns eu în Berlin dolarul era cotat 2 milioane de mărci. In zece zile el era la 12 milioane. Prăbuşirea aceasta e într'o serie geometrică de raţie mereu crescută... Nici un fel de calcul nu e cu putinţă. Salariile lucrătorilor se fixau la început, săptămânal. Acum, se stabilesc în fiecare zi, ba chiar de două ori pe zi. Cei mai nefericiţi sunt, însă, funcţionarii. Pentru străin, viaţa e o continuă luptă: întrecerea dintre scumpete şi căderea mărcii. E o cursă în care, oricât de vertiginoasă e marca, iese mereu învingătoare scumpetea.

Comerţul acesta de valută care dă Berlinului aspectul unei uriaşe burse, accentuiază încă cu un spor de nerăbdare şi nesiguranţă, viaţa bizară şi paradoxală a trepidantului oraş.

Şi, ducându-te la masă — cu auzul încărcat de jocul ridicol al numărătorilor fantastice, te fereşti să mănânci pe terasa restaurantului, fiindcă, dealungul gardului delicat şi înflorit care separă şirul meselor de trotuar, se adună un front persecutor de oameni scofâlciţi, cu gurile căscate şi umede, cari sunt nesăţioşi să vadă cum mănâncă alţii... In faţa unor astfel de martori, ţi-e ruşine şi ţi-e frică să duci la gură lingura. E decretarea publică a imoralităţii de a mânca.

Dar, mai am de spus despre Berlin.

DEM. THEODORESCU

Cântec de leagăn

Nani, nani,
Sânul ofilit al mamii
N'a putut să'ţi dea belşugul...
Aplecat din greu la muncă
Munca fabricei vrăjmaşe,
A secat ducându-şi jugul.
Culcă-te doar cu puţinul
Ce ţi-am strâns cu greu pe astăzi...
Necăjit, începi din leagăn de te'nvaţă cu destinu.
Ce ni-e hărăzit de Dreptul cărui ne rugăm cu teamă
Nu mai plânge...
Nani, nani,
Somnu-odihnitor te chea...
E târziu copilul mamii
Şi-a adormit de mult uzina
Şi sirena nu mai ţipă
Obosite stau şi ele, să răsufle acum o clipă.
Pentru lupta grea în care mâine'n zori din nou se-aruncă,
Să'şi adune din cuprinsul liniştit puteri de muncă.

Prin îngustul geam c'o rază
Iţi surâde blânda lună...
Dormi şi tu... şi ca şi ele
Din odihna nopţii adună
Vlaga braţelor ce mâine
Vor trudi din greu să strânge
Preţul codrului de pâine
Legănat la sânul mamii
Dormi... e-atâta pace afară...
Dupe o zi de iad învinsă
De trudelnica povară
Insăşi viaţa firii'i stinsă..
Nani, Nani...

PAUL CONSTANT

Vederi din Carpaţi

de IOAN SLAVICI

Culmi şi plaiuri

Excursiunile făcute în culmile mai înalte ori dealungul poienelor sunt fără îndoială cele mai plăcute, ear aceasta nu numai pentru că excursiunile se bucură de vederi largi, variate şi [illegible] în amănunte, ci şi pentru că, făcându-le, el trece prin strâmtori mai mult ori mai puţin sălbatice, fie dintr'o vale în alta. Pe culmile munţilor vegetaţiunea se deosebeşte apoi de cea din văi şi florile nu numai au culori mai vii, ci se deosebesc de cele din vale şi printr'un miros mai penetrant. Ne mai încântă şi lumina din culmile munţilor, lărgimea cea mare şi aerul curat, pe care-l respirăm cu un fel de nesaţiu şi'n care vieţuirea ni-e cu deosebire plăcută încât facem mişcări multe şi grele fără ca să obosim ca prin adâncimile văilor ori pe şes. Intregul organism se'nvioară, încât se adevereşte zicătoarea, că o ascensiune bine făcută lungeşte cu câţi-va ani viaţa

In timpul unei epidemii de tusă măgărească, de care muriau mulţi copii la Bucureşti, am plecat cu unul dintre copiii mei, o fetiţă de abia doi ani şi jumătate, la Sinaia şi deacolo am urcat în Vârful cu Dor şi-am coborît la Peştera Ialomiţei, unde am stat o zi, apoi am coborît spre Moroieni. Când era să trecem din poienile luminoase în pădurea de brad, copilul a început să plângă văitându-se, că vrea să rămâie la munte, şi numai după multe ademeniri am reuşit cu mare greutate să-l ducem mai departe.

Imi închipuiam că copilul stărue să rămâie la munte pentru că'n timpul celor trei zile petrecute în poieni scăpase de chinuitoarea tusă măgărească. Câţi-va ani în urmă am făcut însă dela Buşteni o excursiune, în care luasem cu mine un copil de vre-o patru ani. Când am sosit la marginea poienilor largi şi luminoase, copilul a căzut într'un fel de extaz şi n'am putut să ne întoarcem decât după ce i-am făgăduit că mâine dimineaţă vom veni ear şi vom petrece ziua întreagă acolo. Am şi făcut-o aceasta şi copilul, o fetiţă, a făcut urcând şi coborând un drum de peste zece ceasuri fără ca să obosească.

Mi s'a întâmplat însă şi că un om de vre-o patru-zeci şi cinci de ani, pe care l'am întâlnit pe la Babele din poiana Caraimanului, a fost coborât pe targă la Buşteni.

Pentru ca să urci în culmile munţilor nu e destul numai să fii bun de picioare, ci trebue să mai ai şi inimă, precum şi plămâni ce ţin la tăvăleală. Destoinicia aceasta se câştigă prin deprindere mai mult ori mai puţin stăruitoare.

In culmile munţilor excursiunile s efac mai ales în timpul verii. Cele mai potrivite sunt însă cele făcute în luna Iunie când plantele de munte sunt în floare.

Cea mai despre apus dintre culmile mai înalte ale Carpaţilor de la Răsărit se află în munţii aşa zişi Apuseni sau Aurari. E Bihorul sau muntele mare, din care izvorăsc Crişurile, Someşul mic şi Arieşul. Eu am plecat dimineaţa de la Hălmagiu, am urcat pe drumul, pe care trec Moţii cu ciuberele încărcate pe cai, şi am sosit în curând după amiază zi în culmea muntelui Găina, care stă'n legătură cu Bihorul cam ca Omul cu Caraimanul.

Poienele de pe Găina nu sunt largi, dar de pe ele se deschid vederi atât spre valea Arieşului şi spre munţii Abrudului, cât şi peste văile Crişurilor, mai ales spre a celui Alb, până spre şesul cel mare al Ţării Ungureşti.

La întoarcere am luat alt drum, pe care seara, după oara zece, am sosit la Acina, din jos de Hălmagiu.

Culme fără 'ndoială mai înaltă e Cindrelul în munţii Sibiiului, din care izvorăşte de o parte Ţibinul, ear de alta Lotrul. In culmea Cindrelului se află un aşa zis Iezer cu apă limpede, adânc şi destul de întins. Poienele sunt largi şi acoperite de iarbă deasă.

In culmea Cindrelului pleacă de la Gura-Riului trei deosebite drumuri. toat etrei cu deosebire încântătoare.

Unul din aceste drumuri pleacă din sat şi urcă printre livezi, fâneţe şi păşuni pe râu la deal. Coastele de la dreapta şi de la stânga sunt acoperite cu păduri, în care e din ce în ce mai mult brad. Abia mai spre fundul văii, unde e numai brădet, locul se strâmtează şi drumul urcă repede prin valea din ce în ce mai sălbatică.

Al doilea drum e croit deasupra plaiului de la dreapta râului e bine întreţinut şi urcă încetul cu încetul la început printre rarişti şi fâneţe, iar în urmă printre păduri de brad îngrijite par'c'ar fi parc de lux. Luând drumul acesta, am sosit tocmai pe înserate la marginea despre poieni, a pădurii, unde ne-am căutat un loc mai adăpostit, în care am petrecut noaptea.

Ziua următoare am văzut răsărirea soarelui din culme, ne-am plimbat pe poieni şi împrejurul iezerului, ne-am bucurat de vederile largi, dar nu atât de măreţe ca cele din munţii Vrancei, apoi ne-am întors pe drumul de pe plaiul de la stânga râului. In acest încă mai plăcut, drum, deşi era în luna lui August, am găsit, ca în munţii Apuseni, întinse lanuri de grâu încă nesecerate, în mijlocul pădurilor de brad.

Aceasta e cea mai puţin obositoare dintre excursiunile ce-am făcut în munţi; ar putea să fie făcută chiar şi în cupea cu geamuri.

Mai obositoare şi mai puţin bogată'n variaţiuni e excursiunea făcută de la Racoviţa spre culmea muntelui Suru, de unde se deschid vederi peste valea Oltului şi spre munţii Sibiiului. Eu am făcut excursiunea tot în două zile. Ştiu însă şi oameni care au urcat şi au şi coborât în aceeaşi zi. Mi se pare însă excursiunea prea obositoare. In acelaş timp cel grăbit perde multe — cum perde cel ce vizitează o expoziţiune în grabă mare.

Din culmea Surului porneşte de a lungul plaiului un drum spre Negoiul şi de acolo până în Trecătoarea Branului ear de acolo pest eculmile Bucegilor. — N'am ajuns să fac drumul acesta. Oameni cari l'au făcut, îmi spun însă, că el e mai presus de toate cele ce pot să fie văzute în Carpaţii noştri.

Nicăeri însă în Carpaţii aceştia nu pot să fie şi nici nu sunt făcute excursiuni atât de multe şi în acelaş timp şi plăcute ca în Bucegi.

Cele mai însemnate dintre culmile Bucegilor sunt Furnica, Vârful cu Dor, Peatra Arsă, Jepii, Caraimanul, şi Omul

Fiecare din aceste culmi are farmecele sale deosebite.

Tot aşa drumurile, care duc în culmi, au şi ele fie-care farmecele sale.

Din Sinaia urcă un drum peste Furnica şi Vârful cu Dor, iar altul peste Stâna Regală, und eurcă şi din Polan. Ţapului un drum. Iar alt drum urcă din Poiana Ţapului pe la Urlătoare, unde e drum şi din Buşteni

Din Buşteni mai urcă două drumuri, unul pe valea Jepii, Dintre Jepi şi Caraiman, iar altul peste Poiana Coştilei pe valea Corbului, amândouă bogate'n frumuseţe, cel de pe valea Iepii însă pe ici, pe colo şi primejdios.

Plecând des de dimineaţă pe timp frumos pe ori-şi-care din aceste drumuri, urcarea şi coborârea în aceeaşi zi e cu putinţă şi dacă la întoarcere luăm alt drum. De două zile e nevoie numai dacă excursiunea se'ntinde până la peştera Ialomiţei ori dealungul plaiului spre trecătoarea Branului.

Din culmile Bucegilor se deschid vederi largi atât spre valea Prahoviţei, cât şi spre valea Ialomiţei, spre Ţara Bârsei spre Ţara Oltului şi peste munţii dela stânga Prahovei. Când aerul e limpede, vederea străbate până la Bucureşti. Cele mai încântătoare sunt vederile spre Ţara Bârsei, nici aceste nu sunt însă de o potrivă cu cele de pe valea Moldovii ori din munţii Vrancei.

Excursiuni mai puţin obositoare şi tot plăcute pot să fie făcute fie de la Comarnic pe plaiu la deal, de la Zamora, de Buşteni pe valea Fetei, de la Azuga şi de la Predeal în poienile largi şi cu deosebire limpezi ale munţilor de la stânga Prahovei.

E 'nvederat, că oameni şi mai ales tineri mai plăpânzi n'au să facă excursiuni în munţi decât în timpul lunilor călduroase, fiind pe deplin sănătoşi şi după ce au făcut pregătirile cuvenite prin excursiuni mai uşoare prin strâmtori şi trecători.

Indeosebi excursiunile şcolare prin împrejurimi au să fie făcute la începutul anului şcolar. Făcându-le, şcolarii se apropie sufleteşte atât unii de alţii, cât şi cu toţii de învăţătorul lor, care în timpul preumblărilor nu e mai presus de dânsii, ci tovarăşul lor.

In timpul excursiunilor şcolare învăţătorul îşi cunoaşte elevii mai uşor şi mai bine de cât în ori-şi-ce alte împrejurări.

Şcolarii mai mari, care sunt deprinşi cu drumuri mai lungi şi mai grele, pot dar să facă şi la începutul anului şcolar excursiuni mai întinse.

Cei de la Bucureşti, bunăoară, au să înceapă făcând preumblări pe la marginile oraşului, care celor mai mulţi dintre absolvenţii liceelor din Bucureşti le sunt necunoscute.

Adunându-se la fabrica de tutun de la Belvedere, excursioniştii fac o plimbare pe străzile locuinţelor ieftine clădite pentru muncitorii de la fabrică, apoi pleacă spre Cotroceni, trec de acolo peste Calea Rahovei la gara Filaret şi mai departe la cimitirul Belu, de unde se întorc spre parcul Carol acasă.

A doua plimbare cu mult mai interesantă o încep la cimitirul Belu, merg spre Văcăreşti, trec dealungul şoselei la Popeşti, iar de acolo se coboară în lunca Dâmboviţei şi se întorc pe la Dudeşti în oraş.

Pentru a treia plimbare se adună la Şosele, de unde ies la Băneasa, iar de acolo se duc la Tei unde vizitează mormintele Ghiculeştilor, apoi se întorc pe la câmpul Moşilor acasă.

A patra excursiune o încep la capul căii Moşilor, trec pe strada Colentinei la mânăstirea Plumbuita şi de acolo apuc spre Mărcuţa, de unde se întorc pe şoseaua Mihaiu-Vodă Viteazul în dreptul Dudeştilor.

Cei ce au făcut preumblările aceste sunt pregătiţi spre a face excursiuni la mânăstirea Cernica, la Pasărea, la Ciorogârla, la Jilava şi de acolo la Copăcenii de pe Argeş, la Bragadiru ori la Chitila.

Munţii n'au însă să-i urce decât cei ce au făcut şi excursiuni pe la poalele munţilor.

Chiar şi cei de la Cluj, de la Brad, dela Sibiiu ori de la Braşov au să facă excursiuni mai prin apropiere mai înainte de a se avânta spre culmile munţilor.

IOAN SLAVICI

Barbară

Poporul — pâlcuri — prinde să se adune
sub strajă de stejari, pe o poiană.
Dospită 'n plămădiri de buruiană,
se 'nalţă către zei o rugăciune.

Mulţimea, crudă, vrea o jertfă vie:
să ardă o fiinţă omenească,
ca 'n duhul ei înaripat să nască
o lume liberată din sclavie.

Din trunchiuri şi din vreascuri se 'nfiripă
un rug — un soclu statui de-o clipă —
Druidul însă, ca să cruţe-un chin,
aruncă 'n vălvătăi un manechin.

Poporul, orb de fastul policrom,
îşi strânge lacom bucuria 'n guşă.
Când oamenii vor moartea unui om,
zeii
se mulţumesc c'o viaţă de păpuşă...

PETRE STRIHAN

Părţi rîmnicene şi putnene

de N. IORGA

Ştie oare d-na Finţescu de la Valea Călugărească ce frumoasă zidire veche stăpîneşte la via sa? Dacă ştie, s'o păstreze aşa, neschimbată. Cu zidul înnalt care o înconjură, cu stîlpii de la poartă înfăţişînd balauri păzitori, cu şirul căsuţelor din dreapta care păstrează profiluri delicate, cu partea mai veche a încăperilor din fund.

Mai departe în câmp biserica părăsită, ruinată arde de soare şi se umezeşte de ploi. Totuşi se păstrează urme de pictură, însemnări la altar. Satul, plin de vile bogate, ar putea totuşi s'o ocrotească, măcar pentru câte vechi rugăciuni smerite s'au şoptit acolo, şi împrejur s'ar întinde o grădiniţă în locul scaieţilor şi urzicilor.

Marea, masiva biserică nouă ar fi, mi se spune, creaţiunea marelui arhitect Mincu. E total nepotrivită cu mediul ţărănesc, alb, sprinten, uşor. Şi-ar afla locul într'un oraş italian cu puternica-i cupolă, acoperind ca o cloşcă tot felul de umflături laterale. Simplii meşteri de pe vremuri înţelegeau mai bine că, dacă este o frumuseţă, nu este numai una; ci fiecare loc şi-o cere pe a lui.

Ce bine s'ar înfăţişa la Buzău, care se semnalează de departe cu turnul alb al Primăriei sale şi al cărui centru e curat şi vioiu, cartierul Episcopiei, cu toate reparaţiile modernisatoare, ale marilor Vlădici, din secolul al XIX-lea, dacă nu sa'r lăsa neatinsă ruina războiului şi dacă nu i s'ar adăugi hâzenii nouă cum e împrejmuirea de scânduri, ca la un han de drumul mare! Intrarea de către pod rămâne stricată şi părăsită, faţadele cu ferestile sparte arată că răutăţii Nemţilor li se adaugă lenea noastră. In nimic decât în această calică împrejmuire nu se vede grija zilei de azi. Şi totuşi s'ar putea înţelege că *acesta,* numai acesta e colţul interesant, ca trecut şi ca artă, al oraşului.

* * *

Mi se vorbeşte de un preot din margenea cochetului oraş îngrijit care e Râmnicul-Sărat, de un preot cu idei originale şi cu voinţă în serviciul lor, care, la apropierea năvălitorilor pe cari atâţia „buni Români" îi aşteptau, a luat puşca şi a tras în ei până la ultimul cartuş şi la ultima suflare. Dacă e adevărat, i s'ar cuveni un monument şi anume persoane ar trebui poftite la inaugurare.....

VLAHUŢĂ şi DELAVRANCEA la Dragosloveni

La Focşani, literalmente îmbrăcat în steaguri pentru că trece un ministru— oamenilor li se spusese că vine Regina—, o ruină de biserică se întâlneşte chiar la intrare. Dacă la Valea Călugărească se poate îngădui o asenenea părăsire, aici ea revoltă.

Dar mai rău decât atâta. Clădiri particulare sînt lăsate să se îndese până în streşina unor asemenea lăcaşuri. Ba câte un preot, la mai multe biserici care—zicele—cere el însuşi să se dărâme, pentru vechime, una, ca să aibă mai puţin de lucru. Dacă se mântuie de urgie cuare din ele, aceasta se datoreşte stăruinţilor făcute de enoriaşi.

Şi totuşi la vre-o două din ele, ar ajunge să se înlăture îngustele turnuleţe de tinichea, care aici sînt norma, să se curăţe unele adausuri nepotrivite pentru ca trupul sănătos şi elegant al ctitoriei primitive să iasă la iveală întreg şi curat, podoabă a unui oraş căruia arhitectura modernă, pe apucatele, nu i-a adus de sigur nici un folos.

* * *

Bogata linie de case care duce, aproape fără întrerupere, până la Odobeşti, nu arată azi nici o urmă din grelele suferinţi ale războiului. Intre solidele case de ţară câte una are stâlpii de zid puternici cari în oraşul vecin sprijină cerdacul. Curţile sînt pline de butoaie enorme şi porumbul desfăcut îşi clădeşte aurul supt şoproane.

La Odobeşti, ale cărui biserici, multe, ca după bogăţia seculară a aşezărei lui Odoabă, au toate, în ciuda turnuleţelor supţiratece de tinichea, cîte ceva interesant, în pictură, în sculpturile catapitesmei, evlavia gospodărească a d-lui Gheorghe Stratilat, mîntuie refacerea bisericuţii Cantacusineşti din deal. Vederea se întinde de aici asupra multelor case albe grămădite asupra liniei întortochiate a Milcovului, asupra tîmplei de dealuri împădurite pe care le domină acea cotă o mie una de pe care Wilhelm al II-lea s'a cam grăbit să anunţe victoria sa definitivă asupra unei rude regale pe care o acoperia de toate jigniri̇le.

Judeţul mic al Rîmnicului-Sărat e, din orice parte l-ai privi, vrednic de toată luarea aminte. Spre Nord, spre Răsărit casele de zid, în mijlocul marilor livezi, cu piaţa la mijloc, au înfăţişare de tîrguri. Drumul către Focşani şi către Odobeşti e mai puţin pitoresc ca arhitectură ţărănească decît altele. Partea aceasta, deosebită de a muntelui şi de a şesului răsăritean, este şi oarecum despipită din judeţ prin legăturile strînse cu Focşanii, ai cărui orăşeni îi ţin viile. Ici şi colo am găsit, însă case în stil vechiu de toată frumuseţa.

De către Buzău, judeţul e mai rar locuit decît în părţile vecine cu Brăila şi cu Putna. Ne-am oprit o clipă la Plăineşti, al cărui nume vine de la familia boierească, azi definitiv aşezată la Paris, Plaino, care se scrie, ceşte Plagino, de unde oficialitatea întrebuinţează forma, nobilă: Plagineşti. Un tîrguşor neînsemnat, dar la intrarea lui bisericuţa nu e lipsită de graţie şi sunetul de rugăciuni aprinse care vibrează din îngusturi cuprins în această zi de Sîntă-Măria mică ne atrage. In luptă cu adventismul înrădăcinat prin vecinătate ca la Tîmboieşti, satul lui Tîmboiu, preotul tînăr cu temperament de apostol ţine scriptura la îndemîna credincioşilor şi cîntă împreună cu dînşii, adecă numai cu partea din ei şi din ele cari nu sînt intelectuali cu haine şi pălării de oraş. Vederea grupului nemişcat care în faţa catapitesmei se impresionează pe sine cîntînd, cu odăjdiile scînteietoare în mijlocul scurteicelor de postav simple, e emoţionantă.

Dincolo de linia prăvăliilor, în bogata verdeaţă a dealurilor, bisericuţele răsar cu o deosebită gingăşie, ca floarea firească a acestei verdeţi dese, sumbre. Undeva pe acolo, la Dragosloveni, era căsuţa lui Alexandru Vlahuţă, adăpostul, mîngîierea şi bucuria lui. Locuri potolite şi de o discretă frumuseţă intimă ca însuşi sufletul lui: mai jos ar fi fost banal, mai sus ar fi fost sălbatec.

Cotim spre Urecheşti, satul lui Ureche. Pe drum corturi ţigăneşti oprite. Straşnice fiinţi omeneşti mai mult sau mai puţin goale—zdreanţa ea însăşi fiind un fel de goliciune şi acceptată ca atare—şi totuşi avînd la gît mărgele, ghiocuri, mari medalii şi monede de argint, unse şi şterse. După aproape mia de ani ele duc din generaţie în generaţie pe calda faţă arămie şi în ochii de jăratec răsfrîngerea soarelui focos al Indiei. Sunt „din ţară" şi în fiecare iarnă aiurea li se întinde cortul. Nu fac serviciul militar, fiindcă „n'au aşezare". Pentru Stat ei nu poartă nici un nume, dar au nume pentru Statul lor de juzi şi voevozi cu sancţiuni teribile. Sînt creştini,—şi se mândresc cu aceasta,— dar cine i-o fi botezat când nu li se scrie numele la Primării, când se îngroapă uneori la margine de drum, în locuri care trebuie să rămîie neştiute, cînd căsătoria se face după vechi legi care nu sînt ale noastre! Se păstrează bine: bărbaţii cu lungile plete fîlfîitoare, femeile cu codiţele mărunt împletite, grele de panglici şi de argint, arată măcar zece ani supt vîrsta lor. Vorbesc ţigăneşte şi româneşte, o românească vrednică de a fi studiată, cu greşeli de acord, cu forme dialectale: Ţiganca dela Urecheşti, care arată tolba farmecelor de dragoste, la care, spune ea, se uită lumea mai mult decît la faţa ei, spune, bănăţeneşte, frace în loc de frate.

Urecheştii, satul lui Ureche, e un adevărat orăşel. Buna stare se arată în toate amănuntele caselor, perfect îngrijite, în curtea cărora se lucrează la recolta îndoită, a porumbului şi a viilor. Căruţa cu cai duc pe şoseaua îngustă butoaiele pline de vin nou. E mulţămire dar fără beţia care în părţile cu pruni întovărăşeşte fabricarea ţuicei.

Biserica din 1837 refăcută şi adăugită până după 1860, are o clopotniţă de cetate, ziduri tari, contra-forturi voinice şi urme afumate ale unei zugrăveli care, oricum, tot e mai bună decît sfiinţii de doi coţi cari se samănă ici şi colo de actualii „pictori" de biserică. Legenda spune că întemeietorul, un „crucer" sau clucer—dacă vreţi —, căruia i se datoreşte şi bisericuţa din margene cu crucile de lemn ale soldaţilor noştri puse de Nemţi şi cu însemnări nemţeşti, pe care nu le-am înlocuit, ar fi plătit cu înnălţarea de şapte lăcaşuri uciderea întîmplătoare a unui Ţigan pălmuit. Era vremea cînd, faţă de Dumnezeu măcar, păcatele se plătiau.

Dela Urecheşti, unde prietenii ne întîmpină cu o musică, o adevărată musică permanentă a satului, apucăm spre dealul care cuprinde, în pădure, schitul Vărzăreştilor.

Cărarea se strecoară prin desişul tăcut al copacilor bătrîni, buni pentru veveriţe şi vulpi şi haiduci moderni de felul aceluia care mai ieri a fost vînat pe aici, către Odobeşti. De trosnitul unei crăci călcate se înfioară pănă'n fund toată adîncimea; prin frunza înroşită şi aurită de toamnă se joacă raze furişate.

Intovărăşitorii noştri, preoţi, învăţători, săteni, a căror prietenie nu voiu uita-o, îmi vorbesc de amintiri istorice pe care bucuros le-ar fixa şi păstra aici, unde Palanca, Măgura ar numi locul biruinţii lui Ştefan cel Mare asupra frumosului Radu. Rîmna curge pe alături, înfăşurînd, de fapt, o asemenea înnălţime era bună pentru războiu. Atîta numai că puteai lua, pe aiurea, drumul larg prin şesul Ţerii Româneşti.

Schitul e cufundat între pereţii de lut străpunşi de rădăcinele ştejarilor. Părerea răspîndită îl pune în sama lui Radu Vărzarul, boierul lui Matei Basarab, care, Radu, cu toată faima lui proastă, a mai făcut o biserică la Tîrgovişte. De la Vărzaru la Vărzăreşti însă e oarecare deosebire şi sfetnicului domnesc nu-i va fi plăcut să i se zică după îndeletnicirea lui primitivă de grădinar, venit de peste Dunăre.

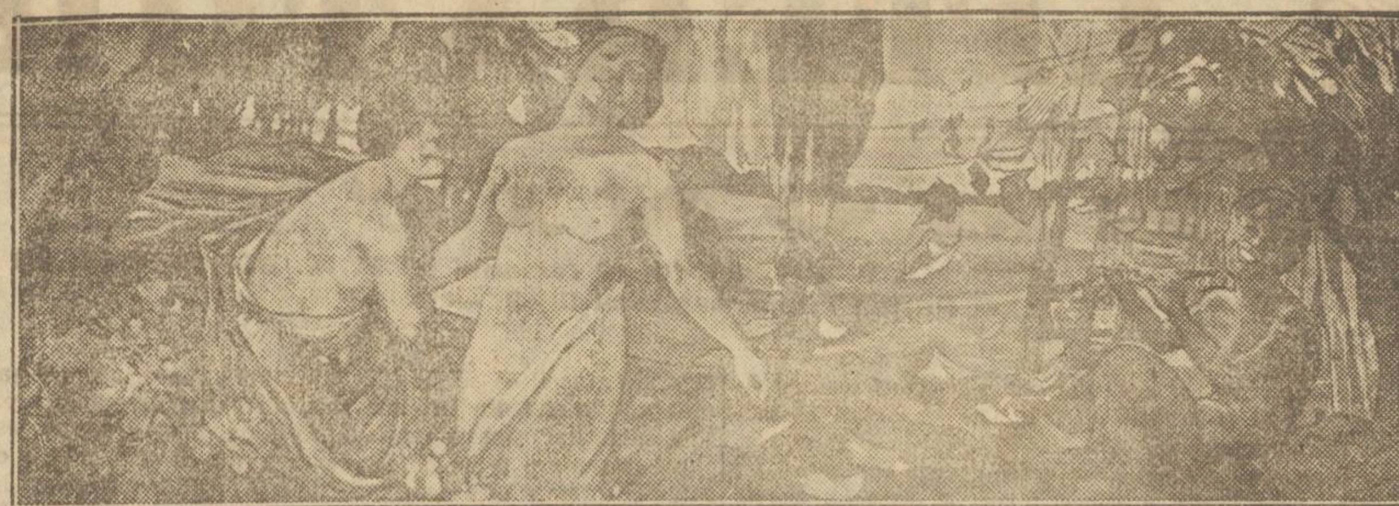
Micul lăcaş mai vechiu, înnădit cu o veşmîntărie, cu un pridvor de lemn şi încununat cu un turnuleţ de tinichea are, cu altarul pentagonal, o formă ca acelea, simplificate, ale veacului al XVIII-lea. Trebuie să fi fost ridicat la începutul acelui veac, căci aici şi-a aflat întâiul adăpost Ucraineanul Paisie, marele creator, mai tîrziu la Dragomirna, la Neamţ, la Secul, a vieţii celei nouă, de călugări mîncînd şi cetind împreună. Poate a doua biserică să fie ctitoria lui. Nici una, nici alta nu păstrează nimic din trecutul total risipit. Doar fărîme de vechi cărţi, slavone şi româneşti, pe una din care se face menţiunea satului „Holteni" care e Olteni (ca Meedinţi şi Mehedinţi, Amaradia şi Hamaradia).

In jurul celor două paraclise, cîteva case călugăreşti foarte modeste. Un heleşteu cu apele galbene se răsfaţă în marginea pădurii.

Dar nici cea mai frumoasă clădire n'ar putea da atîta farmec sufletului ca vederea ce se desface de aici, în largi linii de albastru palid, de alb nouros cu străpungeri de soare. Se cuprinde un judeţ întreg, două până la margenea Dunării. In Apus, când soarele-şi retrage stăpînirea răsar, în fund de tot, sure, dealurile Măcinului.

Şi, pe când părintele Ghimnasie stareţul ni pregăteşte ospitalier, masa, părintele din Urecheşti aduce vorba despre aceia ai căror ochi neobosiţi, căutători de frumuseţă, au stat aici în odihnă prietenească vorbind de cele scumpe ale lor: Vlahuţă, Delavrancea. Şi în negura aurită care acopere întinderile imense pare că simţi plutirea însemnată a sufletelor lor.

N. IORGA

Simforoza răspunde lui Galaction

Eu n'am văzut „Cadavrul viu" al lui Tolstoi şi nici nu vreau să-l văd. Pe scena cea mare a vieţii văd destule cadavre vii.

Şi vezi, regret totuşi, că n'am fost şi eu acolo. Te-aş fi văzut cu ochii aţintiţi înspre Fedia, iar în actul ultim gata-gata să te-arunci pe scenă, să-i smulgi pistolul din mână.

M'aş fi apropiat zîmbind, ţi-aşi fi pus mâna pe umăr şi ţi-aşi fi şoptit:

— Stai, iubitul meu amic! Aşteaptă să vezi sfârşitul dramei. Să vezi cadavrul viu prefăcut în adevărat cadavru...

Crezi, că ai fi putut să smulgi pistolul din mâna lui Fedia? Nu, nici-odată!! Fedia n'a fost sinucigaş. El a fost... asasinat. Incă din actul al treilea i s'a rostit osânda, care în actul al cincilea a fost executată. Suicidiul îl socotim drept crimă a individului faţă de societate, dar, de ce să nu-l socotim întors: drept crimă a societăţii faţă de individ? Ah, iubitul meu amic, din mâna asasinului ar fi trebuit să smulgi arma, nu din a lui Fedia. In drame, desnodământul se face în actul al cincilea, adevărat, dar spre actul al cincilea împinge cu putere irezistibilă actul al treilea. Vreai să schimbi acest desnodământ? Fă cuvenitele schimbări în actul al treilea.....

Orice roman are un sfârşit; chiar şi cele cari se tipăresc în interminabile fascicole. Când le citim, ne simţim trăind în lumea lor, iar când închidem cartea şi urmărim desfăşurarea romanului nescris al vieţii noastre vedem, că între romanele scrise şi cele nescrise e mare deosebire. Numai cele nescrise sunt reale, celelalte toate, toate, cuprind exagerări.

Sunt două epoci în viaţa omului, când plac numai romanele scrise. E tinereţa, cu visurile ei, când omul arde de dorinţa să-şi croiască viaţa după modelul romanelor. Apoi bătrâneţea, când omul citeşte romanele însoţind fiecare capitol de regrete adânci... In tinereţă nu-şi dă seama, că dorinţele sunt irealizabile, iar la bătrâneţe, că regretele sunt neîndreptăţite.

Imi aduc aminte de-o povestire a lui Agârbiceanu, în care un moşneag vorbeşte cu baba lui despre trecuta tinereţe. Pe buzele lor se strecoară un zimbet. E un zimbet de oameni bătrâni, trezit de amintirea clipelor de farmec ale vieţii. Urmează apoi câte-un oftat: *regretul.* Pe urmă moşneagul zice către babă:

— Ei, babo, să le lăsăm astea... Au trecut... Acum nu ne rămâne decât... să ne luăm de mână şi să ne ducem... la biserică.

Când am citit povestirea asta m'am uitat în oglindă. Am văzut firele argintii în părul meu bogat — în frumosul meu păr, cum se zicea odată — şi îmi venia să le sărut. De-atunci, nu le mai vopsesc şi mă bucur decâteori constat că s'au îmulţit. Şi simt, ah, simt, că se apropie vremea, când nici eu n'o să am altceva de făcut, decât — s'o ieau către biserică.

Dar D-ta, iubitul meu amic, ai vrea să mă duci la biserică de pe-acum... Acelaş lucru îl voiai şi acum douăzeci de ani, dar, atunci credeai că omul poate să meargă la biserică şi plutind prin „oare-care atmosferă de roman". N'ai isbutit. Ţi-am cerut, adevărat, — „să nu laşi neisprăvită pânza frumosului vis", — pentru-că romanele plac, — dar, am rămas aceeaş.

Ne-am întâlnit decurând, ne-am vorbit, ne-am strâns mâna şi am constatat amândoi, că... ni-s'a cam schimbat portretul. Dar... am rămas acelaşi, departe unul de altul. Eu... rătăcitoare pe căile lui Ahasverus, — D-ta... lângă lacul Genizaretului.

Te văd, te văd, la marginea lacului, te-aud strigându-mi: Vino! Şi nu viu. Simt, că mi-se împleticesc picioarele, de câte ori se îndreaptă înspre lac.

Dar vezi... nu îndrăznesc să te smulg de-acolo şi să te chem pe căile lui Ahasverus... Vai, iubitul meu prieten, între noi s'a început o luptă. Cum se va sfârşi? Se va trezi Ahasverus într'o bună dimineaţă lângă lac?

Eu zic: Nu ştiu!

D-ta zici: La Dumnezeu toate sunt cu putinţă!

De-acolo, dela marginea lacului îmi areţi o corabie şi îmi spui: bestia, ce şi-a făcut lăcaş în sânu-ţi, vinde-o lui Hristos. In zadar ai încerca să o ucizi altcum. O va ucide Hristos, dacă te sui în corabia asta.

De ce nu în altă corabie?

Ori, — mai bine zis; — *cari sunt temeiurile, ce pot îndupleca un cuget omenesc să primească împărăţia lui Iisus* Hristos. Va să zică: marea problemă, a cărei deslegare ţi-au impus'o în scrisorile ce-mi adresezi.

GALACTION

Le aştept, cu răbdare, iubitul meu amic. Eu cred însă, că nu pot să fie mai multe temeiuri, ci numai unul. Acela este *adevărul,* ori, să zicem aşa, siguranţa absolută, că valurile lacului n'o să răstoarne corabia. Imi vei arăta aşadar, că învăţătura Mântuitorului conţine adevărul absolut şi imutabil. Numai astfel se poate combate răspunsul amicului D-tale evoluţionist, care spunea: „Dacă uriaşul vis al îmbunătăţirii sociale se va îneca în mocirla realităţii, avem timp, în cazul cel mai rău, o mie, două, de ani, să urzim un altul, mai apropiat de adevăr".

D-ta spui, că nu ai răbdare să aştepţi atâta şi te înţeleg. Dar — nerăbdarea nu poate fi motiv, ca să se apropie omul de lac. Nu. Dacă „aurora, care încunjură chipul lui Iisus Hristos" nu e aurora eternului adevăr, ci numai a unui adevăr de oportunitate, relativ, atunci evoluţionistul are dreptate şi eu — îl urmez pe el.

In vara anului trecut am citit un articol în „Idea europeană", în care vorbind de religia viitorului, autorul se făcea apostolul unui Dumnezeu relativ, al unei religii relative şi aşadar — evoluţioniste. Am citit întreg articolul, mi-am muşcat buzele şi mi-am zis: *nu, nici-odată!* Imaterialul Dumnezeu nu poate fi supus teoriei lui Einstein. Toate pot să fie relative, (chiar şi teoria relativităţii), — dar Dumnezeu, ori este *absolut,* ori... *inexistent.* Tertium non datur. Toţi aceia aşadar, cari susţin religia numai din motive oportuniste, sunt împletitori de paie. Astfel de oameni, ajungând la cârma ţării, fac pe protectorii religiei (mai ales la festivităţi), de fapt însă sunt — oprimatorii ei.

Adevărul, iubitul meu amic, adevărul, să-l vedem! Apostolii şi învăţăceii lui Iisus, au urmat pe divinul lor dascăl în convingerea, că au ajuns în posesia adevărului. Setea de adevăr e aceeaş şi în zilele noastre.

Să revenim la Fedia. Actul al treilea, a făcut din el un cadavru viu, pentru-ca în actul al cincilea să devină adevărat cadavru. Dar actul al treilea a fost pregătit în cele dintâi două acte, iar actul al patrulea e numai drumul scurt, care duce către inevitabilul desnodământ, hotărât încă în actul al treilea. O privire către lacul Genizaretului ar fi putut să-i smulgă din mână arma, în actul al cincilea? Eu cred, că nu. Ar fi fost poate, prea târziu. Fedia n'ar fi cunoscut, că lacul e al Genizaretului. Ca să-l recunoască în actul al cincilea, ar fi trebuit să-l vadă şi în celelalte acte.

Asta ţi-o spun, pentru-că ai toată dreptatea: încercarea de-acum e tot atât de anevoioasă, ca şi cea dintâi. Dintre numeroşii Fedia ai zilelor de azi, puţini se vor apropia de lac. Bestia a încolţit în inimile lor, în actul întâi, al doilea şi al treilea. In acelaş timp asasinii s'au îngrijit, să depărteze pe Fedia de lac,... ca nu cumva aurora dela marginea lacului să ucidă bestia. Puţini dintre ei vor putea să devină „cetăţeni ideali ai societăţii viitoare". Sunt cadavre vii, destinate să devină adevărate cadavre.

Dar... sunt numeroşi Fedia, cari trăiesc încă în actul întâi şi al doilea. E tinerimea, iubitul meu amic, e plămădeala societăţii viitoare, care încă n'a devenit cadavru. Dacă în apele lacului pluteşte adevărul, atunci aceşti Fedia trebue duşi la marginea lui. In inimile lor bestia e abia încolţită şi... se poate vinde lui Iisus Hristos, cu mare uşurinţă. Iată o datorie, care nu trebue să o uite cel ce stă la marginea lacului, dacă pofteşte sincer: *mai multă omenie, mai multă dreptate şi mai multă tihnă în viitorul nostru.*

Voiu cerca să străbat actul întâi şi al doilea al dramei. In scrisoarea viitoare o să-ţi arăt pe Fedia în aceste două acte şi pe... asasinii lui. Iţi voiu arăta aşadar — *inima poporului românesc de mâne.* La revedere, iubitul meu amic...

SIMFOROZA

PRIVIGHETOAREA

La geamul tău, sub prispa înflorită,
Se 'nalţă 'n noapte cântecul iubirii
Arome dulci înalţă trandafirii,
Şi inima-mi în triluri dulci palpită....

Discret, prin ramuri, lunecă zefirii
E dorul meu, e dorul meu, iubită,
Ce-adânc vibrează 'n noaptea liniştită
Pierzându-se 'n nemărginirea firii...

MIRCEA RĂDULESCU

E dragostea mea tristă şi pustie
Ce-şi cântă—a ei durere 'n veşnicie,
Urcând al suferinţei apogeu;

Ascultă cum răsună 'n noaptea brună
La geamul tău, glorificat de lună
Privighetoarea sufletului meu!

MIRCEA RADULESCU

LITERATURA STRAINA

„DEMONII"

(din ruseşte după romanul lui F. M. DOSTOIEVSCHI
— Partea întâia, capitolul III, 8. —

Asupra acestui roman, unul din cele mai caracteristice pentru autorul lui cât şi pentru sufletul poporului rusesc în special, vom reveni ocazional.

Ceia ce putem anticipa chiar acum despre „Demonii" lui Dostoievschi, acea „carte a mâniei", cum a botezat-o marele critic rus Volinschi, este că în ea cititorul apusean, puţin familiarizat cu firea poporului rus, va afla pe lângă explicaţia sufletului rusesc — un amestec haotic de idealism, fanatism religios, utopie, doctrinarism — şi explicaţia situaţiei actuale a Rusiei, pe care Dostoievschi a întrevăzut-o cu claritatea unui mare profet.

Pe Şatov nu-l aflai acasă. Două ore după aceasta mă dusei din nou încolo: iarăşi lipsea. In sfârşit, aproape de ceasurile opt, mă dusei din nou la el, fie pentru a-l întâlni, fie pentru a-i lăsa un bilet. Iarăşi nu-l aflai. Locuinţa lui era încuiată şi el locuia singur, fără nici o slugă. M'am gândit să bat jos la căpitanul Lebiadchin, pentru a întreba de Şatov, dar şi aici era încuiat, nu se auzia nici un glas, nu se vedea nici o lumină, părea un loc pustiu. Trecui plin de curiositate, sub influenţa povestirilor ascultate de curând, pe lângă uşa lui Lebiadchin. In sfârşit mă hotărăsc să revin a doua zi disde-dimineaţă. Şi pe bilet, la dreptul vorbind, nu puneam prea multă nădejde. Şatov, putea să nu se intereseze de el, dânsul fiind un om aşa de îndărătnic, de sfios. Blestemându-mi ghinionul ieşiam acum prin poartă afară, când dădui deodată peste domnul Chirilov; se înapoia acasă, şi mă recunoscu dânsul întâiu. Deoarece începu el însuşi să mă cerceteze, îi povestii totul în punctele principale şi-i mai spusei, că am la mine un bilet.

„Veniţi cu mine, îmi zise, eu voiu aranja totul".

Imi adusei aminte că dânsul după informaţiile lui Liputin, ocupă din dimineaţa acestei zile, o dependinţă de lemn în curte. In această dependinţă prea spaţioasă pentru el, locuia împreună cu dânsul o bătrână care îl îngrijea. Preprietarul acestei case avea în altă stradă, într'o altă casă proprie nouă, un restaurant şi lăsase pe această bătrână, probabil o rudă a sa, pe loc, pentru a păzi întreaga casă veche. Odăile acestei dependinţe erau destul de curat întreţinute, dar tapetele erau murdare.

In acea cameră, în care intrarăm, mobila era amestecată, de diferite feluri; şi nu era de nici un preţ; două mese de l'ombre, o garderobă din lemn de paltin, omasă mare de scânduri, dintr'o casă ţărănească sau vre-o bucătărie, câte va scaune şi un dulap cu o sprijinitoare de lemn şi cu perini tari de piele. Intr'un colţ se afla o veche icoană sfântă, dinaintea căreia bătrâna aprinsese acum înaintea intrării noastre candela, şi pe păreţi atârnau două portrete mari în uleiu, ce devèniseră întunecate; unul reprezenta pe fostul ţar Nicolai Pavlovici şi fusese pictat, judecând după înfăţişare, în primii douăzeci ani ai acestui veac; cellalt era portretul unui arhiereu oarecare.

Indată după intrarea sa, aprinse d. Chirilov, o lumină şi scoase din geamantanul său, ce stătea în colţ încă nedesfăcut un plic, ceară roşie şi o pecetie de cristal.

„Sigilaţi plicul Dv. şi scrieţi adresa pe plic!".

Ii răspunsei că aceasta nu trebuie; dar el insistă. După ce scrisei adresa pe plic, îmi luai căciula.

„Credeam că o să beţi ceaiu la mine, spuse el; am cumpărat ceaiu. Poftiţi?"

N'am refuzat. Bătrâna aduse curând ceaiul, adică un uriaş ceainic cu apă fierbinte şi unul mic, cu esenţă foarte tare de ceaiu, două ceşti mari de faianţă, pictate prost, un colac şi o farfurie plină cu bucăţele de zahăr.

„Eu beau ceaiu cu plăcere noaptea, zise el; mă plimb mult şi beau până în zori. In străinătate băutul ceaiului noaptea este incomod".

„D-voastră vă culcaţi abia în zori?".

„Da, totdeauna; d emultă vreme. Eu mănânc puţin beau mereu ceaiu. Liputin este şiret, dar nerăbdător.

M'am mirat că voia să converseze; m'am hotărât să mă folosesc de ocazia prielnică.

„S'au produs de curând, observai eu, neînţelegeri neplăcute".

Faţa lui se posomorâ.

„Aceasta este o prostie; acestea sunt nişte fleacuri. Aici toate sunt fleacuri, pentru că Lebiadchin este beat. Eu nu i-am spus lui Liputin nimic, ci am declarat numai, că sunt fleacuri, căci omul acesta a minţit. Liputin are fantezie bogată: dintr'un ţânţar face un armăsar. Eu i-am crezut eri".

„Dar astăzi îmicredeţi mie?" întrebai râzând.

„Dar D-voastră ştiţi acum despre toate. Liputin este sau slab, sau nerăbdător, sau răutăcios sau... invidios".

Cuvântul din urmă m'a uimit.

„Dv. aţi înşirat aici atâtea categorii, că nu-i de mirare să încape dânsul în una din ele".

„Sau în toate la un loc".

„Dar şi acesta e drept. Liputin e un haos. A minţit el în adevăr astăzi spunând că voiţi să scrieţi o disertaţie?".

„De ce adică ar fi minţit?" răspunse el cu faţa posomorâtă şi privind în pământ".

Ii cerui scuze şi îl asigurai că nu voiu să-l descos. El se înroşi.

„A spus adevărul; eu scriu. Dar aceasta este absolut indiferent.

O clipă tăcurăm amândoi, deodată apăru pe chipu-i surâsul copilăresc, pe care îl cunoşteam acum de mai înainte.

„Chestia aceia despre capete a scos-o el însuşi dintr'o carte şi mi-a spus-o mie el însuşi întâiu, dar el înţelege prost. Eu caut numai cauza, din care oamenii nu îndrăznesc să-şi suprime viaţa; atâta tot. Şi aceasta este absolut indiferent".

„Cum nu îndrăznesc? Sunt chiar aşa puţine sinucideri?"

„Foarte puţine".

„Sunteţi în adevăr de această părere?".

Nu-mi răspunse, se ridică, începu a se plimba îngândurat de colo-colo.

„Ce-i opreşte oare, după părerea dv., pe oameni dela sinucidere?" întrebai eu.

Mă privi distrat, ca şi când şi-ar fi reamintit despre ceea, ce vorbiserăm.

„Eu... eu ştiu încă puţin... Două păreri preconcepute îi opresc; două lucruri, numai două; unul foarte mic şi altul foarte mare.

„Care este lucrul cel mic?"

„Durerea".

„Durerea? Este ea oare ceva aşa de însemnat în cazul acesta?".

„Aceasta este lucrul principal. Sunt două feluri de sinucigaşi: de acei, ce se sinucid sau dintr'o mare mâhnire sau din răutate sau din nebunie sau din cauze asemănătoare... Toţi săvârşesc această faptă într'o clipă. Aceştia se gândesc puţin la durere, ci săvârşesc fapta într'o clipă. Insă cei ce o fac cu premeditare aceştia meditează mult asupra acesteia.

„Dar sunt oare oameni, cari procedează cu raţionament?"

„Foarte mulţi. Dacă nu ar fi prejudecaţi, ar fi încă mai mulţi, foarte foarte mulţi; toţi.

„Ei chiar toţi?"

El tăcu.

„Nu există oare nici un remediu, pentru a muri fără durere?".

„Inchipuiţi-vă, replică dânsul, oprindu-se în faţa mea, închipuiţi-vă o piatră de mărimea unei case mari, ea atârnă, iar dv. vă aflaţi sub dânsa dacă aceasta v'ar cădea în cap, v'ar produce durere?".

„O piatră mare cât casa? De sigur, aceasta e ceva înspăimântător".

„Eu nu vorbesc de frică; va pricinui durere?".

„O piatră cât un munte? Un milion de puduri?" Se înţelege, nu-i dureros".

„Dar puneţi-vă în adevăr sub ea, şi, cât timp ea atârnă, vă veţi teme foarte mult, că va fi dureros. Cel mai mare savant, cel mai mare medic, toţi, toţi ar avea foarte mare frică de aceasta. Fiecare va şti că nu-i dureros şi fiecare se va teme că va fi dureros".

„Ei dar cea mare?".

„Lumea de dincolo".

„Va-să zică: pedeapsa?"

„Indiferent, lumea de dincolo, numai lumea de dincolo".

„Oare nu există ateişti de aceia, cari nici nu cred într'o altă lume?".

El tăcu din nou.

„Dv. judecaţi poate după Dv. înşivă?".

„Fiiecare nu poate judeca decât după sine, spuse el roşind. Libertatea desăvârşită va fi atunci pe pământ, când îi va fi omului indiferent, ori de trăeşte sau nu. Iată ţinta pentru toate ce există.

„Ţinta? Dar atunci poate nimeni nu va mai vrea să trăiască?"

„Nimeni!", răspunse el hotărît.

„Omul are frică de moarte, pentru că iubeşte viaţa; aşa concep eu acest lucru, observai eu; şi astfel a voit natura".

„Aceasta este mizerabil şi în aceasta stă toată înşelăciunea!" Ochii săi scăpărau. „Viaţa este durere, viaţa este frică şi omul este nenorocit. Acum totul este durere şi frică. Acum omul iubeşte viaţa, pentru că iubeşte durerea şi frica. Viaţa i-se dă acum cuiva în scopul durerii şi al fricii şi în aceasta stă toată înşelăciunea. Acum omul nu este om adevărat. Va fi un om nou, un om fericit şi mândru. Acela, căruia îi va fi absolut indiferent, ori de trăeşte sau nu, acela va fi un om nou. Acela, care va birui durerea şi frica, acela va fi însuşi un Dumnezeu".

"Şi atunci cellalt Dumnezeu nu va mai exista".

„Va să zică acel Dumnezeu, după părerea d-v., totuşi există?"

„El nu există; dar el există. Piatra nu pricinueşte durere; dar frica din piatră pricinueşte durere. D-zeu este durerea fricii de moarte. Acela, care birueşte durerea şi frica, acela va fi însuşi Dumnezeu. Atunci va fi o viaţă nouă şi un om nou; totul va fi nou... Atunci istoria se va împărţi în două părţi: dela goril până la distrugerea lui D-zeu şi dela distrugerea lui d-zeu până la..."

„Până la goril?"

„...... până la primenirea fizică a globului pământesc şi până la prefacerea fizică a omului. Omul va fi un D-zeu şi se va preface fiziceşte. Şi lumea se va preface şi lucrurile se vor preface şi ideile şi toate simţimintele. Ce părere aveţi d-v. despre aceasta: se va preface atunci omul fiziceşte?"

„Când oamenilor le va fi absolut indiferent, ori de trăesc sau ba, atunci toţi se vor sinucide şi în aceasta va consta poate atunci prefacerea".

„Aceasta este absolut indiferent. Inşelăciunea va fi distrusă. Fiecare, care voeşte să câştige libertatea absolută, trebue să cuteze să se sinucidă. Acel, care îndrăzneşte să se sinucidă, acela a cunoscut secretul înşelăciunii. O libertate mai mare nu există; aceasta este totul, în afară de aceasta nu există nimic. Acela, care cutează să se sinucidă, este un Dumnezeu. Acum fiecare poate face, ca D-zeu să nu existe, să nu existe nimic. Dar aceasta n'a făcut-o încă niciodată cineva".

„Au fost doar milioane de sinucigaşi".

„Dar toţi n'au făcut aceasta, din acest motiv toţi au făcut-o din frică şi nu în acest scop. Nu pentru a omorî frica. Cel ce se sinucide numai din acea cauză, ca să omoare frica, acela va deveni imediat un Dumnezeu".

„El nu va mai avea poate timp pentru aceasta", observai eu.

„Aceasta este indiferent, răspunse el încet, cu o mândrie liniştită, aproape dispreţuitor. Imi pare rău că d-v. după cât îmi pare, vă bateţi joc de aceasta", adaose el după o jumătate de minută.

„Mi-se pare curios, că D-v. fuserăţi până mai adineori aşa de iritabil, iar acum vorbiţi cu o astfel de linişte, deşi cu multă înflăcărare".

„Adineori? Aceasta a fost o poveste ridicolă răspunse el zâmbind. Mie nu-mi place să mă cert şi nu râd niciodată", adaose el cu tristeţă.

„Da, trist petreceţi d-v. nopţile la ceaiu.

Mă ridicai şi luai căciula.

„Credeţi? întrebă el zâmbind şi întrucâtva mirat. De ce adică? Nu, eu... eu nu ştiu (deodată deveni zăpăcit), eu nu ştiu cum este cu alţii; dar eu am sentimentul, că nu pot fi la fel cu oricine. Fiecare se gândeşte la ceva şi se gândeşte apoi iarăşi imediat la altceva. Eu nu pot să mă gândesc la nimic altceva; eu mă gândesc viaţa întreagă numai la un singur lucru. Pe mine m'a chinuit D-zeu viaţa mea întreagă", termină el deodată cu o comunicatjvitate minunată.

„Dar spuneţi-mi totuşi, dacă permiteţi întrebarea, cum se face că nu vorbiţi corect limba rusă? Aţi uitat-o în adevăr în aceşti cinci ani în străinătate?"

„Cum? o vorbesc necorect? Eu nu-mi dau seama. Nu, nu din cauză că am fost în străinătate. Eu am vorbit toată viaţa mea aşa..... mie îmi este indiferent".

„O întrebare încă mai delicată: eu vă cred pe deplin, că D-v. nu simţiţi aplecare de a avea relaţii cu oamenii şi că staţi puţin de vorbă cu oamenii".

„Atunci de ce aţi intrat acum într'o discuţie cu mine?"

„Cu D-v.? D-v. aţi stat adineori bine şi d-v...... în sfârşit este indiferent..... D-v. aveţi o foarte mare asemănare cu fratele meu, foarte mare, extraordinar de mare, zise el roşind. El a murit acum şapte ani; cel mai în vârstă; una foarte, foarte mare".

„Atunci desigur a avut dânsul o foarte mare influenţă asupra felului d-v. de gândire?"

„N-nu, el vorbia puţin; el nu spunea nimic. Eu o să transmit biletul d-v".

Mă petrecu cu felinarul până la poartă, pentru a o zăvori în urma mea.

„Fără îndoială un nebun!" îmi zisei în gândul meu. La poartă avui o nouă întâlnire.

(trad. de Liviu Marian)

Albatrosul

(după Baudelaire)

Adesea, marinarii duc pe navă,
Glumind, pe-acele albe sburătoare,
Care urmăresc tăcutele vapoare
Alunecând între ocean şi slavă.

Lăsaţi pe scânduri, bieţii albatroşi,
Superbi regi ai zării depărtate,
Rămân stângaci, cu--aripele--atârnate
Ca două vâsle, moi şi ruşinoşi.

E-acum stângace, comică, urâtă,
Frumoasa pasere de-odinioară!
Cu-o pipă, ciocul unu-i întărâtă,
Iar altu 'ngână pasărea—amărâtă
Ce stă neputincioasă şi nu zboară.

Poetul, cât de mult se potriveşte
Cu prinţul norilor ce 'n zări pluteşte!
Pe-aripi de uriaş a 'nvins tempesta,
Şi 'nstreinat, în huiet, ca acesta
Se 'mpiedică 'n aripi şi se opreşte,

Gh. Lazăr Demetrescu

— M. I. Lermontov —

INGERUL

Pe cerul cel nordic un înger sbură
Şi-o dulce cântare cântă
Iar lună şi stele şi nouri şi vînt
Uimitu-le-a cântecul sfînt.
Cânta fericirea cea fără de graiu
A sfinţilor îngeri din raiu.
Slăvit-a pre Domnul cu lauda sa,
Ce fără prihană eră.
Un suflet, în braţe, adusu-l-a, strîns,
La lume, durere şi plîns;
Iar cântul, în sufletul tînăr, tîrziu,
Doini fără vorbe, dar viu.
Şi sufletul, plin de avînt minunat,
In lume-a tînjit, cât a stat,
Căci, sarbede, tulburi cântări pămînteşti
N'au stins pe cele cereşti.

Rugăciunea

Când inima mi-i jalnică
De chin şi nenoroc
Atunci, o rugă tainică
In gând şoptesc cu foc.

Respiră stranii farmece
Cuvintele ei vii
Şi aflu forţe magice
In sfintele-armonii

Din suflet îndoielile
Pornesc ca pe pripor
Şi plâng şi-mi cresc puterile
Şi mi-i uşor... uşor...

Singuratec ies în drum...

Singuratec ies în drum. Cărarea
De granit luceşte 'n faţa mea.
Noaptea dulce înpânzeşte zarea
Şi 'n azur vorbeşte stea cu stea.

Cerul minunat e'n sărbătoare;
Firea doarme sub albastrul hău.
De ce sufletu-mi trudit mă doare?
Vreau ceva? Ori am păreri de rău?

Dela viaţă nu mai cer nimică.
Nu regret trecutul nicidecum.
Caut libertate şi odihnă.
Vreau să uit şi vreau s'adorm acum.

Insă nu cu-al morţii somn de ghiaţă;
Ci aşa, deapururi, dormitând,
Ca să am suflare de viaţă,
Ca să simt şi inima-mi bătând.

Ca auzul veşnic să-mi desmierde
Dulce glas, cu doine de amor;
Iar deasupra mea stejarul verde
Inclinat, să fremăte uşor...

Din ruseşte de
Dr. Bortkievici şi C. Iordăchescu

NOTE

Un roman inedit de Tolstoi va apărea zilele acestea la Paris, în traducerea franceză a d-lui Charles Salomon. E intitulat „Viaţa mea" (Ma vie) şi a fost încredinţat de însuşi Tolstoi, aceluia care îl prezintă astăzi cititorilor.

Romanul e povestea unei ţărănci din Rusia, care şi-a spus viaţa unei surori a lui Tolstoi, d-na Kuzminskaia. Scris, vorbă cu vorbă, aşa cum fusese povestit, romanul s'a bucurat de o complectă refacere, din partea autorului „Anei Karenina" şi ţinut treizeci de ani în sertar. Cu câţiva ani înainte de tragedia dela Iasnaia Poliana, Tolstoi îl încredinţă d-lui Salomon spre traducere.

Cei care cunosc manuscrisul spun că niciodată Tolstoi n'a atins, în opera lui, pateticul din „Viaţa mea".

* * *

Literatură rusă atât de preţuită, mai ales acuma, de când cu formidabila vijelie din fostul imperiu al ţarilor, e tradusă în toate limbile şi casele de editură se întrec în tipărirea a tot ce poate desvălui misterul sufletului rusesc.

„Yama" romanul lui Kuprin, tradus cu titlul „La fosse aux filles" a apărut de curând în franţuzeşte şi poate fi considerat ca cel mai însemnat eveniment literar al anului acesta. Autorul descrie în colori de un sugestiv realism viaţa prostituatelor din oraşele mari ale Rusiei, cu un belşug de amănunte rivalizând cu cele mai dureroase pagini din Dostoiewski.

* * *

Rudyard Kipling, rector onorific la o universitate din Scoţia, a ţinut studenţilor o conferinţă, tratând despre independenţă şi insistând mai ales asupra bucuriei pe care o simte omul, când ştie că se poate bizui pe el însuşi. Cu un amestec de fantezie şi clară adâncime, care caracteriză talentul său, Kipling, caută origina acestui sentiment în cele mai înapoiate vremuri ale omenirii, pe-atunci când strămoşii omului trăiau agăţaţi pe crăcile pomilor, ca maimuţele.

I-a trebuit multă vreme, omului, până când să vorbească şi când în sfârşit începu să îngâne câteva cuvinte, care i-a fost prima folosinţă?

Ni se aminteşte, că omul la acea epocă, întrecuse pe animale în şiretenie şi în mijloacele de a se hrăni. Ştia să se ascundă la marginea apelor, ca să pândească momentul când vin animalele să bea şi se se poată repezi asupra lor. Ştia să atragă prada, imitând ţipetele şi mugetele lor de foame, de desperare şi de ajutor. Ştia prin urmare toate minciunile, aşa în cât i-a fost uşor să-şi *rostească* minciuna, atunci când i-a fost uşor să vorbească.

Omul înzestrat cu o asemenea posibilitate, trebuie să se fi închipuit de-atuncea că e zeu şi stăpâneşte lumea.

Primul mincinos se întâlni cu alt mincinos, care se deosebea de el prin sex. S'au întovărăşit pentru lupta câştigului existenţei şi dădură naştere la o serie de mincinoşi, printre care ne numărăm şi noi!!

Iată origina minciunei care se confundă cu origina omenirei. Primul mincinos fu primul om, care a cunoscut prima femee!!

Din clipa când apăru *cuvântul* prima grijă a celui care l'a rostit a fost să înfrumuseţeze gândirea. Omenirea cunoaşte de-atunci pe avocatul care înşeală judecătorii şi scoate bazma curată pe vinovat, — omul politic, care ştiind să mintă frumos, se vede stăpânind pe semenii săi, — poetul şi romancierul, — ziaristul, care ştie să schimbe rostul multor lucruri, îmbrăcându-l în forma ce nu corespunde adevărului.

In seara zilei de sărbătoare

de Leopardi

Noaptea e lină şi clară şi fără de vânt.
Liniştită, luna se odihneşte pe acoperişuri
şi în grădini; şi de departe
dezveleşte înseninaţi, toţi munţii. O! frumoasa mea
au adormit toate cărările; şi pe balcoane
rar luminează vre-o lampă 'ntârziată.
Tu dormi, căci somnul te alintă dulce
în liniştea iatacului; şi nu te roade
nici o mustrare; şi nici nu bănueşti
ce rană mi-ai deschis în piept.
Tu dormi; eu ies să salut cerul —
ce pare, la vedere, atât de bine-voitor —
şi pe bătrâna, — atotputernica natură
ce m'a născut, spre suferinţă. „Ţie-ţi refuz speranţa".
mi-a spus, „chiar şi speranţa; ochii tăi
nici când n'or străluci de cât de lăcrimi.

Azi a fost sărbătoare. Acuma te-odihneşti
după petrecere; şi poate-ţi aminteşti
în vis, la câţi plăcuta-i azi, şi câţi
plăcutu-ţi-au; de mine nu-ţi aduci aminte,
nici n'o nădăjduesc. Eu doar întreb
cât mai am oare de trăit, apoi mă zvârl
pe jos, mă tăvălesc şi strig. O zile 'ngrozitoare
în vârstă-aşa de verde!
Vai, pe drum
aud pe aproape cântecul stingher
al muncitorului care se'ntoarce noaptea,
după ce-a petrecut, la biata lui colibă;
şi mi se strânge inima sălbatec
când mă gândesc cum toate trec pe lume
şi mai nu lasă urmă. Iată, a fugit
şi sărbătoarea, şi-i urmează ziua
de lucru; astfel timpul ia cu el
tot ce ni se întâmplă; unde mai e zvonul
popoarelor antice? unde este zarva
vestiţilor strămoşi — şi marea 'mpărăţie
a Romei, unde-s oştile şi larma
care-au cutreerat şi marea şi pământul?
E linişte şi pace pretutindeni, lumea 'ntreagă
se odihneşte, nimeni nu mai cugetă la ei.

Odinioară 'n vârsta cea mai fragedă a vieţii
când dornic se aşteaptă sărbătoarea,
decum trecea, îndurerat şi fără somn
zăceam pe perne; încă de pe-atunci
un cântec auzit târziu, în noapte, pe cărări
un cântec depărtându-se încet, încet,
tot ca acum îmi strângea inima...

Traducere de Alexandru Graur

CHIPURI şi ICOANE

Din povestirile lui Moş Andrei

de I. Agârbiceanu

Noaptea minunată

Nu ştiu cum m'am despărţit, unde l'am lăsat pe Bucurel şi pe ceilalţi români. M'am trezit înaintea poştei. Vechea clădire, dormea liniştită, dormea adânc, deşi măruntaele-i erau scormonite rău: scaunele răsturnate, paturile numai scânduri, dulapuri goale, cu uşile deschise, o învălmăşeală de hârtii, de cărţi. Dar casa sub bătaia lunei dormea hodinită ca bolnavul din care doctorii au scos măruntaele stricate. Şi pacea se cobora, mângâind coperişul, zidurile vechi, ferestrile adormite lin, din cerul cel nou, fără hotară, care lumina din ochii lui strălucitori de argint topit în clipa asta.

Am încuiat uşa şi am luat cheia la mine. Mi se părea că am crescut de un stângen. Nu mă simţeam stăpân dar mă simţian, cum ţi-aş şi spune: mă simţeam grozav de acasă, la adăpost.

Am eşit în uliţă şi nici odată nu mi s'a mai părut uliţa aşa de largă, şi pământul ce-l călcam, aşa de tare şi neclintit sub paşii mei. Eram uşor ca un copil, şi cu cît sorbeam mai mult din aerul ăsta nou, mă făceam şi mai uşor. Imi creşteau puterile ca şi când le-aş fi supt odată cu aerul.

Mergeam aşa fără nici o ţintă, şi simţeam cum mi se îndulceşte sufletul. Treceam pe uliţele adormite, prin hulicioare, şi de pretutindenea mă întâmpina aceeaşi lume nouă. Mă oprii în faţa căzărmii jandarmilor.

Infăţişarea ei era încă duşmănoasă dar neputincioasă. A fost clădită de unguri anume pentru jandarm.i

Pajura ungurească era încă la locul ei. Poarta era deschisă în lături. Linişte grea şi în casă şi în curte.

Intru şi bat la uşa cuhnii. Un obraz înspăimântat se arătă pe fereastră· Era băbuşca Vironica, bucătăreasa.

— Cine-i? întrebă ea.

— Om bun, „răspunsei" n'ai nici o frică. Spune-mi de unde pot lua o scară şi un topor.

Mă cunoscu de pe glas şi eşi în prag.

— Nădăjduiesc că au şters'o cu toţii", zic eu uitându-mă spre cazarma oarbă.

— Of! Dumnezeule, ce nebunie! oftă Vironica.

— Ce nebunie?

— D'apoi să plece aşa pe nerăsuflate. Şi toţi deodată. I-ar fi putut chema pe rând şi stăpânirea.

— Unde să-i cheme?

— D'apoi acolo unde s'au dus, la război. Şi până vor venii alţii eu ce mă fac singură aici? Să vezi că mi-au dat în grije o mie şi una de lucruri. La început voiau să le ducă cu ei pe toate. Dar n'au avut vreme. Părea că le arde pământul sub picioare. Şi le-au lăsat toate răscolite, învălmăşite, claie pe grămadă, în grija mea· Cum să răspund de ele până vor veni ceilalţi. Au zis că-i schimbă, vin alţii în loc.

Eu ascultam şi creştea inima în mine.

— Care vor veni în locul lor, nu vor mai purta pene de cocoş.

Vironica se uită la mine prostită.

— Dă-mi mai în grabă un topor şi o scară. Ei au uitat să iea pajura dela poartă.

Băbuşca se îndreptă, îşi puse mâinile în şold şi mă întrebă c'un glas şuerător.

— Au fugit?

— Se tot duc ca ciocârlia, învârtindu-se.

— Vine România?

— A trecut graniţa. Ca azi· ca mâine poate să fie aici.

— Sfântă maică Precistă! De-aceea au plecat în ruptul capului. Ea se bătu cu palma peste frunte. Cum n'am putut pricepe! Şi, cât s'au frământat, suduiau pe români să se deschidă pământul, nu alta. Toate spurcăciunile li se adunaseră în gură".

Pusei scara, scosei cu securea piroanele, şi tabla căzu c'un sunet sec. O aruncai într'un ungheţ.

— Incue mătuşo Vironică, şi păzeşte bine cheia.

— Dar' cui să i-o dau?

— Dorobanţului.

Femeia aduse o cheie mare, încue poarta pe dinafară.

— Unde te duci? o întrebai.

— Mă duc la noru-mea! Sfântă maică Precistă! Numai ce-i aduce Dumnezeu odată!

Şi porni sfărâindu-i picioarele desculţe pe drum.

Cumu-i cazarma pe deal· mă oprii şi mă uitai peste sat. Ii vedeam şi căsuţele cele mai răsleţite de subt poalele muntelui. Nici să fi fost înconjurat cu ziduri, până la cer n'ar fi duruit mai în hodină nu s'ar fi ştiut mai la adăpost de orice primejdie.

Au şi lucrurile simţurile lor, domnişorule Vasilică, ori le-au pătruns aerul acela nou ce umplea întreg văzduhul?

Am pornit pe o hulicioară, am coborât într'o uliţă, am trecut apoi în alta, şi n'a rămas una nebătută de mine în noaptea aceea. Pretutindenea era acelaş lărgământ, părea că s'au depărtat gardurile, de-o parte şi de alta a uliţelor, să pot trece în voe, să poţi răsufl aslobod.

Prin sat, dup o vreme, începu furnicarea. Porţile se izbeau, cete intregi alergau la poştă, la jandarmerie, la staţie.

— Au şters'o!

— Nici să fi dat tătarii!

— Dar cum să poate? Aşa pe neaşteptate? Aseară încă nu ştia nime nimic!

— Şi sfârşitul lumii va veni fără să ştie cineva de ceasul acela, d'apoi sfârşitul ungurilor.

— Multămescu-ţi Doamne c'am apucat ceasul ăsta.

— Au trecut graniţa. Mâne poate s'ajungă la noi·

— Să-i aducă Dumnezeu şi maica-Precesta.

Aşa auziam mereu şi dintr'o parte şi din alta cum treceau pe uliţi. O piatră de moară căzuse de pe piepturile oamenilor.

Le rîdea sufletul în ochi, şi cu străluciri de lumină şi cu lacrimi.

Şi după ce am văzut cu ochii că nu mai este urmă de putere ungurească în sat s'au liniştit de-odată. Eu cred că trebuiau să tacă fiindcă în clipele acelea creşteau mari de tot, aşa cum m'am simţit şi pe mine crescând.

Şi colea pe după miezul nopţii s'a pornit o boare peste sat; răcoroasă şi slobodă trecea prin uliţele largi, şi săruta, umplând de o mireasmă nouă, obrazii copiilor şi-a fetelor cari se treziseră de mult din somn, şi alergau dintr'o margine de sat la alta să vadă dacă nu se văd venind.

In târgul de vite, lângă sat, era forfoteală mare. Toţi târgoveţii cari ajunseră de cu seară şi peste noapte erau în tălpi, şi, cete-cete, vorbeau cu nişte glasuri schimbate, de nici vecinul tău nu l'ai mai fi cunoscut. Erau mai pline, mai cutremurate şi mai calde glasurile oamenilor în noaptea asta minunată.

Ei vorbeau, iar vitele albe care zăceau pe pajişte rumegând, părea că pricep ce vorbesc, şi cum îşi cutremurau coarnele şi-şi mişcau puţin capetele, părea că spun: Ştim că vin, ştim că vin!

Şi deodată, cum ascultam cu sufletul luminos, vorbele oamenilor, îmi simţii inima plină de lacrămi. Imi veni în minte cocioaba mea de subt stânci, de pe marginea rîului. Ea singură, resleţită de lume, nu va fi ştiind nimic!

Moş Andrei

Am pornit'o aţă acasă. O văzui de departe şi'mi grăbii pasul. O să mă crezi ce-ţi spun, domnişorule Vasilică: băbuşca mea mă aştepta, ştia acestea! Se uita la mine, potolită şi împăcată, prin ochiul ei de către miazăzi, împânzit de păingenis, se uita şi mă îmbuna. De undeva, din nevăzute buze bătrâne, se desprindeau şoapte de mângâiere, de linişte şi de pace. Duhul ei trebue să-mi fi vorbit. Săraca! De două ori mi-o scoaseră la licitaţie puterile cari s'au topit într'o clipă, ca ceara de faţa focului.

Imi pot îmbia laviţa de lângă fereastră să şed. Şezui puţin, şi-i mângâiai coastele de carne şi ochiul de sticlă. Şi mă gândiii la bătrâneţea ei, la tata, la mama...

Dar nu mă putui gândi mult. Din clipăcitul apelor în rîu se închega un cântec, care mi se ridică întâi la urechi ca un bâzâit. Şi'mi tot zicea „Ascultă-mă pe mine, ascultă-mă pe mine".

Şi-l ascultai până începură să pălească stelele.

Apele căutau cu bucurie, îmi părea că, de vesele ce sunt, fiecare val mai sare odată, şi de zece ori îndărăt peste bolovanul de pe care a trecut. Intr'un joc nebunatic de copilaşi ori de îngeri, se umple de spumă, se'mproaşcă în stropi, şi s'ar zbate aci în veci, să nu ajungă pe străine locuri.

Cântecul apelor îmi cădea răcoros şi'mi râdea în suflet, şi de fiecare dată când se revărsa în mine, mă umplea cu dulceaţa veştei celei noui. O ştiau şi undele şi-o vesteau, odată cu adierea boarei firicelelor de iarbă de pe ţărm, din grădina de pomi. Şi ele-şi plecau mereu capetele, nemai încetând să se închine.

Inainte de zori, m'am ridicat de pe laviţă, am ocolit casa, am luat'o pe cărăruşe, şi m'am urcat pe stâncă. Uşor am urcat, ca un fulg. Era o putere nouă în văzduh care te atrăgea spre înălţimi·

Mă voi fi scrîntit puţin la cap în noaptea aceea, domnişorule Vasilică. Ajuns de-asupra, după ce-mi făcui privirea roată, şi văzui toate satele din prejur şi lumea toată până la graniţă, cu şesurile mari, cu munţii în fund, mi se păru că toate-s ale mele, şi toate mă chiamă, şi toate vreau să mă îmbune.

Văzduhul era limpede ca lacrima.

Intinsei urechea şi ascultai. De departe, dinspre răsărit şi miază-zi, venia un vuet surd. Ascultam fără răsuflet: era o larmă ne mai auzită însă, părea că un alt sfânt Ilie durdue undeva subt pământ, ori la marginea lumii. Imi părea că-i o larmă vie din care trebue să se nască ceva, cum se naşte din durduit ploaia.

Ascultam şi vuetul acela surd se revărsa peste ţară, ca şi când pământul ar fi setos de el, l'ar atrage şi l'ar suge. Şi deodată, în mijlocul acelui vuet clocotitor uneori se sparse un durduit adânc de părea c'a mers până'n fundul pământului.

Auzeam întâiul bubuit de tun spre graniţa ruptă. Mi-am ridicat pălăria, m'am închinat zicând: Doamne ajută!

In clipa aceea, la răsărit, zorile se rumeniră. Sfântul soare se gătea să răsară într'o lume nouă, de-asupra unui pământ nou.

In Nr. viitor: Păţania lui Domnu' Michel.

BALADA LUNII

de HORIA FURTUNĂ

Selene

Licurici apar în umbră şi pe cer apar pleiade·.
Pe cenuşa înserării urcă noaptea căzătoare
Şi un templu de'ntuneric fără marmori şi altare
Se zideşte fără murmur pe-ale zărilor arcade...

— Amurg pierdut în fumul depărtării,
Ţi-ai strâns sclipirile întârziate
Ce rămâneau ca sărutări ascunse,
Şi le-ai suit pe schela de cărbune...
De unde vin atâtea semne albe?..·
In pergamentul învechitei bolţi?...
Şi ne întind, ne'ntind stăruitor
Un înţeles pe care nu'l pricepem...
De unde vin atâtea semne albe?...
Ce mistic alfabet ne-apasă iarăş
Şi'l oglindim în ochii noştri, care
Văd frumuseţea, — nu văd dezlegarea·...

Intristând nemângâerea, sau profeţizând iubirea
Nici o pasăre nu'şi face cuib sonor într'un copac,
Ci cu fâlfâire largă pe un orizont opac
Surda aripă-a tăcerii a cuprins nemărginirea·..

— Zeiţă neagră—Noapte fără formă —
Intinzi pe cer un joc de şah albastru
Şi ţintuieşti în praf miliardar
Pionii sclipitori ai înserării...
Ce mână va juca în astă seară?
Ce mână va schimba a lumii soartă
Rupând păinjenişul de lumină
Ce leagă numai din privire, sorii?
Ce mână va juca în astă seară?...
Cu depărtată ironie, Steaua
Polară par'că spune: vă lipseşte,
Lipseşte jucătorului Regina!

Dezvelindu-mi în tăcere a simţirii mele urnă,
Mă pătrunde sfiiciunea aşteptării nupţiale...
O, Mireasă rară — vino, florile di umbră ia-le,
Noapte nouă luminează, dă-ne pacea ta nocturn

— Zeiţă neagră,—noapte-de-funingini, —
Atâtea suflete se-aprind pe ceruri,
Căci fiecare stea e licuriciul
Plăpând, ce arde cu sclipiri albastre
Pe candela de lut a lui Psiché.
Dar sufletul e trist cu sine însuşi
Căci sufletele-s veşnic despărţite·..
Pe-a sufletelor candelă de-argilă,
Pe candela de lut a lui Psiché
Ci jocul orbitor al fanteziei
Răsai cu basme, lampă fermecată,
O, lampă a lui Aladin, răsai!

Dar boltind nedesluşita negură a depărtării
O lumină brumărie se vesteşte'n zări... şi iată
Că rozând întunecimea cu încetul sfâşiată
Se înalţă·. se înalţă pe tărâmurile zării...

Dumnezeiţă! Lună minunată
Ce te iveşti şi ne robeşti privirea
Alungi visările ne'mpărtăşite,
Şi slobozeşti al lumilor descântec...
Ascultă cum şoptind nedesluşită
O rugăminte izvorăşte blândă,
Cum armonia sue pretutindeni
Să umple golurile cu mirare.
Ascultă şoapta mea nedesluşită!
Ingălbeneşte-mi în privire, visul,
Ingălbeneşte'n ceruri constelaţii,
Căci numai tu învingi cu mângâiere!...

Te'nalţi prelung, şi tăinuit misterul
Ca'n alte seri sub discul tău s'adună,
Pe când desfaci strălucitoare cerul
Ca să domneşti pe somnul lumii, Lună!

Intâiul vis sub raza ta lunară
Işi fâlfâi din suflete pornirea,
Tu, din întâia lacrimă fugară
Făcuşi izvorul de dureri: Iubirea....

Iar farmecul tău blând şi liniştit
Făcu, alunecându-şi raza 'ncet,
Din fiecare om, — îndrăgostit,
Din fiecare îndrăgostit, — poet.

Pe cer de iarnă 'n luna lui Undrea
Când stele ard ca 'n bradul de Crăciun
Apari: sfiosul bulgăre de nea
In feeria pomului străbun.

Ca şi un scut din sânge răsărind
Biruitor în purpura domniei,
Pe orizontul zării şovăind
Te smulgi din nemişcarea veşniciei.

In ritm legănător de epopee
Arunci în lumi gigantica-ţi chemare
Şi frângi sprintene braţe de femee...
Şi încordezi talazele de mare.

Otrava-ţi luminoasă pe-al nopţii ocean
In largă irizare o verşi ca să îmbibe
Mimoze de Antilii şi Cedrii de Liban
Cascade şi mocirle, palate şi colibe;
Pe'ntinsul madreporic, pe stânci şi pe abis
Pe stepe şi Sahare, pe Gange şi Bosfor
Aprinzi, plutind alene, atome de fosfor,
Mătăsuri hialine şi fulgi plăpânzi de vise·.

Când se svoneşte 'n ape un palid luminiş
Iar bolta frunţii tale pe-al mărilor tăiş
Apare, ne trimite pe luciul vagabond
Un minaret subţire, tremurător şi blond
Iar când te smulgi înaltă şi farmeci Orientul
Neptun îşi încordează de fund de zări, tridentul·

Când vântul rupe'n toamnă a crengilor maramă
Iţi culci rănit obrazul pe codrul de aramă
Şi nori trec zile, zile, pe ceruri frământate...
Dar insomnia noastră cu genele brumate
Veghează seri de-arândul al nopţilor cavou
Pândindu-ţi răsăritul, şi iată, că din nou,
Când sâniile sună departe ca vecernii
Te'nalţi pe domul rece şi limpezit al iernii.

Când lângă ziduri moarte se-opreşte caravana
Şi poposesc în umbra de piatră beduinii,
Tu, purpura şi giulgiul, tu, stema, stela, stana,
Pe sufletul haotic şi rece al ruinii·.

HORIA FURTUNA

Chestiuni feminine

Femeile în literatura franceză

Tipul femeei reprezintă mai totdeauna rasa. Popoarele de la nord, cu temperamentul lor sobru şi concentrat şi-au sintentizat caracterul în trăsăturile sigure şi netede ale femeii; cele dela sud, sanguine şi impulsive şi-au reprezentat sufletul prin atitudinile masculine.

După eforturile lungi ale feminismului de pretutindeni, femeia dacă n'a căpătat drepturi politice şi egalitate, ea a pătruns în literatura întreagă, prin însăşi personalitatea ei permanentă şi obsedantă. Scriitorii francezi, au lăsat o întreagă literatură, în care femeia creiază atmosfera şi caracterul concentric.

Victor Margueritte, a introdus cele mai frumoase tipuri de femei în **Femmes nouvelles**, femei pline de însufleţire şi avânturi necunoscute, scânteieri interioare şi revolte înăbuşite împotriva tiraniei masculine.

Jules Bois, vede în femeie resursa căutărilor şi soluţiuni lor sociologice; o reînviază din trecutul ei glorios întrupând-o într'un geniu al bunătăţii şi regenerării sufleteşti şi astfel cartea lui **Eve moderne**, recapitulează ideile generoase ale unui Postel, Albigeois şi Saint-Simon. Hotărât că dacă literatura franceză nu şi-a înmulţit operele sale nemuritoare, prin aceste romane — mişcarea feminină însă capătă relief, şi consistenţă, sub aspectele multiple şi demne sub care e reprezentat sufletul femeei.

Pornit pe date psihologice, **Brieux** pune tema asanărei morale creiând la rândul lui **La femme seule**, admirabil redată într'o atmosferă de contrazicere şi de luptă şi în care ea se sfâşie definitiv ca să poată să se desrobească.

Colette Willy, creiază femei, întocmite pe legi noi şi individuale, cu libertăţi periculoase, cu neglijenţe morale, aşa cum bunăvoinţa bărbaţilor au modelat-o şi au visat-o,

Marcelle Tynaire, ca şi Marcel Prévost, creiază prin tipul Jozanei — **La Rebelle** — un spirit superior trăind din dragoste — dar învins prin eforturile vieţei.

Eroinele **Colettei Yver**, nu mai luptă zadarnic, ci ajung la un loc anumit în societatea modernă.

In **Princesses de science** şi **Cervelines**, întâlnim femei avocat, doctorese, profesioniste, care alături de bărbat duc jugul căsniciei şi schimbă pe tiranul de odinioară într'un rival gelos.

Cel mai expresiv însă dintre romancierii francezi, în reprezentarea femeei, rămâne în mod definitiv **Marcel Prévost.**

Incepând cu **Demi-Vièrges**, în care fecioarele sunt ademenite la libertate, nu printr'o raţiune morală şi argumentată, ci prin mijloace de acaparare sentimentală şi seducătoare, pentru câştigarea imperiului asupra bărbaţilor.

Uzând de mijlaocele epocei, fecioara lui Prévost caută emanciparea în afară de căsătorie, cum aşa de des se întâmplă în viaţa de toate zilele.

In **Vièrges fortes**, în schimb acelaş autor, creiază tipuri mândre în Lea şi Frederica, capabile să se ridice în înălţimile gândirei până când iubirea, le îngenunche şi le sfâşie.

Les Vièrges fortes, reprezintă un moment al femenismului şi un aspect adevărat al sufletului femeei.

In observator inteligent, Marcel Prévost, **fondează** o doctrină cosmopolită şi ciudată, în care femeile îşi susţin cultul, cu încăpăţânare şi mândrie. Orcum, femeia, rămâne eternul mobil al preocupărei generale, atât timp cât ea nu va putea să se reprezinte singură şi definitivă.

Rozina

Mama Cucoană

de ARTUR GOROVEI

Ileana Boroşoaia, Pităreasa dela Bădiliţă, era o femee straşnică şi în toată ţara de sus a Moldovii mersese vestea despre dânsa.

Când s'a trecut din viaţă soţul dumisale, fericitul întru pomenire Pitarul Kiriak Borş, cucoana Ileana a rămas văduvă tânără şi cu şapte copii. Altă femee, în locul ei, şi-ar fi perdut cumpătul, ar fi ajuns pe mâna epitropilor, ori s'ar fi măritat de al doilea cu cine ştie ce derbedeu, care ar fi trăit din averea adunată de răposat cu atâta trudă, în curgerea atâtor ani. Dar Pităreasa Ileana era în toată firea, nu s'a lăsat ademenită de ispite, şi a ţinut casa cu vrednicie, şi a crescut copiii, şi a măritat fetele, şi a însurat băeţii, şi toată viaţa s'a judecat, la Divan, cu vecinii cari năzuiau să-i cotropească moşia.

In neamurile ei şi ale răposatului, Pităreasa nu punea multă nădejde.

Erau toţi cum se cade, nu-i vorba de asta, dar fiecare cu nevoile lui.

Ce puteai să spui de fratele dumisale, Căminarul Fotaki Ciurea, dela Tâmpeşti, de lângă târgul Folticenilor? Era putred de bogat; avea peste douăzeci de moşii mari, în Moldova şi în raiaua Basarabiei, şi toată bogăţia asta avea să o moştenească singura lui fată, măritată cu Ioniţă Răftivanu boer vechiu de la Petiea, în ţinutul Sucevii; alt frate, Paharnicul Tudoraki Ciurea, bogat şi el, îşi măritase fetele cu oameni de ispravă, cu feţe cinstite, care se ţin cu cheltuială. Catinca era măritată cu cavalerul Constantin Stamati, din Basarabia, care luase multe moşii de zestre; pe Nastasia o ţinea Iordaki von Vârnav, din judeţul Botoşanilor; pe Zoiţa o ţinea Ganea — cum să mai aibă vreme, oamenii aceştia, să poarte şi de grija nepoţilor de pe soră! Mai avea un frate, Pităreasa, pe Nastasă Ciurea, din Buneştii Bucovinii, dar cu el nu era tocmai bine, din pricină că se cam înstrăinase de neamuri şi trăia singuratec. De la surori la ce putea să se aştepte? Aniţa lui Dumitraki Kiruş hălăduia pe aproape de Nistru, dincolo de Kişinău, iar Casandra avea un bărbat cu care nu se putea înţelege nimeni dintre rudenii.

Răposatul Pitarul Kiriak avea şi el un frate în viaţă, pe Mihalaki Borş, însurat cu Anica lui Capşa, dar avea şi patru copii, şi poţi zice în frica lui Dumnezeu, că mai nu şi-ar fi cunoscut nepoţii de i-ar fi întâlnit într'o casă străină.

Toate acestea le cumpănise bine, Pităreasa Ileana, în mintea ei limpede şi înţelesese că nu se poate lăsa în credinţa altora, ca să-şi stăpânească averea şi să-şi crească gloata.

Pentru vrednicia ei o lăudau toţi megieşii Bădiliţii şi o cinsteau. Toţi fuseseră prieteni cu răposatul Pitarul Kiriak, şi toţi ştiau cât i-a fost dumneaei de credincioasă, cu câtă râvnă a îngrijit de gospodărie, şi cu câtă dragoste se uita la copii. Acum o ajută şi ei cu sfatul, şi la vremuri de supărări şi de grijă, o îmbărbătează cu cuvântul.

Luptând cu toate necazurile şi doborându-le, a încălecat deasupra nevoilor şi le-a dus toate la bun sfârşit.

Fetele şi le-a măritat cu oameni înstăriţi şi de neam bun.

Fetele cele mai mari erau măritate încă de pe vremea Pitarului. Pe una o luase Ion Kazimir, din Basarabia, pe Catinca, iar Mărioara nu o nimerise tocmai bine cu Cozmiţă, că n'a avut nici un copil. In văduvie a dat pe Zoiţa după Vasile Morţun, dela Cămârzani, fiul lui Lupu Morţun cel însurat cu Măriuţa Lână dela Leucuşeşti, iar pe biata Profiriţă a nenorocit-o, că pe Hârlescu nu l-a cunoscut că-i om hain, şi li-a făcut zile fripte tuturora.

Câte n'ar fi vrut Hârlescu ista, şi cum i-ar fi şurubărit el pe toţi, dacă Pităreasa ar fi fost mai slabă de înger. Dar ea se ţinea cu tărie, pe temeiul dietei Pitarului Kiriak, din 6 Iunie 1813, an în care şi-a dat şi sufletul, şi când Hârlescu se înfiinţa la Bădiliţă, ca să mai ceară câte-i trăsneau lui prin cap, scotea Pităreasa dieata şi i-o punea sub ochi, şi-i astupa gura lui Hârlescu.

Că doar uite cum glăsuia dieata Pitarului: „Adică eu Pitar Kiriak Borş adeveresc, prin această scrisoare, ce dau la mâna dumisale soţului meu Ileana Borşoae, Pităreasă, pentru ca să se ştie că după atâta boală ce am pătimit, cunoscându-mi sfârşitul vieţii, am socotit, şi pe toate averile mele, mişcătoare şi nemişcătoare, fac clironoamă pe dumneei soţia mea Ileana, în câtă vreme îi va lungi Dumnezeu viaţa. Nici unul din copiii mei să nu poată lua din acareturile mele nimică, în câtă vreme va trăi maica lor; ce să fie datoare ca pe nişte drepţi fii ai noştri a-i îmbrăca, a-i învăţa carte, pe cei mai mici a le purta de grijă din banii venitului moşiei şi a viei lor, şi la însurăciunea lor să li împartă frăţeşte moşia, viea de la Cotnari şi dobitoace ce vor fi, cum şi ţiganii câţi sânt şi se vor mai naşte, să-i împartă tot fiilor noştri Dumitraki, Petraki şi Iancu. Iar două copile ce sânt, Zoiţa şi Probiriţa, să se mărite cu banii de pe partea de moşie de zestre de la Hotin, care s'au vândut dumisale cumnatului meu, biv vel Paharnic Teodoraki Ciure, şi cu alţi bani din venitul acareturilor mele. Şi viile din gios, de va cere trebuinţa, să se deie la măritarea copilelor. Şi soţia mea, cât va trăi, să şeadă în casă să odihnească, şi dacă fiii mei vor veni în vârstă, să chivernisească pe maica lor, nefăcându-i nici o supărare, cât va trăi. Deosebit, după săvârşirea mea, datoare să fie soţia mea, cum şi copiii, a mă îngriji ca pe un pravoslavnic creştin, după obiceiul legii noastre. Şi pentru ca toate acestea să se păzească întocmai, încredinţez cu a mea iscălitură, poftind şi pe alte cinstite obraze de au iscălit".

— Iaca, asta-i dieata răposatului, Dumnezeu să-l odihnească, — zicea Pităreasă către ginere-său Hârlescu, asta-i dieata, şi eu dintr'ânsa nu pot să ies. Iaca şi marturi iscăliţi, şi tot oameni de credinţă; iaca iscălitura cumnaţilor dumitale, a lui Ion Kazimir, a lui Gheorghe Cozmiţa, cari n'or tăgădui; iaca boeri străini cari au iscălit ca martori; iaca Şatrarul Simion Stamati, iaca Gavril Istrati, iaca Matei Pleşescu, tot unu şi unu, oameni de viţă, cari n'au iscălit de florile mărului în dieata răposatului. Dumneata, dragă ginere, îi face cum îi socoti, dar eu nu ies din dieata răposatului. Ţi-am dat cât am crezut eu de cuviinţă, cum spune în dieată; mai mult n'am putere.

Pităreasa era straşnică femee. Şovăeli nu încăpeau la dânsa; când spunea o vorbă, n'o mai întorcea nimeni, oricât ar fi fost de iscusit; şi Hârlescu se întorcea cu buzele umflate.

De cât, biata Profiriţă plătea oalele sparte; asupra ei se descărca mânia lui Hârlescu, om avan şi cârciocar, şi din pricina lui i s'a tras şi moartea, că n'a mai putut îndura toate ticăloşiile, şi după cinci ani a dat-o gata.

* * *

Din partea băeţilor nu avea nici o supărare, cucoana Ileana. Numai atâta că nici Dumitraki, cel mai mare, nici Petraki, cel mijlociu, nu se însurau, iar cel mai mic, Iancu, trăia departe de dânsa, la Văscăuţi, în Basarabia, la moşia leliţăi Catinca, adică a surorii lui. O supăra şi depărtarea, pentru că dumneei nu putea să lase gospodăria pe mâna slugilor, şi să treacă Prutul de câte ori o prindea dorul de fiul cel înstrăinat, dar o mai rodea la inimă că ceilalţi doi, măcar că stăteau cu ea la Bădiliţă, dar tocmai mult n'o ajutau la ale casei. Adevărat este că se zbuciumau amândoi cu judecăţile pentrucă Paharnicul Iordaki Hernezlu era neadormit vrăjmaş al moşiei, şi nu se mai sătura făcând samavolnicii. Se jăluia Pităreasa la Isprăvnicia ţinutului, la Judecătorie, la Vodă, şi aveau mereu chemări la Divan, şi ea, o mână de femee, nu se putea împărţi şi colo şi colo, şi făcuse vechil pe Dumitraki, pentru pricinile dela Iaşi, dăduse vechilime lui Petraki, pentru cele dela Folticeni, şi alergau bieţii băeţi, ca nişte ogari, şi iarna şi vara, şi băteau drumurile, de li era şi lehamite de atâta zdruncineală. Dacă ar fi fost pe a lor, băeţii l-ar fi lăsat pe Hermeziu să-şi facă de cap, dar mama cucoană era aprigă, şi nici un palmac de pământ din Bădiliţă nu îngăduia să'i se împresoare. Dieata răposatului era ca un fel de evanghelie, şi când vre-unul dintre fii se lăsa pe tânjală, dumneei îl lua la depanate: „Babacă-tău, Dumnezeu să-l ierte, aşa scrie în dieată, că pe mine mă face clironoamă pe toate averile lui mişcătoare şi mişcătoare, în câtă vreme îmi va lungi Dumnezeu viaţa şi eu nu las pe nimeni să mă calce pe coadă. Când n'oi mai fi eu, îţi face cum îţi vrea voi, dar cât voiu da eu dintr'un deget, să urmaţi voinţa mea".

Cu asta se încheiau toate: cuvântul mamei cucoane era cuvânt, şi liniştea stăpânea în casa dela Bădiliţa.

* * *

Era linişte în casă.

Treburile mergeau strună, că robii ştiau de frică, băeţii n'o supărau, dar în inima Pităresei se înfipsese un ghimpe care o sfredelea şi-i turbura somnul. Iancu plecase peste Prut şi la vama din Lipcani trebuia să steie în carantină, că era holeră în anul acela, şi nu avea dela el nici o ştire.

Intr'o zi de primăvară, pe când se veselea şi soarele pe cer, şi înverzeau codrii Vladnicului, cucoana Ileana se sorea în balconul caselor şi priveghea treburile robilor prin ogradă, şi iaca Simca, orândarul dela Lespezi, că intră pe poartă.

Cucoana Ileana era deprinsă cu Simca, un jidan tare cinstit, jidan de casa ei, cu care făcea negustoriile cu productele de pe moşie. De departe, când îi zărea barba albă cu perciunii încârlionţi, ştia că dacă vine Simca la Bădiliţă, îi aduce veşti bune.

S'a apropiat Simca de balcon, sfios şi cu pălăria în mână, şi parcă nici nu îndrăznea să-i zică:

— Sărut mâna, cuconiţă.

— Ce veste, Simca?

— Bună veste, sărut mâna.

Şi de sub jiletcă scoase o hârtie:

Iaca harabagiii dela Dorohoi v'au adus o scrisoare.

— Dela Iancu, îşi zise în sine cucoana Ileana, tresărindu-i inima.

Şi intrând repede în casă, mai mult într'o fugă merse până la scări, cobori în rândul de jos, ieşi în ogradă, şi se repezi la Simca de-i smulse scrisoarea din mână.

Intr'o coală de hârtie făcută în formă de plic, pecetluită cu ceară roşie, erau două scrisori, amândouă bortelite cu înpunsături de sulă, una lângă alta. Scrisoarea trecuse prin carantină şi acei de acolo îşi îndepliniseră îndatoririle puse de stăpânire. Poate că o ţinuseră la fum, care străbătea înăuntru plicului, prin borte.

Stăpânindu-şi emoţia, ca să nu se deie pe faţă înaintea lui Simca, Pităreasa ceti adresa: „Cinstit al meu prea iubit mai mare frate, dumnealui bădiţălui Petraki Borş, biv vel Stolnic, cu multă plecăciune".

Cunoscu slova lui Iancu, îşi făcu cruce şi zise, cu glas duios:

Mulţumescu-ţi, ţie Doamne, că m'ai învrednicit să-i mai văd slova.

Simca zâmbi, mulţămit că el a înveselit sufletul amărât al Pităresei.

Desfăcu plicul şi ceti:

Văscăuţi, 1831, mart 24

Cu fiească plecăciune închinându-mă, sărut cinstită mâna Dumitale mamă cucoană.

Prin venirea Dumisale bădiţălui Petraki, aici la carantina Lipcanilor, luând bună vestire pentru dumniavoastră, că vă aflaţi sănătoşi, din suflet m'am bucurat şi am lăudat numele Domnului, dintru a căruia milă sănătos mă aflu şi eu. Puţin au început a mă supăra nişte friguri, dar frigurile sânt o nimica, pe lângă alte boale, fiindcă eu de friguri mă desfac degrabă, totdeauna. Leliţa Catinca, cu toţi copiii ceilalţi se află sănătoşi, şi cu fiească plecăciune sărută mâna dumitale; numai Alecu a fost bolnav tare, iar acum, slavă Domnului, s'a ridicat. Dumneata, când am venit eu să trec în iastă parte, înnadins mi-ai dat cuvânt ca să te înştiinţez cum am venit, şi cum am trecut, precum şi pentru Leliţa. Apoi, duşpă întâmplările care am avut cu greu a trece, pentru neîncăpere în carantină, din pricină că era plină de ruşi, şi pentru că fără veste mi-a fost trecerea, omul trimes a rămas fără de răspuns, şi s'a grăbit a se duce, fără a se mai întâlni cu mine. Iar eu, slavă Domnului, bine am trecut şi sânt sănătos. Iar apoi pentru venirea mea la Moldova mai degrabă decât pân la iarnă nu voiu putea, când atuncia nădăjduesc că voiu trece cu toată ispolenia Leliţăi Zoiţii şi bădiţălui Dumitraki cu plecăciune li sărut mâna, şi îi rog să mă ierte că nu li am scris nimică, din pricina neîncăperei de vreme, şi cu aceasta sunt a Dumitale plecat fiu.

IANCU BORŞ

Cu ochi umezi, cucoana Ileana cătă spre Simca şi-i zise:

— Multămesc, giupâne, pentru vestea bună ce mi-ai adus; să-ţi dăruiască Dumnezeu sănătate, şi să te bucuri de copiii dumitale, cum mă bucur şi eu de ai mei.

* * *

Treceau zilele şi săptămânile, treceau lunile şi se încheiau ani întregi cu viaţa asta închinată gospodăriei şi grijii de copii, şi Ileana Pităreasa nu călca peste poarta ţarinei din satul Bădiliţa, decât numai pentru treburile moşiei.

In grajduri, locul cel înfundat în pădure, în care vântul nu pătrunde, era viea, şi dacă nu s'ar fi dus pe acolo, măcar o dată pe săptămână, nu şi-ar mai fi umplut pivniţa cu boloboace de vin profir ca rubinul; în Chilia şi în Gavan era pădure, şi Ion al lui Sandu Frija, chihaia, trebuia ţinut din scurt, că el era în stare să se puie la cale cu pădurarii şi să facă iama din pădure; în iaz era peşte mult, crap mare, şi lin, şi plătică, şi caras, şi dacă s'ar fi lăsat în nădejdea morarului, numai ce s'ar fi pomenit, într'o bună dimineaţă, cu opustul rupt şi cu peştele pe gârlă, în plata lui Dumnezeu.

Şi aşa se ducea primăvara, şi vara, şi toamna, tot cu treburi, şi nu-i mai era gândul Pităresei la petreceri, şi, slava Domnului, avea şi prieteni cari o cercetau, măcar în treacătul lor spre Iaşi, că pe lângă Bădiliţa era şleahul cel mare către Târgul-Frumos, prin Ruginoasa.

Şi dacă venia iarna, şi atunci era de lucru, că altfel n'ar fi gospodărie, aşa că nu ştia, cucoana Ileana, ce-i aceia urât şi plictiseală.

Uneori făcea câte o bortă în cer şi Pităreasa, că nu avea încotro, şi se ducea la câte un vecin, când era o logodnă, ori o nuntă, ori un botez; dar în ruptul capului nu ar fi rămas la cheful boerilor, care ţinea câte două zile şi două nopţi delaolaltă.

* * *

Dela o vreme o cam îndesa cu prietenia Paharnicul Alecu Paraschiva, dela moşia de peste deal, dela Stolniceni. Acuşi, acuşi venia la Bădiliţă, aşa ni tam ni sam. Nu pricepea cucoana Ileana ce să fie dragostea asta a Paharnicului, şi bănuia că este un drac la mijloc.

De, mai ştii! Băeţii iştia stau neînsuraţi, şi ca mâne îi vine veleatul Pităresei, şi n'ar vrea să intre în pământ până ce nu i-a vedea puşi la cale. Paharnicul Alecu Paraschiva are o nepoată, de pe nevastă, fata lui Sarandi, şi de câteva ori îi şoptise Paharnicul că tare ar fi potriviţi Frăsiniţa şi Căminarul Dulitraki.

Mai ştii!

Intr'o zi, cu o săptămână înainte de iarmarocul Sfântului Ilie, dela Folticeni, iaca numai că intră butca Paharnicului pe poartă, cu telegarii cei roibi şi lângă dânsul Sărăndioaia, şi pe scăunaş Frăsiniţa. Sărăndioaia venise cu fata să petreacă vara la Stolniceni, şi făceau vizite pe la vecini.

Pităresei i-a plăcut copila. Era fată vioae, sprintenă şi iute ca argintul viu-ce vrei, grecoaică!

Ce gospodărie ar purta cu dânsa la Bădiliţă!

Pe dumneei n'o mai ţin picioarele să direteze prin toate părţile, ca în vremea tinereţii; în podul casei, cu greu se mai poate urca; în pivniţă, o prinde frigul dacă stă la ştersul boloboarelor, şi gospodăria cere să fii neadormită, să nu te leşi în credinţa slugilor.

Mult n'a stat la gânduri, cucoana Ileana, şi s'a înţeles cu Paharnicul Paraschiva, în privinţa zestrei.

In privinţa însurătorii, nici Paharnicul n'a întrebat pe Frăsiniţa ce gândeşte despre Dumitraki, nici Boroşoaia nu l-a întrebat dacă-i place fata. I-a plăcut mamei cucoane şi a bătut palma cu Paraschiva. Răposatul Pitarul Kiriak aşa spune în dieată, ca soţul lui, dumneei Pităreasa Ileana să-şi însoare fiii. Ea vrea să însoare pe Dumitraki cu Frusiniţa lui Sarandi, iar Dumitraki trebuie să se plece voinţii mamei cucoane.

Aşa era rânduiala în casa Pităresei, că era straşnică femee.

Lui Dumitraki nu-i plăcea fata nici de frică.

— Şi ce are fata, mă rog, de nu-ţi place dumitale?

Dumitraki nu ştia cum să-i răspundă, ca să n'o supere.

— Sărut mâna, mamă cucoană, are nasul cam mare.

Şi s'a supărat foc Pităreasa.

— Auzi dumneata, are nasul mare! Mă mier că nu ţi-i şi greu să vorbeşti. Nasul mare! Cu fata ai să trăeşti, nu cu nasul fetii. Mă rog dumitale, să nu-mi faci mofturi; de azi într'o săptămână, cu ajutorul lui Dumnezeu, facem nunta.

Nu era chip să te împotriveşti poroncilor mamii cucoanei; ori vorba unui împărat, ori vorba ei, tot una.

Cele câteva zile au trecut, ca şi cum ai clipi din ochi şi au ajuns Vineri sara, când a doua zi trebuiau să meargă la Stolniceni, la făcut peţeala.

Dumitraki parcă era fiert în oală: nu mânca, nu dormia, se frământa cu gândurile. Cu niciun chip nu se putea hotărî să-şi puie pirostiile pe cap cu fata grecului, şi când se gândea că trebue să înfrunte voinţa mamii cucoane, îl prindeau frigurile.

Mama cucoană vedea ce se petrece în sufletul lui Dumitraki, dar se făcea că nu pricepe. Avea să capete bun ajutor la gospodărie, şi asta era mai presus de toate. Nu-i place fata? Are să-i placă mai pe urmă, când s'o deprinde cu dânsa. Aşa-i viaţa.

* * *

S'a liniştit forfotenia din ogradă, slugile au dat drumu la câni, uşile erau toate încuiate, şi mama cucoană stânsese lumânarea şi aţipise, cu gândul la ziua de mâne. Numai în odaia băeţilor era zbucium. Dumitraki, om în toată firea, flăcău tomnatec, plângea ca un copil. Îi curgeau lacrămile din ochi şiroaie şi ofta, de se înduioşase inima frăţine-său, a lui Petraki, frate mai mic.

Ce s'a petrecut în sufletul acestuia, numai Cel-de-sus poate să ştie, dar Petraki s'a apropiat de frate-său, şi i-a zis:

— Bădiţă Dumitraki, nu mai plânge.

Dumitraki a ridicat ochii înlăcrămaţi asupra lui, şi i-a răspuns:

— Ei, Petraki, Petraki...!

Şi iar l-a podidit plânsul.

— Bădiţă Dumitraki, nu pot să te văd în halul ista Nu mai plânge; iaca, eu n'am văzut niciodată pe Frăsiniţa lui Sarandi, n'o ştiu cum îi, dar, dacă mama cucoană chibzueşte că-i bine, iaca... o iau eu în locul dumitale.

Au cioroboit fraţii până către ziuă, şi abia li se lipiseră genele, când mama cucoană, văzându-i că întârzie cu sculatul, au bătut în uşa lor şi a strigat:

—Dumitraki, haide că-i târziu; ne aşteaptă la Stolniceni.

Când i-a spus Petraki punerea lor la cale, să se însoare el cu fata lui Sarandi, mama cucoană s'a uitat lung la dânsul, ca şi cum nu l-ar fi cunoscut, a stat ceva pe gânduri, apoi a zis:

— Bine, Petraki, mă primesc şi cu asta. Eu mi-am dat cuvântul să am noră pe Frăsiniţa; îmi ţin cuvântul. Ori Dumitraki, ori tu, pentru mine-i tot una.

Şi Petraki s'a însurat cu Frăsiniţa lui Sarandi, şi au dus casă bună.

Frăsiniţa avea nacafale greceşti, şi când se mai certa cu soţul dumisale, el îi zicea mai mult în glumă:

— Grecule... bine a făcut frate-meu că n'a voit să te ele.

Artur Gorovei

Mişcarea literară

de Claudia Millian

Poeme în proză de Emil Isac, şi spicuiri din atmosfera de azi

In toamna asta târzie şi frumoasă par'că a murit cineva. E poate melancolia frunzişului palid, sau poate frecarea osoasă a ramurilor uscate, care strecoară în aer ceva dureros şi neliniştitor. Ai vrea să contrazici atmosfera, cu puterea spiritului, cu posibilitatea creatoare a gândului şi n'ai de ce te agăţa.

Masa redacţiei, e plină doar de cotidianele politice, iar vitrinele librăriilor şi-au încărcat portativele, cu notele simple ale solfegiilor şcolare. Eternul „do, re, mi, fa" sau „a, b, c, d". reîncepe durerea unui an şcolar searbăd şi fără culoare, ca de obicei.

EMIL ISAC

Mi se pare că miroase a moarte, fiindcă acea „fiinţă" a murit. Melancolia se preschimbă în durere, căci fiecare din noi, adăugasem ceva intim, în alcătuirea „ei". Credeam că fiecare, cu forţele noastre modeste, reuşisem să însufleţim o nevoie pur lăuntrică, de elevaţiune şi progres. Nevoia aceasta părea a fi luat viaţă şi mişcare, şi a se fi întrupat în fiecare ins care ne înconjura. Ne-am înşelat, crezând în posibilitatea unui vis biblic, iar „fiinţa" nouă, nu era decât mirajul propriilor noastre năzuinţe. Massele au rămas la cel mai uşor mijloc de nutriţiune artistică, la acela care nu cere nici un efort de asimilare. Scriitorii vor rămâne încă multă vreme, un grup izolat şi indezirabil pentru cei mulţi. — Cinematograful şi revista — iată visul uşor al societăţii numeroase.

Pentru stimularea scriitorilor şi încurajarea operei de artă, unele înjghebări idealiste, creiază mijloace de încurajare şi îndemn.

S'au creiat premii pentru literatură, pentru artă, din partea unei oficialităţi sau a unei iniţiative particulare.

Academia Română, Ministerul Artelor, S. S. R. Teatrul Naţional, Asociaţia Criticilor dramatici şi muzicali, ziarul Adevărul, unele persoane înţelegătoare, stimulează prin premii producţia literară.

Cu gratitudine, dar cu o permanentă durere a mândriei noastre, primim aceste compensaţiuni mai mult materiale decât morale, căci scopul nostru unic, de educatori şi iniţiatori ai frumosului, prin artă şi literatură, nu ajunge la realizarea ideală, de unde porneşte.

O dovadă a acestei neputinţe, o fac şi casele de editură, nesatisfăcute în desfacerea pieţei lor literare. Iată, de ce trist şi abătut, simţi în aerul toamnei, un miros de putred şi de moarte.

Cine va cânta elegia, acestei vaste morţi intelectuale?

* * *

O carte cu învelişul irizat în verde şi aur, cu literele roşu de frescă, cu blazonul muzical al poeziei — surîde melancolică şi singură, printre ziarele răspândite pe masă.

O carte frumoasă, cu o technică impecabilă, cu un motiv de înţelepciune veche încrustat, pe filele chenăruite în negru — *Poeme în proză* de *Emil Isac* — este cea din urmă voce înstrunată, ce ne vine de departe.

Nevoia de a încercui într'un ritm liber de cadenţă, fărimiturile unor ecouri de esenţă sufletească şi de obsesie cerebrală, a creiat poema în proză, a scriitorilor indici. Upanişadele textelor sancrite, datând cu şeapte secole înaintea erei noastre şi toate spicuirile mistice din literatura budistă, nu sunt atceva de cât poema în proză, al celui mai poetic gând, înstrunat ca să cânte adevărul şi durerea.

Poemele în proză ale lui Emil Isac, sunt cântări fragmentate, susţinute în leit — motivul unei obsesiuni ritmice.

Agăţat de o nuanţă intimă, autorul brodează un fragment sufletesc şi creiază o atmosferă deosebit de colorată.

„Din pădurile adânci vin dureri mari — şi mama, ţinând în mână lumânarea, îşi face cruce:

— De ce nu dormi? Ce vijelie!

Şi alunecând mama din odaie, ca o stafie caldă — parfumul iubirei ei îmi leagă cunună de amintiri pe frunte... Oh, când eram copil... dormeam pe vremea aceasta, uitând că afară vuiesc vânturi, apropiind vecinicia de pământ — că somnul meu sboară ca un vultur de suferinţă, peste slavă şi ceruri.

Pe motivul acesta, poetul creiază o atmosferă interioară, legănând-o tragic de desfăşurarea unei dureri exterioare a pădurei. Vijelia de afară, cu durerea lui intimă, contopindu-se, realizează poema sceptică, dintr'o frântură nocturnă.

„Somnul, pe care îl înţeleg — ştiu că este o minciună. Dar viaţa, pe care n'o înţeleg — o iubesc în minciunile ei. O, măiculiţă, minte Morus şi Kepler şi Heine şi Rouseau — şi toţi câţi au visat, au clădit, au dărâmat şi s'au gândit.

Note sceptice şi amărăciuni inerente vieţei noastre goale, se sbat sau se orânduesc în poemele lui Emil Isac.

O filosofie care nimiceşte pornirea optimistă a credincioşilor, un pesimism de atmosferă, cu dureri răsfrânte larg în cadrul poemei, formează fondul de caracterizare al ultimului său volum.

Melancolia asta prelinsă printre file şi asociată amărăciunilor cotidiane ale ignoranţei şi dispreţului unanim, în faţa atitudinilor de gândire şi creaţiune — realizează psihologia vremei noastre de civilizaţiune şi progres.

CLAUDIA MILLIAN

Adeverul Literar şi Artistic

Preţul abonamentelor:

In ţară:

Lei 250.— pe timp de un an
„ 125.— „ „ „ 6 luni
„ 65.— „ „ „ 3 „

In străinătate:

Lei 500.— pe timp de un an
„ 250.— „ „ „ 6 luni
„ 130.— „ „ „ 3 „

Cărţi şi Reviste

CANTECUL MILEI, *poezii de Victor Eftimiu.* (Editura Eminescu).

Colaboratorul nostru d. Victor Eftimiu a dat la iveală un nou volum de poezii „Cântecul Milei", care cuprinde o serie de poeme apărute în „Adevĕrul literar", precum şi cele patruzeci de sonete ale d-sale, sub titlul „Sonetele iubirilor defuncte".

D. Victor Eftimiu este la al patrulea volum de versuri. Cel dintâi, „Poemele Singurătăţii" a apărut în 1912 la Orăştie, în editura Bornemisa. Ca şi „Candele Stinse" („Flacăra", 1915), acest volum este epuizat de mult.

După răsboi, d. Eftimiu a tipărit la Craiova, în editura „Samitca", o culegere de poezii, „Lebedele sacre", publicate, cele mai multe, în defunctul „Sburător".

Ciclul „Cântecul Milei" cuprinde şi unele poeme din volumele anterioare, adunate sub acest titlu, ca fiind de aceiaşi inspiraţie, un sentiment de milă pentru cei năpăstuiţi, pentru cei umiliţi, pentru cei ce nu mai sunt.

Reproducem, din „Cântecul Milei" unele strofe ce ni se par dintre cele mai reuşite:

Peisagiu nordic

Peisagiu nordic. Plouă. Pe geamuri, monoton,
Alunecă subţire topitul cositor...
Penumbra stărueşte pe cer obositor...
Atârnă frunze grele şi ude pe balcon.
In casă arde lampa şi murmură uşor.

O mână de femee cu gestul calm şi grav,
Sub lampă, răsfoeşte, nostalgic un roman:
O dragoste nebună, un cer italian...
Şi pe când ploaia cade pe burgul scandinav,
Sub lampă luminează albastrul ocean.

Grădini... terase albe cu soare mult şi bun
Alunecă pe file subt ochii cenuşii
In vis, femeia blondă descoperă fâşii
De viaţă netrăită, — şi'n visul ei nebnn
Se'ntrec imagini clare din sudul cald şi brun.

Dar soţul se vesteşte: un preot protestant...
Işi scutură umbrela şi intră, lunecând
Uşor... Femeia blondă se scoală şi pe când
Ii moare 'n suflet cerul, de-albastru diamant, —
Aprinde pipa lungă, a pastorului blând...

Vulturul

Vulturul m'a muşcat de mână când l'am încătuşat
Dar s'a 'nvăţat cu mine şi stă legat în curte;
Un câine l'a umplut de purici, pisica l'a scuipat.
Ii place viaţa nouă... In grohăituri scurte
Mănâncă 'ncet... i-e lene... începe să se 'ngraşe.

In ochii mici şi roşii zadarnic caut cerul;
Aripa i-e greoaie, privirile-i sânt laşe,
Vulturu-şi pierde zilnic simbolul şi misterul.

Găinile trec calme, cotidiane, proaste,
Pe lângă el. Vulturul ia graţii de păun;
Imperial se uită la păsăreasca oaste,
Căci el numai cu porcul se simte frate bun...
Il oboseşte bolta de-atâtea ori brăzdată
De nu-şi înalţă ochii spre cerul azurat?
Vulturul nu-şi ridică privirea niciodată
Căci a lăsat-o veşnic spre stârvul căutat...

Acuma, plouă 'n curte şi curtea-i o băltoacă...
Cu ghiara 'ncătuşată — sinistru epitaf —
E fericit vulturul... s'alintă şi se joacă
In ploaia care-l spală de purici şi de praf...

Pădurea

Când m'am întors acasă după ani lungi de drum
N'am mai găsit pădurea copilăriei mele...
S'a prefăcut în bârne, în şgiaburi de cişmele
In cruci şi în sicrie, s'a prefăcut în scrum.

Bunicul doarme 'n lemnul stejarului sub care
Vâna porumbi şi granguri şi mă 'nvăţa să 'mpuşc.
Un plâns adânc mă 'ncearcă — şi buzele îmi muşc
Aş vrea să mă îngroape alături, pe cărare...

Pădurea mea oftează în scârţâit de uşi
In cumpeni de fântână şi'n plugul smuls dintrânsa...
O, vreau să-mi plâng pădurea, pădurea mea, neplânsa
Şi totuşi îngropata pădure-a celor duşi...

Cum fremăta odată pe dealuri!.. Mă 'nspăimânt
Când mă gândesc că doarme cu morţii la olaltă!
Ce mi-aţi făcut prieteni, pădurea mea înaltă?
— Pădurea-i pe morminte, pădurea-i subt pământ!

LES MARGES (15 Octomvrie). Tendinţa de cercetare a trecutului, cu toate bogăţiile lui, preocupă, de câtva timp, tot mai mult spiritele franceze. A apărut de curând la Paris, cartea lui *Eugène Tiburce* „Etudes homériques", cercetare erudită asupra artei acelui *Omer*, care pentru Greci a fost ceeace *Moise* fu pentru poporul lui *Israel*. Omer şi Moise au fost inspiraţi; preocupări etice, religioase, istorice, civice, îi animă în mod egal. Numai că Omer, acest geniu universal, s'a ridicat deodată până la sentimentul real al întregei umanităţi. Este gloria cea mare a lui Omer.

Darea de seamă a lui *Mario Meunier* se întreabă de la început: care e subiectul care constitue adevărata unitate a „Iliadei"? Căci subiectul nu e nici răsboiul troian, nici glorificarea eroilor, nici faptele lui Achile, nici exaltarea sentimentului naţional. Toate aceste sunt însă evidente înlănţuiri secundare. *Tiburce* în studiul său scrie: Iliada nu celebrează nici faptele vreunui om, nici gloria unei ţări. Nu e opera unui panegirist care-şi încarcă cu onoruri personagiile, nici a unui istoric care vrea să imortalizeze evenimente mari. Este o lucrare *a thèse* care, într'un timp nelimitat, se adresează tuturor oamenilor, fără distincţiune de rasă sau de naţionalitate.

Poema are de fapt un suflet pacifist, care urăşte violenţa şi care expune consecinţele dezastruoase ale mâniilor.

Din tot studiul lui *Tiburce* paginele cele mai limpezi şi mai cu documentare sunt acele în care e discutată Iliada; şi ajungem la mărturisirea aceasta pentrucă mai înaltă e ideologia din Iliada în comparaţie cu cea a *Odiseei* în care este cântat un om, un erou grec.

Aşa cum se prezintă, studiul lui *Tiburce* merită să fie răspândit pentrucă dă o înţelegere aparte celei mai impunătoare opere din antichitate.

* * *

L'EUROPE NOUVELLE (20 Octomvrie) se ocupă de scrisorile lui *Ivan Turgeniew* către *Ludwig Pietsch.* Publicarea acestor scrisori la Berlin (1923) arată odată mai mult legătura sufletească pe care romancierul rus a avut-o cu Germania. Scrise între anii 1864—1883, aceste scrisori constituesc, arareori, pagini de neîntrecută proză literară, căci pe lângă simpla banalitate inerentă stilului epistolar, autorul se ridică deasupra tuturor sentimentelor uşoare.

Poate numai prietenia cu *Ludwig Pietsch,* talentat critic de artă, să fi dus la ac[...]tă apropiere de sufletul german, poate chiar motivul c[...] a făcut studiile universitare în Germania, împreună cu *Ludwig Pietsch;* dar ceeace reiese pe acelaş plan din scrisorile lui *Turgeniew* este iarăşi acea dragoste nemăsurată faţă de civilizaţiunea şi literatura franceză.

O altă valoare pe care o putem atribui acestor scrisori, ar fi una episodică: găsim lucruri sau mărturisiri care ne pun în directă legătură cu omul, cu felul lui de traiu. Istoria literaturii ruseşti va scoate deci din publicarea acestor scrieri oarecare foloase.

* * *

LA REVUE MUSICALE (Octomvrie). Număr special închinat muzicantului *Wagner.* In cele douăsute de pagini ale numărului întâlnim colaborarea lui *Edouard Dujardin* alături de cea a lui *André Saurès,* a lui *Henri Lichtenberger* alături de acea a lui *Paul Dukas.*

De observat că numărul acesta îtruneşte în paginile sale adevărate studii asupra vieţii şi operii aceluia care a adus muzica europeană la o imediată strălucire. Trecând pe lângă celelalte toate articole, în care viaţa lui *Wagner* e privită din diferite laturi, ne oprim la cel al lui *Paul Dukas,* în care este vorba de „influenţa wagneriană":

„Dela început Wagner a fost înţeles mai mult de către poeţii noştri, decât de către muzicanţi. Au recunoscut în el pe cineva care se apropie mai mult de ei şi că le aparţine mai mult lor decât compozitorilor. Ceea ce aceştia găsiau de admirat în el, era mai înainte de toate, creatorul unui nou univers sonor, renovatorul prodigios a vechei *opera,* simfonistul dramatic de neimitat".

Căci muzica lui *Wagner* are tinereţe, putere şi imensă mişcare a naturei. Nici un pictor sau muzicant n'a adus contactul cu universul mai aproape de inima omului. Caractere care-l fac cel mai bogat, cel mai variat poet şi muzicant.

* * *

LES NOUVELLES LITTERAIRES (13 Octomvrie), aduce bogate contribuţiuni la cunoaşterea operei şi personalităţii artistice a lui *Stéphane Mallarmé,* dela moartea căruia s'au împlinit la 9 Septemvrie a. c. douăzeci şi cinci de ani.

Un „fragment" de *Paul Valery* prinde în câteva fraze întreaga atmosferă sufletească a poeziei lui *Mallarmé,* după cum *Edouard Dujardin* în „L'œuvre rêvée" sau *Gabriel Mourey* în „Souvenirs sur Mallarmé" isbutesc să stabilească cele câteva note caracteristice care celebrează opera poetului.

* * *

NAZUINŢA (Octomvrie) continuă publicarea romanului „Renunţare" a d-lui *Popescu-Telega.*

Din cele câteva poezii în care tonul sentimental apare când sugrumat când larg sau deschis, relevăm versurile d-nei *Elena Farago* din „O pruncucigaşă nebună vorbeşte" şi redăm începutul poeziei „In prag" a d-lui *Emil Dorian,* în care întâlnim gingaşe şi discrete accente de dragoste:

Stai singură în pragul serii n[...]
Proptită de ferestrele visării,
Stai singură şi nu'ndrăsneşti
Să intri în casa limpede a z[...]
Iluminată de poveşti...
Privirile din ochii tăi
Ca nişte păsări mici, şovăitoa[...]
Işi lasă aripele jos
Si taci aşa frumos
Cu mânele unite într'o toare:

* * *

Pásztortüz (10 Octomvrie), revista literaţilor unguri din Cluj, reapare cu un sumar bogat. Se impune prin claritate articolul lui *Reményik Sándor,* despre „Poezia lui L. Mécs" şi prin erudită cercetare, cel al lui *Járossy Dezsó:* „Reflexiuni despre cultul cântecelor".

Versuri publică *L. Olosz, E. Sinké, G. Finte* şi *A. Molnár.*

După dispariţia lui „Napkelet" revista „Pásztortüz" rămâne singura publicaţiune de adevărată literatură ungurească în Ardeal.

G. B.

BIBLIOGRAFII

In editura „I. Brănişteanu", au apărut:

H. de BALZAC. Crinul din vale (212 pagini, traduse de Mihail Graur.

ROMAIN ROLLAND. Viaţa lui Beethoven (110 pagini, traduse de A. de Herz).

PIERRE LOUYS. Bibilis cântă (cântece greceşti, traduse de Th. Solacolu).

Colecţia „Academia română":
Mihail Sadoveanu: Poezia populară;
Dim. Gusti: Fiinţa şi menirea academiilor;
A. Bărseanu: Catechismul luteran românesc;
N. Iorga: Ernest Renan; Un colaborator francez al unirii principatelor: Paul Bataillard;
Al. Lepădatu: Istoriografia română ardeleană;
R. Ortiz: Leopardi e la Spagna;
J. Văscăuţianu: Asupra cretacelui superior din nordul Basarabiei;
N. Leon: Animalele noastre veninoase.
Emil Isac: Poemă în proză — Tip. Oradia-Mare.
Crinul din vale roman de Honoré de Balzac, traducere de M. Graur.

Grădina lui Dumnezeu

Wagner, distrus. — Mult a mai avut de suferit bietul Wagner în viaţă, până când, izbutind să-şi răpue adversarii, a dat artei universale cea mai înfloritoare epocă de renaştere. Mare şi crâncenă a fost lupta în contra wagnerismului,—mare şi puternică a fost izbânda finală.

Iată, însă, că în România există cineva, care nu se împacă de fel cu gloria autorului lui „Parsifal" şi şi-a pus în gând să-l distrugă tocmai când Opera dela Bucureşti vrea să reia „Walkiria". Domnul acesta iscăleşte Sym (?!) şi îşi tipăreşte studiile sale antiwagneriane în subsolul unui cotidian din capitală.

Probabil că presa mondială se va ocupa de această nouă luptă în contra lui Wagner şi românul nostru nu va dezarma până când toate popoarele — convinse — vor renunţa să mai reprezinte drama muzicală a nebunului îngropat la Beyreuth.

N'am fi relevat lucrul, dacă criticul muzical, despre care e vorba, nu s'ar folosi în lupta sa de mijloace perfide. Arma, pe care o mânueşte, e incorectă. In două articole de-a rândul d-sa găseşte cu cale să povestească „Inelul *lui* Niebelung" (par'c'ar fi „briceagul lui Constantinescu") în aşa chip, în cât Wagner ese ridicol!

De ce?

Ne-am împăca şi cu acest fel de polemică crudă cu bietul Richard, zis şi Wagner, dacă d. critic ar scrie ceva mai corect, dar, — se vede în batjocură — d-sa are un stil „ad hoc" tocmai pentru a-şi manifesta dispreţul faţă de cel executat.

Iată, de pildă, cum povesteşte „isprăvile" lui Siegfried:

După ce lancea de frasin a lui Wotan, a fost sfărâmată de volnicul erou Siegfried, stăpânul zeilor pune pe eroii săi să doboare bătrânul frasin, copacul lumii, din craca căruia îşi făcuse lancea sa şi să care sus surcelele, să le aşeze în rug, de jur-împrejurul Walhallei, — luminoasa cetate a sa şi a zeilor...

Şi, la urmă, Siegfried, *pleacă în lume după alte isprăvi.*

De ce nu „pozne"? Se ştie doar că individul acesta era mare poznaş, deşi s'a găsit unul mai tare, care s'a slujit de dânsul *spre* redobândirea inelului. Uite aşa:

el îmbie pe tânărul erou să bea o băutură pe care i-o întinde Gutrune — care dânsa nu cunoştea *atunci nimic din trecutul lui Siegfried.*

„Care dânsa nu cunoştea", — cunoaştem noi la Bucureşti, în spre periferie, unde Nae zice: „eu, care fratele lui Ghiţă s'a bătut cu zece"!

Să vedeţi însă că Siegfried e în ajun de a fi ucis şi fiicele Rinului îi fac... *„negre* preziceri de nenorociri".

Asemenea preziceri sunt uneori şi trandafirii!

Dar Siegfried tot moare de gât cu Brunnhilda, pentru că se iubeau cu *dragostea aceea a tot puternică care face pe pământean asemenea zeilor!*

Ura lui Sym merge până acolo în cât tratează pe Wagner cu cacofonii à la Mihalache Dragomirescu.

Ori cât de asemănători ar fi zeii cu pământenii, asemenea lucruri nu intrau în obiceiurile lor.

Totuşi reprezentaţia unui asemenea „spectacol" convine d-lui Sym, de oarece îşi termină articolul mărturisind că:

i se umezesc ochii în clipa când scrie aceste rânduri.

D. Sym e... sim-ţitor!

Un nou autor aramatic. — „Năzuinţa" este o foarte bună revistă de literatură, ştiinţă şi artă, care apare la Craiova şi de care, pe bună dreptate, ne-am ocupat elogios în mai multe rânduri. Sunt scriitori harnici şi cu mult talent, grupaţi în jurul ei, — dar din nefericire, fără ştirea redacţiei, se furişează şi câte unul care o face de râs.

In ultimul număr (Nr. 4. An. II. Octomvrie) facem cunoştinţa cu autorul unei piese: „Floare de Mac".

O doamnă Eva (sic!) amanta avocatului Verescu vine să întrebe pe nevasta unui doctor dacă amantul ei, avocatul, e pe-acolo, deşi mărturiseşte fără ruşine că pe acesta *l'a legat de fustele ei!* E ciudat, cum un om aşa de bine legat poate să mai scape.

Nevasta doctorului îi răspunde: „n'ai băgat de seamă că aici a fost tot *negură?"* Vrea să zică... *întuneric!* Şi din una în alta îi mărturiseşte că are „inima cea mai frumoasă". Alcineva are zice, depildă, „ochi filantropi".

In „Floare de Mac" femeile au inimi frumoase!

Dar totul se complică în momentul când intră doctorul, beat mort şi mărturiseşte că a căzut şi şi-a perdut jobenul.

Nevasta-sa. — *Te pomeneşti că ţi-ai rupt şi ceva* depe *tine.*

Nu şi-a rupt nimic, dar mărturiseşte că a petrecut împreună cu *avocatul* şi o nepoată a lui, Nina!

Amanta avocatului are o eşire grozavă împotriva fetei, pe care o bănueşte:

De ce nu alungi pe tătarnica cea plină de carne şi virginitate, Mincinoasa, care zâmbeşte cu vârful limbii, alungo!

(Alung-o, e în text, într'un cuvânt. Vechie ortografie a autorului).

Nu ni se spune câte chilograme de carne şi câte picături de virginitate, după cum nu ştim dacă virgina avea darul să şi sughiţă cu timpanul! Dar la urmă venind vorba de „patimă" găsim această profundă cugetare:

Nina. — *Patima?... Ce cuvânt stupid!*

Verescu. — *E un cuvânt umplut cu praf de puşcă.*

Aici suntem cu totul de altă părere. Pentru că patima e „gâdilicioasă", cuvântul e umplut cu praf de scărpinat!

La urmă, când se sfârşeşte actul (căci numai actul întâi e tipărit deocamdată) aflăm că suferinţa doctorului „i-ar copleşi grumajii, frângându-l din genunchi" sau cum s'ar mai zice „să nu-ţi cadă părul tăindu-ţi unghiile dela picior"!

In cursul acestui dialog, scris precum se vede, plin de pitoresc şi sugestiv, nevasta doctorului se întreabă de ce i-o fi venit acestuia gustul fistichiu de a scrie „opere muzicale"?

Ne întrebăm şi noi de ce i-o fi venit autorului să scrie „opere teatrale"

CAIN & ABEL

Revista modelor

Haine subţiri

Ce fericire că nu ne mai gândim la blăni; e aşa de frumos afară şi cerul e atâta de senin, în cât am uitat că vine iarna şi frunzele cad.

Ne trebuie haine subţiri, rochii uşoare, culori descnise. Anotimpurile sunt maestrele noastre de ceremonie, ele au bagheta magică, sub comanda căreia, cad stofele şi reînviază blănile, fâlfâe muselinele şi râd dantelele.

Eleganţa nu uită, că deşi avem timp de vară ne stă de minune împodobite cu blăni şi iată că scoate din cutia ei misterioasă gulere strânse în jurul gâtului, tivuri de vulpe, broderii subliniate de lutru.

Se poartă haine largi jos cu blăni şi cu broderii stilizate, cu fuste strâmte şi mâneci largi; se poartă ştofe moi şi catifelate şi pălării micuţe cu pene căzute pe umeri.

Alegeţi şi veţi fi frumoase.

DIANA

Sanatoriul „CENTRAL"

Medico-chirurgical

Calea Călăraşi No: 16 (în plin centru al Capitalei)

Operaţiuni chirurgicale	Boli de ochi, naşteri. Boli interne, genito-urinare, venero-sifilice şi boli nervoase neturbulente.
Tratament anti-sifilitic	Pe cale venoasă, intramuscular şi electric nedureros, cu mecol (Ionizare) Roscosi.
Laboratorul Central de Analize medicale	Analize complecte de urină, sânge, spută, suc gastric, [...]pte şi orice produse patologice. *Reacţ. Wasserman şi Sachs Georgi pentru diagnosticul sifilisului.* Examene bacteorologice şi anatomopatologice. *Autovaccinuri şi stockvaccinuri,* antigonogogic, stafilococic, polimicrobian, gripal, etc.
Instalaţiuni speciale	Pentru ionizare, radiografie, radioscopie, radioterapie, diatermie, electroterapie, masaj vibrător, hidroterapie.

Bucătărie dietetică pentru diabet şi boli renale

Pacienţii pot să se trateze cu orice medic internist sau chirurg

In secţiunile speciale se îngrijesc bolnavi atât intern, cât şi extern, de către medici specialişti: radiologi, sifilis şi boli nervoase.

Orele de tratament 9—11 şi 3 | 6 p. m.

Paturi de Fer — Paturi de Bronz — Paturi de Copii

Telefon 25/63

găsiţi la vechea Fabrica de Mobile GUTMAN MARCUS

Str. Sfţi Apostoli. 72 Colţ prin Cal. Rahovei

INSEMNĂRI

Sosindu-ne prea târziu, suntem nevoiţi să amânăm pentru numărul viitor, un foarte interesant articol asupra lui Dimitrie Cantemir, scris de distinsul publicist basarabean d. St. Ciobanu, membru al Academiei Române şi directorul liceului real din Chişinău.

Articolul coprinde lucruri încă necunoscute în literatura română şi va complecta astfel paginele pe care „Adevĕrul literar" le-a închinat încă de astă vară, memoriei marelui cărturar dela moartea căruia s'au împlinit în August două sute de ani.

Un prieten dispărut: Vatroslav Jagic

Sub acest titlu, scrie d. Iorga următorul articol în „Neamul Românesc" dela 27 Octambrie:

In zăbava veştilor din străinătate şi în mijlocul grijilor felurite, în ruperea legăturilor celor mai strînse cu străinătatea duşmană, nu s'a găsit prilejul de a pomeni şi aici, cu sentimentele cuvenite, moartea lui Vatroslav Jagic.

In Boemia s'a vorbit mult şi duios despre dînsul. Acest filolog jugoslav, care atîţia ani a condus cu trăinicie şi cu tact marea publicaţie care e „Archiv fur slavische Philologie", nu era numai un căutător norocos de etimologii, un meşter desluşitor de schimbări fonetice. Poate — pare ciudat s'o spunem — el nici n uera aceasta, deşi putea să fie.

Idealist din vremurile de largi concepţii, de simţire caldă, de atingere cu viaţa practică— ştiinţa reprezintînd şi o ţintă, dar şi un punct de plecare — el şi-a început activitatea din curentul romantic care ducea la cercetarea tuturor limbilor înrudite ale marii familii slave, şi a avut totdeauna în vedere putinţa unei mai strînse legături între ele. Limba germană, ca şi catedra universitară din Viena, erau pentru dânsul numai mijloace,— şi instrumente de prestigiu.

Prin tot ce ne apropie de Slavi, el a fost îndreptat spre noi. Mult timp şi-a căutat la noi ucenicul. L-a găsit în munca, răbdarea, claritatea de cugetare şi măsura de formă ale lui Ioan Bogdan, care i-a fost şi colaborator preţios şi rpieten mai tînăr.

Dacă el ar fi trăit, dela dînsul am fi avut paginile mişcate pe care i le-ar fi dictat lungi şi sincere relaţii. In lipsa aceluia care avea toată competinţa specialistului, fie-mi îngăduită această recunoaştere, ca unuia care, ştiindu-i numai viaţa şi reputaţia, caută a trage din lungile zile ale acestui conducător însufleţit exemple şi pentru noi.

N. IORGA

27 Oct.

Teatrul Japonez

Inceputul teatrului japonez datează din secolul al XVI-lea. Pe atunci, un actor, acompaniat de muzică, povestea nişte fabule mişcătoare, numite *Ioruri*. Aceste fabule, mai târziu, n'au mai fost recitate, ci au fost reprezentate de păpuşi, pe când un povestitor, cu glas monoton, dădea publicului explicaţii.

Actorul Takemsto Ghidain le-a perfecţionat, le-a îmbogăţit şi de atunci, fabulele acestea au luat numele de *ghidaiu*, şi au făcut celebritatea teatrului din Osaka, ce există şi azi, şi unde, fiecare păpuşe este jucată de trei maşinişti, cu cea mai perfectă iluzie a realităţii.

Mai târziu, păpuşile au fost înlocuite cu persoane şi astfel s'a născut teatrul clasic modern, care se împarte în două: teatrul eroic sau cavaleresc şi teatrul amoros.

Osaka, a fost centrul teatrului clasic japonez, dar puţin, a trecut în partea de est a Japoniei, la Eddo, unde a suferit modificări.

Eddo, capitala provinciei Şoqunat, manifesta pe atunci sentimente antifeudale, şi teatrul său, a început o lungă serie de transformări, până ce, în prima jumătate a secolului XIX, au apărut primele capo de operă.

Cel dintâi autor al şcoalei din Eddo a fost Cavatake Mscucami, care a scris peste patruzeci de drame sguduitoare, romantice şi eroice, care însă, lasă mult de dorit ca psicologie.

După restaurarea din 1868, a apărut scriitorul Facuci şi actorul Danigiuro, cari au pus pe scenă pe marii eroi ai istorieie japoneze.

Teatrul clasic japonez se compune din proză, din muzică, din gesturi şi din atitudini stilizate. Actorii sunt bărbaţi, chiar şi pentru rolurile de femei, iar iluzia realităţii este dată de muzică, de cântece, de gesturi, şi aceasta pentru că spectatorii japonezi, mai mult artişti decât intelectuali, nu critică, ci privesc şi ascultă în mod pasiv fie motivul orchestral, fie imagina coreografică, care să e producă emoţia pe care o caută în teatru.

In teatrul japonez, sentimentele sunt analizate cu amănunţime, acţiunea este întotdeauna o dramă intimă, un conflict moral, iar montarea este rudimentală, actori puţini şi vorba lor sobră, este întovărăşită de o pantomimă expresivă.

Drama *Ueno sau monumentul glorios* are următorul subiect: într'n templu liniştit şi singuratic, copilul Botaro se joacă sub ochii unui preot bonz şi ai doicii. Tatăl lui fusese ucis de crudul Samurai Morisuki. Unchiul lui, Naiki, de teamă să nu ucidă şi pe copil, l-a dus în templul acela singuratic. Morisuki vine şi dă poruncă copilului să-i dea o ceaşcă cu rachiu de orez. Copilul nu vrea; Morisuki îl apucă de gât şi-l bate. Atunci, din buzunarele copilului, cad nişte piersici, pe care le culesese din templu. Sacrilej! Crudul samurai vrea să-l pedepsească cu moartea. Doica şi bonzul se roagă de samurai, care-l iartă. Atunci doica dojeneşte pe copil că a furat piersicile şi că nu a învăţat scrima ca să se răsbune pe Samurai de moartea tatălui lui, pe când ea, posteşte de douăzeci şi una de zile, ca copilul, care era mut, să-şi recapete graiul. Copilul scrie pe nisip că a furat piersicile, ca doica să poată să postească până la sfârşit. Emoţie şi căinţă pe doică, şi ca să obţie o minune din partea zeilor, se aruncă sub un şipot de apă rece, strigând copilului: „Vorbeşte, vorbeşte!" Copilul îngenunche, dă semne de suferinţe, dar tace; doica, în disperare, se junghie. Copilul tace. Vine unchiul său, Naiki, care spune doicii, că Botaro se jurase să nu vorbească până în ziua răzbunării. Doica se căeşte de inutilitatea sacrificiului făcut, dar Naiki îi spune că, în vreme ce ea postea, Bataro învăţase scrima la perfecţie şi, de fapt, doi cavaleri vin şi se bat cu Bataro, dar sunt învinşi. Atunci doica mulţumeşte zeiţei Kvanon, şi moare fericită.

* * *

Şiosagoto este un fel de artă dramatică, ce a rămas fidelă tradiţiilor estetice din timpurile vechi. Aci, elementele sensibile, ca mimică, muzică, danţuri, cântece, sunt puse înaintea intereselor psicologice şi dramatice, iar misansenă lipseşte aproape complect. Subiectele acestea sunt toate legendare.

In 1919, s'a reprezentat cu mare succes, pe scena Teatrului Imperial, drama *Ibaragi:* cavalerul Zuna, care mai învinsese odată pe demonul Ibaragi şi-i tăiase şi un braţ, se luptă voiniceşte cu acealş demon, care luase forma unei mătuşi a lui. Cu şiretlicuri, mătuşa pune mâna pe braţul tăiat şi fuge.

Cavalerul urmăreşte pe Ibaragi, care dispare în nori.

* * *

De două sute de ani, de către cei mai buni actori ai imperiului, se joacă actul al zecelea din celebra dramă *Victoria lui Hideioşi*. In această dramă, elementul eroic se uneşte cu elementul amoros, şi se compune din 12 acte, fiecare cu 5—6 tablouri. Pe scenele din Tokio, actul al 10-lea se joacă în fiecare lună. Iată subiectul: mândrul Mizuhide se întoarce acasă, pentru că ştie că învinsul Nobunaga şi după ce a învins pe duşmanul său Hideioşi, care s'a făcut bonz, se întoarce acasă, unde îl aşteaptă mama, soţia şi fiul său. Fiul său este logodit cu Hazukicu. Mizuhidue se întoarce acasă, pentru că ştie că învinsul Hideioşi s'a ascuns în casa sa şi, orbit de furie, în loc de Hideioşi, ucide pe propria sa mamă şi asistă la agonia fiului său, care s'a întors rănit din răsboi.

* * *

Teatrul Imperial a reprezentat, în 1919, drama *Tâmplarii,* în care, se vede marea influenţă a şcoalei din Eddo. Subiectul dramei: rivalitatea dintre tâmplarii din Nico şi cei din Eddo, al căror şef este faimosul Gingoro.

Tâmplarii din Nico, s'au revoltat că autorităţile le-au luat lucrarea uşilor templului şi au dat-o tâmplarilor din Eddo. Unul din tâmplari, Takigoro, este ales ca judecător, şi acesta, răneşte grav la un braţ pe Gingoro, în faţa uşei templului, opera sa. Gingoro iartă pe Takigoro, care, căindu-se, se ucide.

Această dramă, din cauza detaliilor sale realiste, aparţine genului descriptiv care a făcut faima teatrului din Eddo.

Mai modernă, însă, este drama *Artistul cu două fete,* în care se vede o mai mare iuţeală a acţiunei, un mai mare interes al conflictului, datorit, fără îndoială, influenţei teatrului străin şi a cinematografului.

Un bătrân sculptor, Iacobo, are două fete: Gatura, mândră şi rece, şi Caede, blândă şi iubitoare. Iacobo primeşte vizita seniorului Iorigie, care-i comandase de mult bustul său. Artistul era nemulţumit de opera sa şi tot amâna să i-l dea, fapt care supără pe Iorigie, ce se credea luat peste picior, şi se repede cu furie la Iacobo. Atunci Caţura i-se aruncă la picioare şi-i dă bustul terminat. Seniorul se calmează, dar Iacobo îl roagă să lase bustul, care seamănă, dar este lipsit de viaţă, ca şi cum, forţe misterioase ar fi împiedicat să-i dea viaţă. Iorigie nu voeşte şi pleacă, luând cu sine bustul, ba şi pe Caţura, care este încântată să-l urmeze.

Gaţura călătoreşte cu Iorigie printr'o pădure. După o scenă de amor urmează o scenă de presentimente rele, apoi se întâlnesc cu nişte conjuraţi, cari ucid pe Iorigie. Gaţura se întoarce acasă, la tatăl său, ducând spada şi hainele lui Iorigie. Atunci pricepe artistul pentru ce bustul era lipsit de viaţă: dalta sa, în loc să dea expresia de viaţă, dădea pe a morţii, fără voia sa.

Clasicii japonezi nu au apreciat drama aceasta, care, totuşi, împreună cu *Tâmplarii,* rămâne cea mai reprezentativă din şcoala din Eddo.

* * *

Teatrul Istoric, care înflorise în epoca restauraţiei (1868) şi care a avut în frunte pe marele Dangiuro, a fost în vogă aproape 50 de ani şi a contribuit mult la deşteptarea sentimentului naţional. Şi acest gen, începe să evolueze spre genul descriptiv, aşa după cum se vede din legenda dramatică *Pustnicul*, scrisă de profesorul universitar din Tokio Zubuci, şi tradusă de curând în franţuzeşte de Takamaţu Ioşie, discipol al autorului.

In *Pustnicul,* se vede că autorul nu a citit pe Shakespeare, deşi rămâne în limitele clasicismului japonez. Subiectul este povestea ultimelor episodii de rivalitate dintre celebrele familii Hideioşi (de care am mai pomenit mai sus) şi familia Tocugava.

Drama aceasta este foarte mare, şi în 1918, Teatrul Imperial a reprezentat numai prologul; *O frunză din Paulovnia.* Spectacolul a fost grandios şi, pentru prima oară, o femeie a apărut pe scenă. In anul următor, mai multe acte din această dramă au fost reprezentate sub titlul de: *Cucul anunţă o veste tristă; Castelul părăsit; Apusul lunii.* Cele două acte dintâiu sunt descriptive; al treilea este dramatic şi înfiorător: incendii, violenţe, masacre.

Profesorul Zubuci este numit maestrul neoclasicismului.

P. ROBESCU

Contribuţii la istoricul „Junimea" dela Iaşi

Corespondenţa lui *N. Volenti* cu d. *Iacob C. Negruzzi* publicată de *Gh. Cardaş*
(Fără dată şi localitate)

VI

Mulţumesc, iubite C. C. Iacob, pentru publicarea poesiei mele în Numerul trecut a Convorbirilor. Rog însă, să-mi daţi luminei, cum se zice, şi celelalte, care toate patru cred că ar merge împreună într'acelaş număr. Pari-că am avut prilejul de a vă destăinui că faptul publicării versurilor mele mă îmboldeşte, cu mare îndemn, la nouă producţiuni.

Junimea s'a adunat regulat până acum, când la mine, când la Nicu Gane, însă cu părere de rău trebue să însemn că nu s'a cetit nimic nici într'o şedinţă. Nu ştiu ce să fie cauza.

In privirea scrierei lui Marcu, nu ştiu dacă n'ar fi bine să o publicaţi, cu îndreptările ce veţi găsi cu cale a face; aceasta ar fi o încurajare foarte nimerită pentru tineretul autor, care nu lipseşte de talent, şi care mai are în buzunar încă câteva scrieri. Acum pentru Sîmbăta viitoare mi-a promis o mică comedie într'un act, care se va ceti la Junimea.

Este un băet serios, lucrează mult, şi credem că cu timpul ar putea deveni preţios. Deci solicit pentru dînsul *graţiosul* şi *binevoitorul* concurs a directorului Convorbirilor.

Desearâ să joacă la teatru „D'ale Carnavalului" a lui Caragiali; sunt curios să văd cum va fi primită piesa.

Ştiţi că avem aici pe Aristiţa Romanescu, care este foarte aplaudată; de cîte ori joacă, teatrul este plin, de unde pare a rezulta că nu publicul nostru este de vină, dacă teatrul nu este în stimă, ci domnii actori, cu jocul lor prost. Pe aici vreme urîtă, ceaţă şi ploaie.

Pînă la revidere, primiţi cordialele mele salutări. Respectele mele Doamnei Negruzzi.

Vostrissimo,
N. Volenti

Notă. — Această scrisoare cred că e din anul 1880. (Nota editorului).

VII

1885, Maiu în 29, Iaşi

Iubite Domnule Negruzzi,

Imnul ce se zice că aşi (fi) compus să află în fiinţă în alăturata hîrtie. Muzicescu l'a pus deja în Musică şi l'am ascultat chiar cîntat în chor. Musica e frumaosă, poesia e foarte slabă după cum vei judeca D-ta chiar, dar, ce vrei? „*Ce qui este trop mauvais pour être dit, on le chante*". Aşa este casul meu cu imnul de comandă, căci mi-a fost comandat întocmai precum unui croitor i se comandează o păreche de pantaloni. De aceea, la începutul acestei scrisori, zic: *imnul ce să se zice că aşi compus...*

Nu îndrăznesc să mărturisesc o astfel de paternitate. In tot casul, eu vi-l trimet; în loc de a se publica poate că ar fi mai bine de priinţă o simplă menţiune despre existenţa lui, neuitîndu-să însă pe musicant care a făcut *les plus clair de l'affaire.* (Astăzi sunt în doaga lui Şuţu-Herodot; citez franţuzeşte).

In tot cazul sunteţi un suveran director de gazetă, veţi face cum veţi găsi de cuviinţă. Am uitat să spun că sunt mulţi care-l găsesc bun. (Adică imnul, căci despre Directorul Gazetei, nici vre-odinioară contestare n'a fost).

Pe aici ne-am pus pe lucru literar. Treaba are să meargă strună — Junimea să adună de vre-o cîteva Sâmbete în număr destul de numeros, mai cu seamă de cînd să vorbeşte despre venirea Esscell. Sale *) la minister. Are să fie bine.

Cu acest prilej, triimet cele mai călduroase salutări. Respectoasele mele complimente D-nei Negruzzi.

N. Volenti

*) *Carp. Nota Editorului.*

Cubismul*)

III

Când am ajuns să cunoaştem idealul cubist, ni-e lesne să aprofundăm cercetările, şi observând rezultatele acţiunei cubiste, să putem trage concluziile noastre.

Ne vom ocupa de toate legile picturei, legi regăsite şi adaptate mentalităţei şi spiritului timpului.

Când pentru prima oară, omul a voit să-şi concretizeze impresiile lui despre aparenţele naturei el a transpus imaginea acelor aparenţe, pe pietre şlefuite, pe piei de animale, etc.... ţinând însă seamă de legile materiei; adică, înţelesese că pe acea suprafaţă, el nu ar putea transpune, decât ceeace ar reprezenta ideea de suprafaţă.

A trebuit ca mai târziu, uimit de propriile lui facultăţi, să-şi închipuiască că ar putea reproduce şi adâncimele (volumul), trecând peste instinctul care-l făcea să vadă altfel aparenţele — la o înşelăciune optică dintr'un dor de imitaţie. Şi s'au recurs la trucuri din lipsa de mijloace suficiente. Opera de artă însă, nu se poate creea cu ajutorul mijloacelor artificiale, ci cu cunoaşterea tuturor elementelor ce o pot compune.

Ideea de suprafaţă pe care primii artişti au avut-o instinctiv, prin cercetările cubiste, o posedăm conştient. — Pictând pe o suprafaţă plană, trebue să ţinem seama de legile acelei suprafeţe. Orice suprafaţă are două dimensiuni şi prin sistemul perspectivei lineare, care ne dă iluziunea celei de a treia dimensiune, se denaturează suprafaţa în însăşi esenţa ei. — Cele 3 dimensiuni, aparţin sculptorului.—

Primele intenţiuni de culoare, au fost transpuse, după principiul suprafeţei, adică culorile alăturate ca pe covor. Când mai târziu era nevoe de iluziunea optică a volumului, culoarea s'a adaptat acestei nevoi, după anumite principii de lumină. Şi pe aceste baze, mişcarea picturală, asociându-şi toată cultura şi sensibilitatea epocilor, îşi face din toate iluziunile posibile, dogme.

Clar-obscurul lui Rembrandt, modelajul, cadraţia şi poşadele irealului impresionist preocupat de ritmul atmosferic, nu fac apel de cât la un singur element: ochiul.

Dela clar-obscurul lui Rembrandt, culoarea a fost într'o continuă funcţie de lumină.

Neo-impresioniştii ating prin cercetările lor cea din urmă treaptă a putinţei de reprezentar eluminoasă. Să ne explicăm: Intrebuinţând culorile din compoziţia prismei, rămâne ca sinteza producându-se cu ochii noştri, să căpătăm lumina albă.

Insă, suma complimentarelor în loc să ne dea lumina albă ne dă o lumină cenuşie, ştearsă, chiar supărăcioasă. Şi atunci, în faţa insuccesului vădit, s'a susţinut că încercarea a fost de a diviza culoarea, nu lumina.

In esenţa ei de apariţie, culoarea fiind o calitate de lumină, a diviza culoarea, însemnează a-i diviza calitatea, adică a denatura-o.

Şi atunci cubismul şi-a impus punctul lui de vedere.

Un exemplu citat de Gleizes, unul din cubiştii teoriticieni ai mişcărei: „O rază de soare care cade asupra unui zid, îl animează. Dacă raza de soare ar cădea pe un tablou, în care eroarea celei de a treia dimensiune există, tabloul s'ar distruge, raza de soare neţinând seamă de convenţiunea iluziunii optice. Raza de soare căzând însă pe un tablou cu două dimensiuni, tabloul ar câştiga mult de această lumină. De o parte lumina distruge minciuna, de alta exaltă adevărul".

Ţinând seamă că orice culoare există pentru noi, ca o intensitate de lumină, vom întrebuinţa culoarea pentru calitatea de lumină ce reprezintă şi pentru bucuria ce ne-o produce. Vom distruge deci, luminătorul central aranjând culorile după echivalenţele de lumină de care avem nevoie. „Considerând că a lumina, însemnează a revela şi că a colora... a specifica modul revelaţiei, vom numi luminos, ceeace frapează spiritul, şi întunecos, în ceeace spiritul e nevoit să pătrundă". (Gleizes).

Din studiul formei şi a culoarei, nu vom reuşi să conchidem opera de artă, dacă nu vom asocia cunoştinţelor noastre, cultură şi gust.

Opera de artă fiind concretizarea unei manifestaţiuni spirituale, trebue să ţinem seama că natura ni se desvălue mai întâiu fiziceşte, şi că ne pretinde anumite eforturi pentru a se lăsa văzută spiritual. Deci opera de artă cubistă, nu trăeşte numai prin „maniera" cubistă, ci prin puterea de spiritualizare, ce orice creator o impune operei sale. Şi această putere spirituală magică o formează însăşi esenţa propriei noastre personalităţi.

Extrema stângă a artei cubiste „constructivismul", încearcă reprezentarea plastică a unor legi abstracte, căutându-şi elementele, din exteriorizările vieţei noastre maşino-industriale.

Problema artistică are aci o *„organizaţie de bază"*, o *„constructivitate masivă"*, o cât mai *posibilă „economie"*, o acordare *geometrică*, şi o *claritate „matematică"*.

Până acum, pictorul plecând de la reprezentarea obiectului comun tuturor şi confecţionat *artistic,* cu sprijinul diverselor *trucuri* profesionale, neglija eforturile cari trebuiau să tindă la primenirea contingentului de admiratori. Flatându-le aspiraţiile imuabile, sarcina pictorului era uşoară. Asta însă, paralizată se limita mereu.

Constructivismul, însă tinzând spre o spiritualizare generală îi trebueşte o deplină armonie, care contrar celeia observate până acum, să nu fie în dauna operei de artă.

De aceea armonia trebueşte considerată sub raport *critic* şi nu social.

Constructivismul, adresându-se spiritelor avansate, spectatorul e rar. Şi cu cât e mai rar, importanţa lui faţă de mişcare creşte şi-i dă un rol de o relativitate puţin obicinuită.

M. H. MAXY

*) Vezi „Ad. lit." No. 150.

Emile Bergerat

A murit la Paris un scriitor — supravieţuitor marei epoci literare, care ne-a precedat. Născut în anul 1845, Emile Bergerat, moare la 78 de ani. N'avea nici douăzeci de ani, când Comedia Franceză, i-a jucat un act în versuri: „Une amie", bine primit de public, dar departe de-a obţine succesul pe care Francois Coppée la aceeaşi vârstă îl obţine cu: „Le Passant".

Theophile Gautier îi dădu pe fii-sa în căsătorie, hotărându-l să se dedice literaturii.

Poet, autor dramatic, cronicar, romancier, critic de artă, bătrânul Bergerat, a luptat mult până să-şi stabilească o reputaţie — discutată şi astăzi cu prilejul morţii. *Père et mari, Ange Basani, Séparès de corps, Le Nom, La nuit bergamasque, le Capitaine Fracasse* (extrasă din romanul lui Gautier), sunt titlurile pieselor sale, jucate pe diferite scene, fără vre-un răsunet mondial. El însuşi declara că viaţa nu i-a fost foarte zâmbitoare şi luptele de toate zilele şi le-a povestit în volumul de amintiri: „Ours et fours".

Succesul cel adevărat l-a obţinut în cronicele zilnice apărute în diferite cotidiane. Verva sa sclipitoare, surprizele şi neprevăzutul scânteiau sub pana unui polemist amabil şi agreabil. Semna cu diferite pseudonime — străvezii — şi toată lumea ştia cu cine are a face, când cronica era a „omului mascat" sau a lui „Caliban", în ziarul Figaro.

Această muncă literară, apreciată în anumite cercuri, făcu pe Bergerat, membru al Academiei Goncourt.

In contra violenţelor

Primim din partea distinsului nuvelist d. Artur Gorovei, următoarele rânduri:

Deşi târziu, cred că nu voi fi cel din urmă care să-mi manifestez indignarea contra atentatului odios, pus la cale de nişte inimi negre. Vă doresc însănătoşare grabnică şi vă rog să primiţi salutările mele cele mai distinse.

Artur Gorovei

* * *

Din partea colaboratorului nostru, d. Liviu Marian, primim următoarea scrisoare:

Cu toate că nu cunosc pe nimeni din redacţia revistei Dv. şi mai puţin încă pe directorul ei, d. I. Rosenthal, ţiu să vă arăt că am simţit odată cu durerea firească pentru suferinţa omului lovit mişeleşte pe la spate şi ruşinea, cu care atentatorul ne-a acoperit pe noi intelectualii români, cari (ceea ce nu-i cazul de faţă!), dacă este vorba să combatem pe un adversar, n'avem voie să facem aceasta cu armele ucigaşe ale sălbaticilor sau criminalilor.

Sunt convins că atunci, când victima îşi va fi recăpătat graiul, va preferi să-şi manifesteze emoţia ce a simţit-o pe urma marii şi puternicii simpatii de care s'a văzut înconjurat în aceste clipe de suferinţă, decât revolta împotriva agresorului, pe care îl condamnăm şi-l dispreţuim.

LIVIU MARIAN
directorul liceului B. P. Hâjdău, membru al S. S. R., fost deputat

Chişinău.

SERIA III ANUL IV— No. 153

5. Lei Exemplarul în țară
10 Lei Ex. în străinătate

Duminică 11 Noembrie 1923

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897 CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

Văzduhul scânteiază şi, ca unse cu var,
Lucesc zidiri, ruine pe câmpul solitar.
Şi ţintirimul singur cu strâmbe cruci veghiază;
O cucuvae sură pe una se aşează;
Clopotniţa trozneşte, în stâlpi izbeşte toacă,
Şi străveziul demon, prin aer când să treacă,
Atinge 'ncet arama cu zimţii-aripei sale,
De-auzi din ea un vaier şi-un aiurit de jale.

Biserica 'n ruină
Stă cuvioasă, tristă, pustie şi bătrână...
Şi prin ferestre sparte, prin uşi ţiue vântul.
Se pare că vrăjeşte şi că-i auzi cuvântul,
Năuntrul ei pe stâlpi-i, păreţi, iconostas,
Abia conture triste şi umbre au rămas;
Drept preot toarce-un greer, un gând fin şi obscur,
Drept dascăl toacă cariul sub învechitul mur.

. . . .

M. EMINESCU

Revistele din provincie

Pe masa mea de lucru s'au îngrămădit o sumă de reviste literare, printre care cea mai mare parte vin din provincie. Unele tipărite pe hârtie mai bună, altele cu o cerneală care pătează, unele cu o copertă pretenţioasă, altele îmbrăcate cu modestia caracteristică provincialului, toate aduc, în paginele lor, rânduri curate şi cinstite, semnate de cunoscuţi şi necunoscuţi, plini de iluzii şi lacomi de un ideal întrezărit o clipă.

Versurile începătorilor alături de proza viguroasă a scriitorilor cu reputaţie, cronici în car se pomeneşte cu timiditate de revistele capitalei, însemnări mărunte, în care cei ce trăesc departe de zgomotul nostru, încearcă să discute probleme culturale aducând serioase contribuţii la rezolvarea lor, iată ce găsim în aceşti soli ai provinciilor.

Răsfoindu-le şi rămânând cu atenţia încordată asupra unei schiţe, unui articol, unei cronice, unui vers, — găsind un lucru nou, frumos, nebănuit, — ai impresia că stai de vorbă cu o rudă sau un prieten venit de departe, om stângaci, în cea mai curată haină, găsită în dulapul pe care o mătuşe a înşirat gutui. Işi mai încheie haina, se mai mişcă, negăsindu-şi locul pe marginea unui scaun care scârţâie, ochii îi umblă cercetători pe păreţi şi iau la rând cărţile înşirate pe raftul bibliotecii, îi coboară sfios, în semn că poate a îndrăznit prea mult şi începe să vorbească rar, timid, speriat că-şi aude glasul, care pare să răsune sgomotos şi e auzit de toată lumea.

Dar din gura lui, cad lin, neforţat, cuvintele simple ale omului obişnuit, în orăşelul lui tăcut, să gândească mai mult de cât să vorbească şi în fiecare vorbă aduce o adiere curată şi sănătoasă din acele ţinuturi unde clevetirea rămâne în cafeneaua cu biliardul cârpit.

Această impresie mi-o face modesta revistă, tipărită în provincie, de oameni care mai au o credinţă şi o nădejde. In paginele ei regăseşti ecoul unei tinereţi liniştite şi te năpădesc amintirile cu grozava povară a regretului.

* * *

Eu mă revăd, copil, abea eşit din şcoală, venind dela cursurile facultăţei şi cercetând, împreună cu regretatul Ioan Scurtu, manuscrisele pentru „Semănătorul", apoi masa comună, odată pe săptămână, fie acasă la profesorul Murgoci sau la un birt retras, cu Anghel şi Iosif, Agârbiceanu, Lepădatu (actualul ministru al artelor) şi alţii, oameni nevoiaşi, dar bogaţi în visuri şi în idealuri. Nimeni nu cuteza să discute politică şi nici nu ştiam dacă guvernul e sau nu în ajunul unei remanieri. Iosif, tăcut, vorbea din când în când, rar şi încet, aşa de încet încât abia îl auzeai. Părintele Agârbiceanu zâmbea cucernic, potrivindu-şi ochelarii, când Scurtu râdea copilăreşte, auzind gluma pipărată a lui Anghel, gata să răstoarne masa după al doilea pahar cu vin; ministrul de astăzi, calm şi senin, liniştea discuţiile mai aprinse.

Apoi a venit „Făt-Frumos" (a doua apariţie) un fel de dizidenţă a „Convorbirilor Critice", cu câţiva strânşi în jurul lui Gârleanu, în semn de protestare împotriva tiraniei artistice exercitată de patron. Şi acolo, la „Făt-Frumos", tot aşa. Gârleanu sburda când primea o cronică rimată a lui A. Mirea, (Anghel şi Iosif) sau o epigramă de la Cincinat.

Cu ei a dispărut şi liniştea din mijlocul nostru. Unii au murit, alţii s'au expatriat şi noi am rămas, orfani nemângâiaţi, cu poeţi care fac politică şi oameni politici care fac poezii. Atraşi în vâltoarea patimilor care frământă astăzi ambiţiile şi vanităţile tuturor, aducem între noi certurile fără sfârşit, împunsăturile, care dacă nu dor, totuşi, te indispun, bănuind în fiecare, sentimentul celui care te jigneşte.

Şi ca să uiţi, răsfoieşti paginile revistelor de aiurea, unde îţi închipui că domneşte aceeaşi atmosferă liniştită, care domnea pe vremuri între cei învrăjbiţi astăzi fără nici un folos.

A. de HERZ

Vechea carte de cetire

Mi-aduc aminte de-o gospodărie
Sărmană, cu o gloată de copiii,
In care cea mai dragă bucurie
Se revărsa din „Cartea de citire".
Curmată tusea; palide şi vii
Făpturile sorbiau cu lăcomie
Meşteşugita limbii stihuire.

In duhul greu de vase şi de lut,
De multă răsuflare omenească,
Se încălzia şi răspica limbut
Unicul casei cărturar: Mitică!
Işi flutura văpaia lui de iască,
— O torţă 'ntinsă în necunoscut —,
Simţind că versu-aleargă şi despică.

Ştefan cel Mare, crâncenul Mihai
Treziau tăria vremii oţelite;
Pastelele cosiau poteci spre Rai;
„Orfanii" lui Creţeanu, ca o dramă,
Mânjiau cu lacrămi feţele trudite;
Şi însăş cititorul, fără grai,
Sfârşia în bocet dragostea de mamă.

O, Carte de citire minunată!
Cu Peneş şi cu câinele Azor!
Duioasă şi fierbinte şi bogată
Ai fost pe când copilărit-am eu!
Din tine numai frântul munciror
Işi adăpa simţirea lui curată
Şi simplă ca bătrânul Dumnezeu.

V. Demetrius

Peisaj

Cu stoguri mari de aur şi blonde clăi de fân
Porneşte leneş, Vara, spre zone tropicale,
Porneşte leneş, Vara, şi 'n urma ei rămân
Intinse mirişti triste de mărăcini şi jale...

Ducând trifoi din luncă şi prune din dumbrăvi
Călătoreşte Vara spre magice limanuri
Şi carele 'ncărcate de prăzi, ca nişte năvi,
Se duc spre ţări streine cu aurul din lanuri...

Privesc cu ochii umezi magnificul bagaj
Pierind în orizontul cu irizări de perle......
Lumină, flori şi cântec au fost ca un miraj;
Pustie-acum rămâne pădurea fără mierle.

In scârţâit de roate, cu boi ce trag la pas,
Privesc cum pleacă, Vara, pe magicul ei drum,
Iar sufletu-mi nostalgic în urma ei rămas
Respiră cea din urmă şuviţă de parfum!

Mircea Rădulescu.

In voia gândului

— AMINTIRI —

de I. PETROVICI
PROF. UNIVERSITAR

O zi fără de poftă de studiu, dar nici de stat degeaba. Aleg o ocupaţie intermediară între sforţare şi odihnă: răsfoirea de cărţi cetite mai de mult. Pun mâna pe un raft unde frontul de volume nu mai fusese rupt de multă vreme şi trag o carte mai-mai la întâmplare: **Sensitive**, poeziile lui **Traian Demetrescu**, duiosul poet craiovean, mort în tinereţe, înainte de-a fi putut cuceri trainic în literatură un loc pe care îl păstrează până astăzi în cultul privat al câtorva. Cartea atâta vreme amorţită de cum o urnesc puţin, îşi recapătă aducerea aminte a locurilor celor mai cetite şi se desface singură la o pagină, la care odinioară o ţineam deschisă mai îndelungat. Un tablou gradat al unei nopţi de vară, ajunsă la o oră târzie, încheindu-se cu aceste două versuri colorate şi sugestive:

„Opereta de insecte şi-a lăsat şi ea cortina,
„Numai luna argintie, prăfuia de sus lumina".

Mai învârtesc domol şi alte foi, când îndărăt, când înainte şi regăsesc, în dungile de versuri, vechi cunoştinţe simpatice şi dragi... Ajunge uneori să 'ncep o strofă, ca să-i descopăr urmarea într'un ungher de mult necercetat al memoriei mele şi s'o pot întregi cu ochii închişi. Dar amintirea răscolită n'o mai pot mărgini la astfel de întregiri mărunte; odată ce-o zgândăreşti se lăţeşte, se întinde ca o apă şi peste puţin volumul Sensitivelor rămâne numai punctul de plecare al unui drum vertiginos în spre trecut...

Mă văd de paisprezece — cinsprezece ani, în internat la Sfântul Sava. La vârsta asta se ştersese suferinţa — la început aşa de vie, a lipsei desmierdărilor deacasă. Acum te turburau presimţirea unei schimbări de decor în viaţă şi nerăbdarea de-a juca un rol de solist, cu partitură importantă, în care voinţa ta să însemne şi cuvântul tău să hotărască. Zidurile internatului nu erau numai un obstacol între tine şi casa părintească sau între întemniţarea ta şi cine ştie ce posibilităţi de plimbare anodină, ci te despărţeau de-o superbă lume, plină de sboruri fericite şi de dulci vinovăţii. Iţi va veni şi ţie rândul, — dar mult îţi mai pare până atunci!...

In aşteptare rămâneau cărţile de literatură, pe care ni le treceam din mână în mână, şi care dilatându-ne închipuirea, ne transpunea în clipe reuşite de iluziune, în lumi, de care — vai! — eram încă departe...

Furişând câte-o carte de cele mai multe ori împrumutată, ca să n'o vadă pedagogul care se uită dacă este sau nu aprobată de ministerul de instrucţie, dispăream în câte-un colţ necercetat de grădină sau în podul internatului, până când câţi-va ne-am creiat pe urmă o originală sală de lectură, care mă mir cum de-a rămas nedescoperită: un loc mai ferit pe acoperişul casei, unde am cărat vre-o două trei saltele, unde aveam şi linişte şi o întinsă perspectivă până departe peste copacii Cişmigiului vecin. Eram la câţi-va metri în văzduh şi de aci ni se părea că dominăm într'u cât-va oraşul la a cărui viaţă clocotitoare nu luam nici o parte, captivi îndureraţi ai zidurilor şi-ai vârstei încă fragede. Lecturile literare le alternam cu lungi reverii aci mai calme, aci mai agitate până când une ori ne prindea întunerecul şi pe bolta cerului necurăţată încă de toată drojdia amurgului, câte-va stele mai harnice îşi prinseseră fără veste cuiul lor de aur...

Autorii preferaţi, aş zice evangeliştii noştri erau Eminescu, ale cărui poezii ne înebuniseră, Coşbuc şi Vlahuţă. Ca **dii minores**, dar totuş în deajuns de preţuiţi, aveam pe Radu Rosetti pe-atunci foarte la modă, pe Haralamb G. Lecca şi pe Traian Demetrescu. Când am aflat, la vre-o săptămână, de moartea acestuia din urmă, l'am jelit ca pe-o rudă apropiată şi'n semn de doliu n'am învăţat vre-o două zile lecţiile, chiar acei mai silitori...

Curând ne-a venit o uşoară consolare: aceia că poetul sfârşise pe patul morţii un roman care s'a pus sub tipar. Când ni s'a anunţat că la vitrinile librăriilor apăruse în fine această operă postumă, romanul „Cum iubim", m'am dus întins să-l cumpăr la cea dintâiu eşire în oraş. Ce ravagii a mai făcut şi cartea aceasta în rândurile noastre! Era tocmai aceia ce putea să ne îmbete aşa ca să nu ne mai desbătăm. La vârsta aceia când toţi afluenţii simţirii — altădată slabi şi uscându-se uşor — se înmănuchiau într'un torent sgomotos, când vorba „iubire" devenea o vrajă şi cuvântul „femeie" o aţâţare, când din valurile visării noastre se ridicau „Veneri" la tot pasul, nu exista vis care să se compare cu acesta: un amor c'o femee măritată, al cărui soţ desigur era uricios şi nevrednic de ea. Asta era şi tema volumului lui Traian Demetrescu, cu deosebirea fireşte că tânărul fericit din roman, în care noi ghiceam pe poetul însuş, avea ceva ani peste vârsta noastră de băeţoi descreeraţi. Aceasta nu ne împiedică să ne substituim în locu-i şi să triumfăm cu dânsul, împotriva acelui proprietar imbecil, care avea o femee încântătoare, dar n'o putea pricepe şi preţui.

De atunci a trecut vreme îndelungată şi s'a schimbat ca la oricare şi construcţia sufletului meu. Totuş gândindu-mă la acea epocă îndepărtată mai pot retrăi şi astăzi cu destulă uşurinţă, ceva din fiorii cu care am străbătut această carte, de altfel şi bine scrisă, măcar pentru gustul nostru de odinioară care nu era totuş primitiv!

Rătăcind cu gândul tot în jurul lui Traian Demetrescu, mă opresc fără voie la o altă scenă, aceasta nespus de comică, petrecută într'o oră de clasă, când de grija lecţiilor şi a ascultării recăpătăm mărimea noastră naturală şi lăsăm la o parte ori-ce pretenţie precoce de bărbăţie şi maturitate. Băieţii din seria noastră citeau multă literatură, unii din imbold propriu, alţii prin contagiune. Printre aceştia din urmă se găsea şi un coleg a cărui mediocritate nu-l ferea de ambiţiunea de-a fi şi dânsul un băiat „cetit". Odată împrumută de la un camarad extern, care ne furnisa în genere nouă bursierilor noutăţile literare, romanul „Iubita", tot a lui Traian Demetrescu. Când să-l înapoeze, i-l restitue având pe copertă o mare pată de grăsime. Mare tapaj din partea proprietarului cărţii care nu s'a mărginit a se răfui cu vinovatul, dar ne-a ameninţat pe toţi internii că n'o să ne mai împrumute nici o carte în veci. Nu ştiu cine îi va fi suflat cauza reală sau fictivă a acelei pete de grăsime. Anume că în ziua aceia se servise la dejun, la internat, plăcintă cu carne şi de-acolo s'ar fi tras origina dezastrului, fiindcă e adevărat că uneori luam la masă câte-o carte, pentru a ceti între feluri. Atât i-a trebuit proprietarului ca să se ducă din nou la vinovat şi să-i impute ironic că şi-a mâncat plăcinta pe cartea lui. Acesta din urmă protestează cu toată vigoarea şi discuţia era tocmai în toiu, când uşa clasei se deschise şi apăru profesorul de ştiinţe care tocmai atunci îşi avea ora.

Cei doi beligeranţi n'au băgat de seamă, în special acuzatul care împuns de ironia celuilalt răcnea cât îl lua gura. Ne aşezaserăm cu toţii la locul nostru în bancă, în timp ce dânşii continuau însufleţiţi scandalul, de şi profesorul ajunsese pe catedră.

— Ei, ce e acolo? D-ta, de ce răcneşti aşa?... şi o ciocăneală mânioasă în catedră îi readuse la realitate.

— Domnule profesor nu sunt de vină, dumnealui mă învinueşte de geaba...

— Să ştii c'am să te pedepsesc.

— Zău că nu sunt eu de vină, dumnealui m'a batjocurit.

— Şi ce-a zis mă rog?

— A zis c'am...

— C'ai ce?

— C'am mâncat plăcintă pe Iubita....

Cascada de hohote care a primit această mărturisire spontană şi privirile aiurite ale profesorului care cădea din pod, dar totuş era acum dezarmat, — nu e nevoie s'o descriu, căci se închipueşte de la sine....

I. PETROVICI

STUDII DE FOLKLOR

Zilele săptămânii. - Joia

de I. AUREL CANDREA

Joile încă-s legate,
Nu lucru că-mi fac păcate
(S. Fl. Marian, *Sărbătorile* I, 105)

Popoarele nu sunt de acord asupra caracterului fast sau nefast al acestei zile. Aşa, de pildă la Germani, Joia e socotită ca nenorocoasă (Drechsler, **Sitte in Schlesien**, II, 186; Wuttke, **Der deutsche Volksaberglaube**, p. 60), pe când, bunăoară, la Huţulii din Bucovina e una din zilele cele mai norocoase (Kaindl, **Die Huzulen**, p. 80), astfel că lucrările îngăduite sau recomandate în special în această zi la unele popoare, sunt cu desăvârşire oprite la altele. La noi chiar, după cum se va vedea mai jos, culegătorii de material folkloric privitor la această zi, se contrazic adssea, când e vorba de lucrările ce pot fi făcute sau care sunt cu totul oprite în ziua de Joi.

1. Joia nu se începe nimic, căci nu-ţi iese cu spor (Gorovei, **Cred. şi superst.** 3568) Dimpotrivă, în Bucovina, „Joia e slobodă pentru orişice; e zi bună să tai vite, să mănânci, să dai de pomană..." (Voronca, **op. cit** p. 896). La Aromâni, e bine să întreprinzi o călătorie într'o Joi (Cosmulei, **op. cit.** 44).

La Germani, deasemenea, părerile sunt împărţite în ce priveşte caracterul acestei zile. După unii, e o zi norocoasă pentru lăcătuşi, caretaşi şi morari. După alţii nimic mai de seamă nu trebue început în această zi: nu se pune temelia unei case, nu se trimit copiii pentru întâia oară la şcoală, nu se înţarcă pruncii, nu se taie lemne, nu se duce gunoiul la câmp, nu se junghie vite şi... omul se fereşte chiar să-şi lase sânge. Nici măcar lingurile şi strachinile nu trebuie spălate într'o Joi. In această zi, nici păsările nu duc nimic în cuib (Busch, **op. cit.** 15—16; Strackerjan, **op. cit.** II, 25; Drechsler, **op. cit.** II, 109, 186; Wuttke, **op. cit.** 60).

Caracterul mixt al acestei zile pare a fi rezultatul amestecului tradiţiunii păgâne cu cea creştină. Joia, închinată zeului Jupiter, trebuia să fi fost o zi norocoasă la popoarele păgâne. Şi cum tot ce avea un caracter fast, tot ce fusese socotit favorabil în religiunea păgână a devenit apoi nefast, nefavorabil, în religiunea creştină, s'a alterat cu timpul şi caracterul acestei zile, fără însă să se fi pierdut cu desăvârşire reminiscenţa păgână. De aci, diversitatea de păreri cu privire la această zi. Importanţa ei la popoarele creştine, şi în special la Români, la care mai de mult Joia era sărbătorită, mai ales de femei, aproape ca şi Dumineca, a mai crescut prin faptul că Joia era ziua Inălţării Domnului, zi aproape tot aşa de mare ca şi Dumineca, ziua Invierii Mântuitorului.

2. „Nunta-i lăsată de Dumnezeu să se facă Joia şi de aceea-i mare păcat dacă se face Dumineca şi mai ales în celelalte zile" (Rev. **Ion Creangă I**, 23). — „Zilele menite şi cele mai potrivite pentru peţire, încredinţare (logodnă) şi cununie sunt Joia şi Dumineca. Şi Românii, după cât îmi este mie până acuma cunoscut, numai în aceste două zile îndătinează a peţi, a se încredinţa (a se logodi) şi cununa" (S. Fl. Marian, **Nunta la Români**, p. 89). „Se crede că numai Dumineca şi Joia este bine a se cununa; dacă s'ar cununa cineva în alte zile, apoi acea căsătorie nu va fi fericită" (Gorovei, **op. cit.** 89). — „Numai cheful e bun Joia, şi peţitul şi logodnele şi nunţile şi ospeţele. Cine-o ştie altfel, altfel s'o spuie, şi cine-o zice că n'am dreptate, să dea Joimăriţa peste el!" (Coşbuc, **op. cit. p. 93**).

In Ialomiţa „ţine o nuntă ţărănească chiolhanu de Joi şi până Joi, opt zile" (Haşdeu, **Etymologicum**, p. 1331)

Nu trebuie considerată ca o simplă întâmplare alegerea acestei zile pentru serbarea nunţilor, căci o regăsim la foarte multe popoare. E, probabil, o datină străveche pe care am moştenit-o şi noi şi alţii din timpurile primitive, dar a cărei filiaţiune n'o putem urmări mai de aproape. Astfel, în Italia (Canavese, Ancona, Napoli, ziua cea mai favorabilă pentru nunţi e socotită Joia (Gaet. di Giovanni, **Usi**, p. 47; Reinsberg-Düringsfeld, **Hochzeitsbuch**, p. 97—98). In Elveţia, de asemenea (Reinsb.-Dür., **op. cit.** p. 110, 112). **La Germani**, în genere ,e credinţa că „nunta de Joi e nuntă cu noroc" (Busch, **op. cit.** 15; Strackerjan, **op. cit.** II, 25; **Drechsler**, **op. cit.** I, 235; E. John, **Aberglaube**, p. 92; Reinsb.-Dür., **op. cit.** p. 221). In unele regiuni însă, de pildă în Tirol, Oldenburg, o parte a Saxoniei, Rusia răsăriteană şi în ţinuturile influenţate de elementele slave, Joia e socotită ca nefavorabilă pentru încheierea căsătoriilor (**Wuttke**, **op. cit.** 60; L. v. Hörmann, **Tiroler Volksleben**, p. **372**; Buscha, **op. cit.**, p. 15).

Grecii din Cefalonia consideră, de asemenea, Joia ca cea mai favorabilă pentru nunţi (Reinsb.-Dür. **op. cit.** p. 57).

Arabii din Algeria cred şi ei că e bine ca nevasta să fie introdusă Joia în căminul conjugal, pentru ca să se deştepte acolo Vinerea, ziua săptămânii serbată de Musulmani (A. de Chesnel, **Dict. des superstitions**, p. 508).

La Francezi însă, se zice că bărbaţii cari se însoară Joia n'au noroc în căsnicie (Laisnel de la Salle, **Le Berry**, II, 47).

3. „Joi e bine totdeauna să te lai, să te piepteni, pentru dragoste; să scuturi, să grijeşti în casă, că toţi te iubesc; acea zi e a dragostei (Voronca, **op. cit.**, p. 897). După alţii, din potrivă: „Joia să nu te speli pe cap, că-i rău de năpaste (Gheorghiu, **Calend. fem. superst.** p. 144). „Cine se spală Joia, îşi aduce boală 'n oase şi urît în casă" (Coşbuc, **op. cit.** p. 93).

La Bulgari e credinţa că fata care-şi spală capul într'o Joi se va mărita curând şi bine (Strauss, **Die Bulgaren**, p. 299).

4. „Unghiile se taie numai Joia şi Sâmbăta; altfel, pe ceea lume, le cauţi prin gunoaie mari cât munţii" (Gorovei, **op. cit.** 3889).

5. „Nu e bine să coşi Joi seara spre Vineri, că orbeşti" (Rev. **Ion Creangă**, III, 149). — „Joile-s cu cruce'n carte, Cine coase n'are parte" (T. Pamfil, **Cântece**, p. 341).

In Boemia şi la locuitorii din regiunea lacurilor Masuriene, nu se toarce Joi seara, pentru că, în această zi spre seară, Mântuitorul a fost legat cu frânghii; de aceea tot ce se va toarce în această seară, se va preface în frânghii (Grohmann, **Aberglauben**, p. 146—7; M. Toeppen, **Abergl. aus Masuren**, p. 75).

6. „Pentru spălat cămăşile sunt două zile pe săptămână: Marţea şi Joia. In Vereşti în Moldova, cămăşile numai Joia se spală; în celelalte zile nu se cade". (Voronca, **op. cit.** p. 897). Greşeşte Coşbuc când zice că „cine fierbe cămăşi ori face leşie Joia, vai de ea şi de satul ei! că peste capul ei aduce junghiuri şi săgetături, iar peste sat piatră cât nucile, şi fulgere şi trăsnete" (**op. cit.** p. 93). Această lucrare e oprită numai în cele 9 Joi de după Paşti, iar nu în celelalte Joi de peste an.

Tot astfel la Unguri, una din zilele preferite pentru spălat cămăşile e Joia (Wlislacki, **Die Magyaren**, p. 156).

7. „Joi se urzeşte pânza, pentru sporul lucrului" (Voronca, **op. cit.** p. 897). „Pânza pentru albituri se croeşte într'o Joi, pe la sfârşitul lunii, căci se zice că albiturile croite pe acel timp, ţin mult" (Gorovei, **op. cit.** 1740).

8. „Se crede că din ouăle puse Joia sub cloşcă, vor eşi numai cocoşei" (Gorovei, **op. cit.** 773). In Abbruzzi (Italia) se crede, din potrivă, că e bine să se pună cloşca pe ouă într'o Joi (G. Finamore, **Tradizioni** p. 229).

9. Joia să nu se ia ouăle din cuibar (Coşbuc, **op. cit** p. 93).

10. „Boii să-i înveţi la plug numai Marţea, Joia şi Vinerea, căci altfel îi înveţi cu nărav" (Gorovei, **op. cit.** p. 334).

11. „Cine se naşte Joi e cu noroc şi e neguţător de boi" (Voronca, **op. cit.** p. 896). In Abruzzi (Italia) se crede că copiii născuţi într'o Joi vor avea „talent" (G. Finamore, **op. cit.** 71). In Saxonia se crede că vor fi „mânioşi" (E. John, **Aberglaube**, p. 50). In Prusia răsăriteană se zice că copiii născuţi Joia nu trebue botezaţi într'o Duminică, căci vor vedea stafii (Wuttke, **op. cit.** 60).

12. „Când începe ploaia de Joi, ţine două săptămâni" (Gorovei, **op. cit.** 3203).

ziua a patra a săptămânii.

Mai sunt însă şi anumite Joi peste an cari îşi au ca-
Cam acestea sunt credinţele Românilor cu privire la racterul lor special, şi de care sunt legate anumite credinţe, de care ne vom ocupa însă aci numai în treacăt.

Aceste Joi sunt, în ordine cronologică:

a) Joia furnicilor, în săptămâna brânzii, când femeile fac o turtă cu brânză pe care o duc la muşuroiul furnicilor, ca să fie ferite de aceste insecte, şi pentru ca să nu le amorţească mânile. In alte părţi, această turtă se împarte copiilor în numele furnicilor.

b) Joia iepelor, în prima săptămână din postul Paştilor, pe care o ţin femeile de teamă ca vitele să nu se stârpească sau să se înţepe în vre-un par şi pentru ca să nu se îmbolnăvească oamenii.

c) Joia- mare sau **Joi-mari**, în săptămâna patimilor, de care sunt legate o mulţime de credinţe de care ne vom ocupa cu alt prilej.

d) Joia neagră, în a doua săptămână după Paşti, numită şi „săptămâna cernită" sau „săptămâna negrilor".

e) Cele 9 Joi după Paşti, din care mai însemnate sunt a 6-a (Inălţarea) şi a 9-a (**Joia Verde, Joia mânioasă** sau **Joia bulcilor**), care se ţin de frica ielelor care iau pe oameni şi-i duc prin nori, le strâmbează gâtul ş-i pocesc, şi pentru ca holdele să fie ferite de piatră.

f) Joile nepomenite (Joia din săptămâna brânzei, la Bănăţeni, numită şi **Joia necurată**; Joia întâia după Paşti şi aceea după Rusalii).

g) Joia seacă, Joia strâmbă, Joia ciorilor, etc., pe care nu le-am putut preciza cu siguranţă, zile în care e rău să lucrezi, căci nu dă ploaie, te poceşti, îţi mănâncă ciorile porumbul, îţi ard câlţii, etc.

I. AUREL CANDREA

„DIN FULGERE"

Şi va veni...

Şi va veni o dimineaţă,
Curând,
Sau poate mai târziu, —
O dimineaţă care-o ştiu
Burând
Mărunt şi nesfârşit,
Peste oraşul plin de ceaţă...

Şi-aş vrea să ştiu că a venit...

Prin burniţa care-o să cadă,
Vor trece toţi
Grăbiţi pe stradă,
Pe lângă patru roţi
Şi-un cal
Ce mă va duce la spital.

Copil

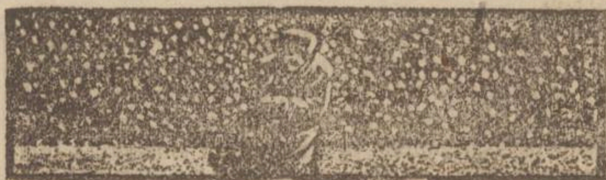
Privesc
Spre cerul năpădit de stele
Şi-mi amintesc...

In nopţile copilăriei mele,
Pe-o bancă mică,
Stăteam cu mine împreună
Şi nici de lună
N'aveam frică.

Stăteam aşa până târziu...

Ştiu
Că urcau zorelele
Spre streşina de cuiburi plină,
Când eu sub palida lumină
Număram tare stelele.

D. N. Teodorescu

Prin Germania de azi

— IMPRESII DE CĂLĂTORIE —

de DEM. THEODORESCU

IV

Berlinul şi Revoluţia Germană

Şi cu toată această mizerie care ţipă şi blestemă pretutindeni, viaţa artistică a Berlinului nu numai că nu s'a anemiat, dar s'a făcut mai vrednică.

Teatrele s'au deschis mai de timpuriu. In August, puţine şcene berlineze mai continuau vacanţa. Cu anevoie găseai un loc. Massele acelea chinuite şi flămânde caută spectacolul ca o alinare extremă. Iar orânduitorii teatrului au conştiinţa controlului necruţător al unor spectatori ce au experienţa frumosului, şi, de aceea, nici o reprezentaţie nu e înseilare grabnică ci o construcţie de adevărată arhitectură îndelung premeditată.

Da, teatrul german e **arhitectural.** El nu e **figurarea intuitivă** a operei reprezentate, ca în teatrul de specie franco-italiană. Spectaclul e, după concepţia germană, o realizare fizică, quassi-inginerească. Totul e prevăzut, calculat, făcut, — construit. Reprezentarea literaturei dramatice nu e lăsată în seama improvizaţii actorului, ci e fapta, studiată şi precisă, a unei supreme **arhitecturi de idee.**

Singurul care poate protesta împotriva acestui chip de realizare şcenică e actorul. Dar, în definitiv, e just ca piesa de teatru să nu fie doar un pretext pentru desfăşurarea unui talent actoricesc. Spectacolul e construcţia în viaţă şi materie a unei opere literare. Actorul e numai un element, în mâinile regisorului-constructor, alături de vopseaua şi pânza decorurilor. Aşa, reprezentaţia unei piese e ea-însăşi o **operă** *unitară*, armonică, bine-încheiată şi **sfârşită.** Teatrul e o ştiinţă şi e o artă cari nu se mântuie la actor. Această concepţie cu totul germană, a fost dusă de Ruşi la un rafinament ce se impune ca ultimul comandament al esteticei dramatice. Nemţii rămân, însă, profesorii formidabilei revoluţii pe cari o fac azi în arta teatrului, Ruşii. Iar Berlinul trăieşte azi sub ocupaţia sufletească a **Rusescului.**

Nu voi săvârşi inutilitatea de a înşira aici spectacolele cu adevărat miraculoase pe cari Berlinul revoluţionar şi înfometat, le oferă şi azi — cu aceiaşi grije, cu aceiaşi precizie, cu acelaş respect pentru arta scriitorului, cu aceiaşi pasiune pentru armonie — celor ce vin de departe să înveţe sau localnicilor cari, sfârtecaţi de toate suferinţele, caută mângâiere şi rezistenţă în bucuriile frumuseţii făptuite... Dar, îmi voi face datoria sufletească de a înscrie în aceste note repezi şi neordonate, cel puţin amintirea — copleşitoare, obsedantă şi mereu mai fecundă — a reprezentării lui **Peer Gynt.** E, poate, cel mai întreg, cel mai isbutit, cel mai măreţ spectacol de teatru ce s'a realizat până azi. Nu pleci de la reprezentaţie cu amintirea actorului sau actorilor, nici cu suvenirea cutărei şcene emoţionante. Duci cu tine unitatea unei viziuni pe care n'o poţi desface şi cărei nici o analiză nu i se potriveşte. N'ai văzut actori cari joacă, nici pânze vopsite, nici n'ai auzit cuvinte bine spuse, — ai fost în faţa unui miracol pe cari l'ai sezisat cu funcţiile unite ale integrităţii tale sensoriale şi sufleteşti. N'ai văzut, nici auzit. — ai prins totul cu totalitatea fiinţii tale, contopite în săvârşirea marelui mister.

Pentru aceasta nu e nevoie de nici o bruscare a normalului şi de nici o schingiuire a bunului simţ — cum cred ridicolii maimuţoi ai modernismului epatant — ci trebuie căutate doar linia esenţială şi amănuntul decisiv cari, scoase din noianul asupritor al inutilităţilor, isbutesc să fixeze **conturul primar** al lucrurilor şi ideilor înfăţişate. Teatrul se reduce astfel la un lucru de filosofie realizată: găsirea esenţii, a **substanţii**, a liniei primordiale care singură ajunge să seziseze ce e mai ascuns în atenţia noastră. E făptuirea emoţiei supreme.

Leg de călătoria mea prin Germania de azi, această amintire a lui **Peer Gynt.** E cel mai sublim monument ce văzură acolo ochii mei. O ţară care, în svârcolirile ce o frământă, e în măsură să înlesnească asemenea oficieri de frumos, învederează posibilităţile unei regăsiri de sine. Ea va înţelege — şi asemenea **fapte** o dovedesc — că nu-şi poate cuceri eliberarea de sub jugul moral la care o supuse vechea politică a despoţilor încoronaţi, decât pe drumurile victoriilor minţii. Şi e în Germania de azi, în care mai ales intelectualitatea sufere cumplit, o întrecere pătimaşe de porniri ale inteligenţii şi ale visului, ce va isbuti să scoată de sigur, cu desăvârşire, înfrântul imperiu al foştilor kaiseri de sub persecuţia stupidă a unei „revanşe" imposibile.

Iar dacă agenţii sinistrei sminteli reuşesc să găsească uneori în suferinţele rătăcite ale poporului unele adesiuni trecătoare, massele întinse ale muncitorimii germane şi intelectualitatea resping asemenea îndemnuri la sinucidere. Aşa se întâmplă că unitatea poporului german e ameninţată azi numai de „patrioţii" ireductibili ai foştilor generali şi e păzită hotărît de muncitorimea înfometată. Căci, în vreme ce Hitlerii şi cavalerii insolenţi ai înfrângerii îndeamnă la sfâşierea poporului pentru scopurile lor de stăpânire, massele laolaltă cu comuniştii ţin îndărătnic legăturile cari pot salva unitatea germană.

* * *

Revoluţia e, totuşi, în toi la Berlin şi în tot cuprinsul Reichului. Dar, ea nu are manifestările de brutalitate şi spectacol dramatic cu care ne-au învăţat revoluţiile de până acum. E o răsturnare interioară, nevăzută dar aprigă şi îngrozitoare, a unor raporturi de viaţă şi a unor înţelesuri decisive. E revoluţia cea mare a spiritului german, — cea mai mare pe care a încercat-o de la Luther şi, desigur, cu repercusiuni nebănuite asupra civilizaţiei viitoare.

O revoluţie după sistemul clasic al revoluţiei, nici nu e posibilă în Germania. Nu o face cu neputinţă spiritul de disciplină şi de rânduială al Neamţului, cum s'ar crede. E altceva care o interzice. O revoluţie, după vechiul înţeles, se face totdeauna împotriva **cuiva**. Se ridică oamenii cu violenţă contra unor stăpâni ale căror privilegii se par rele şi vinovate. Numai aşa e posibilă acea brutalitate oarbă care răstoarnă, ucide, desfiinţează.

Ori, masa care pătimeşte azi în Germania, **n'are**, nu poate avea, un obiectiv de ură. Vrăjmaşii, vinovaţii de această suferinţă, au fost răsturnaţi de înfrângere. Impotriva cui s'ar ridica, deci, poporul răsbunător ?

O revoluţie pentru schimbarea bruscă a regimului social al proprietăţii mijloacelor de producţie, nu e azi un motiv de înarmare a braţelor muncitoreşti fiindcă lucrătorii îşi dau seama că, în situaţia actuală a Germaniei faţă de Europa, asemenea încercare n'ar face decât să crească mizeria poporului, condamnându-l la o moarte în masă.

Iată, deci, pentru ce zicem că marea revoluţie germană care se desfăşură azi e fatal să fie **interioară** şi de adâncă ordine spirituală. O vezi aceasta în Berlinul care clocoteşte spasmul germinării unei lumi noui.

Poetul

Cu fruntea sub înalt senin de stele,
Cu pas şovăitor pe lutul strâmt,
Eu mă strecor nepăsător, şi-mi cânt
Ispitele şi 'nfrângerile mele.

Când ziua geme 'n jurul meu, străină,
Mi-e sufletul sărutul ei amar,
Iar noaptea, sub seninul larg, îmi par
O stea desprinsă ce-a căzut în tină.

Imi port privirea năzuind seninul;
Pe umeri duc — povară grea — destinul
Şi 'ncerc din mine să mă 'nalţ, — o, Crist!

...Şi astfel trec —: Un vis pe o ruină, —
Cu fruntea înălţată şi senină,
Cu sufletul împovărat şi trist...

MIRCEA GHEORGHIU

Chestiuni feminine

Mica antantă feministă

Anglia a dat primul semnal al manifestaţiunilor politice în favoarea femeei. Dela sufragetele rebele până la raţionalistele echilibrate, mişcarea femeiască a trecut prin diferite momente şi stadii, fără să se poată pune mâna pe această cupă tantalică — sufragiul femeesc.

Votul politic i se refuză mereu cu toate că politicianii englezi sunt cei mai cunoscuţi teoreticiani ai acestei chestiuni.

Spiritul tradiţionalist aşa de puternic înainte de răsboi, în ţinuturile albionului, e încă un zid puternic de sfărâmat, pentru câştigul definitiv al cauzei femeeşti. Deşi datează de mult **National Union of Women suffrage society**, format din sute de grupări femeeşti şi cu afilieri de pretutindeni, rezultatele s'au oprit la sutele de mii de iscălituri care strigă în fiece an, pe petiţiunile adresate Camerelor. Femeile muncitoare s'au organizat mai uşor şi cu succese mai repezi aşa că prea cunoscutele **Trade-Unions**, au putut ameliora starea muncei femeeşti, creiând un mare număr de inspectoare ale muncei femeei. Profesiuni noui se deschid pentru femee, slujbe şi posibilităţi de culturare — toate fiind opera acestor Trade-Unions.

Alături de aceste manifestări de aiurea şi mai ales din ţările înaintate, partea central-sudică a Europei, începe şi ea să ia parte la concursul de emancipare, ce se pregăteşte femeei.

Mica antantă feministă, a cărei reprezentanţă, a sosit la Bucureşti pentru strângerea relaţiunilor noastre politico-sociale — se ocupă cu starea femeei din Ceho-Slovacia, Boemia şi Grecia alături de a celei din România, ţară eminamente balcanică, ale cărei interese îşi au ecou şi legătură trainică în toată peninsula Balcanică.

Grupul interesant al oaspetelor sosite la noi se compune din Eliska Purkynova, deputată a Ceho-Slovaciei; Bohumila Smolarova ziaristă din Praga şi Teoropulos delegată a Greciei. Cu această împrejurare aflăm că femeia ceho-slovacă are o situaţie mulţumitoare în ţara ei, că numai unele din ele sunt în inferioritate şi pot câştiga mai puţin, dar pentru ele luptă femeile unite din toate partidele.

Politica lor este alăturată de a bărbaţilor şi urmează calea diferitelor partide în care sunt regimentate.

Ele speră să fie admise şi în administraţia Statului, în urma modificărei codului civil, la care se lucrează.

In Grecia femeia pare mai puţin fericită şi se plânge că nu poate pleda, deşi li se îngăduie studiul dreptului.

In Grecia nu există căutarea paternităţii iar în celelalte aspecte ale vieţei, femeia este aproape la fel cu cea din România.

Mica antantă feministă, — alătură în asociaţia ei şi România, cu femei, demne ca doamnele Alexandrina Cantacuzino, Calypso Botez, Zoe Râmniceanu, Ella Negruzzi, Paşcanu, Ianculescu de Reuss şi altele care au dovedit mereu o permanentă încordare, în marea cauză a feminismului român.

ROZINA

Dimitrie Cantemir

de ŞT. CIOBANU

Genialul poet englez Lordul Byron în celebra sa poemă „Don Juan" descrie haremul sultanului, unde pătrunde mult încercatul erou al său în calitate de odaliscă (Cântul VI). Aici romanticul poet ne vorbeşte despre „mama fetelor", care cu sfinţenie supraveghia patrimoniul stăpânitorului său, şi în paranteze adaogă:

„Mama fetelor" e titlul de nobleţă la
Curtea Suveranului

(De Tott şi Cantemir vă pot da dovadă despre
aceasta)".
(Cântul VI, strofa XXXI).

Iar în cântul al VII-lea poetul ne face descrierea unei părţi a Basarabiei, vorbind despre Dunărea de jos şi Ismail, ceeace ne face să credem că acest cântăreţ al libertăţii, dela inceputul veacului al XIX-lea s'a folosit de operele lui Cantemir.

Şi poetul englez n'a fost singurul scriitor în Europa care s'a inspirat din izvorul nesecat al scrierilor lui Cantemir. Intreaga pleiadă de scriitori din ţările apusene, din epoca romantismului în căutarea subiectelor exotice şi în căutarea „coloritului local" al ţărilor orientale, recurgeau la operele lui Cantemir. Aproape două secole Cantemir a fost suprema autoritate în chestiunile istoriei Imperiului Otoman, ca şi in ale ţărilor noastre.

Ştiinţa istorică a făcut mari progrese dela Cantemir încoace în ce priveşte cunoaşterea acestor ţări, dar şi astăzi operele lui Cantemir rămân izvorul cel mai bogat de informaţii, pentru acei ce se ocupă de trecutul ţărilor noastre şi al orientului apropiat în genere.

* * *

Anul acesta s'au împlinit două sute de ani de când copiii lui Cantemir împreună cu principesa Nastasia aduc la cunoştinţa împărătesei Ecaterina, soţiei lui Petru cel Mare, că **„in ziua de 21 August la amiază supusul devotat al majestăţii voastre, soţul meu şi părintele nostru, principele Dimitriei Cantemir după o boală grea şi lungă, sfârşind cursul acestei vieţi trecătoare, s'a mutat în viaţa vecinică".**

Dimitrie Cantemir

Desigur, că dacă Cantemir ar fi fost numai domnitor, aşa cum a fost, cu greşelele lui, şi cu păcatele, pe care i-le atribue cronicarul I. Neculcea, nimeni nu s'ar fi gândit la aniversarea bicentenarului dela moartea lui; dar Cantemir a fost un mare cărturar, a fost o minte genială, scânteiele căreia au trecut hotarele ţării noastre şi au străbătut civilizaţia apusului. Europa apuseană a cunoscut ţările noastre din operele lui; numele lui Cantemir a fost dovada cea mai strălucită, despre posibilităţile de desvoltare ale poporului nostru, ca şi despre puterea potenţială ce zace în sufletul poporului românesc.

Şi dacă întreaga presă română a trîmbiţat aniversarea aşezării şvabilor în Ardeal, dacă s'au ţinut câteva congrese politice cu sute de oameni, necesitând cheltueli mari, — ce durere că ziua de 21 August a trecut neobservată şi că numai acuma câţiva naivi s'au gândit să cinstească amintirea marelui voevod.

La anul 1899 Ruşii au sărbătorit centenarul naşterii poetului Puşchin. Trei zile au fost închise instituţiile publice şi şcoalele, trei zile au ţinut până şi în cele mai mici cătune conferinţe, s'au recitat poeziile lui, s'au tipărit şi răspândit milioane de broşuri şi de portrete ale poetului, s'au scris zeci de volume despre el. Nu de mult Bulgarii l'au sărbătorit pe Vazov al lor în acelaş fel. Şi doar nici Puşchin, nici Vazov nu sunt de cât poeţi cu caracter mai mult sau mai puţin local, adică nu sunt ceeace a fost Cantemir, pentru noi şi pentru întreaga Europă.

Şi noi cu Cantemir al lumii civilizate întregi şi în primul rând al nostru, trecem peste el cu atâta uşurinţă, noi care nu avem o ediţie îngrijită a scrierilor lui, care nu avem măcar un indice de nume proprii la operele nepreţuite ale marelui cărturar.

Nu se cunoaşte aproape nimic despre viaţa lui în Rusia, unde şi-a scris cele mai multe lucrări, nu ştim aproape nimic despre descendenţii lui, nu se cunosc chiar toate operele pe care le-a lăsat el. S'a păstrat o corespondenţă întreagă cu Petru cel Mare şi se ştie de către străini că în afară de operele pe care le cunoaştem noi, Cantemir a scris şi o logică. Se pare că prima logică în limba rusă. Noi nu cunoaştem nici răspunsul lui Cantemir la întrebările Sinodului rusesc, care-l acuză că seamănă neînţelegeri între creştini şi mahomedani în **„Sistemul religiei mahomedane"** şi unde el era suspectat că ar fi vorbit bine despre această religie. Câtă demnitate sună în cuvintele lui:

„La prima somaţie a Sfântului Sinod răspund, că numita chestie nu cere alte mărturii, decât ceeace este îndeajuns indicat în textul acestei cărţi şi ce se dovedeşte în fiecare loc: numai să ordone Sinodul să se citească cu mai multă atenţie.

La a doua întrebare răspund, că Sfântul Sinod poate căpăta răspuns din aceiaşi carte, întrucât treaba mea fiind a scrie nu văd necesitatea să mă conving în ceva alta prin a scrie a doua oară... In sfârşit vă spun, că eu am scris din poruncă (a lui Petru cel Mare) aceia, ce cunosc bine din experienţa de douăzeci şi doi de ani"...

Sau ce înţelepciune bătrânească se vede în scrisoarea lui către Petru cel Mare din 23 Noembrie 1719:

„Un oarecare filozof arab a fost întrebat: dela cine ai învăţat filozofia? El a răspuns: dela cei orbi. Atunci îl întreabă: cum de ai ajuns să cunoşti natura lucrurilor atât de desăvârşit dela acei ce n'au ochi? Filosoful a răspuns: imitându-i pe cei orbi eu nici odată n'am călcat cu piciorul, înainte de a încerca terenul cu bastonul"...

Este un fragment care ar putea fi pus în orişice carte de citire.

Deasemenea nu cunoaştem aproape nimic din ceeace a fost fiul lui Cantemir, Antioh, care a pus baza literaturii ruseşti moderne şi care a introdus un curent literar apusean dând prin aceasta o direcţie cu totul nouă în dezvoltarea literaturii ruseşti.

Iar fiica lui Cantemir, Maria, rivala viitoarei împărătese Ecaterina, care aproape n'a devenit şi ea împărăteasă, nu merită şi ea să fie cunoscută de noi?

Dar mai presus de toate trebuie să ne intereseze însăşi Cantemir, personalitatea neobişnuită al lui, sufletul lui sbuciumat, care chiar sub ocrotirea prietenului său puternic, a lui Petru cel Mare, cunoştea dorul de ţara lui pe care el a iubit'o până la moarte.

Şt. Ciobanu

Pe drumul...

Pe drumul pocăinţii mele
Sânt vii bogate şi grădini...
Şi 'n aşteptări de pelerini
Curg vesel albele cişmele.

S'aruncă limpede, curată,
Răcoritoare, apa lor
Iar în extazul ei sonor
Albastrul cerului s'arată.

II

Pe drumul patimei de ieri
Erau ghirlande înflorite
Şi toate roadele oprite,
Şi vinovate mângâieri.

Sburau furiş pe zid cu mure
Priviri de faun cornorat
Mă ispiteau—râs murmurat—
In hora vieţii să mă fure...

III

Pe drumul visurilor tale
Vor trece nimfe şi satiri
Purtând cununi de trandafiri
Şi'n palme, flacări de petale...

Iţi vor aduce grei ciorchini
Le vor luci în soare, dinţii...
... Eu, la fântâna pocăinţii
Te-aştept, cu ceilalţi pelerini...

VICTOR EFTIMIU

MINIATURI

Nevinovăţie

Când vântul serii 'n părul resfirat
pe umerii mai albi decât zăpada
svârlea balsam cules de prin livada
cu meri sălbăticiţi şi când mi-ai dat
mânuţa albă 'n mâna mea s'o strâng
(Tu mai ţii minte?) M'am făcut la faţă
ca trandafirii ce-i purtai în braţă
Şi-am plecat să nu mă vezi cum plâng...

Răvaş

De seară când luminile s'or stânge
pe uliţa ta largă, mărginaşă,
şi când pustiul va învălui
cuprinsul tot în a tăcerii faşă,
aşteaptă-mă la geamu 'mbrăţişat
de iederă bătrână şi zorele:
voiu trece să te 'ntreb de ştii cumva
că 'n ochii tăi ascunse's două stele...

Zaharia Stancu

CHIPURI şi ICOANE

Din povestirile lui Moş Andrei

de I. Agârbiceanu

Păţania lui domnu' Michel

V

Pe notarul nostru, pe jupân Michel, l'ai apucat şi d-ta, domnişorule Vasilică, dar n'ai de unde şti cum s'a dus din Dumbrăveni.

In învălmăşeala din noaptea minunată l'am uitat şi eu, l'au uitat şi ceilalţi români pe domnul Michel, ca şi când n'ar fi fost în sat. Lucru ciudat de tot: în vreme ce nici un om n'a fost hodinit, nu s'a simţit slobod de tot până n'a fugit la poştă, la staţie, la cazarma jandarmilor, să vadă cu ochii dacă n'a mai rămas picior de străin în sat, la cancelarie, la domnul Michel, n'a alergat nime.

Aerul cel nou coborâse de-asupra satului, umplea toate uliţele, şi oamenii îl sorbeau din răsputeri în toată voia, ca şi când nici o putere duşmană n'ar mai fi fost în sat.

Dar colea când sfântu' soare era de-o suliţă pe cer şi lumina lumea cea nouă şi cetele de oameni, de mueri, de copii, cari se mişcau pe uliţi arătându-şi hainele de sărbătoare şi feţele întinerite, iată numai că dinspre ocoale vine o ceată mare de români, cari aduceau în mijlocul lor pe-un lungan bălan, pe care nu-l mai văzui până atunci în Dumbrăveni. Oamenii cari îl aduceau făceau tărăboiu mare în jurul lui, şi ceata creştea cu cât se apropiau mai tare de primărie.

— Cine să fie? ne întrebam.

— Nu-l cunosc!

— Nu l'am mai văzut.

— Dumnezeu ştie ce iscoadă, zise moş Gavril, care fusese în războiul cu Italia, „câţi de-aceştia n'am văzut eu legaţi da stâlp şi împuşcaţi". Nu se face multă ciorovoială pentru o iscoadă în vreme de bătae.

— Măi, va fi vr'un târgoveţ care-a venit pentru târg! Ce ne mai batem capul.

— Dar uite că-l aduc dincătrău au fugit şi păsările din Dumbrăveni.

— Hm! făcu moş Gligor cu ochii mereu la ceata care se tot apropia lărmuitoare, „nu-i ceea ce-l arată portul. E prea alb la faţă. O fi fost trimis să vadă ce-i pe la noi. N'apucă bine să se pornească bătăile şi oamenii ăştia răsar pretutindenea.

Dar cu cât se apropia ceata, băgam de seamă că oamenii ce-l încunjurau pe străin, făceau larmă mare, dar nu erau mânioşi de fel. Dimpotrivă râdeau pe'nfundate.

Acum îl vedeam bine şi auzeam vorbele celor ce-l întovărăşeau. Era cu un cap mai înalt de cât toţi; era îmbrăcat cu strae dela noi, dar iţarii de lână nu-i ajungeau numai până din jos de genunchi; încolo o înfăşurătură de curele de-asupra opincilor înaltă, cu un tureac de cismă, de nu s'a mai văzut aşa prin Dumbrăveni de când a murit Dan Pădurarul. Purta mustaţa rasă proaspăt, şi nu cuteza să se uite nici în stânga, nici în dreapta.

Oamenii ce se adunau acum în jurul lui întrebau, iar cei vechi răspundeau, dar şi unii şi alţii cu zâmbetul în ochi şi'n colţul gurii.

— Cine-i, măi oameni buni?

— O iscoadă duşmană, ce să fie?

— Şi unde l'aţi prins?

— In grădina domnească dela ocoale. După ce-a stat tupilat subt neşte tufe de soc, unde l'am simţit, când a crezut că nu-l mai vedem, a dat să zvâcnească peste gard, dar s'a 'mpiedecat şi a căzut după el, cât a fost de lung.

— A ştiricit pe la noi şi acum a dat să fugă.

— Ce comedie!

— Cine să fie?

— Nu ştim că nu grăeşte nici o limbă. E mut ca peştele.

— Dacă-i aşa, zice de lângă mine moş Gavril, iscoadă trebue să fie, că lor nu le poţi scoate vorba din gură nici cu cleştele.

Şi ne-apropiem şi noi, cei din ceata noastră de străin. Peste umăr, peste capete, cei ce erau în jurul lui, ne făceau semne să tăcem. Şi râdeam din ochi ca dracii.

Când am fost lângă om, am înţeles de-odată toată comedia: era domnu' Michel, notarul satului. La drăcii se'nţeleg oamenii iute de tot. Ne alăturarăm şi noi la ceată ca după urs.

— Unde-l duc?

— Unde să-l ducă? La primărie, să-l dea în seamă primarului să-l pue la răcoare până o veni dorobanţu să-l judece.

— Ce crezi, îl vor pedepsi?

— Ho ho! Şi încă cum. Războiul nu-i şagă. Ajunserăm în faţa primăriei, unde era şi locuinţa lui domnu' Michel. Oamenii nu se mai putură stăpâni, izbucniră în hohote de râs.

In clipa aceea se ivi şi părintele Damian, Dumnezeu să-l ierte, îşi făcu drum cu coatele prin mulţime, pătrunse până lângă domnu' Michel, şi-l luă de braţ, tot înfruntând şi prohozând pe oameni.

„Nu vi ruşine! Uite la el! Comedie ca asta". Domnu' Michel răsuflă uşurat, şi la braţul preotului, intră în curtea primăriei.

— Nu l'am cunoscut părinte, „zise unul mai rău de gură". Dumnealui e de vină, de ce s'a schimbat aşa? Lui Ţancu ţiganul i s'au furat eri noapte două iepe sirepe, şi'n tot satul numai dumnealui se dosea şi fugea. Ne gândeam să prindem hoţul.

Ion Creţu, pârgarul satului, spunea cum i-a trăznit lui domnu' Michel, să facă posna asta. El era la primărie, căci se hotărâse să doarmă acolo peste noapte din pricina taurului celui bolnav din grajdul satului, de care îngrijitorul, de când l'a botroşit rău, nu mai cuteza să se apropie. Să fi dormit vr'un ceas, când îl deşteptă domnu' Michel. Voise să-i dea o poruncă, aci în curte unde se culcase, vorba-i stătu pe limbă, dar apoi se răzgândi şi-l chemă în casă. Era galben tare şi buzele-i tremurau. Se'mpletecea pe picioarele-i lungi. Se uită iar la pârgar, iar îi ajunse vorba până pe vârful limbii, dar în loc să vorbească puse telefonul la ureche. Zurnăi mult, aşteptă mult, strigă, în sfârşit începu să asculte fără răsuflet. Ascultă mult, apoi îl izbi de masă.

— Proaste, proaste ca gâştele!" şueră d. Michel.

— Cu cine ai vorbit domnule notar? întrebă mirat pârgarul.

— Cu poşta. *Alea proaste*, muieri nebune. Pentru asta nu scol eu pe doamna şi pe domnişoru'.

— Da' ce s'a 'ntâmplat?

Notarul voi să vorbească, dar acum i se opri vorba în gât. In sfârşit, asudând mereu, şi ştergându-se cu batista-i mare, albastră, zise:

— E rău când nu mai crede omu'. Germania nu poate fi bătut. Kaiser Wilhelm şi Hindenburg nu pot fi bătuţi. Atunci de ce se sperie proastele?

— Cine se sperie?

— Muerile *hele* nebune dela poştă. Zic că Rumunia a trecut graniţa. Dar cum poate Rumunia să vie, când Germania bate toată lumea? Ştiu io, nu-s nebuni rumunii.

Ion Creţu se frământa pe scaun, îl ardea locul subt el să iasă să vadă ce-i.

— Da' dumneata ce zici?

— Ce să zic, de bună seama o spaimă muerească, lasă-le în plata Domnului şi te culcă domnule notar.

Dar în clipa aceea telefonul zbârnăi singur. Domnul Michel sări lângă masă, şi asculta. Tot voia să 'ntrebe câte ceva, dar nu-i dădeau răgaz. Ascultă până la sfârşit. Acum nu mai trânti telefonul, ci stătu vreme îndelungată lângă masă. De-odată se întoarse mânios.

— Toţi au nebunit. Am vorbit cu jandarmii: fug şi ei. Uite cine sunt trădătorii! Să biruim odată şi să pună Kaiser Wilhelm mâna pe ţara ungurească!

Domnu' Michel nu putea crede în ruptul capului vestea. Mai de grabă s'ar fi îndoit de mâna lui decât de biruinţa Nemţilor. De câte ori nu ne-a făcut sânge rău cu vorbele lui în cei doi ani de războiu! Era tare la cap sasu'!

A trimis pe pârgar să vadă ce face taurul cel bolnac, iar el s'a dus să se culce înveninat de prostia ungurilor cari au fugit. Dar somnul lui trecuse munţii: s'a tot frământat, a tot năduşit până când în zori de zi îi veni o stafetă călare de la judeţ. Telefonul nu mai lucra. Prefectul, sas şi el, îi spunea vestea şi-l îndruma să plece în grabă.

Domnu' Michel se zăpăci de-odată aşa de cumplit, încât nu mai ştia ce să facă. Nevasta şi cu ficioraşul, un şcolar, trebuiră să se sfătuiască pentru el. Primi să-l îmbrace cu hainele aduse de pârgar, se lăsă să-i radă mustaţa barzoşă şi înflăcărată, şi, tot pitulându-se prin grădini, porni.

Zadarnic cercase pârgarul să-l oprească, să-i spue că nu-l ameninţă nici o primejdie, să rămână, şi dacă vrea să plece să-şi adune tot ce are, că oamenii îi vor da care. N'avuse cu cine vorbi. El văzu că satul fierbe ca un stup, că toţi ştiau vestea, şi nu cuteză să treacă printre oameni.

.....Şi acum tot la deslegarea asta a ajuns. Dup'o vreme părintele Damian a eşit în poarta primăriei, a chemat doi fini de-ai lui şi le-a poruncit să vină cu carele să-l ducă pe domnu' Michel până în Curmătura.

Colo pe la prânz jupânul Michel pleca din sat. Şi lucru ciudat: nu ne simţeam mai slobozi decât cu el aici, şi nimărui nu-i păru nici rău nici bine că se duce.

I. AGARBICEANU

In No. viitor: După ceilalţi.

LITERATURA STRAINA

DELIRUL

de A. I. KUPRIN

Compania căpitanului Marcov pornise la drum spre a se uni cu o expediţie de pedeapsă. Soldaţii obosiţi, enervaţi de drumul lung în vagoane lipsite de confort, făceau cu feţele posomorâte. La o gară cu un nume strein, care nu suna ruseşte, nişte oameni necunoscuţi i-au tratat cu bere şi rachiu. Soldaţii strigau ura, cântau şi jucau, dar feţele lor tot nu se descreţiau.

Pe urmă începù treaba. Compania nu putea să se îngreuneze cu prizonierii, şi d'aceia toţi oamenii suspecţi şi chiar cei prinşi pe drumuri, fără paşapoarte, erau imediat executaţi. Căpitanul Marcov pătrunsese bine starea sufletească a soldaţilor: el ştia că enervarea lor, care creştea mereu, va găsi o oarecare satisfacţie numai în excesele sângeroase asupra populaţiei.

In seara de 31 Decemvrie compania poposi peste noapte în ferma pe jumătate ruinată a unor baroni. Până la oraş mai erau încă cinsprezece verste şi căpitanul îşi făcea socoteala să ajungă acolo a doua zi pe la trei. El era sigur că compania lui va lua parte chiar atunci la o treabă serioasă şi de lungă durată şi de aceia căuta ca oamenii găzduiţi prin diferitele acareturi ale fermei, să se odihnească bine şi în linişte. El însuşi îşi alesese ca odae de odihnă o sală mare goală, cu o vatră în stil gotic şi cu un pat rechiziţionat dela pastorul protestant din localitate.

O noapte întunecoasă, fără stele, cu zăpadă şi vânt se lăsase pe nesimţite d'asupra fermei. Marcov rămăsese singur în camera vastă lângă vatră, pe care pâlpâiau bucăţi de scânduri rupte dintr'un zăplaz. Aşezându-se cu picioarele lângă foc şi desfăşurând pe genunchi-i slabi şi osoşi harta statului major, el studia cu atenţie din ochi distanţa dintre fermă şi oraş. La lumina roşie a focului, figura lui cu fruntea 'naltă, mustaţa răsucită şi cu bărbia proeminentă părea mai severă ca altădată.

— D'odată intră caporalul. De pe pelerina lui impermeabilă curgea şiroae de apă. Stând câteva momente locului fără să zică un cuvânt şi văzând că superiorul lui nu-l băgase de seamă, caporalul tuşi respectos.

— Tu eşti? — Căpitanul întoarse capul. — Ce este? — Toate sunt în regulă, să trăiţi Domnule Căpitan! — Secţia întâia este lângă ograda bisericei şi a doua........

— Aşa — Şi altceva? — Parola e comunicată? — Da, să trăiţi Domnule Căpitan.

Caporalul tăcù mai aşteptând parcă ceva. — Dar văzând că şi superiorul lui tace, soldatul îndrăzni şi întrebă ceva mai încet:

— Dar în privinţa celor trei cari...... ce porunciţi Domnule Căpitan?

— Să fie împuşcaţi când s'o crăpa de ziuă! se răsti căpitanul, fără a-i da timp să isprăvească. — Şi apoi.... fixând pe soldat, — ... să nu mai aud asemenea întrebări, m'ai înţeles?

— Da, să trăiţi Domnule Căpitan, răcni caporalul. Şi iar tăcură amândoi.

Căpitanul se lungi îmbrăcat pe pat, caporalul rămase în umbră lângă uşe, dar nu se ştie din ce motive ezita să plece.

— Asta-i tot? — întrebă nerăbdător Marcov, fără să întoarcă capul.

— Da, să trăiţi Domnule Căpitan!

Soldatul se schimbă de pe-un picior pe altul şi d'odată hotărît şi demn se adresă iar şefului său:

— Domnule Căpitan!...... soldaţii întreabă ce porunciţi în privinţa bătrânului aceluia......?

— Ieşi afară, răcni Marcov, care se sculă repede cu faţa aprinsă, părând că vrea să-l lovească.

Caporalul imediat făcu cu o mare îndemânare stânga împrejur şi deschise uşa, dar pe prag se opri o clipă şi zise cu vocea cazoană: Domnule Căpitan, am onoarea a vă felicita pentru ziua anului nou de mâne, dorindu-vă........ Mulţumesc frăţioare, răspunse Marcov plictisit. Nu uita, să dai poruncă ca oamenii să-şi inspecteze mai bine puştile.

Rămânând singur, Marcov fără să se desbrace şi fără să-şi deslege sabia, se trânti pe pat cu faţa întoarsă spre vatră. Figura lui luă d'odată o înfăţişare schimbată, par'că 'mbătrânise. Capul cu părul tăiat scurt îi intra între umeri, ochi-i stinşi pe jumătate 'nchişi avea o expresie bolnavă şi obosită.

Marcov de-o săptămână întreagă suferea îngrozitor de febră şi numai mulţămită sforţărilor voinţei biruia boala. Nimeni nu ştia că nopţi întregi se svârcolea în accese de friguri mai mult aiurând şi aţipind numai pentru scurte momente în visuri fantastice şi oribile.

Căpitanul întins pe spate şi uitându-se la focul de pe vatră care se stingea, simţia cum se apropie încet moleşindu-i trupul şi tulburându-i creerul accesul obişnuit al frigurilor. Gândul lui era atras într'un chip straniu spre bătrânul prizonier despre care-i raportase caporalul. Marcov cu mintea lui începea să înţeleagă că inferiorul lui avea dreptate: într'adevăr acel bătrân avea în el ceva neobişnuit, o indiferenţă majestoasă pentru viaţă, împreunată cu o blândeţe şi o tristeţă adâncă. Oameni de felul lui, cari îi semănau de departe, văzuse căpitanul acolo departe sub Laoian şi Mucden între acei soldaţi simpli, cari muriau fără să murmure. Când toţi trei prizonierii fuseseră aduşi astăzi în faţa lui Marcov, şi când acesta le-a explicat printr'un gest cinic care zicea mult că cu ei se va proceda ca cu ori ce spion, atunci frigurile a doi dintre ei au îngălbenit d'odată, contractându-se într'o spaimă de moarte, pe când bătrânul numai zâmbia cu o expresie stranie de oboseală, de indiferenţă, şi chiar de-o milă indulgentă pentru căpitan.

„Dacă el într'adevăr este un răsvrătit, îşi zicea Marcov, închizând ochii-i injectaţi şi simţind cum pe dinaintea lui pluteşte o 'ntunecială nepătrunsă, atunci fără îndoială el ocupă o situaţie importantă, şi eu am procedat foarte bine poruncind să fie împuşcat. — Dar dacă bătrânul nu e vinovat? Cu atât mai rău pentru el. — Nu pot pune doi oameni să-l păziască, mai ales având în vedere ziua de mâne. La urma urmei, ca ce trebue să aibă el o soartă mai bună decât cei cinsprezece pe care i-am lăsat în urma noastră? Asta ar fi fost o nedreptate faţă de aceia".

Căpitanul deschise încet ochii şi sări d'odată ca speriat de moarte. In faţa lui p'o bancă joasă şedea gânditor cu mânile pe genunchi, într'o poză liniştită şi tristă bătrânul condamnat la moarte.

Căpitanul nu era laş din firea lui, cu toate că credea în lucruri supranaturale şi purta la piept câteva fărămituri de moaşte închise într'un săculeţ de mătase. Marcov socotea că este o ruşine tot atât de mare de a se da îndărât cu spaimă în faţa unei arătări misterioase şi imateriale ca şi fuga în faţa duşmanului. Scoţând printr'o mişcare repede şi obişnuită revolverul din teaca lui de piele, şi întinzând trăgaciul, el îl îndreptă spre capul necunoscutului, strigând exaltat:

— Dacă te mişti te-a luat dracul.

Bătrânul întoarse încet capul. Pe buzele lui flutura acelaş zâmbet, care'l impresionase atât de mult pe căpitan.—

— Nu vă deranjaţi Domnule Căpitan, n'am venit la Domnia Voastră cu nici un gând rău, zise bătrânul. Căutaţi cel puţin până dimineaţă să Vă abţineţi dela omor.

Vocea acestui oaspe straniu era tot aşa de misterioasă ca şi zâmbetul lui: egală, uniformă şi par'că fără de nici un timbru. De mult, de mult, încă în frageda lui copilărie Marcov auzise des, îndărătul lui, când rămânea singur în odae, voci ca asta, fără culoare şi expresie, cari îl chemau pe nume. Invins de influenţa inexplicabilă a acestui zâmbet şi-a acestei voci, ofiţerul puse revolverul sub pernă şi se lăsă iar pe pat, sprijinindu-şi capul pe mână şi neputându-şi lua ochii dela silueta misterioasă şi întunecoasă a necunoscutului. Câteva minute urmă în cameră o tăcere apăsătoare şi groaznică: numai cronometru de campanie al lui Marcov ticăia grăbit iar cărbunii arşi din vatră cădeau printre grătar c'un sunet slab metalic.

— Spune-mi Marcov, începu în sfârşit bătrânul: — Ce ai să răspunzi tu, nu judecătorilor, nu supeiorilor tăi, nu chiar împăratului, ci conştiinţei tale, dacă ea te va întreba pentru ce ai pornit tu la măcelul acesta îngrozitor şi nedrept?........

Marcov dete dispreţuitor din umeri.

— Da ştiu că ai un ton îndrăzneţ pentru unul ca tine moşule, care peste patru ciasuri va fi împuşcat lângă un copac. Dar dacă vrei putem vorbi şi-aşa. E mult mai vesele să vorbim decât să mă svârcolesc în nesomn şi chinuit de friguri.... Va să zică ai vrea să ştii ce am să răspund conştiinţei mele? Am să-i răspund: Intâiu, că sunt soldat, şi că datoria mea e să mă supun fără să zic nici cârc. — Al doilea că sunt Rus get beget şi toată lumea trebue să ştie, că acela care va îndrăzni să se răsvrătească în contra atât puterniciei acestui mare stat, va fi strivit ca un vierme sub călcâiul lui, ba chiar şi mormântul răsvrătitului va dispărea după faţa pământului.

— O Marcov, Marcov câtă mândrie sălbatecă şi setoasă de sânge este în cuvintele tale — ripostă bătrânul, — şi câtă minciună!—Tu priveşti un obiect apropiindu-l cu totul de ochi, aşa în cât îl vezi numai în părţile cele mici, dar încearcă şi te depărtează de el şi el îţi va apare sub lumina lui adevărată. Se poate să crezi tu că patria ta nesfârşit de mare e fără de moarte? Nu credeau şi exprimau acelaş lucru pe vremuri Perşii, Macedonenii şi mândra Romă care stăpânea cu ghiara ei de fier întregul univers, şi hordele sălbatice ale Hunilor cari năvăliseră în Europa, şi puternica Spanie care stăpânea trei părţi ale lumei? Intreabă istoria ce a devenit puterea lor fără de margini? Mai mult, şi până la toţi aceştia de mii de veacuri au existat state mari, mai puternice, mai mândre şi mai culte decât patria ta. Dar viaţa care este mai tare decât popoarele şi mai veche decât monumentele, le-a măturat din drumul lor misterios pe toate fără să rămână după ele vr'o urmă sau vr'o amintire.

— Astea sunt fleacuri răspunse căpitanul cu vocea slăbită, lăsându-se pe spate.

— Istoria îşi urmează cursul ei, şi nu nouă ne este dat să o 'ndrumăm arătându-i cărările.

Bătrânul avù un râs tăcut.

— Nu căuta să imitezi pe acea pasăre din Africa care-şi ascunde capul în nisip când e urmărită de vânători........ Crede-mă că va trece o sută de ani şi copiii copiilor tăi se vor ruşina de strămoşul lor Alexandru Vasilievici Marcov, care a fost călău şi ucigaş.

— Asta-i prea mult moşule! Am auzit şi eu despre hacinaţiile unor idealişti exageraţi cari au de gând să prefacă săbiile în pluguri.... Ha! ha! ha!...... Imi închipuesc acest regat de neurastenici scrofuloşi şi de idioţi rachitici. Să ştii că numai răsboiul formează corpuri atletice şi caractere de fier. Dar...... şi Marcov îşi freca cu putere tâmplele ca şi cum ar fi voit să-şi aducă aminte de ceva, — toate astea n'au nici o însemnătate...... Despre ce am vrut oare să te întreb?...... Da, acum mi-aduc aminte! Mi se pare fără să'mi dau seama de ce, că tu ai să'mi spui adevărul. De pe-aici eşti tu?

— Nu, — dete din cap bătrânul.

— Dar totuşi tu te-ai născut aici?

— Nu.

— Dar ce eşti tu? European? Francez? Englez? Rus? Neamţ?

— Nimic din toate astea!

Enervat Marcov isbi cu pumnul în dunga patului.

— Dar cine eşti tu însfârşit? şi de ce dracu mi-e aşa de bine cunoscută figura ta? — Ne-am văzut noi poate vr'odată?

Bătrânul se 'ncovoie par'că şi mai mult şi stătù îndelung fără să spue nici o vorbă. Insfârşit el vorbi dus par'că pe gânduri:

— Da Marcov, eu m'am întâlnit cu tine, dar tu nu m'ai văzut niciodată. Probabil tu nu'ţi aduci aminte, sau poate ai uitat cum un unchiu al tău în vremea ciumei a spânzurat într'o dimineaţă cincizeci şi nouă de oameni. In ziua aceea eu am fost la doi paşi de el, dar el nu m'a văzut.

— Da,.... într'adevăr.... cincizeci şi nouă...,. şopti Marcov, simţind cum îl năpădeşte o fierbinţială nesuferită....... Dar ăştia........ erau nişte răsculaţi...,....

— Eu am fost martor ocular al isprăvilor crude ale tatălui tău la Sebastopol şi ale bunicului tău după luarea Ismailului, — continuă bătrânul cu vocea lui fără timbru.

— Ochii mei au văzut atâta sânge încât cu acela s'ar fi putut inunda tot globul pământesc. Am fost cu Napoleon pe câmpiile dela Austerlitz, Friedland, Iena şi Borodino. Am văzut vulgul care aplaudă pe Samson când acesta arăta de pe înălţimea ghilotinei capul însângerat al lui Ludovic al XVI-lea. In prezenţa mea în noaptea sfântului Bartolomei, catolicii ortodocşi cu Dumnezeu pe buze au omorât femeile şi pruncii Hughenoţilor. In mulţimea fanaticilor turbaţi eu priviam cum sfinţii părinţi inchizitori ardeau pe eretici pe rug jupuindu-le pielea spre cea mai mare glorie a lui Dumnezeu, şi pecetluindu-le gura cu plumb topit. Am mers pe urma hordelor lui Atila, Ciugiscan şi Soleiman cel mândru, cari însemnau drumul lor prin munţi clădiţi din cranii omeneşti. Impreună cu vulgul violent al Romei am asistat la circ când câini sfâşiau pe creştinii cusuţi în piei de fiare sălbatice......

Am văzut orgiile nebune şi sângeroase ale lui Nerone şi am auzit plânsetul Ovreilor lângă zidurile dărâmate ale Ierusalimului.

— Tu eşti un vis urât, pleacă, tu eşti aiurarea imaginaţiei mele bolnave. Pleacă de lângă mine, rosti cu greu Marcov cu buzele arse de sete.

— Bătrânul se sculă de pe bancă. Trupul lui încovoiat crescuse par'că într'o clipă aşa încât păru-i ajungea până la grindină. Şi iar începe să vorbească respicat şi fioros:

— Am văzut cum s'a vărsat întâiaşi dată sânge de om. Au tăiat pe acest pământ doi fraţi, unul blând şi bun, milos şi muncitor, celălalt mai mare era mândru, invidios şi crud. Intr'o zi aduceau amândoi, — după obiceiul strămoşilor, jertfă Dumnezeului lor: Cel mic din rodul pământului, cel mare carnea animalelor prinse de el. Dar cel mare avea în inima lui un cui împotriva fratelui său, căci fumul dela jertfelnicul lui se întindea pe pământ, pe când fumul dela jertfelnicul fratelui mai mic se ridica drept ca o săgeată spre cer. Atunci sufletul fratelui mai mare se umplù de vechea ură şi pismă. Şi astfel s'a făptuit primul omor pe acest pământ..........

— Pleacă, lasă-mă pentru Dumnezeu, ... şopti Marcov svârcolindu-se pe ciarciaful mototolit.

Dar bătrânul îşi urma vorba înainte:

— Da, am văzut cum s'au dilatat ochii lui de frica morţei şi cum degetele lui încleştate sgârâiau nisipul ud de sânge. Şi când tresărind pentru ultima oară el se'ntinse pe pământul rece încremenit şi alb ca varul, atunci o groază nebună a pus stăpânire pe sufletul ucigaşului. El fugi în desişul pădurei, ascunzându-şi faţa şi rămase acolo, — tremurând din tot corpul până seara târziu, când auzi glasul mâniat al lui Dumnezeu strigându-l: „Cain, Cain, unde este fratele tău Avel?"

— Pleacă nu mă mai chinui îngână cu greu Marcov.

— Stăpânit de groază eu am răspuns lui Dumnezeu: Sunt eù păzitorul fratelui meu? Şi Dumnezeu m'a blestemat atunci cu blestem vecinic zicându-mi: „Să n'ai moarte atâta timp cât va exista lumea creiată de mine: Fii vecinicul rătăcitor printre toate popoarele de pe pământ. Ochii tăi să nu vadă decât sângele vărsat, iar urechile tale să nu mai audă decât gemetele morţei în care tu vei recunoaşte ultimul gemet al fratelui tău". — Bătrânul tăcù o clipă şi când începù iar să vorbiască fiecare din cuvintele lui cădea asupra lui Marcov ca o durere săgetătoare:

— O Dumnezeule dreaptă şi fără de milă e judecata ta! De mai multe veacuri şi zeci de veacuri rătăcesc eu pe pământul acesta, aşteptând în zadar moartea. O putere de sus care nu cruţă, mă atrage spre locurile unde pe câmpuri de luptă mor oamenii însângeraţi şi mutilaţi, spre acolo unde plâng mamele rostind blesteme la adresa mea care am fost primul fratricid. Şi suferinţele mele n'au margini pentru că totdeauna când văd un om rănit murind, mi-aduc iar aminte de fratele meu culcat pe pământ, apucând nisipul cu degetele lui încleştate...... Şi în zadar vreau să strig oamenilor: Deşteptati-vă, deşteptaţi-vă, deşteptaţi-vă!"

.... — Deşteptaţi-vă Domnule Căpitan, deşteptaţi-vă! repeta mereu la urechea lui Marcov vocea stăruitoare a caporalului. V'a sosit o telegramă.

Căpitanul se deşteptă repede drept în sus, stăpânindu-şi după obiceiul lui imediat voinţa. Cărbunii în vatră se stinseseră de mult şi prin fereastra odăei pătrundea o lumină palidă căci se revărsa de ziuă. — Dar ce s'a întâmplat cu prizonierii întrebă Marcov cu vocea tremurândă?

— Să trăiţi Domnule Căpitane, chiar acuma....

.... Dar bătrânul, bătrânul?

— Şi el!

Căpitanul parcă luat de o sfârşeală se lăsă pe pat. Caporalul stând lângă el smirnă aştepta ordine.

— Uite ce e frăţioare. Tu ai să iai comanda în locul meu, zise Marcov cu vocea stinsă. Astăzi vreau să înaintez un raport, că eu...... pentru că pe mine......, m'au istovit de tot frigurile astea blestemate...... Şi poate că, — chiar — el încearcă să surâdă, dar surâsul îi ieşise strâmb: — poate că o să fie nevoie să mă retrag cu totul în curând.

Caporalul care n'avea obiceiul să se mire de nimica, salutând milităreşte răspunse liniştit: "Să trăiţi Domnule Căpitan".

Trad. de Zina Moroianu

Spune-mi...

— După Heine —

Dragă, spune-mi astăseară,
eşti tu oare-un vis discret
plăsmuit în nopţi de vară
de un creer de poet?

A! ba nu! Astfel de gură,
cu surâs perlat, şiret
şi-atât farmec pe-o figură
nu creează un poet.

Smei, haiduci, balauri, groază,
întrupări din alte vremuri
ce te fac în vis să tremuri, —
asta un poet creează.

Dar fiinţe dulci ca tine,
cu surâs perlat, şiret
şi priviri ce mint, feline,
nu creează un poet...

PETRE STRIHAN

K. BALMONT

Albatrosul

Solitar, albatrosul deasupra pustiei polare,
Cu bătaia aripilor neguri sărate tăind,
Contemplează ca rege imense întinderi de mare
Şi sub el oceanul se leagănă-abia unduind,

Pe când luna departe, adesea umbrită de nouri
Singuratec înoată pe ceruri şi arde nestins.
Ce măreţ: Să fii mândru, puternic şi liber deapururi!
O, pustiul!.. Tăcerea!.. Odihna!.. Oceanul întins!..

Din ruseşte de

Dr. A. Bortkievici şi C. Iordăchescu

NOTE

Portretele lui Dante sunt, de multă vreme, obiectul cercetărilor istoriografilor francezi şi italieni. Poetul „Divinei Comedii" fusese ca student la Paris şi se crede că şi aci poate să fi rămas ceva din cărţile şi lucrările lui.

Acum de curând s'a găsit un portret la Berlin. Poetul e reprezentat în profil cu fruntea încercuită de laurii tradiţionali, ceeace face să avem convingerea că datează din secolul al XV-lea şi după maniera desenului s'ar datora unui artist lombard din şcoala lui Mantegna.

* * *

Maeterlinck va fi sărbătorit la Paris prin reprezentarea dramei „Monna Vanna" la Comedie şi a feeriei „L'oiseau bleu" la teatrul Cora Laparcerie. Cu acest prilej „Oeuvre" va reprezinta o nouă piesă a maestrului intitulată „Berniquel".

* * *

Amorul Luizei Beccaria este titlul unui nou roman de d'Annunzio, care trebue să apară luna aceasta. Este singura lucrare însemnată, scrisă de poet cât a stat la Fiume.

* * *

Administratorul Comediei Franceze d. Emile Fabre anunţă printr'un ziar parizian de teatru, planurile lui viitoare. Mulţumit de felul cum a primit publicul, „Ciclul Molière" reprezentat la comemorarea celor trei sute de ani dela moartea marelui comic, Comedia pregăteşte un ciclu Racine, apoi un ciclu Musset şi apoi unul romantic care va coincide cu împlinirea a o sută de ani de când Victor Hugo a scris vestita prefaţă la piesa „Cromwell".

* * *

Revue des Deux-Mondes începe să publice amintiri despre împărăteasa Eugenia, sub semnătura contelui Primoli. Deocamdată avem tinereţea soţiei lui Napoleon III, acea fermecătoare spaniolă, care prin frumuseţe şi inteligenţă cucerise pe toţi câţi au trăit în epoca celui de al doilea imperiu. Primul, dintre scriitori, fermecat de contesa de Montijo a fost Stendhal.

A. S. PUŞKIN

Anciar

(Arborele de otravă)

Intr'un ţinut pustiu şi-avai
Intr'un pământ călit de soare
Grozav strejer, stă Anciar
Şi-i singur, numa'n lumea mare.

Când stepa arsă l-a născut
Era în furii, mânioasă.
Iar crengi şi curpeni i-au crescut
Sugând o sevă veninoasă.

In miezul zilei picuri curg
Topiţi din coaja lui haină
Şi-apoi veninul, în amurg,
Se 'nchiagă 'n limpede rişină.

De paseri este ocolit,
Nici tigrul înspre el nu vine;
Ci vântul, dacă l-a 'ntâlnit
Otravă duce-apoi cu sine.

Iar dacă rătăcitul nor
Stropeşte frunza lui bogată
Nisipul galben, arzător,
Primeşte ploaia 'nveninată.

Dar om pe om, la Anciar
Trimis-a cu poruncă gravă.
La drum trimisul pleacă; iar
In zori se'ntoarce cu otravă.

Rişina somnului de veci
Aduce 'n creanga vestejită.
Sudoarea-i curge'n râuri reci
Pe fruntea pală, necăjită.

Aduce creanga. Dar bolnav,
Se culcă pe-aşternut nemernic
Şi moare 'ndată bietul sclav
Sub ochii regelui puternic.

Acesta 'n sucul blestemat
Săgeata şi-o îmmoaie bine...
Apoi cu ea a sămănat
Prăpăd în ţările vecine.

Din ruseşte de

Dr. A. Bortkievici şi C. Iordăchesc

Adeverul Literar şi Artistic

Preţul abonamentelor:

In ţară:

Lei 250.— pe timp de un an
„ 125.— „ „ „ 6 luni
„ 65.— „ „ „ 3 „

In străinătate:

Lei 500.— pe timp de un an
„ 250.— „ „ „ 6 luni
„ 130.— „ „ „ 3 „

Mişcarea literară

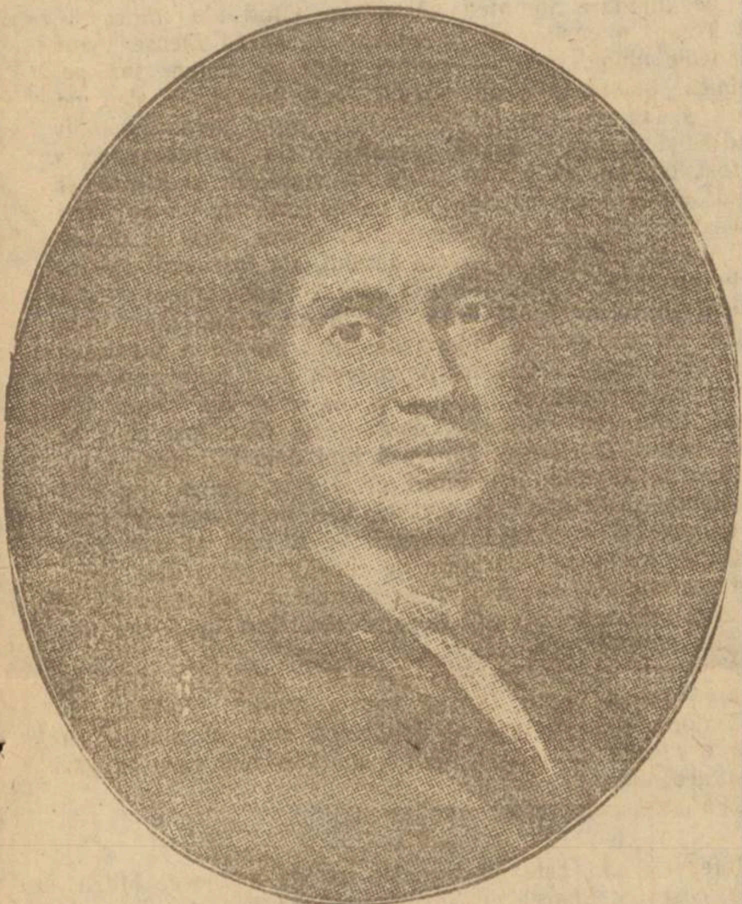
Importanţa traducerilor. Şcoala femeilor comedie de Molière în româneşte de G. F. Gesticone

Corespondenţa sufletească între popoarele civilizate a făcut-o în totdeauna literatura şi muzica. In amândouă, deopotrivă găsim expresia perfectă a mentalităţii fiecărui popor, găsim starea socială în speţă şi în individ, găsim toată acea revărsare dinăuntru pornită, care cuprinde ca o oglindă concavă existenţa imaterială a timpului.

Pe această cunoaştere, se stabilesc raporturi, se descoperă coeziuni, se nasc afinităţi şi se creiază simpatii.

Dacă n'am putut străbate altfel în civilizaţia de pretutindeni, dacă luptele politice îşi uită rolul mişcărei lor, pornit în idealistică de la îmbrăţişarea cerebrală, dacă viaţa economică absoarbe toate energiile plăsmuite pentru elevaţiuni, am rămas cu câteva mijloace — poate platonice numai — cu care încercăm o înjghebare armonioasă de acord şi corespondenţă sufletească, cu civilizaţiunile de aiurea.

Teatrul printr'o manifestare de mişcare şi traducerea printr'una statică ne pun amândouă, la îndemână, opera literară, — fie clasică sau modernă, de aiurea.

Molière

Cunoaştem şi iubim pe Shakespeare, pe Moliere, pe Ibsen, pe Corneille pe Racine, fiindcă am putut să-i vedem luând fiinţă, cândva, la lumina rampei, într'o seară de iarnă... Intrăm într'o epocă nouă pentru noi, veche pentru clepsidra vremei, oridecâte ori putem să râdem cu Moliére sau să filosofăm cu Shakespeare.

Inceputurile acestea de identificare intelectuală cu creerul lumii înaintate, încercăm să le subliniem cât putem, şi să le scrim cu caractere mari, în cartea bunelor învăţături ale poporului, căci gândul tuturor factorilor culturali, este îndreptat spre el. Poporul trebue înpărtăşit cu sfânta cuminicătură a culturii; spre sufletul său primitiv şi foarte des îndurerat, trebue să pornească solii sărbătorilor cerebrale; în mâinele lui înăsprite de muncă; trebue să cadă cartea cu tâlc, în scoarţele căreia se închide sufletul lumii.

Cunoştinţele noi trebuesc pornite în procesiuni religioase, deasupra ogoarelor şi grădinilor lui, şi în dărnicia sa, va ştii poporul să primească şi să-şi cinstească oaspeţii, după datina bătrână.

Poporul nostru e primitor, el nu închide uşa, când vocea călătorului îi cere adăpost, şi în ziua când vocile marilor gânditori, preschimbate în slovă românească, vor ajunge la căminurile lui, se vor deschide larg porţile şi vestitorii vor putea intra.

Lipseşte călăuza acestor procesiuni, şi ea nu poate fi de cât în gândurile luminate ale celor ce înţeleg rosturile vieţii noastre.

O unitate culturală la care tind binefăcătorii sufleteşti, un îndemn de egală cunoaştere şi apropiere intimă, pare a se schiţa — timid şi nesigur — prin cartea traducerilor bune.

Teatrul şi traducerea, iată cele două elemente cari vor înfăptui această minune culturală.

Pentru amândouă însă, trebue bună înţelegere şi putere de sacrificiu.

Ce dăm noi poporului — de la oraşe şi dela sate — ca să nădăjduim ceasul unei renaşteri apropriate?

Nu s'a putut încă până acum exercita o cenzură morală asupra cinematografelor, deşi politica şi-a înscris cenzura în ordinea lui de bătae.

Lăsăm spectacolele odioase de crimă şi necinste, să ruleze pe sutele de kilometri ale filmelor, privim desfăcându-se pe piaţă cărţi vulgare şi triviale şi nepăsători aşteptăm reînvierea noastră spirituală.

Nu avem teatre la sate, dar avem cârciumi cu nemiluita, nu îndemnăm pe ţăran să se ducă la biserică, dar îl târâm în consfătuiri politice, cu ajutorul bâtei şi al ţuicei.

Coruperea aceasta, fatal produsă de îmbrâncirea politică, în care se precipită orice ştiutor de carte, trebue stăvilită neîntârziat şi fără preget, dacă vrem să creiem caractere şi suflete, în massa poporului, unde se plămădeşte viaţa românească.

* * *

Am citit „Şcoala femeilor" a lui Molière, în traducerea Domnului Gesticone şi mărturisesc bucuria mea emoţionată, la găsirea unei cărţi bune.

Cultura Naţională, care a greşit cândva editând Poemele lui Oscar Wilde sau In Umbra Crucii de Fraţii Tharaud, într'o formă submediocră de traducere şi stil — se rescumpără azi, cu una din cele mai admirabile redări ale poeziei lui Molière — **Şcoala Femeilor.**

Sarcina traducătorului, e una din cele mai grele, fiindcă bună voinţa şi interesul, nu par a fi suficiente pentru transportarea unei flori streine, în argila limbei noastre originale.

Verbul francez şi spiritul galic, jumătate comic, jumătate muşcător, întorsătura situaţiunilor, pentru desăvârşirea caracterelor, sunt atâtea puncte grele urmărit şi de învins în redarea perfectă a unei opere literare.

D-l Gesticone, ţinând seamă de toate aceste condiţiuni a fost şi poeticeşte, inspirat. El a reuşit să prezinte cititorului atmosfera pitorească a teatrului Molière şi expresia comică a versului francez, în tiparul unei limbi româneşti curate şi plină de culoare intimă.

„Agnès, de azi încolo, soţia mea vei fi;
Blagosloveşte cerul de zece ori pe zi,
Priveşte josnicia din care te-am cules,
Şi admiră-mă pe mine: ce caracer ales!
Eu, de pe treapta tristă, umilă, de ţărancă
Te-am ridicat la rangul cinstit de orăşancă".

Je vous épouse, Agnès, et, cent fois la journée,
Vous devez bénir l'heure de votre destinée,
Contempler la bassesse ou vous avez été,
Et dans le même temps admirer ma bonté,
Qui, de ce vil état de pauvre villageoise,
Vous fait monter au rang d'honorable bourgeoise.

„Agnés, căsătoria nu-ţi pară jucărie,
Ai multe obligaţiuni în rangul de soţie.
Şi cred că de mizerii nu umblu să te scap
Ca tu să ai distracţii şi ca să-ţi faci de cap.
In orice căsnicie supusă e muierea,
De partea bărbei este şi mintea şi puterea;
Pe jumătate suntem şi noi şi voi, fireşte,
Egalitatea însă, aci se mărgineşte:
Noi fruntea o compunem, voi coada o formaţi,
Noi poruncim într'una, voi veşnic ascultaţi.
Ai auzit de sigur, şi-i prea adevărat,
Cu ce respect ascultă soldatul pe gradat,
Copilul pe părinte, valetul pe stăpân,
Călugărul pe stareţ şi calfa pe jupân,
Ei bine, tot respectul acesta-i moft, copilă
Căci încă mai plecată şi încă mai umilă
E musai să se poarte oricare din femei
Cu soţul, cu stăpânul, cu Dumnezeul ei.

Nu se poate o împerechere mai expresivă, o înlănţuire mai ritmică — în spaţiul realităţii, ca această traducere, care te poartă într'o adevărată atmosferă molierească.

Iată o carte care trebue să pătrundă mult şi adânc în lumea cititoare iar **Teatrul Naţional**, e chemat s'o citească şi s'o înscrie în repertoriul său.

CLAUDIA MILLIAN.

Concurs în scris

(Feciorul lui Nenea Tache Vameşul)

Ora de Română.

Veţi avea dar Domnilor, a descrie, cât mai „succint" posibil, cea mai fericită dintre întâmplările primăvăratece ale adolescenţei D-voastră. Toată lumea cu ochii în caet şi nici o mişcare; începeţi!

. . . . ,

. . . . ,

. . . . . . suspinul tău frivol — expresia iubirei eterne — îmi mângâe sufletul ostenit; şoapta ta abia ghicită — numai eu o ghicesc în poema avântului tău exuberant — îmi agită râvna iluziei.

Strigătul tău sugrumat în economicosul cadru al boabelor de briliant — scrisorile în cari îţi închizi tot ce ai mai cinstit şi mai curat în suflet şi apoi, îmi dai să cunosc şi eu — îmi înseninează romanul decăderii mele sufleteşti şi din care, înţeleg că m'am regăsit.

Şi rămân aşa... rătăcit cu privirile în amintirea apelor albastre — ochii tăi — nuanţă făţarnică a speranţelor întârziate, cu idealul vagabond.

Sunt melodii cari aţâţă brusc reveria dragostei; şi când din întâmplare ele se aud aevea... dintr'o flaşnetă răguşită în cutia căreia, un papagal îşi înăbuşe nostalgia sorilor eterni ţi se proptesc în luminile ochilor văpaia amintirei şi rămâi aşa... cu ochii în ochii lui...

E melodia amintirei apelor albastre!...

— Tu, ăla din fund, şezi locului, nu fi năuc!

— 'Mi s'a rupt plaivazu Domle!...

* * *

Tremură firea de patima noastră, cu toate că, în căderea frunzelor îndoliate cu crepul de aur al toamnei, psalmul declinului ei prematur, cobeşte a moarte...

Iubeşte-o, aşa, tristă şi cernită; poema întristării ei e refrenul nefericii mele.

Ai încredere în dragostea ce-i păstrez, şi ascultă-i vrerea când staţi de vorbă în lipsa mea. In ea, vei afla poema sensului meu în sufletul tău, precum poema sensului tău, în cugetul meu. Ast-fel, răsplata unei adoraţiuni cinstite, va fi **crezul** izbândei. Amăgire... căci dacă astrul prin raza căruia trebue să ajungă până la tine şoapta sufletului meu. nu a apărut până acum în nici o constelaţiune, cum să fac să cunoşti şi tu, crezul adoraţiunei mele?

— „Capsomanu ăla din fund, ce tot te uiţi în lături?

— „Nu Domle, Bontaş mi-a cerut guma!

* * *

.....dogoarea revărsatului, ma trimis la fereastră, momindu-mă că, acolo ai fi tu! Intr'adevăr, el are ceva din făptura ta mlădioasă şi zâmbitoare, din înlăcrămarea ta cumpănită, din liniamentul tău egal şi ispititor. Şi câte şi mai câte nu fură din tine revărsatul! Le-aşi spune pe toate, căci dragostea mă face meşter mare, dar... uite vezi? în halucinaţiunea ăstor neastâmpărate asemuiri, dau busna să îmbrăţişez... revărsatul!

Dumnezeule, de mult mi te furase răsăritul!

— Mă blegu ăla din fund, nu înţelegi odată să nu te mai tot frichini în bancă?

— „Nu Domle, Gudin m'a întrebat dacă rămâi dă prânz!

* * *

..... lasă... o îmbrac în Mai... la şosea.

Ce promisiune suavă... suavă pentru obiditul de mine căci numai eu înţeleg asemănarea divină a cerului de Mai cu apele foilor tale albastre ca şi el, în scurgerea odihnitoare a uitărei de sine pe aleia brodată cu pietriş scânteetor şi firimituri de tei...

Şi noi, strivind nepăsători, în goana spuselor ăst parfumat mormânt...

Tu, marţială ca şi năzuinţa mea rebelă; o pălărie pe care moda nu o cunoaşte, disperată, având ceva din enfaza pasiunei şi a primăverii

La cingătoare, un trandafir tembel, cu petalele ostenite, uşor supte pe la mărgini de setea unei arşiţe premature. Departe... un vals, trimiţându-şi plânsoarea pe undele infinitului. In aer, mirosul straniu al naturei, de soc încins, de pâine coaptă, de bob pârguit de razachie; în lături, ploae de aur din soare, vibrări încropite de parfumul tufelor căldură voluptoasă, lene, doruri şi proecte...

Şi tu, primă-vara primă-verii, mai superbă ca ea, în torentul privirilor trecătorilor uimiţi...

. . . . ,

. . . . ,

Intr'un târziu, s'a coborât noaptea, uşoară şi nebănuită în reînoirea asta Dumnezeiască, subtilă, parfumată şi ispititoare, acoperindu-ţi răsuflarea şi privirea, şi lăsându-ţi numai trandafirul, enorm, ostenit şi el ca şi avântul nostru, şi contrastând înfiorător de sublim în înbujorarea lui densă, cu aurul buclelor tale şi pe care l-ai înfipt în coapsă... aşa... la întâmplare fără să ştii că el avea să aducă noi farmece în făptura ta, noi fiori în extazul meu!...

— Iar tu? ăla din fund!

— M'a apucat măseaua Domle!...

* * *

.....şi ai plecat, lăsându-mi promisiunea compătimirei cu care aveai să începi marea operă de vindecare a putregăitului meu suflet!

Dar... tortura lipsei, erea tot atât de apăsătoare ca şi neşansa înfăptuirei **„operei"** tămăduirii!

M'am îndreptat spre o mângâere... simplă şi naivă — masa noastră, aceiaşi masă obscură — tribună a obidiţilor şi de unde îţi spuneam şi plănuiam atâtea şi atâtea... Tot de la ea îţi trimit şi ăst costeliv răvaş — sublima confesiune a resemnărei. E o predilecţie bizară, să tânjesc, pironit cu coatele pe ea contemplând chimera — **„celebra masă de brad"** a atâtor celebrităţi.

Şi pier şi revin, sperări şi viziuni şi eu încremenesc aşa.. lângă spectrul idealului înfrânt!...

O scurgere subtilă, vagă, de amintire întraripată, înbie unda de aer care suspină de-asupra mesei.

E chemarea sufletului tău, înjghebând o şoaptă pentru mine...

In fie-care seară vin să o ascult...

— „Năsosu ăla din fund, când ai să te hotărăşti odată, să nu-ţi mai arunci ochii la vecini?

— „Nu Domle, Costiclici mi-a cerut briceagu!...

* * *

Stau de vorbă cu ea — fotografia — o momială a iluziei fiinţei, — fantezia maşinei fotografului, stereotipă; geniul banalităţii concretizat de o maşină mincinoasă, inmortalizând minciuna!...

Totuşi, nu o dată, încremenit de un spleen ucigaş, adormit cu ea între palme, m'am străduit amar, să fur taina unei inemi bătută de vântul îndoelii ce va să vie; dar spre marea mea dezamăgire, nu am aflat-o, de şi meşterul fotograf, mi-a deschis destul de larg ferestrele sufletului — ochii, spre a putea citii, eu însu-mi cât mai adânc într'ânsul! Şi mucavaua s'a prelins, înăbuşind un suspin, iar palmele au rămas să aştepte sufletul care să-mi înţeleagă năzuinţa, asemenea cerşetorilor lui Murillo. Poate că tot tu să fii trecătorul îndurat, care să apese un ban în palma mea înlemnită, şi închizând-o tot tu, la loc, să port cu drag, pomana iubirei netăgăduite!

Frig — brută inpasibilă de comoara mea! Cum vezi, avântul meu, trebueşte să se potolească aci, depănându-ţi mai departe în fuiorul chimerelor. Şi tu, bună şi îngândurată în mijlocul lor, cu talia ta şue de fir de salcie, sugrumată de pare că-ţi tae răsuflarea pentru a'ţi pârgui florile de măr din obraji.

— Filoxera aia din fund, potoleşte-te odată pentru numele lui Dumnezeu!

— Nu Domle, mă ţine dă vorbă şi m'a întrebat cât e ceasu?...

* * *

Trecu şi vacanţa!...

Cum s'a scurs vremea! Şi nici nu se putea altfel, — ca fulgerul, căci delirul clipelor trăite împreună, făcea din timp, o nălucă!

Şi plecarea ta sfâşietoare, în acea trăsurică de ţară, jumulită şi gălăgioasă şi în care te iveai ca o cireaşă, într'un pom uscat şi viermănos.

Ţigăncile strigă micşunele şi asta face să-mi revii în minte. De sigur, trebue să fie vre-o înrudire între floare şi iubire!... Care text de „cugetări" nu poartă, strivită în sânul lui muced, micşuneaua primei dragoste?

Şi ţiganca se încovoae, micşunelele apun, clipele se scurg. Şi noi rămânem stingheri şi nehotărâţi, smulgând din calendarul lor, în fiecare dimineaţă, câte o foae — foile iubirei noastre pe ducă!...

— „Tontu ăla din fund, ce tot te fasoleşti?

— „Nu Domle, Trică mi-a arătat o poză şi... s'a umflat dă râs!...

* * *

....Ninge...

Şi parcă contenesc o vreme, fulgii, pentru a le lua pe dată, alţii locul; şi vin şi vin cu duiumu, vin ca nişte diamante, din smârcurile cerului, vin cu cârdul şi se înfrăţesc cu lacrimile aşteptării. Şi în goana lor, în scurgerea visurilor lor albe, se strecoară totuşi, un parfum straniu de desprimăvărare zorită, luptând cu semeţia lor fadă, pentru a ne aşterne în suflet, frământările altor chimere şi a feri pasiunea adusă de fulgul floarei de cais, de asprimea fulgului de zăpadă.

Dar el e de puf, din puful desprimăvărărei premature, şi eu le port veşnic pe amândouă în suflet, din faşă, — primăvara ca şi dragostea şi avântul ei, îmi dogoreşte îndemnul trimiţând departe, lacrima de geană...

Incerc un fel îndurerare stranie, în faţa astei erni postume, care ne aruncă ultimul ei salut în cinstea dragostei noastre născută din sânul ei rece şi care va merge să înflorească etern, în raza lui April.

Totuşi cea de anul trecut, nu erea atât de înverşunată.

Şi doară-i pe sfârşite, şi totuşi mai aprig îi simţim fiorii în ultimul ei rânjet de ger. Cât oare de înverşunată trebue să ne fie dragostea de ăst timp, pentru a întrece asprimea amândorora?! Şi din cristalele lor, se cern şoapte, pe cari Dumnezeu le aşează pe buzele fecioarelor, pentru momeala noastră a visătorilor nedreptăţiţi!...

* * *

— „Acum, toate lucrările pe aripa catedrei!

Şi după trei zile, un fior şi o rază de soare, au trecut de-acurmezişul clasii, aducându-mi pe văpăile ei domoale, zece la compuneri şi... „trei la **conduită".**

Sărmanul **KLOPŞTOCK**

Efect de toamnă

(Scrisoare deschisă unei doamne)

...Te-am zărit ieri dimineaţă la şosea. Scoborîtă din automobil, păşeai obosită în lungul unei alei pustii. Nu mă întreba ce căutam şi eu acolo: era efect de toamnă în venirea noastră.

Abia te-am recunoscut. Pierdută în blănuri, plimbai melancolia anotimpului. Şi când mă gândesc ce vioaie şi veselă erai astă vară!

De sigur că acum te întristează căderea celor din urmă frunze. Priveşti toamna ca pe o nesfârşită ruină tremurătoare. Ţi se pare că eşti într'o ţară galbenă şi aurită, în care toate gălbenelile şi toate auriturile se amestecă, deoarece fiecare frunză a fiecărui copac îşi are moartea ei felurită. La zgomotul paşilor tăi pe pământul foşnind de amintirile veştejite ale verii, răspunde gemătul uşor al vântului, şi pare că aleia întreagă intonează o simfonie uriaşă în aur major. Haide! nu trebuie să te întristezi numai pentru atât. Oare n'ai alte griji decât aceea de a contempla în singurătate arborii cari şi-au aruncat podoaba, vârtejul de frunze asemenea unor păsări rănite şi soarele care se anemiază?

Nu trebuie să te laşi pradă tristeţii. Oraşul îşi măreşte însufleţirea, premierele urmează după premiere, modistele şi croitoresele se întrec în a-ţi da priejuri noui de a-ţi păstra renumele de femeie elegantă şi fină. Nu te mai duce la şosea ca să-ţi plimbi visurile sarbede. Fugi, crede-mă, de hoinăreala singuratecă ce întristează frumoşi-ţi ochi.

Ştiu că nu d-ta eşti de vină, ci blănurile pe care le porţi. Amintirile iernii trecute s'au reîntors odată cu ele: bucurii mici, repede risipite, mâhniri mici, repede mângâiate, amintiri care te fac să te gândeşti că eşti cu un an mai în vârstă. Ce copilărie!

Gândeşte-te mai bine la iarna aceasta apropiată, care îţi făgădueşte bucurii mai bune, şi nu-ţi pierde vremea regretând cine ştie ce „pasăre albastră".

Ţi-e sufletul de culoarea timpului. O brumă uşoară se agaţă de ramuri şi atârnă fire între arbori; ai să vezi îndată că melancolia aceasta se va topi la razele amiazii. Şi ai să-ţi ştergi atunci o lacrimă venită cine ştie de unde şi ai să capeţi siguranţa că totul se orânduește şi că nimic nu merită să-l jeleşti mult.

Efect de toamnă! Intoarce-te iute în oraş, doamnă, întoarce-te iute. Ţigăncile au coşurile pline de flori, crizantemele îşi oferă buchetele şi Noemvrie nu e aşa de trist pe cât îl crezi.

Niciodată n'ai fost atât de elegantă şi de fină: îţi prieste aşa de bine toamna! Te asigur că ai să petreci patru luni fericite. Croitorese, vizite, ceaiuri, dancing, teatre, supeuri, vor fi de ajuns spre a nu-ţi da răgaz să aibi o clipă neocupată în care gândurile ţi s'ar putea îngrămădi şi te-ar putea întrista. Crede-mă, plictiseala vine din lenevie şi urmând îndemnul de a te lăsa în vârtejul distracţiilor agitate ori al corvezilor sociale, nu vei mai avea vreme să fii leneşă. Zilele sunt scurte şi ceasurile trec repede; ai să fii târîtă de goana nebună a vieţii zilnice. Incerc să te consolez; nu ştiu de ce mă amestec, dar sunt sigur că mizeria aceasta morală n'are să te supere multă vreme.

Efect de toamnă! Risipeşte norii urâţi ai dimineţii întristătoare, nu regreta soarele din Iunie, tenisul Sinaei din Iulie, plaja Mamaei din August, vagabondajul automobilistic din Septemvrie. Gândeşte-te că Bucureştii îşi trăiesc viaţa intensă a „sezonului" de mai bine de o lună, şi că d-ta trebuie să-ţi păstrezi locul în mijlocul ei. Şi mai ales nu te înfunda în vre-un fotoliu, pândind ceaţa care cade în dosul perdelelor tainice. Cunosc boala d-tale, fiindcă am suferit şi eu de ea, dar te rog să crezi că nu e gravă, şi mâine ai să te miri chiar d-ta că te-ai vindecat atât de repede şi de bine.

Nu mirosi parfumurile nelămurite cari au rămas în blănurile scoase din cufăr. Au să-ţi dea o durere de cap căreia îi vei găsi alte pricini. Scoate-ţi cuminte pălăria, aruncă-ţi blănurile pe vre-o canapea, şi fiindcă plimbarea te-a obosit puţin, aşează-te în faţa pianului şi zdrăngăneşte tare, — orice!

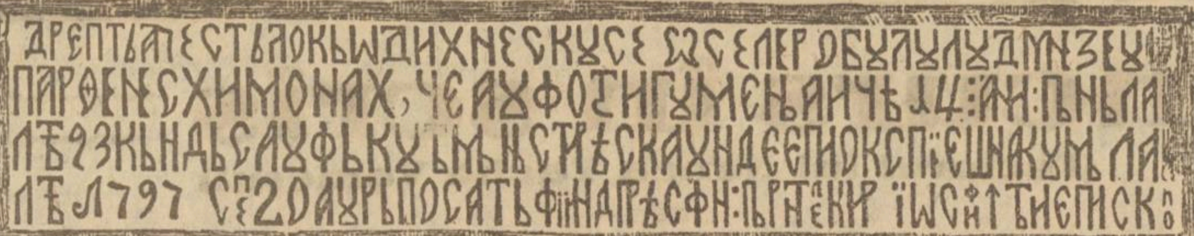
Sunt sigur că ai să alegi sonata la clar de lună sau vreo nocturnă celebră: Beethoven ori Chopin. Ce mai leac! Dar gândeşte-te că ai să plângi cu hohot după câteva măsuri. Fereşte-te şi de valsurile lente şi sentimentale. Zdrăngăneşte tare fantezii englezeşti şi americane ori motive uşoare franţuzeşti, lipsite de pretenţie, cu adevărat vesele. Indată ai să bagi de seamă că începi să fredonezi fără voie, cutare refren la modă. Şi nu va mai fi în surâsul ce-ţi va înflori gura şi-ţi va înviora ochii, nici tristeţă, nici plictiseală, nici oboseală.

Modele sunt încurcate, pălăriile variate, celelalte nelipsite nimicuri foarte complicate. Dacă nu vei face aşa cum te sfătuesc eu, nu-ţi va mai rămâne destul sânge-rece ca să judeci limpede cu ce o să-ţi şadă bine sau cu ce o să-ţi şadă, — din întâmplare, — rău.

Tonurile minore ale vremei, florile de seră, „mauve"-ul voalului pe care nu înţeleg de ce l'ai mai pus, şi-au dat mâna ca să-ţi modeleze sufletul acesta de jale şi de lene pe care ni-l arăţi. Incearcă, te rog, măcar de curiozitate, leacul meu de om care a văzut multe, şi zâmbeşte apoi!...

Da, schiţează iute zâmbetul micilor mâhniri risipite şi îngăduie-mi să-ţi sărut respectuos mânuşiţele, dacă vei binevoi, totuşi, să mă laşi a pune buzele dincolo de limita pielei reci a mănuşilor.

ION DRAGU

Temperamentul lui Macedonski

In toate timpurile, marii scriitori au fost revoluționari; aspirând către perfecțiune, ei nu s'au împăcat nici odată cu mediul contimporan; au lovit și au primit lovituri: opera lor e, mai ales, operă de luptător.

In acest sens, opera de artă este scânteia ce rezultă din ciocnirea unui temperament artistic cu mediul înconjurător.

Iată de ce, ca să putem pătrunde în tainele încă neexplorate ale operii lui Macedonski și interpreta sensul adevărat al unora din poemele lui capitale, trebuie să avem cât mai multe amănunte despre firea și activitatea poetului, precum și despre felul cum a înțeles să reacționeze, față de această activitate, societatea în mijlocul căreia a trăit.

Descendent al unei familii de militari îndrăzneți și reprezentativi, obișnuiți să stee la postul de comandă în fața furtunilor, revoluționar prin tradiție, nu e de mirare să întâlnim în sufletul poetului Macedonski mândria și încrederea în sine, cari nu au putut fi nici odată înfrînte, disprețul suveran pentru tot ce e comun și semeția de luptător înverșunat pentru idealurile sale, cu care a înfruntat două generații.

In nuvela „Pe drum de poștă” găsim un portret al lui Macedonski-copil, zugrăvit de el însuși. Se văd acolo, în muguri, caracteristicile firii poetului: O sensibilitate peste măsură de ascuțită, o îndrăzneală ce atinge temeritatea și o violență de temperament puțin obișnuită:

„Fire ce cu greu ar fi fost deslușită, el deși era încă „mic prin ani, se dusese prin cugetare și prin simțire, de„parte. Binele și răul îi vorbiau cu deopotrivă-putere. Nici „muma, nici tatăl lui, nici frații și nici camarazii de o „vîrstă cu dânsul, nu ghiciau ce aripi de soare are la su„flet și în ce tăvăliri de noroaie l-ar fi dus gândul, dacă „acestea l-ar fi părăsit. Ochii lui erau mai totdeauna co„periți de o ceață, așa că părea nepăsător pentru tot ce „se petrece împrejuru-i și că umbla dormind pe picioare. „Dar el vedea tot, simția tot, se înduioșa de cea mai mică „suferință, iubia cu patimă pe muma lui, deși ascundea cu „îngrijire, oricui, simțirea și gândul lui. Era slab și cu „toate acestea mâinile îi erau cumplite. *Pe fratele său mai „mare, care-l lovise într'o zi, îl urmărise toată curtea cu „un cuțit și acesta din puțin scăpase să nu fie omorît.* „Era însfîrșit de o mândrie nesuferită, dar și de o bună„tate ce nu cunoaștea margeni. Nu cittise la acea vîrstă pe „Lara și s'ar fi putut zice că e fiul lui. Simțirea lui era „atât de ascuțită sau de bolnăvicioasă, încât dacă mintea „nu iar fi fost puternică, această simțire l-ar fi dus la „nebunie”.

Iar un biograf al său scrie:

„El, deși abia copil, era prin energie, aproape om la „o vîrstă când alții se joacă cu smeul și aproape savant „prin cunoștințele ce-și însușise singur. Cu toate acestea, „tînărul înalt, palid, blond, cu părul lung buclat, rămase „cu gestul blând, cu vocea dulce, sfios ca o fată, dar — „contrast izbitor — *începură a se afirma la acea epocă „și îndrăzneli ce atingeau uneori temeritatea.* Cam dela 14 „ani, Macedonski călători singur, se conduse singur și nu „abuză de libertatea sa 1)”.

Sensibilitatea lui Macedonski palpită în fiecare rând scris de dânsul; îndrăzneala gesturilor lui o putem urmări într'o lungă serie de atacuri memorabile, ce a îndreptat împotriva personalităților politice și literare ale timpului său, atacuri cari au culminat cu campania împotriva Domnitorului Carol; iar violența firii lui țâșnește pătimașă din acele polemice, pamflete, epigrame și poeme satirice, cu care știa să-și biciuiască până la sînge adversarii.

In contactul cu oamenii sufletul lui s'a sbuciumat între două extreme: iubire și ură. El n'a cunoscut drumul mijlociu și comod, calea concesiunilor, care te face suportabil și-ți permite a suporta pe ceilalți. Intr'o poezie, scrie despre sine:

Firește sunt un biet nebun
Când lumea e, ce este,
Trăesc în ea, ca în poveste
Și la nimica nu sînt bun.

Zadarnic am copii și casă;
Mă simt tot omul de-altă-dată:
Iubesc pe loc, urăsc îndată:
Fatalitatea mă apasă.

Poetul este conștient de temperamentul său excesiv, dar simte că e zadarnic să lupte împotriva fatalității. Când iubia, nu mai era capabil să vadă slăbiciunile celui iubit, chiar de-ar fi fost o nulitate; când ura, nu mai vedea niface, că condeiul lui a scris laude nemăsurate pentru primic bun în omul urît, chiar de-ar fi fost un geniu. Așa se eteni, cari nu aveau nici un strop de talent și a lovit cu cruzime în oameni de merit, cari l-au atacat.

Avea o mare dragoste pentru tinerii începători într'ale literaturii, de aceea totdeauna era înconjurat de o falangă de ucenici literari, pe care-i călăuzia și-i ocrotia ca un părinte. Scriitori, ca Iuliu Săvescu, Stefan Petică, Traian Demetrescu, Duiliu Zamfirescu, Cincinat Pavelescu, Teleor, Stamatiad, Rad uRosetti, I. Dragoslav, și alții, s'au format sub auspiciile lui Macedonski.

Scriitorul Dragoslav povestește cum în 1897, sosit proaspăt și plin de iluzii din nordul Moldovii, la subsoară cu singurul bagaj și singura-i avere: un caiețel de poezii, a fost primit în cenaclul lui Macedonski: „Am băut un ceaiu cald — scrie d-l Dragoslav — după care maestrul mi-a strecurat în buzunar un exemplar din volumul său *Excelsior*, iar când am ieșit, am găsit în el o piesă de 5 lei. Cu cinci lei, pe vremea aceea, luai o cartelă la un birt modest. Și așa, am intrat și eu în lume.” 2)

Dar Macedonski pe cât era de delicat în iubire, pe atât era de pornit în ură. Iată o poezie, care ne poate da o ideie, despre proporțiile ce puteau să ia acest sentiment în sufletul său:

Dac'aș fi trăsnit, v'aș trăsni
V'aș îneca, dac'aș fi apă
Și v'aș săpa mormîntu-adânc
Dac'aș fi sapă.
Dac'aș fi ștreang v'aș spînzura;
Dac'ași fi spadă, v'aș străpunge.
V'aș urmări, dac'aș fi glonț
Și v'aș ajunge.
Dar eu, deși rămîn ce sunt,
O voce- adâncă îmi murmură,
Că sunt mai mult decât orice,
Căci eu sunt: Ură! 2)

Prin moștenire și atavism căpătase un temperament războinic. Lupta era o trebuință a firii sale. Dar împrejurările, în loc de spadă, îi puseseră în mână o armă cu mult mai periculoasă, condeiul — teribilă armă pentru cel atacat, dar adeseori fatală, celui ce o mânuiește.

In 1872, fiind abia de 18 ani, Macedonski scoate în volum un mănunchiu de versuri intitulat *Prima verba*. In acest volum tipărește o notiță, în care arată că familia sa e lăsată în mizerie, deoarece nu i se dă pensia cuvenită unui general, care a slujit patria timp de 36 ani.

Intelegem de aici că înfocatul cuzist Al. D. Macedonski, a avut o bătrânețe tristă și că familia lui a avut de suferit nedreptățile inerente schimbărilor de regim și care nu au lipsit nici în cei dintâi ani de consolidare a dinastiei Hohenzolern.

Pornit pe această pantă, după câteva luni, fiul ministrului de război al domnitorului Cuza, scoate ziarul *Oltul* și începe o campanie violentă împotriva Domnitorului Carol, de-abia urcat de câțiva ani pe tronul principatelor.

Poetul e închis la Văcărești, unde stă în prevenție aproape 4 luni; e judecat de Curtea cu Jurați, fiind apărat de 23 de avocați dintre cei mai iluștri și achitat.

Pentru studiul caracterului acestui poet, trebuie să spunem că în 1881 a scris un *Imn Regal* 1), în care proslăvia pe Regele Carol, pentru ca în 1897 să-l atace din nou, acuzându-l că încearcă prusificarea României. 2) Mai târziu însă regretă hotărît aceste atacuri, și recunoaște nedreptatea lor, exprimându-se după cum urmează într'o scrisoare publică din 20 Aug. 1900:

„Greșala mea cea mai mare, e că am intrat în politică. Poeții trebuie să se mărginească să rămână poeți”.

„Astăzi îmi întorc ochii cu jale împrejur și mă cutremur văzând că sunt una din cauzele înălțării atâtor oameni răi și mici la suflet, atâtor nulități și atâtor păcătoși din orice punct de vedere. Unii au ajuns oameni politici cu vază, alții literați mari și nu puțini au fost între dînșii și de cei cari au ajuns miniștri. Ei au știut să atace pe rege, numai cât timp nu li s'au satisfăcut interesele. Eu am mers ca năucii înainte și nu mi-am dat seama între cine trăesc”.

„Puteam însă să fac altfel? Era în caracterul meu să mîrîi la timp și să ling mâna la timp? Dar jalea mea e mare mai ales pentru alt cuvânt. Ochii mi s'au deschis pentru totdeauna și sunt zdorbit de durerea de a fi dus o luptă nedreaptă, a cărei violență, cu atât mai mult nu mi-o pot ierta”.

Scrisoarea se încheie cu mărturisirea că aceste rătăciri se datoresc „oamenilor în mijlocul cărora am trăit, *temperamentul meu*, și împrejurărilor mele de familie”.

In 1881 mișcarea dela *Literatorul* luase un mare avînt, iar Alecsandri, pe atunci în culmea gloriei sale, caută să se apropie de Macedonski, trimițându-i o scrisoare de încurajare, însoțită de un fragment din Despot-Vodă, adăogând totodată și mai multe sfaturi pentru tinerii scriitori. 3)

Se întâmplă însă că lui Macedonski nu-i place tonul protector, oarecum, al lui Alecsandri, așa că în timp de câteva luni relațiile între Macedonski și Alecsandri se înăspresc într'atât, încât ajung la atacuri violente în chiar prefața ce o scrie Macedonski la volumul său de poezii, apărut în Octomvrie 1881 și din care cităm:

„Toți ne naștem poeți; dar nu devin poeți decât cari se formează prin studiu. Și astăzi, pot să zic cu mândrie, că am fost — că sunt — unul dintre cei dintâi în școala în care am învățat carte. Ea se numește *Școala Nenorocirii*. Din această universitate sunt titlurile mele”.

„Pentru a cugeta trebuie să suferi și poetul care n'a suferit, nu e cugetător. El va descrie natura poate cu mult farmec și cu multă artă, însă versurile sale ne vor lăsa reci și atmosfera în care vor gravita va fi numai acea a saloanelor.

„Poetul fiind cea mai înaltă expresie a omului, este un model de abnegare. In el, orfanii află un părinte, nenorociții un frate, talentele lovite, un sprijin. Adevăratul poet, dacă este bogat nu speculează asupra versurilor sale și dacă e autor de teatru nu trage folos din venitul ce i-l va aduce opera sa; dacă, în fine, pe lângă faptul că e bogat, e și poet mare, el nu concurează pentru a obține premii academice”.

Aceste atacuri discrete, în *Literatorul* din Iulie 1882, iau o formă concretă. Alecsandri este acuzat că s'a autopremiat la Academie de unde a încasat 10.000 lei, deși este bătrân și bogat. Această faptă e calificată de Macedonski ca o „nerușinare monstruoasă”. El adaugă: „Afle d-l Alecsandri, că premiile sunt pentru cei tineri, că pentru acest scop au lăsat o mulțime de oameni averile lor, iar nu ca să și-le împartă d-nii Academiciani între d-lor!”

Și pentru prima oară cineva îndrăznește a se atinge de prestigiul aceluia, care era socotit drept rege al poeziei: în *Literatorul* No. 8, din 1882 Macedonski scrie o *Analiză critică*, găsind greșeli grave în opera necontestatului Alecsandri.

Pe cât de lesne îmbrățișa pe cei ce veniau la dînsul, tot pe atât de ușor rupea vechi legături de prietenie, pecetluind ruptura, în public, printr'o epigramă usturătoare. Lui Traian Demetrescu, pe care-l considera ca un adevărat fiu sufletesc, îi adresează următoarele rînduri, fiindcă arătase în scris admirația sa pentru Eminescu:

Am auzit al tău lătrat,
Dar el de loc nu m'a mirat:
Destulă vreme ți-am dat pâine,
Să știu prea bine că ești câine. 1)

Ascuțișul acestor epigrame l-a simțit o sumedenie de scriitori și critici în timpul celor aproape 50 de ani de activitate literară a lui Macedonski. In unile, stilul întrebuințat trece dincolo de marginile îngăduite. Lui Chendi, care sub pseudonimul *Dumbravă*, scrisese că spada, cu care luptă Macedonski e ruginită — îi răspunde:

Fă, Dumbravă scofîlcită,
Cu prostia prea te'ntreci.
Zici c'am spada ruginită
Doar ți-oi da-o să mi-o freci.

A fost un pamfletar și un polemist necruțător și temut până la sfârșitul vieții. La vârsta de 64 ani, scoate *Zacherlina* și cu o energie tinerească, stropește pe: „Lovinescu, Tăzlăoanu, Ovid Densușianu și alte „libărci, gângănii și paraziți de cap, de piele și de casă”. 1)

Cel atins odată de sfîrcul neîndurerat al sarcasmului macedonskian, nu uita și nu ierta toată viața. Dar zi cu zi sporea numărul celor cari așteptau ceasul răzbunării.

Prilejul binevenit a fost celebra epigramă împotriva lui Eminescu. Despre aceasta într'un număr viitor.

CONSTANTIN IORDACHESCU

1) Prefața volumului „Cartea de aur”
1) *Rampa*, Noembrie 1920.
2) Publicată în Literatorul depe Martie 1883, când luptele sale literare erau în toiu.
1) *Literatorul*, No. 11 și 12 din 1894.
1) *Literatorul* depe April 1881.
2) Prefața volumului de versuri francez *Bronzes*.
3) *Literatorul* depe Februarie 1881.
1) *Zaherlina în continuare* — 1918.

Stârșit de basm

Balada

Cu ochii mici sub visătoare gene,
Cu părul greu de aur și sulfină,
Sub petele de umbră și lumină
Stă cea din urmă dintre Consinzene.
Departe zarea moare cristalină,
In crâng slujesc aierian rapsozii
Și'n curtea care-odată fù grădină
Azi cresc porumbe, mătrăgune, bozii...

Domnița'și pleacă mâinile alene
Pe piatra culei prinsă de ruină,
Privind, cu pieptul doritor de vină,
Pustietatea căilor muntene...
Sub daruri, sub podoabe de verbină
Și-a împletit cunună grâul cozii,
Dar Făt-Frumos uitat-a să mai vină
Pe drumul negru cotropit de bozii...

Horia Furtună

Pieziș amurgul intră în poene
Și freamătul pădurii se alină,
Și frunzele de aur se îmbină
Cu ale înoptării negre pene.
....Te-au părăsit, mlădiță de regină,
Povestitorii, zânele, irozii...
Și 'n umbră se 'nmulțesc sub luna plină
Ciorchinele sălbatice de bozii...

— Domniță, totu-i moarte și rugină!
In tină piere frăgezimea rozii...
Privește: Noaptea urcă și se 'nclină
Pe 'ntreg pământul năpădit de bozii.

Horia Furtună

VISUL

de Ion Dongorozi

Mitriță Toiag, se oprește din mers, se răsucește spre dreapta, și trage cu urechea. Țipetul se topește încetul cu încetul, în scâncet gemut. Omul nostru, stă ce stă locului apoi smuncește din umeri, semn c'a tăiat rădăcina gândului, saltă desaga din spete, și-și mută coasa pe umărul stâng. Frânt de povara gândurilor, cari au dat năvală ca muștele la hoit, Mitriță Toiag, frământă zorit taina sușălii In zare, pânza de ferăstrău a munților, însulițează atlasul sâniliu al cerului. Soarele, și-a cojit de mânecate fața. Copăile de sidef, plutesc încă în juru-i, răsucite cu fundu'n sus. Cornul lunei, se hlizește chiorâș, la șgiabul văiei. Păsările mahmure de drojdia somnului, își ascut sfielnic glasul. Acelaș gând bâzâe de-o bucat' de vreme în tidva lui Toiag, și Toiag, adus din brâu, frământă și mai zorit, par'că, tina sușălii.

„Fă-i de petrecanie, române hăi!” i-a șoptit baba Tudora, după ce-a descântat a doua oară plodului, și-a presărat în ibricel cu trei degete cenușă, ca să-l mai strângă la buric.

* * *

Mitriță Toiag, e sufletul cel mai amărât din Mălăești. Sărac și necăjit fusese românul nostru și până la războî, dar ce-a pătimit el în războî, și ce trage și-acum decând s'a întors acasă, nici pe dușmanii lui — săcale-ar sămânța — să nu-i ajungă un așa foc! In iureșul dela Turtucaia, la adoua încăerare, a căzut de-a berbeleacul în porumbiște, cu fluerul drept ciuruit de schije. Beteag și netămăduit, l'au scos bulgarii la muncă, și l-au muncit ca pe-o vită de haram, doi ani încheiați. De muncă și de foame, i se tăbăcise pielea pe ciolan, și i se strâmtase mațul, de numai primea îmbucătură. Acasă, alt foc. Mai mult de jumătate din Mălăești, fusese hăcuit de șranpnelele nemțești, din căsuța lui Toiag, durată cu sudori și angarale boerești, numai rămăseseră în picioare decât chilerul și șarampoii porții, iar Iliuță, feciorul dintâi al românului, se prăpădise de lingoare înaintea câșlegilor. Când s'a întors acasă Toiag, a găsit-o pe nevastă-sa — care-i făcuse toate pomenelile după tipic — numai piele și ciolan, iar pe Mărinică, bolind încă de spaimă. Deși beteag, și sleit de puteri, Toiag s'a pus pe muncă din capul locului, nădăjduind să-și încropească altă gospodărie. Dar pe semne, scris i-a fost omului, să n'aibă parte în viață de zi senină și tihnită! Pământ n'a căpătat, un palmac măcar. De ce? Nici până astăzi nu se poate dumeri, că doară până și dezertorii, ba și calicii dela poarta satului, s'a înfruptat din moșia boerească. La alegerile din Mai — anul trecut — l'a 'nșfăcat într'o Sâmbătă seara banda lui Năică, lângă primarele, i-a așternut scândură de brad pe furca pieptului, și l'a pisat chiar Năică cu potcoavele de-a bolit trei luni și mai bine, vărsând pe 'nas și pe gură la sânge închegat, lostopene lostopene, de-a crezut sărmanul că i se tocase bojocii într'ânsul. La nouă luni dela întoarcerea lui, a născut nevastă-sa în chinuri grele fata, iar la trei luni după lehuzie, de amar și sărăcie, și-a luat lumea în cap. S'a canonit el — canon nu șagă — o lună și mai bine cu plodul, hrănindu-l cu lapte de capră, căpătat dela preuteasa cea vădană, dar decând se topește de pântecarniță, și țipă zi și noapte ca'n gură de șarpe, creștinul lui D-zeu, numai știe ce să-i facă.

A'ncercat el să dea fata de suflet, n'a fost chip; să găsească vreun ajutor în sat, ferit-a sfântul! Vorbele babei Tudora, dece cearcă să le-alunge, cum ai alunga cu mâna o viespe de muscă, dece-i sbârnâe mai tare în găoacea urechilor.

„Fă-i de petrecanie, române hăi!”...

* * *

Ințepenit din șale, și blescăit tot de sudoare, Mitriță Toiag cosește. Soarele îi însulițează moalele capului, topindu-i păinjenișul gândurilor.

„Inc'o prăjină, și mă hodinesc!”; dar în clipa ceia chiar, coasa, repezită cu sete, își încovoie pliscul într'un bulgăre de cremene.

„Paștele și dumnezăii... Doamne iartă-mă și Mitriță Toiag, se scurmă cu arătătorul în ceafă, fluerând prelung a pagubă.

De sub coviltirul gârniței, molfăind agale o coajă de mămăligă, se uită țintă la cosașii din frunte, care-au pășit de mult, dincolo de cotul Orlencei. „Pe iei i-așteaptă tain cald, și plată regulată diseară... mie, de s'o 'ndura vataful, mi-o plăti pe-o juma' de zi... de nu, sănătate băiete!”

Gândurile bâzâe în tidvda lui Toiag, ca un roiu de musculițe bețive, vlăguit de prea mult treapăd. Osteneala adunată de mânecate, îi mustește în mădulare, iar somnul îi dă târcoale în cercuri tot mai strâmte.

* * *

Lagărul de corvadă dela Șiștov. Toiu de vară, miez de zi. Soarele gâlgâie plumb topit.

Firul de iarbă, prăjit în colb, țâue și se răsucește. Scamele de nor, s'au lipit plasture de cer. Prin crăpăturile căscate pământul geme din rărunchi. Mitriță Toiag, aiurit de zăduf și'nvlăguit de muncă, cosește înainte. De câteori îi tremură mai tare brațul, și-i șovăie coasa, îl și isbește soldatul cu patul puștii. Toiag ihnește atunci, saltă din șale și strunește coasa. Prin zarea minții, îi flutură tot mai stăruitor gândul, s'o repeadă odată cu sete în grumazul santinelei, dar nu mai are nici dram de putere. Cât se despăturește câmpia, până'n temelia măgurilor, prizonierii, în cămeșă și fără izmene, retează ca la comandă, pale pale, iarba crescută până la brâu. Și ei sunt mulți — cine i-ar putea număra oare? — iar senținelele puține și chircite la trup, și totuși robii cosesc fără să crâcnească, în dogoarea soarelui și sub ihnitura paturilor de pușcă.

Deodată, coasa lui Toiag, care șovăise iarăși, se'nfige până la jumătate, într'un boț de carne moale. Un țipăt retezat scurt, apoi horcăit prelung, spintecat de scâncet. In vârful coasei, spânzură sgârcit de cârceii morții, un plod ca de trei luni. Din buric îi șuruie sângele ca la gât de pasăre, capu-i spânzură moale într'o parte, albul ochilor, împăinjenit de moarte, cată lung spre dânsul. Dece se holbează Toiag, dece trăsăturile plodului aduc tot mai aidoma cu trăsăturile Lencuței lui. Ingrozit, Toiag sloboade coasa din mână, și se prăbușește la pământ să se dejghioace tot.

* * *

Mitriță Toiag, s'a trezit cu fața'n jos, mușcând țărâna. S'a frecat buimac la ochi, s'a uitat lung în juru-i, și încetul cu încetul, visul și tâlcul lui, s'au închegat și lămurit, spintecându-i ceața minții.

„Mulțămescu-ți sfântă Miercure, că mi-ai luminat calea!” și Toiag, încheie cu popasuri semnul sfintei cruci, trece ața desăgii pe după gât, spânzură coasa pe umărul stâng, și ușurat în suflet, coboară grabnic spre Mălăești. Soarele lunecă din naltul cerului, cosașii odihniți se rânduesc iarăși. O mașină de manevră, clăbucind pe nări, urcă cu ihnituri, pieptul măgurii dinspre Grohăești. Intre cer și pământ pace și belșug de lumină.

Din literatura esperanto

MIMOZA

după TIBERIU MORARIU

Adierea vântului leagănă uşor albul voal de flori al portocalilor de pe malul mării. La sărutul vântului — ca şi o grămăjoară de brumă trezită din vise — mii şi mii de petale se destrămă vesele, dar după un drum scurt, cad în spuma albastră a talazurilor. Feea vânturilor sboară mai departe, iar la atingerea de îmbrăţişare a pieptenului ei o ondulare voluptoasă străbate orezul de un galben auriu ce se întinde în infinit. Feea vânturilor aleargă acum în oraşul castelelor de lemn şi împreună cu al ei frate Soare iau la goană o trăsurică cu două roate în care şade un mandarin borţos.

Craiul Soare trimite raze fierbinţi înaltului domn, care-şi ia supărat pălăria din cap, ca să-şi şteargă fruntea îmbrobonată de sudoare. Dar zefirul şăgalnic îi suflă pălăria şi râzând i-o rostogoleşte prin praful drumului. Inhămatul se repede după pălărie şi i-o redă pasagerului, care învinovăţind pe căruţaş de această neplăcere se coboară din trăsurică, azvârlindu-i o monedă aproape fără valoare. Li, căruţaşul, se gândeşte întristat la soţia lui de acasă şi la fermecătoarea lui fetiţă, Mimoza, care nici măcar în astă seară nu vor mânca să se sature. Li, păşeşte încet mai departe. Un alt căruţaş, adresându-i-se îi face să tresară.

— Eşti posomorît? Mi se pare că azi n'ai făcut afaceri bune. Dar eşti prost. Roboteşti din greu, cu toate că n'ar trebui. Ai doară o fată drăguţă, dacă ai duce-o la ceainărie, ai lua pentru ea atât, cât să-ţi ajungă, ca să nu mai tragi după tine căruciorul ăsta.

Li se îndepărtează fără a răspunde; în capul lui dansează ca într'un haos gânduri despre fetiţă, bani şi mâncare. Să vândă el bobocelul acela scump abea înflorit? Dintr'o casă de opium, o lumină fluturândă, străluceşte lacrimile de pe faţa lui Li. Incă câţiva paşi şi iată-l înaintea cocioabei sale. Chip... cop... chip.... cop,.. se aud izbiturile papuceilor de lemn.

Mititica şi drăgălaşa Mimoza îi sare înainte. Mânuşiţele ei caută în buzunarele tatălui şi găsesc doar o bucăţică de pâine uscată. Tatăl îi vorbeşte mângâind-o: Li nici azi n'a adus Mimozei altceva de mâncare, dar acum va duce-o cu trăsurica. Urcă-te în caleaşcă Mimoza.

Ea abea îndrăzneşte să creadă cuvintele tatălui. De multe ori a tot înflorit cireşul şi de multe ori şi-a scuturat el florile, ea însă în zadar îl implora pe tatăl său, ca să o ducă în oraş. Vecinicul răspuns a fost, că Li nu poate să facă treaba asta, fiindcă el trebue să ducă în trăsurica lui alţi oameni ca să câştige bani. Iar astăzi totuşi îi îndeplineşte dorinţa. Se urcă în trăsurică şi într'adevăr merg în oraş. Toată această întâmplare îi pare Mimozei ca un vis. Boarea răcoroasă şi plăcută a serii, mulţimea de trecători încoace şi încolo, strălucirea legănândă a florilor de lumini multicolore, făceau să-i bată cu putere inimioara ei obişnuită numai în simpla şi mica ei cameră de acasă. De odată se opreşte căruciorul, iar Li o duce pe Mimoza într'o casă străină. Nici, lume multă, aerul îmbâcsit de sgomote, râs şi cântece. Li, intră în vorbă cu o bătrână bine îmbrăcată, dar cu o înfăţişare urâtă, care îi dă bani mulţi. Tatăl o părăseşte fără cuvinte, iar bătrâna o conduce într'o odaie, încuind uşa. Mimoza nu mai pricepe nimic. Ascultă! prin fereastra întredeschisă se aude cunoscutul scârţâit al căruciorului: Clic-clac, clic-clac... tot mai încet până se pierde în noapte, Li a părăsit-o.

Căruţaşul se duce acasă la soţia lui. In buzunar îi atârnă greu suma de bani, dar acolo înăuntru, lângă inimă simte ceva şi mai apăsător. Un strigăt îl deşteaptă din meditarea lui.

— Ei, căruţaş, du-mă la Soarele de miez de noapte. Na, ia banii, dar grăbeşte căci mi se usucă gura de dorul unui sărut dulce.

Căruţaşul bagă banii în buzunar şi se îndreaptă maşinal în direcţia dată. A primit iarăşi bani! Ce mai are el nevoe de bani. I-a dat doară destul stăpâna „Soarelui de miez de noapte". N'ar mai trebui să ducă pasageri. Dar Li, nici nu ştie măcar încotro merge, se tot duce mereu înainte, inconştient. Pasagerul îi strigă răstit:

— Opreşte nebune, nu vezi că am ajuns la ţintă?

Li, se opreşte pe jumătate leşinat, iar clientul intră în casa de voluptate. Căruţaşul voeşte să alerge după dânsul, să-i asvârle bătrânei banii, şi să-şi ia îndărăt fiica, dar stă fără de putinţă, parcă o putere misterioasă i-ar fi ţintuit picioarele de pământ. In acest timp Mimoza a tot plâns până a adormit, iar sufletul ei călătoreşte în carul de vise...

Se aude uşa scârţâind. Un om plin de patimi intră în odaie. O ia pe Mimoza, şi începe să-i smulgă hainele după dânsa. Ochişorii Mimozei abia treziţi din somn scăpăra scântei pline de spaimă şi caută să se apere cu mânuşiţele ei gingaşe de floare, apoi disperată, îşi înfige dinţişorii ei ascuţiţi în braţul ce o încercuia. Bărbatul se dă înapoi înspăimântat, iar Mimoza cu iuţeala fulgerului sare la fereastră, o clipă şi călduţul şi fragedul ei corp zace în spasmuri pe pietrele reci de pe stradă.

Din ochişorii ei întunecaţi se mai înalţă o ultimă privire argintie, care întâlneşte o altă privire arzătoare, pe aceea a desnădăjduitului ei tată. Un strigăt sălbatec scoate Li, şi printr'o ploaie de sărutări vrea să reînvieze corpul ajuns în agonie.

— Din ceainărie ese însetoşatul de iubire şi-i porunceşte lui Li, să-l ducă la un local de petreceri. Dar Li nu mai aude nimic, ci se uită la cadavrul plin de sânge.

Domnul pătimaş pleacă furios mai departe...

Incepe să sufle furios vânt de mare. Rupe rămurele, sfâşie florile, — iar mugurii abea îmbobociţi cad în mormântul de unde. Taifunul străbate oraşul, luând la goană lumina pală a lungilor şire de lampioane de pe străzi. In lampionul cel mare dela „Soarele de miez de noapte" flacăra roşie se înalţă mare, apoi se stinge subit.

In româneşte de GEORGE BUGARIU

Paturi de Fer — Paturi de Bronz — Paturi de Copii

Telefon 25/63

găsiţi la vechea Fabrica de Mobile GUTMAN MARCUS

Str. Sfţi Apostoli 72

Colţ prin Cal. Rahovei

Grădina lui Dumnezeu

Biblia lui conu Mihalache. — Redus numai la foiletonul unui oficios al actualului guvern, d. Mihalache Dragomirescu, profesor de *limbă şi literatură românească* la facultatea de litere din Bucureşti, simte nevoia să-şi lărgească orizontul şi să-şi mărească sfera de acţiune pentru a compromite ceva mai mult decât un ziar guvernamental.

Universitatea a dat-o gata, în ceeace priveşte cursul domniei sale, unde întrebând pe o studentă ce este „Mioriţa" şi răspunzându-i-se: „o oae" a crezut de cuviinţă să închee discuţia cu un „pă dracu!" în ilaritatea unor studenţi cu simţul estetic mai desvoltat decât al profesorului lor.

Cu Academia a fost ceva mai greu, pentru că acolo mai sunt şi oameni care îşi feresc instituţia de ridicol şi au chibzuit că nu e bine să lase să pătrundă ciocul dragomirescian.

Conu Mihalache dă acuma un asalt formidabil Ateneului, cu gândul ca isprăvile d-sale artistico-literare să ocupe odată şi odată „locul rezervat pentru marea frescă".

Incepe printr'o frază, pe care, ca s'o rosteşti îţi trebue douăzeci de sughiţuri şi ca s'o copiezi îţi trebue vre-o trei săptămâni:

Prin cei 120 de membri activi — şi prin eventualii 240 de membri auxiliari, această instituţiune poate deveni nu numai regulatorul întregii noastre producţiuni culturale, scoţând în relief şi răspândind orice producţiune care are o valoare culturală naţională sau universală, dar şi coordonatorul tuturor producţiunilor culturale superioare, pentru a putea avea, în diferitele centre orăşeneşti mai mult sau mai puţin înstrăinate, manifestări complexe, concentrate de artă care să satisfacă, în cea mai strictă măsură, idealul artistic, marile cerinţe ale artei superioare, cu gândul ca prin ele să cucerim încet, paşnic şi sigur sufletele românilor minoritari atât de despreţuitori astăzi pentru arta, ştiinţa şi spiritul românesc.

Aicia vine un punct!

Dar d. profesor continuă ideea şi ne anunţă că:

Ceeace acum se face întâmplător şi sporadic (ca d. ex. turneurile Teatrului Naţional în provinciile alipite), Ateneul Român îşi propune să facă sistematic şi constant.

Cum Teatrul Naţional joacă în provinciile alipite: *Hamlet, Vlaicu* şi *Arvinte şi Pepelea* n'ar sta rău membrilor Ateneului să dea o altă reprezentaţie cu „Institutorii" în care d. Mihalache ar înfăţişa pe profesorul de şcoală veche.

Acestei organizaţii, zice don profesor, i-ar lipsi o Biblie... *modernă* şi *naţională!* S'o facem! Ar încăpea în ea, adaogă savantul ateneist, capodoperile universale începând cu „Iliada" şi terminând cu „Chantecler".

Ţi-am priceput unde baţi cu şanticlerul matale, coane Mihalache, dar nu şade frumos să te opreşti la Rostand, când după el s'a scris „Rikki-Tikki-Tavi", operă genială pe care o socoţi capodoperă universală. De oarece această afirmaţie e ca o încheere ridicolă a carierii d-tale de critic n'ar fi rău să treci numita piesă în... biblie, la Vechiul Testament.

D. Dragomirescu nu se mulţumeşte numai cu Biblia. Mai vrea şi un gramofon care să-l delecteze în orele libere.

Tot această secţie va trebui să se gândească să înregistreze prin fonograme vocile marilor cântăreţi, debitul marilor artişti dramatici şi-al marilor oratori.

E posibil ca însuşi iniţiatorul să ne dăruiască cu o placă aşa în cât generaţiile viitoare vor avea fericirea să audă o romanţă cântată de biblicul Mihalache.

D-sa pretinde ca Ateneul, spre deosebire de Academia Română, să devină Academie... activă! Noi pretindem să devină... reflexivă şi membrii să reflecteze asupra celor scrise de ilustrul lor coleg.

Ciracii omului-biblie. — Ceea ce este foarte trist în combinaţiile stilistice ale criticului-profesor-biblic, de care ne ocupăm mai sus, e că face şcoală. In acelaş ziar şi în acelaş loc, odată pe săptămână, un Mihalache mai mititel face cronică teatrală şi scrie:

Când va afla publcul cel mare că „Maria del Carmen" nu se reazimă pe un conflict de teorii, dar abundă în ciocniri violente între pasiuni, că în Spania e obiceiul ca bărbaţii să nu cedeze femeile pe cari le iubesc cu uşurinţă, dar că se luptă pe viaţă şi pe moarte pentru a păstra inima iubitei, că tinerii spanioli sunt sălbateci, dar cinstiţi, că fetele spaniole se jertfesc până la moarte pentru a păstra curată în inima lor o dragoste, că în „huerta" cuvântul de onoare, chiar la neştiutori de carte, este un legământ sacru, — când va afla publicul toate acestea, curiozitatea îl va îndemna să vadă acest spectacol interesant şi caracteristic şi-şi va aduce aminte de romanele puternice ale lui Blasco Ibanez.

Poate că ar fi mai bine să afle numai „publicul cel mic"! Când eşti mic nu trebue să ştii toate pentrucă mori. Dar iarăşi, dacă e mic, nu e bine să afle că în Spania *„e obiceiul ca bărbaţii să nu cedeze femeile pe cari le iubesc cu uşurinţă"*. E de dorit să se ştie că spaniolii cedează femeile pe cari le iubesc serios!

E nostim însă că „publicul cel mare" când va afla toate acestea îşi va aduce aminte de Blasco-Ibanez.

Păi, dragă domnule, dacă îşi aduce aminte înseamnă că le ştie şi dacă le ştie înseamnă că le-a citit, dacă le-a citit ştie şi ce vasăzică *onoarea,* pentru că chiar la *neştiutorii de carte* onoarea este un *legământ sacru.*

Programele. — Un odios atentat la simţul limbei româneşti se înfăptueşte ori de câte ori un „ştiutor de carte" povesteşte spectatorului subiectul pieselor în programele serale. Iată cum începe povestirea piesei de Bernstein:

Iudith, o poetă renumită prin cinstea şi curăţenia ei...

Ca să fie renumită prin *cinste* şi *curăţenie,* nu e neapărată nevoe să fie poetă, şi, iarăşi, dacă eşti poetă, păcat de talent, dacă renumele ţi-l faci numai prin cinste şi curăţenie. E drept, că pe vremuri, poeţii nu străluceau prin curăţenie şi cinstea lor a fost de multe ori bănuită, aşa în cât Iudith făcea o excepţie. Azi încă nu s'ar putea spune, de pildă: d. Sorbul, renumit prin curăţenia lui... !

CAIN & ABEL

Cărţi şi Reviste

REVUE D'HISTOIRE LITTÉRAIRE DE LA FRANCE (No. 3—1923). Un articol analitic (Les sensations auditives chez la Fontaine) semnat de *Félix Boillot.* Plecând dela un vers al poetului: „L'ouïe et l'odorat ont part à mes plaisirs", *Félix Boillot* îşi propune să scoată din opera lui La Fontaine — şi în special din fabule — acele elemente care se rapoartă în deosebi la senzaţiile auditive.

In majoritatea cazurilor poetul se mărgineşte să întrebuinţeze termeni generali şi elastici, în sensul că se pot acorda tuturor animalelor. Iată cum e redat freamătul unei armonii fluide:

„Au lieu qu'un rossignol, chétive créature,
Forme de sons aussi doux qu'éclatants
Est lui seul l'honneur du printemps".

Procedeul e foarte simplu. Dacă mergem mai departe observăm că senzaţia devine mai bogată, mai aproape cu natura:

„Caquet-bon-bec alors de jaser au plus dru...

pentru ca în expresia următoare că ajungă a onomatopee:

„A ces mots on cria, haro sur le baudet"...

sau:

„Je la vis l'autre aiguiser une dague
Elle a pu dans son sein en faisant zague-zague"..

Un exemplu — cu efecte scoase din consoane — în care e un crâmpei de descripţie a furtunei: aici nu mai e deci sonoritatea vocalelor ca în exemplele de mai sus:

„Votre souffleur à gage
Se gorge de vapeurs, s'eufle comme un ballon
Fait un vacarme de démon,
siffle, souffle, tempête et brise en son passage
Maint toit qui n'eu peut mais..."

Este, după cum vedem, combinarea labio-dentalelor (f-v) şi sibilantei (s) în scopul de a suflarea înfuriată a vânturilor.

Articolul lui *Félix Boillot* are meritul de a întregi cercetările ce s'au făcut asupra lui La Fontaine şi operei sale, dând în acelaş timp deslegare asupra procedeelor de compunere.

* * *

„LES ANNALES" (28 Octomvrie) aduc iarăşi o pagină închinată României. Trecem pe lângă articolul d-lui *Cincinat Pavelescu* în care preamăreşte pe d. *Duca* şi ne oprim la ceeace e literatură. Se publică un „Sonet" al d-rei *Valentine de Walmar,* romăncă de origine, precum şi „Amărâtă turturea" a lui *Ienache Văcărescu,* acest străbun al d-rei *Elena Văcărescu,* cum îi place să-l numească revista de mai sus. Traducerea (luată din antologia d-lor *Iorga* şi *Gorceix)* e interesantă pentru că a isbutit să îndrepteze tonul prea copilăresc din ediţia românească. O reproducem întreagă:

Quand la plaintive tourtourelle
Vient de perdre son compagnon,
Eu gémissant elle l'appelle:
son sombre deuil n'a pas de nom.

Tant sa petite âme est blesseé.
Qu'elle n'écoute plus l'amour.
Elle passe sus la feuilée
Sans rien regarder à l'entour.

Sa passion toujour l'attire
Par ou peut passer le chasseur.
Pour qu'il la voie et puis la tire
Et que finisse sa douleur.

Quand un oiseau chétif a l'âme
Assez ferme pour tant chérir,
Que plutôt que sa donce flamme
Il aime mieux se voir mourir.

Moi, homme à la superbe essence.
Pourrai-je aimer sans cet émoi
Et vivre sans cette souffrance?
Hélas! Hélas! Hélas de moi!...

COMOARA SATELOR (Sept.—Oct.) revistă lunară de Folklor, care apare la Blaj sub îngrijirea d-lui *Traian Gherman,* continuă să apară cu interesante contribuţiuni la cunoaşterea sufletului poporului nostru, după manifestările-i poetice. Câteva date despre *Dăian* (haiducul) publică d. dr. *I. Bianu.* Dăm ca o mărturie de felul cum înţelege femeca din popor să-şi manifesteze duioşia în faţa pruncului, — un cântec de leagăn cules de d. P. Hossin-Longin:

Doina din ce s'a făcut?
Dintr'o gură de mic prunc:
L'o lăsat măsa dormind
L'o aflat doină zicând.

Lin, lin, lin, puiuţ micuţ
Taci, că ţi-oi da on puiuţ,
On puiuţ de rândunea
Şi cu tine s'abuă.

Un articol mai lung publică d. A. Viciu despre „Cimilituri"

* * *

ARCHIVELE OLTENIEI (Sept.-Oct.) de sub direcţia d-lui dr. *Ch. Laugier* şi *C. D. Fortunescu,* apar cu un sumar bogat.

Intâlnim colaborarea d-lui *N. Iorga,* care tratează despre „O fabrică de hârtie lângă Cozia", apoi a d-lor *C. V. Obedeanu, Ant. Oprescu,* etc. Despre un manuscris din secolul XVII scrie d. *Mihail V. Demetrescu:* este o istorie a împăraţilor bizantini, care n'are început nici sfârşit, deşi cartea-manuscris, în care se cuprinde această istorie, numără peste 169 foi mai cât o jumătate de coală rătezată.

Completat cu note şi recenzii datorite unor tineri cercetători ca d. *N. Plopşor, N. Dinculescu, G. Poboran,* numărul acesta mărturiseşte încă odată marea însemnătate pe care o au revistele regionaliste. Este pentru cunoaşterea trecutului, cu tot noianul lui de acte şi documente, de manifestări sufleteşti.

G. B.

Sanatoriul „CENTRAL"

Medico-chirurgical

Calea Călăraşi No: 16 (în plin centru al Capitalei)

Operaţiuni chirurgicale — Boli de ochi, naşteri, Boli interne, genito-urinare, venero-sifilice şi boli nervoase neturbulente.

Tratament anti-sifilitic — Pe cale venoasă, intramuscular şi electric nedureros, cu mecol (Ionizare) Roscost.

Laboratorul Central de Analize medicale — Analize complecte de urină, sânge, spută, suc oas... ...pte şi orice produse patologice. Reacţ. Wasserman şi Sachs Georgi pentru diagnosticul sifilisului. Examene bacteorologice şi anatomopatologice. Autovaccinuri şi stockvaccinuri, antigonogogic, stafilococic, polimicrobian, gripal, etc.

Instalaţiuni speciale — Pentru ionizare, radiografie, radioscopie, radioterapie, diatermie, electroterapie, masaj vibrător, hidroterapie.

Bucătărie dietetică pentru diabet şi boli renale

Pacienţii pot să se trateze cu orice medic internist sau chirurg

In secţiunile speciale se îngrijesc bolnavi atât intern, cât şi extern, de către medici specialişti: radiologi, sifilis şi boli nervoase.

Orele de tratament 9—11 şi 3 | 6 p. m.

Premiile „Dimineţei"

Improprietăritul „Dimineţii" în mijlocul prietenilor şi invitaţilor, fotografiat cu prilejul serviciului religios ce s'a oficiat în ziua când i s'a dat în primire casa din str. Vâlcov.

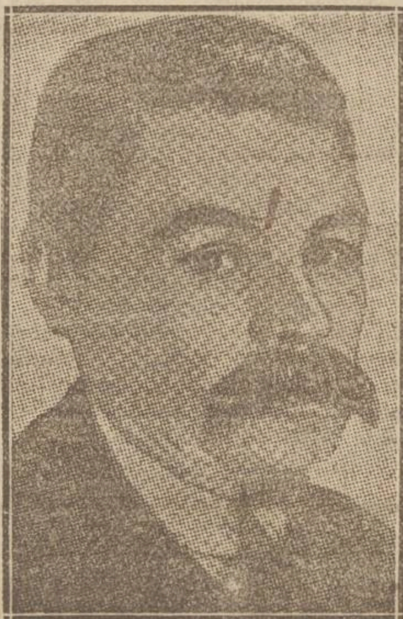
ÎNSEMNĂRI

Ilustraţia din pagina I e datorită d-lui Emil Botiş, elev la şcoala liberă de Belle-Arte din Cluj.

Amintirile lui Gorki

E ştiut locul pe care-l ocupă în opera lui Gorki, evocarea personagiilor întâlnite în cursul aventuroasei sale vieţi.

„Copilăria", „In închisoare", Câştigându-mi pâinea", crâmpee din viaţa care este o imensă tragedie, ne arată, mai ales viaţa altora şi prin această mulţime de siluete, zugrăvite în trăsături sobre şi caracteristice, reconstituim fizionomia sensibilă a lui Maxim Gorki.

Maxim Gorki

— Apare acuma un nou volum „Amintiri din vieaţa mea literară", în franţuzeşte, înainte de a fi tipărit în ruseşte. Nici una din operile sale anterioare, nu dă, ca aceasta, impresia mulţimei, cu atâţi oameni aceeaşi în aparenţă şi totuşi deosebiţi prin pasiunile şi ambiţiile lor. In câteva rânduri, povestitorul fixează definitiv tipul fiecăruia şi destinul lui.

O tristă pagină din vieaţa lui Matei Millo

Artistul Matei Millo, aflându-se, în vara anului 1885 la Botoşani, anunţă publicul că, împreună cu trupa sa va da o serie de reprezentaţii cu comedii şi vodeviluri, piese în cari rolurile principale, le va juca dânsul, ca unul care era creatorul punerilor în scenă a tuturor lucrărilor dramatice ale lui Alecsandri.

O vreme ploioasă şi insuportabilă îl opri pe loc, şi, timp de câteva săptămâni, nu numai că îşi cheltuise tot capitalul întreprinderii sale, dar, multă vreme, şi în speranţă că natură îi va fi prielnică, locui şi mâncă pe credit cu trupa sa numeroasă în casa Cucoanei Marioara Petrino, care, în cele din urmă, pierzând nădejdia că va mai fi vr'odată despăgubită făcu proces lui Matei Millo.

Ameninţat de a fi silit să stea încă multă vreme în Botoşani, fără a-şi ameliora situaţia, se adresează primăriei cu următoarea cerere:

Domnule Primar,

Cunósteţi positiunea critică în care mă găsescŭ cu Compania mea şi totŭ Oraşulŭ D-vuă ştie şi uă deplânge. De la prima reprezentaţie ce m'am încercatŭ a juca, la 6 Iuniŭ trecutŭ şi până astă-zi 1 Iuliŭ necontenite ploi au opritŭ marşa reprezentaţiilorŭ melle, zădărnicindŭ chiar pe acelea câte-va care am pututŭ juca în timpŭ rece şi înoratŭ.

Astă-zi, Domnule Primar, înpovaratŭ de datorii şi ameninţatŭ de a ne lipsi chiar pânea de tóte zilele suntem în Cea mai tristă situaţiune ne-putândŭ nici pleca, nici a mai urma înainte cu reprezentaţiile, Căci timpulŭ nemilostivŭ, urmează a ne fi Contrariŭ cu uă rigóre ne mai pomenită. In disperarea în Care ne-a aruncatŭ acéstă Crudă fatalitate, nu vedem salvarea nóstră, decîtŭ în umanitatea şi adjutorulŭ D-v.

Domnule Primar, suntem artişti şi români, nu străini, sîntem demni de simpatia şi de consideraţia D-v, nu sîntem Cauza ci victima nenorocirii în Care ne aflăm.

In numele dar a simţimîntului de patriotism ce vă caracterizează, vinŭ Cu totŭ respectulŭ a Vă solicita unŭ adjutorŭ de una mie lei, cu Care plătindŭ datoriile ce le avem în oraşiŭ să putem şi pleca imediatŭ.

Domnule Primar, nu abandonaţi pe acellŭ bătrânŭ artistŭ, Cunoscutŭ şi apreţuitŭ de întréga românie, care a jertfitŭ 50 de ani din viaţa lui, averea şi positiunea lui socială, pentru Arta română, nu suferiţi ca ellŭ şi Companionii lui, care au venitŭ în Oraşiulŭ D-v plini de speanţă şi de încredere, să devie Cerşetori, fără adăpostŭ pe stradele lui, căci arŭ fi uă pată nestérsă în analele Urbei D-v. Cu uă oră mai Curândŭ, vă rogŭ grăbitivă a ne salva, căci uă zi Care trece, agravează nenorocirile noastre.

Primiti Vă rugămŭ, D-le Primar, assigurarea înaltei voastre Consideraţiuni.

MILLO

Scrisul cererii, cu ortografia indicată, e caligrafic şi de altă mână, iar Millo, numai iscăleşte cu litere tremurate şi vădit silite.

Primarul conform rezoluţiunii sale din 18 Iulie 1885, o înaintează consiliului comunal, care, în şedinţa sa dela 30 Iulie, îi aprobă ca ajutor suma de 500 lei.

In acelaş timp, Maria Petrino, care obţinuse, trei zile mai târziu, hotărîrea judecătorească cu No. 726 din 2 August 1885, în procesul intentat artistului M. Millo, pentru plata sumei de 117 lei, întreţinerea sa şi a companiei sale, cere Primăriei să se reţie, suma aceasta, din cei 500 lei acordaţi.

Primăria dă lui M. Millo suma de 383 lei, iar restul de 117 lei depuşi, obţinându-se recipisă dela Casieria generală, se înaintează corpului de portărei pe seama D-nei Petrino.

Prof. Mih. G. Posluşnicu.

Literatura Esperanto

Cu toate că creatorul limbei Esperanto a destinat-o ca mijlocitoare a relaţiilor internaţionale, şi nici chiar primii ei pioneri n'au voit s'o întrebuinţeze pentru literatură, totuşi flexibilitatea acestei limbi a instigat pe mulţi esperantişti să compue lucrări literare. La început, cea mai mare parte erau, desigur traduceri fiindcă toţi esperantiştii se străduiau să-şi facă cunoscută literatura naţiunii lor, lumii întregi. In chipul acesta se lucra pentru atingerea scopului de a avea întreaga literatură mondială, într'o singură limbă uşoară de învăţat. E remarcabil că Esperanto corespunde pe deplin cerinţelor literare, deoarece întrebuinţarea sufixelor îi dă o bogăţie imensă de cuvinte, cu care se redă până şi cea mai subtilă nuanţă. Actualmente în Esperanto se găsesc traduse multe din operile principale ale literaturii mondiale, printre cari cele ale ui SHACKESPEARE, OSCAR WILDE, SCHILLER, TOLSTOI, TURGHENIEF, MAXIM GORKI, MOLIERE, LONGFELOFF, IBSEN, STRINDBERG, CARMEN SYLVA, TRISTAIN BERNARD, CHAMISO, MADACH, BARBUSE, iar în timpul din urmă o parte din operile lui CARAGIALE, EM. GARLEANU, ODOBESCU, EMIL ISAC. aceasta mulţumită zeloasei activităţi a esperantiştilor români, cari astfel nu răspândit în mod eficace cunoaşterea şi stima literaturii noastre în faţa numerosului public esperantist din lumea întreagă.

Afară de aceste traduceri mai este şi o literatură originală. Natural, că subiectele ei sun universale şi interesează pe toată lumea. Sunt caracteizate printr'o vastă concepţie şi o largă privire în spre direcţia pacifistă. De mnţionat sunt englezul LUYKEN, danezul BULTHVIS, Dr. EDMOND PRIVAT profesor universitar din Geneva, polonezul GRABOWSKY. Apoi apar pe orizontul literaturii esperante, două genii admirate, poeţii BAGHY şi KALOCSAY, care în decurs de doi ani, şi-au câştigat renume mondial prin remarcabilele lor poeme, caracterizate nu numai prin ideile ce conţin, cât şi prin formă şi limbă, stând pe un nivel fără îndoială clasic.

Din noua generaţie a scriitorilor esperantişti, face parte şi d. Tib. MORARIU a cărei nuvelă am tradus'o în acest număr. Dânsul este autorul câtorva bucăţi pline de o duioşie umană, exprimată îndemânatic prin expresii bogate şi de o sensibilitate ireproşabliă.

Tot dânsului i se datoresc şi cele mai reuşite traduceri ale perlelor literaturii româneşti.

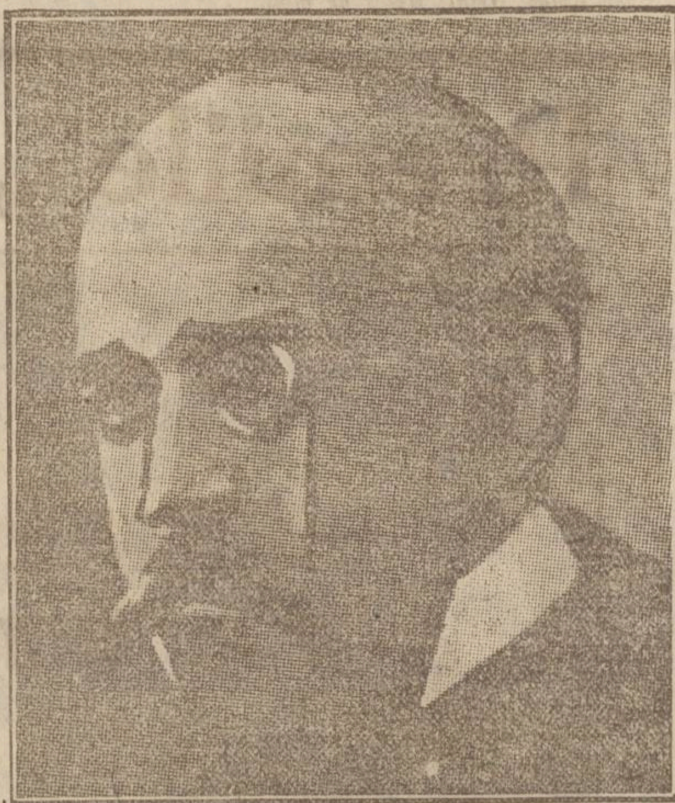
G. Bugariu

Un poet despre un romancier

Trebue să apară la Paris o ediţie ilustrată a operilor lui Pierre Loti. Editorul a cerut lui Henri de Regnier să scrie o prefaţă şi în prefaţa aceasta poetul găseşte prilejul, nu numai să analizeze pe scurt opera lui Loti, dar să-şi povestească clipa neuitată când a văzut întâia oară pe romancier.

Sunt totdeauna emoţionante aceste povestiri, din care ajungem să cunoaştem în intimitate pe scriitorii iluştri. Cu atât mai interesantă e povestea, când e a unui alt scriitor tot atât de ilustru. Omagiile ce şi le-aduc unul altuia n'au nimic din ipocrita curtoazie obişnuită în societatea aleasă, pentru că imediat, dela primele vorbe, cei ce se cunosc de mult, din scris devin prieteni într'o intimitate, pe care anii n'ar aduce-o între străini.

Poetul şi romancierul s'au cunoscut la Constantinopol, pe puntea vasului comandat de Julien Viaud — numele adevărat al lui Loti — prin urmare chiar în unul din acele poetice decoruri care au inspirat autorului romanului „Aziyadé" cele mai strălucite pagini.

Henri de Regnier

Şi în acea seară de August, din 1904, Henri de Regnier, — care venea recomandat de socrul său, alt poet ilustru, José Marie de Heredia, — rămase înmărmurit văzând ochii frumoşi şi expresivi ai marinarului, „ochi, care contemplase atâtea mări, atâtea ceruri şi care avură fericirea să se încânte de cele mai frumoase spectacole din Univers, distingând culorile, toate nuanţele şi reţinând toate formele". Amândoi, — visând himere, legănaţi de iluzii, — au străbătut Stambulul adorat de Loti, chiar în vremea războiului, când scuza greşită politică a prietenilor lui „turcii", şi Henri de Regnier, a rămas multe nopţi sub vraja povestirilor acelui mare descriptiv, mare poet al pasiunei, al melancoliei, al regretului şi al morţei.

Contribuţii la Istoricul „Junimea" dela Iaşi

Corespondenţa lui *N. Volenti* cu d. *Iacob C. Negruzzi* publicată de *Gh. Cardaş*

(Fără dată şi localitate)

VIII

1885, Decembrie în 14, Iaşi

Iubite Domnule Negruzzi,

Pe aici omăt, frig, pâclă, iarnă, într'un cuvânt, aşa cum demult nu s'a mai văzut.

Societatea „Amicii artelor" cu Alecu Suţu în cap, dă concerte peste concerte, de să minunează oamenii de unde au eşit atîţia musicanţi; iar Junimea săcetoasă ca o nemernică întreprindere. Neîncetat îmi pun întrebarea dacă are să meargă tot astfel, căci sunt îngrijit eu unul, să nu moară de inaniţiune.

Ce să-ţi spun Cucoane Iacovache?! Tînjeşte Junimea şi pace. Ba că-i una, ba că-i alta, lae ori bălae, destul că nu-i teafără. Ne adunăm, când ne adunăm, cîte doi, trei până la patru, cinci, de-o bucată de vreme, şi nici nu se citeşte nimic, nici nu se spune nimic — Oh! Durere! — nici chiar nu se mai rîde. Pogor, nu ştiu pe unde-i strălucesc ochii. Caragiani, Vârgolici, Creangă, Xenopol, Ianov şi c. l. nici nu se ştie dacă or mai fi existînd pentru biata Junime. Intr'un cuvînt rău de tot. Credincioşii se pot număra pe degete: Buiucliu care a început să se desguste, Nicu Gane, care agitează drapelul dar în zadar, Missir, care pentru un moment e deşalat, Zacharia Turcu, Vorbareţul Jean Buicliu şi bietul Marcu, autorul refuzat. Intre aceştia mă număr şi eu. Povestire jalnică! Să trec deci la alt *palagraf.* (sic).

Dacă Iubite C. C. Iacobe n'ai avut dela mine alte noutăţi de cît acele a autorului care stărue să pună cuvînt pentru publicarea minunatelor sale opere, cauza este că prilejul aşteptat nu s'a înfăţoşat pînă acum...

Va fi însă pentru mine o adevărată plăcere, când voiu putea, şi desigur nu va trece mult, să întovărăşesc una din scrisorile mele cu oarecare anexe anume pregătite pentru D-ta.

Am avut o singură împrejurare în care erai absolut necesar, dar năucul de Irimescu, a scrîntit lucrul din temelia într'aşa fel încît a rămas baltă. (Nu Baltă, ginerile lui Cerchez!)

Acţiunea politică a „junimiştilor" din Parlamente, a deşteptat o mulţime de răutăţi de pe aici, care toate îngrămădite fac un cor de detractori unii mai zeloşi decît alţii; nu ştiu de ce, discursurile d-lor Carp şi Maiorescu au avut darul să deştepte animozităţile ascunse în neprietenii Junimei, astfel încît acum nu mai au margine clevetirele şi bîrfelele lor. Să fie aceasta un symptom bun? Eu unul, care nu fac nici un fel de politică militantă, şi n'am decît numai sympatii profunde pentru câţiva oameni din ţara noastră, nu pricep ce poate să fie!

Cred că veţi fi ştiind că aici avem pe Doamna Aristiţa Manolescu, *o artistă,* apăs asupra cuvîntului, din Bucureşti.

E angajată la teatrul nostru, şi interpretează rolurile cu o deosebită inteligenţă.

Am tradus pentru dânsa *Le Passant* de *François Coppée,* în versuri romîneşti şi are să se joace zilele acestea. Dacă îmi dai voe, am să trimit această lucrare redactorului „Convorbirelor".

Apropos de piese de teatru, „Firică" a lui Cerchez a fost găsită foarte slabă, şi într'adevăr şi mie mi se pare că nu samănă cu celelalte lucrări a autorului. Versul greu, idei poznaşe şi fără rost, iar acţiunea totală, nulă.

Ceea ce s'a părut mai cu samă defectuos este limba poetului.

Cît despre poesiile domnului Anonim din numărul trecut, care s'au atribuit pe drept sau nedrept unui oarecare Bonifaciu Florescu, sunt absolut apocaliptice! Sâmbăta trecută le-am cetit şi recitit cu toată bună-voinţa putincioasă, şi n'a fost chip să le dăm de înţeles. A rămas să se facă o cotisaţiune de către Caracudă şi să expeduim pe un *exprés* la Bucureşti pentru a cere deslegări adîncului, mult adîncului poet. Vorbe goale rimate ca vai de ele, şi *alta nimichi.*

Pentru ce n'a apărut continuarea minunatului articol a lui Theodor Rosetti, care a fost, şi cu drept cuvânt, foarte mult gustat?

Pînă la revidere, primeşte, Iubite C. C. Iacovache sincerile şi prieteneştele mele salutări.

Respectuoase complimente Doamnei Negruzzi.

Vostrissimo,

N. Volenti

IX

1887, Noembrie 19, Iaşi

Iubite Cucoane Iacovache,

Dacă n'am respuns *pă şin* cum zicea răposatul Barbu Catargiu, pricina este că am vroit întâiu să procedez la un sondagiu sistematic pentru ca să scurm adîncimele.

Am căutat deci, pe departe, şi fără să compromit întru nimic resultatul effectiv, să-mi dau samă despre oamenii noştri.

Atît, prietenul cel *prohir* cât şi cel alb, (banc cu zimţi) îmi par îndoelnici. Sunt întocmai ca nişte cai de curse, care au o *cotă* mare fiindcă nu-s tocmai destoinici să iasă cei întîi la alergare, mai cu samă dacă *heaptecheapne* ar fi cu obstacole.

Cel dintîiu este prea şiret, cam aşa cum îl ştii, căci mi-a răspuns printr'un *vom vedea* la îndepărtatele mele cercetări; cel de al doilea este prea om de affaceri, şi prea mult să conduce de Grigorie din Păcurari, acest din urmă însă, e probabil că va primi soluţiunea propusă *cînd a fi să fie,* fiindcă să ţine om consequent, aşa în cât şi accesoriul poate să-l imiteze. Dar totuşi?! Nu e nimica sigur.

Eu cel puţin aşa privesc lucrurile. Nu e vorba mai este timp pînă la *dică,* şi eu nu voiu lipsi de a pune în serviciul prieteniei ce mă onorez aţi purta, tot ce-mi va fi prin putinţă pentru un prielnic sfîrşit.

In *predmeltul* (sic) litteraturei, eu m'am pus pe lucru după cît cu putinţă.

Pregătesc o mică povestire, care totuşi va fi mai lungă de cît tot ce am publicat în „Convorbiri". La sfîrşitul lunei, gândesc să o trimet. De o camdată alăturez pe lîngă aceasta o *poesioară privată,* recomandînd-o iubitului nostru director. Lui Missir şi la câţi am întîlnit le-am comunicat legitima domniei-tale exhortare.

Pînă la revedere rog complimentele mele respectuoase D-nei Negruzzi, iar Dumneata primeşte cele mai bune amintiri şi călduroase strîngeri de mînă a celui ce se înseamnă devotat amic.

N. Volenti

X

Iubite Cucoane Iacobe,

Trimet cîteva poesii, *comise* în vremile din urmă. Mai făgăduesc încă altele pentru un viitor apropiat.

Se vede că proverbul beţivilor „qui a bu, boira" e cu desăvîrşire adivărat.

Iţi doresc sănătate şi voe bună.

Respectuoasele mele salutări Doamnei Negruzzi.

Vostrissimo,

N. Volenti

XI

1893, Octombrie 6, Iaşi.

Iubite Domnule Negruzzi,

Vă voi fi recunoscător dacă veţi bine-voi să-mi înapoiţi versurile ce v'am trimes acum vre-o cinci luni, şi care probabil nu sunt vrednice să figureze în coloanele „Convorbirilor". Rog puneţi-le la Poştă, pe adresa mea, fără timbru, fiindcă am de gînd să le retrag din circulaţiune.

Primiţi salutările mele.

N. Volenti

1894, Martie în 8, Iaşi.

Scrisorile lui Dostoiewsky

Viaţa marilor scriitori ruşi a fost totdeauna o enigmă cercetată cu pasiune de critici şi istoriogrfi. E atât de mare legătura între opera lor şi viaţa trăită în frământări nemiloase, în cât adesea ori găsim în tragedia vieţii, embrionul acelei opere nemuritoare.

Printre scriitorii ruşi dispăruţi, acela care veşnic prezintă un deosebit interes acestor studii este Dostoiewscky. Ceeace reese din corespondenţa lui e mai tragic de cât însuşi subiectul din „Casa Morţilor" sau „Crimă şi Pedeapsă". Intr'un volum de două sute de pagini, d. I. W. Bienstock publică o parte din aceste scrisori printre cari şi aceea unde romancierul povesteşte fratelui său, oribilele clipe ce-au precedat vestita execuţie, de formă a studenţilor implicaţi în atentatul din anul 1849.

Dostoiewsky

„Astăzi ne-au dus pe piaţa Semionovsky; acolo ni s'a citit la toţi sentinţa de moarte; ne-au dat să sărutăm crucea; ne-au sfărâmat spadele pe de-asupra capetelor noastre, şi-au procedat la ultima îmbrăcare (cămăşi albe). Pe urmă, am fost duşi câte trei, în faţa stâlpului pentru executarea sentinţei. Cum eram al şeaselea şi ne chiemau câte trei, eu eram în grupul al doilea şi nu-mi rămânea de cât un minut de trăit. Mă gândeam la tine, frate, şi la toţi prietenii; dar în ultimul moment, numai tu îmi rămăseşi în minte şi numai acuma îmi dădui seama, frate scump, cât îmi eşti de drag. Mai putui să îmbrăţişez pe Pleciaiev şi pe Durov, care erau lângă mine şi mi-am luat adio dela ei! In sfârşit, se auzi uruitul tobelor şi cei legaţi de stâlp, fură aduşi înapoi ca să ni se spună că Majestatea Sa ne lasă viaţa. Pe urmă ni s'a citit adevărata sentinţă..."

Scrisoarea e dela 22 Decemvrie 1849. Dostoiewski fu trimis în Siberia de unde scrie, adesea, dar scrisorile n'au cine ştie ce însemnătate.

După terminarea pedepsei, romancierul împreună cu a doua sa soţie, pleacă în Apus şi se fixează la Geneva. Acolo trăeşte din ce îi trimite o revistă care publica romanul „Idiotul". El scrie poetului Maikov.

„Mereu o mulţime de idei artistice îmi frământă creerul şi-mi înduioşează mintea. Dar ele trec şi-mi trebue încarnaţia complectă care totdeauna se produce din întâmplare şi fără voe. Nu poţi calcula exact când se produce; numai după ce sufletul a primit în el, imaginea complectă, numai atunci poţi începe să compui opera artistică".

Dostoiewsky crede că Rusia va reînvia Europa şi că tot viitorul Rusiei rezidă în ortodoxie şi în lumina orientului care curge spre Apusul orb.

„A deveni un adevărat rus, înseamnează, poate, a deveni fratele tuturor oamenilor, omul universal, dacă mă pot exprima astfel".

SERIA III ANUL IV — No. 154

5 Lei Exemplarul în țară
10 Lei Ex. în străinătate

Duminică 18 Noembrie 1923

Adevĕrul Literar și Artistic

FONDATORI { AL. V. BELDIMAN 1888—1897
CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

ELEGIE

Ce tristă-i colivia când pasărea-a zburat!
O haină de femee trântită e pe pat.
Molateca mătase și horbota subțire
Păstrează încă vie-o tainică amintire
In cutele-i rotunde, dela stăpâna lor;
Iar doi pantofi albaștri în umbră pe covor
Se pare că așteaptă din nou să încălzească
Piciorul alb și rumen ce-i face să trăiască.
Cutiile 's deschise, dulapu-i deșertat
Cordele, flori și pene în colț stau ghemuite
Oglinda, scump tovarăș din zile fericite,
Stă astăzi și jelește, cătând în ochii mei,
Cumplitul gol ce lasă femeia 'n urma ei!
. . . .

Olănescu-Ascanio

Traducerile

In numărul nostru trecut, d-na Claudia Millian s'a ocupat de traducerea în românește a comediei lui Molière „L'école des femmes", relevând meritele mari ale d-lui d-lui Gesticone, traducătorul. Noi cunoșteam această traducere din câteva fragmente apărute în „Adevărul Literar" și-am mai avut prilejul să apreciem elogios, talentul d-lui Gesticone, atunci când tălmăcind pe românește vestita odă a lui Lubkowitz, a obținut anul trecut premiul institutit de comuna Carlsbad.

Noua sa lucrare e una din cele mai strălucite manifestări ale spiritului românesc, pe tărâmul cultural, din ultima vreme, și traducerea apărută în editura Culturei Naționale, poate fi socotită, nu numai ca cea mai fidelă și mai literară din câte s'au făcut la noi, din Molière, dar și una din cele mai izbutite traduceri făcute în limba românească.

Rar s'a întâmplat ca gândul, spiritul, ironia caracteristică geniului marelui comedian să-și găsească în altă limbă o mai fericită transpunere. Cunoscând toate finețele celor două limbi (lucru care de obicei lipsește traducătorilor noștri) d. Gesticone a făcut o operă literară de o covârșitoare însemnătate și de un neprețuit folos culturei românești.

Mai întâi pune la îndemâna românilor o piesă nemuritoare, care nu pierde nimic din valoarea ei, în drumul de la textul original la traducere și mai indică, celor ce se încumet să se aventureze în asemenea întreprinderi intelectuale, care este principiul fundamental al unei izbutite transpuneri.

Traducerea d-lui Gesticone e un model pentru toată lumea.

* * *

Savurând vers după vers, pagină după pagină, controlând anumite scene și confruntând textul românesc cu cel strein, am ajuns la convingerea definitivă cât de bogată în nuanțe este limba românească și cât de mlădios e spiritul limbei noastre, când cineva știe să-i pătrundă superbele lui taine.

Dar, citind traducerea d-lui Gesticone, m'am mai gândit la ceva. M-am gândit la atâtea premii literare instituite de ministere, de societăți culturale, de Fundații și de asociații, care au lăsat ne luată în seamă frumoasa sârguință a d-lui Gesticone. Ocupate cu versuri și versulețe, mai totdeauna potrivite în tiparul influențelor streine, cu schițe care nu se pot dezrobi, când au subiecte românești, de formidabila influență a lui Sadoveanu, comisiunile care decern premiile nu și-au putut opri atenția asupra unei lucrări care cinstește literatura românească.

La noi traducerile cad totdeauna pe planul al doilea și sunt privite cu indiferență. Vina și-o împart editorii și cei care traduc, fără nici o pregătire. Casele de editură sau, — pentru că e vorba de Molière — teatrele, bucuroase să corespundă spiritului lor comercial sunt încântate să aibă o traducere, cu care răzbesc mai iute decât cu lucrări originale și atunci iau tot ce le cade în mână fie că „La chartreuse de Parme" a lui Stendbal încă dela titlu nu mai corespunde originalului sau cutare piesă italienească e vădit masacrată de vre-un Ionescu-Maioneză sau Constantinescu-Scândură.

Traducerile au ajuns o meserie, încurajată de publicul cititor și, prin urmare, de editori. Nimeni nu se îngrijeste de ele și n'am văzut până acuma o casă de editură care să-și fi stabilit un plan de lucru. Inchipuiți-vă, că spre folosul culturei românești și pentru a veni în ajutorul atâtor iubitori de carte bună, un editor ar întocmi o listă de tot ce trebue tradus din literatura universală și că în jurul unei asemenea idei s'ar grupa oameni cu tragere de inimă din mâna cărora ar eși lucrări definitive corespunzătoare originalului. Străinii s'au gândit; la noi nimeni nu pune bazele unei asemenea folositoare intreprinderi.

Il avem pe Maupassant tradus în întregime, pentru că e ușor și se „cere" la librării. Avem câteva romane de Zola și Balzac, traduse ca vai de lume! Oamenii care vor să-și omoare timpul, iau textul original în stânga, un dicționar în față și un caiet în dreapta; apoi încep să scrie fără vre-o străduință, fără să revină asupra frazei, fără să fie preocupați de gândul că acelaș lucru se poate tălmăci în mai multe feluri și fără să se chinuiască în căutarea celei mai fidele interpretări.

Mă gândesc, poate, că nu i-ar sta rău Societăței Scriitorilor Români să-și ia asupră o asemenea sarcină, dar nu e mai puțin adevărat, că în sânul societății noastre n'ar putea pătrunde un Gesticone. S'ar împotrivi d. C. Solomonescu sau d. N. Baboianu.

Gestul l'ar putea face ministerul Artelor. O parte din sumele acordate atâtor trupe mediocre de teatru, sub masca unei propagande naționale (?!), ar'fi cu folos întrebuințată în acest scop, nespus de folositor chiar pentru funcționarii superiori ai ministerului.

Traducerea și — sper — traducerile, d-lui Gesticone vor fi bine venite și din acest punct de vedere. E un început de care trebue să se țină seamă. Instituindu-se premii pentru cele mai bune traduceri, s'ar ivi un stimulent. Cine n'ar vrea, știind mai ales, că și munca îi va fi răsplătită, să-și lege numele de o capodoperă universală?

A. de HERZ

Folosul uman al istoriei Universale

de N. IORGA

— Idei din lecția de deschidere a cursului de Istorie Universală —

E istoria universală numai o materie de program?

Dacă ar fi așa, n'aș fi ales-o ca principală ocupație a vieții mele. Programele, cu silnicia care se leagă de aplicarea lor cu perspectivele practice pe care le deschid, nu m'au atras niciodată. Alegînd între materii, pe care le-am cultivat în tinerețea mea, între acelea a căror îmbrățișare mi-a fost recomandată, pe aceasta, am avut în vedere nu numai frumusețea ei, dar și folosul general uman, valoarea ei ca agent de prefacere și înaintare a societăților omenești, virtutea ei activă.

Am vorbit de frumusețea istoriei universale. N'o simt aceia cari o cetesc; o învață, o predau, dar nu știu exact ce este. Căci n'ajunge, pentru a o avea, să se lege împreună prin juxtapunere capitole de istorie națională și locală, de istorie specială, biografii, anecdote și expuneri de instituții. Ceva din toate acestea intră în domeniul istoriei universale, lucrează la alcătuirea ei. Dar acel ceva trebuie să fie esențial și intim. In el să se cuprindă totdeauna factorul determinant la momentul acela în desvoltarea omenirii.

Pentru istoria națională e foarte important amestecul de seminții, vicisitudinile în conducere, manifestările cele d'întîi ale unei conștiințe nouă, alipirile de deslipirile provinciilor, căutarea, găsirea și desvoltarea unei capitale. Pentru istoria locală, ceeace a scos mai mult la iveală calitățile deosebite ale solului și ale rasselor ce s'au succedat. Pentru istoria instituțiilor, germenii modești ai marilor așezăminte durabile. Toate acestea nu vor intra însă în desvoltarea istoriei universale atâta vreme cât, prin ele, omenirea nu face un pas nou, spre ridicare, spre schimbare, spre decadență.

Cântărirea însăși a lucrurilor între ele, alegerea celor de căpetenie, urmărirea unor acțiuni ascunse adesea supt fața neschimbată a tradițiilor, supt coaja obișnuințelor exercită o puternică acțiune asupra spiritului. El se deprinde astfel a nu se opri la aparențe și a nu punea alături ceeace acopere, ceeace paradează, ceeace strălucește cu ceeace mișcă și modifică. E în fiecare din legăturile care alcătuesc istoria universală o lecție de seriositate a cugetării.

Dar însușiri tot așa de însemnate se provoacă și se desvoltă prin studiul nostru.

Lumea cea tînără mai ales, și în genere cea puțin pregătită, e deprinsă a gîndi în formule. Dacă ar fi măcar formule proprii, individuale, ieșite din munca gîndudului fiecăruia! Dar de obiceiu formulele, ispititoare prin frumusețea și ușurința lor, prin verosimilitatea lor fardată cu poesie și înfășată în termeni științifici, sunt ale altora, mai bine: ale tuturora.

Formulele, însă, nu corespund niciodată pe deplin realităților. Intre altele, fiindcă acestea sînt într'o veșnică mișcare, permițând să se răREască într'o clipă ceia ce rămâne ascuns în alta. Nu numai că ele opresc cugetarea, dar o și falsifică. Atunci cînd din ele se face baza unei acțiuni, resultatele pot fi desastroase.

Cetiam acum în urmă un studiu al unui filosof al nostru, care a tradus și din opere clasice, d. Zeletin. Disertând asupra naționalismului, d-sa credea că poate stabili această formulă: I. C. Brătianu și, în umbra lui, M. Kogălniceanu; naționalism organic, istoric, deci retrograd: Eminescu. La ce nu poate îndemna această conclusie? De fapt însă, a vedea organic e a vedea deplin, a vedea istoric, e a vedea larg fără a tăia putința evoluției normale și progresului sănătos. Iar progres, nu înseamnă, gramatical, a merge înainte, chiar când vezi prăpastia, ori cînd întreci ținta pe care ți-ai pus-o într'o acțiune.

Istoria universală, această întinsă experiență umană, nu face decît să dărîme formulele, arătînd rătăcirile la care au dus catastrofele de care s'au făcut vinovate. Să fi cetit Lenin la Genova și puțină istorie, n'ar fi crezut că formula revoluționară a lui Marx—nu poate da cu tot ce e într'însa învechit, absurd, irealisabil, realități spornice pentru omenirea de astăzi. Și urmări nenorocite aproape fără exemplu nu s'ar fi produs pentru mai multe generații. Nu formulele crisalide, ci din sfărîmarea crisalidelor zboruri nouă pentru civilisație...

Se crede iarăși, în vremea noastră, prea mult în rostul abstract sau mecanic al societății. E o moștenire a „filosofilor" secolului al XVIII-lea, a autorilor Revoluției francese, a raționaliștilor carthesieni mai vechi decît dînșii și chiar a unor anumiți cugetători ai antichității, dela cari s'au inspirat aceștia. *Cogito, ergo sum* ar fi la basa vieții societăților, pe cînd este acolo ca și la basa vieții individuale altceva: „creez, deci sînt". Existența se poate dovedi numai provocînd în afară de sine o existență. Dar pentru aceasta nu trebuie mașina care poate da numai forță, ci un organism, viață din care se desface altă viață.

A învăța pe oricine-i străbate foile că societatea nu e un *mecanism rațional*, ci, adăogindu-se atîtea motive sentimentale și o imensitate de excitări și rețineri venite din subconștient, un *organism instinctiv*, e una din binefacerile istoriei universale. Puind complex problemele ei, ea se desprinde cu ințelegerea oricăror probleme în toată complexitatea lor.

Istoria universală nu presintă o succesiune de lucruri concrete. Inspirîndu-se din ele, ea se înnalță și înnălțându-se, vorbește limbajul abstracției. Dar ea nu pierde din vedere niciodată concretul de unde a pornit; aceasta-i dă termenii pe cari-i întrebuințează. Și ceva mai mult încă: ea trebuie să recurgă la concret pentru a da acele exemple caracteristice fără care nu se poate înțelege pe deplin, nici în cea mai delicată formulă, caracterizarea.

In sfârșit, avînd aface necontenit cu omul, istoria universală devine **umană**. Nu contra națiunilor sau cu ignorarea lor la o vagă umanitate care, neavînd o basă, nu poate avea un sens, ci prin națiuni și împreună cu națiunile la umanitate, fiecare contribuind la dînsa cu ce are mai cuminte, mai curat și mai armonios.

N. IORGA

Comoara lui Arsène

Cu toate că în cea mai mare parte a cazurilor, visele nu merită atenţiune, ba chiar sunt socotite ca lucruri de nimic, totuşi sunt persoane care dau mare importanţă viselor şi se citează chiar în favoarea lor izbândirea unora. Personagii mari au crezut în vise, ca Brutus, căruia îi apăru în vis un geniu prezicându-i înfrângerea din câmpiile Filipine. Popoarele sălbatice sau barbare se încred în prevestirile viselor, precum şi antica înţelepciune a Egiptenilor, a Chaldeenilor, a Arabilor, a Perşilor cultiva oniromancia. Daniel cunoscu această artă, şi profeţiile lui îl făcuseră să treacă în faţa Chaldeenilor şi a celorlate popoare ca cel dintâiu savant al epocei; iar Iosif, înaintea lui Daniel, tălmăcia visele faraonului, prevestind cei şapte ani de belşug şi cei şapte ani de foamete. Deşi se zice că numai cei fără experienţă, timizii, sau cei fără energie se agaţă de vise, ca cei ce se încearcă să prindă umbra, totuşi este firesc să găsim mulţi oameni, cum am mai spus, care cred în vise, fie pentru a ghici viitorul, fie pentru a cunoaşte semnificarea lor. Se îngrijoresc că au visat că le a căzut un dinte, ori că au mâncat struguri în vis, semn infailibil de moarte, ori de lacrămi. Ilustrul Bacon asigură că sufletul nostru, recules el însuşi în timpul somnului, posedă un fel de cunoştinţă a viitorului, că în starea de extas a profeţilor, a ghicitorilor, a fachirilor. Bernardin de St. Pièrre spune că visele anunţă uneori adevărul.

* * *

Şi pentru a vă oglindi printr'un exemplu cele ce vă spusei mai sus, vă voi povesti istoria următoare.

Pe vremea când eram student la Paris, — e cam mult de atunci —, aveam acolo un bun prieten, francez, originar din Lille, care se numea Paul Duplessis, (nimic rudă cu cardinalul de Richelieu), şi îşi urma cursurile universitare la facultatea de drept. El locuia în acelaş imobil unde locuiam şi eu, în strada Şcoalelor, din cartierul latin.

Paul Duplessis avea un unchi, pe Arsène Moreau, un biet bătrân, căsătorit de vre-o treizeci de ani cu sora mamei prietenului meu, Nathalia, care împărţea cu soţul ei bucuriile şi necazurile, adecă drept vorbind, mai mult necazurile, căci din ele îşi lua, sfânta femee, partea leului.

Arsène Moreau, fost funcţionar superior într'o administraţie, după o muncă încordată, plină de cinste şi de supunere, ajunse, la vârsta de şase-zeci de ani, să-şi agonisească o pensie de 200 franci lunar. Pe vremea aceea tot însemna ceva această sumă, căci înainte de răsboi, cu bună voinţă, cu multă iconomie şi răbdare, se putea trăi, dacă se poate numi trai, cu şase franci pe zi, fără putinţă de a se mai gândi la ceva cheltuieli deosebite. Un tutun, un aperitiv, un pahar de vin la masă, un teatru, o preumblare la ţară. Nimic, de aceea, bietul om, trăia într'un fel de melancolie, copleşit de întristare, iar de la o vreme nu-şi mai părăsea apartamentul de la al cincilea, tot gândindu-se la restriştea care îl urmărea.

— Alţi oameni mai au norocul să găsească ceva de lucru, să mai câştige ceva! se plângea el adesea Nathaliei. Şi eu aşi mai putea munci la vârsta mea, nu sunt tocmai sleit de puteri, dar la câţi m'am dus să le cer serviciu, m'au refuzat... politicos, dar m'au refuzat.

Ar fi vrut şi el să-şi încerce norocul jucând la vre-o loterie, ar fi vrut şi el să cumpere la bărbierul din colţul stradei vre-un număr câştigător la cursele de cai, căci la bărbier se sufla la urechea clienţilor numele calului câştigător. Cum să poată risca şi el aşa ceva, căci trebuia şi acolo bani. De unde să-i scoată? Pensia, cum o lua, o vărsa în şorţul Nathaliei care singură, numai ea, se ocupa cu cumpărăturile şi cu plăţile. A încercat şi el odată, bietul om, să nu aducă banii toţi a casă, dar tot pe capul lui s'a spart afacerea.

Prietenul meu, Paul Duplessis, se ducea adesea la unchiul şi la mătuşa lui, căci locuiau aproape de noi şi -mi spunea când eşea dela ei, părerea de rău ce o simte că nu poate să-i ajute cu ceva în lupta lor cu traiul zilnic.

— Nişte oameni atât de cum se cade! îmi spunea el; ar fi în stare amândoi să moară de foame fără să se plângă la nimeni! Dar ce pot să le fac?

Arsène Moreau locuia în strada Garancière, la etajul al cincilea, într'un apartament compus din două camere şi o bucătărie ce servea şi de sufragerie, şi de o mică intrare care da în tinda scărei. Chiria nu era mare, fiindcă proprietarul imobilului, om bun şi milos, care locuia şi el tot la acelaş etaj, chiar alături de Moreau, cunoscându-i viaţa plină de lipsuri, se mulţumea cu o prea mică chirie. Apartamentul însă era prea sus, aproape de sfinţi şi, la vârsta lui Arsène, picioarele refuzau să-l urce până la el acasă, de aceea, moşneagul, nu eşea din casă zile întregi şi sta dus pe gânduri, ori citind, fără să le mai înţeleagă, pentru nu ştiu a câtea oară, cărţile învechite din mica lui bibliotecă.

Aşa a mers câtva timp, adică din ce în ce mai rău, speranţa unui trai mai fericit fugise departe de el, şi soţia lui, buna Nathalia, fiindcă nu putea să-i ia gândurile rele, se uita la el pe ascuns, şi vedea cum se prăpădea bietul om, cum slăbea din zi în zi.

* * *

Dar într'o dimineaţă, Arsène se deşteptă brusc din somn şi mai devreme ca de obicei, ca împins de o forţă nevăzută îşi ridică capul după perină, se frecă la ochi, se uită prin cameră, se mai frecă încă o dată la ochi, se uită la Nathalia care sforăia liniştită, — biata femee, de obosită ce era, — pe urmă, se dete jos din pat, îşi puse papucii şi începu să se plimbe de colo până colo, tot uitându-se lung când la uşa care da în bucătărie, când la spălătorul de lângă fereastră.

— Ce-o mai fi şi asta! zise el, şi, tot plimbându-se prin cameră, deşteptă pe Nathalia.

— Dar ce ai, mă omule, de te ai sculat cu noaptea în cap? îl întrebă ea.

— Ascultă, dragă, răspunse el galben ca ceara şi tremurând, ceeace am să-ţi spun e îngrozitor!

— Ingrozitor! Mă sperii!

Şi el apropiindu-se de pat, cu un aer plin de mister şi cu vocea joasă, zise:

— Ascultă, ascultă ce am visat eu azi noapte, sau mai bine zis ce mi s'a arătat în somn! Dormeam în locul meu, în pat, aci lângă tine, ca de obicei, când spre ziuă auzii o trosnitură îngrozitoare care mă deşteptă zăpăcit din somn şi holbai ochii. Atunci, mi se înfăţişă înaintea ochilor o vedenie ce nu o voi uita nici o dată. Uşa care dă în bucătărie dispăruse, lăsând loc la o galerie care se prelungea la nesfârşit. O lumină orbitoare se răspândise în cameră şi în galerie, iar din fundul fundului acestei galerii, sfântul Arhanghel, îngerul, cum l'am văzut zugrăvit în biserică, împodobit în aur şi argint, în mână cu o sabie care arunca flăcări şi limbi de foc, se apropia încet de noi, nu umblând, ci alunecând, până ce ajunse pe pragul unde e uşa bucătăriei. Eu încremenisem, iar tu sforăiai! Inima mi se făcuse cât un purice, nu îndrăzneam să fac cea mai mică mişcare, mi se oprise şi răsuflarea. Atunci, arhanghelul Gavril, căci el era, se opri în loc şi cu un glas tunător îmi zise:

— „Arsène, cerului i s'a făcut milă de tine şi de Nathalia: aţi suferit sărăcia fără să vă plângeţi, şi Dumnezeu mă trimite să vă dau de ştire că vă resplăteşte suferinţele printr'o mare bucurie neaşteptată. La tine în casă e o comoară. A ta va fi această comoară! Măsoară, îmi zise el, de la colţul ferestrei, unde e spălătorul — şi îmi arată spălătorul — măsoară pe scânduri două palme în spre dreapta şi pe urmă două palme în sus, sparge în acel punct şi vei da de comoara plină cu aur şi cu argint". După ce mia spus vorbele acestea, s'a retras tot alunecând cu faţa spre mine, până ce a dispărut, şi eu m'am deşteptat, zăpăcit, şi ne mai ştiind ce fac, am început să mă plimb prin cameră. Acum mă întreb, ce a fost vedenia aceasta? Ce a fost visul acesta? O nălucire?

— O prevestire de la Dumnezeu, încheia Nathalia cu un aer cucernic.

— Şi ceeace este şi mai grav, adaogă Arsène, este că, acum zece zile, am mai avut acelaş vis, aceeaş vedenie, aceeaş scenă. Nu ţi-am spus-o fiindcă nu i-am dat atunci importanţă, crezând că este un simplu vis, cu toate că m'a pus pe gânduri. Acum însă s'a repetat întocmai, dar cu mai multă intensitate, cu mai multă lumină, cu mai multă putere.

— De s'ar realiza ceeace ai visat, Arsène, ce fericiţi am fi, îi zise Nathalia cu timiditate oftând şi uitându-se când la el când în spre locul dintre spălător şi fereastră.

Toată ziua fură zăpăciţi, ameţiţi.... Nathalia, tot uitându-se în spre locul comorei, nu mai putea să îngrijească de ale casei căci se împleticea la fie ce pas, şi Arsène, gândindu-se la vocea tunătoare a arhanghelului, se cutremura de groază din cap până în picioare.

Seara, după rugăciunea lor obicinuită, când veni somnul alinător, fiecare din ei avu aceeaş gândire: dacă se mai repetă visul, punem ordinul în executare.

Peste noapte, când mai era încă mult până să se facă ziuă, Arsène sări din pat, Nathalia de asemenea, căci ea nu aţipise de loc până atunci tot gândindu-se la comoară.

El zbârlit de spaimă, dar cu speranţa în inimă, spuse Nathaliei că iar a visat acelaş lucru.

— Acum, s'a sfârşit, dragă Arsène, nu se poate să nu fie acolo o comoară zise cu hotărâre Nathalia.

— Facă-se voia lui Dumnezeu, încheiă Arsène, făcându-şi semnul crucei.

Cu noaptea în cap începură să facă preparativele pentru desgroparea tezaurului. Uneltele, — o daltă, un ciocan şi un burghiu, parte le aveau ei, parte le găsiră la vecini, — le puseră la un loc sigur, şi la ora hotărâtă, se încuiară în camera de dormit, lăsară perdelele de la geamuri şi, după ce măsurară bine locul unde trebuia să fie comoara, se puseră pe lucru. La început operaţia înainta cu greu, fiindcă lucrau cu mare precauţiune, pe înfundate, asurzind loviturile ce le dau în zid la intervale mari, ca să nu facă zgomot şi să nu atragă atenţiunea. Tot ciocănind, dalta lui Arsène se înfundă de o dată în gol şi Arsène exclamă.

— Ne a pus Dumnezeu mâna în cap, aci e comoara!

Galbenă ca ceara, Nathalia cade în genunchi ţinea ligheanul în care puneau zobul ce cădea după zid.

— Mai dă câte-va lovituri, şi bagă mâna se vedem ce este, zise ea.

Arsène mai lovi de vre-o câte-va ori şi apoi introdu-se mâna în abis cu mare băgare de seamă. Când scoase mâna de acolo, era plină cu linguriţe, linguri, farfurii de argint suflate cu aur, un întreg şi bogat serviciu pentru masă, tăvi mari, aurite, supiere, sosiere, şi nu se mai isprăveau...

— Nathalio, mor de bucurie!...

— Arsène, eu leşin!...

— Iţi voi cumpăra, ghetele de care tot îmi vorbeai şi, de aci în colo, mergem în fiecare Duminică la curse.

— Ah! Arsène, vino să te sărut, zise biata Nathalia, şi o podidiră lacrămile.

El o luă în braţe, şi rămaseră astfel în genunchi îmbrăţişaţi în faţa comorei risipite în jurul lor, amândoi gândindu-se la o viaţă mai bună.

— Eu vând toată argintăria, hotărî el cu energie.

— Cum vrei, dragă.....

Şi nu apucă să termine bine vorba căci se auziră lovituri repezi şi repetate la uşa de la intrare.

— Cine e acolo? strigă Arsène ridicându-se încremenit.

— Eu sunt, domnule Moreau, eu sunt Iosef, servitorul domnului proprietar, vecinul D-tră. Am venit să vă spun că nu ştim cine sparge zidul pe la D-tră, a nemerit la noi în dulapul sufrageriei şi ne a scos aproape toată argintăria!

. . . .

I. GHIMPA

HIEMS...

In zarea iernilor, de mult,
In pacea iernilor cari nu mai vin
Stam doi în faţa ta, străvechiule cămin...

Iţi aminteşti de-acele seri
Când, ne-astâmpărată 'ţi scormonea
Jăraticul mocnit, în care — ca şi 'n ochii ei —
Dormiau scântei spre a fulgera cândva..?

O! noaptea dintru'ntâi! Din umbre de ungher
In braţe calde prinsu-ne-ai pe amândoi
Şi de ne'nfioram ca adierele pe cer
Era pentru că jarul tău lupta cu cel din noi.

Dar noi ne-am închinat în faţa ta
Cutremuraţi de-apropiata 'nbrăţişare —
Şi cel dintâi sărut a fâlfâit aşa
Precum o rugă înspre bolţi de-altare

... In noaptea iernilor cari nu mai vin
Stam doi în faţa ta, străvechiule cămin.

Şi iată 'n iarna asta rea îngenunchez
In pragul tău — cu plânset singuratec, —
Azi nu 'mi mai licăresc scântei pe sub pleoape
Iar flacăra ce-ţi tremură peste jăratec
Se oglindeşte 'n ochi-mi stinşi ca'n moarte ape...

. . . .

Steag jucăuş şi orbitor
Ce fluturi sub arcadele cernitelor căminuri,
Vultur de foc, ce'n şovăelnic sbor
Schiţezi elanul sumbrelor destinuri,
Duh blând şi bun, năiţat pe purpurii coline,
Primeşte-mă 'n lumina ta, întinde mângâerea ta
Pe trupu-mi frânt, pe sufletu-'ngheţat
Cu care mă cobor la tine!...

Virgiliu Moscovici

Criza de ideal

— Anarhia ştiinţei, a politicii şi a moralei —

Nu suntem aici, pe pământ, nici pentru a acumula bunuri materiale, nici pentru a exercita puterea nici chiar pentru a ne bucura de fericire, ci pentru a desprinde din spiritul uman esenţa lui divină. **Walther Rathenau**

Marea criză universală, e departe de a-şi fi găsit matca, în care să-şi rostogolească mai departe, puhoiul mereu umflat şi tulbure, al nesfârşitelor ei urmări. Dacă acest cumplit 1914, înseamnă pentru lumea politică şi economică o răsturnare radicală a rosturilor pe care le statornicise înţelegerea, nevoile sau norocul generaţiilor trecute, dacă utopie şi realitate, printr'o prăbuşire brutală laolaltă, au şters în vălmăşala lor, hotare ce păreau temeinic trase, — apoi în ordinea morală şi intelectuală, repercusiunea acestui uriaş cataclism, a determinat cea mai profundă, cea mai vastă şi poate cea mai omenească frământare, pe care, ritmul capricios al spiritului omenesc, l'a însemnat vreodată în analele vremii.

In adevăr, prăbuşirea vechilor discipline sociale şi economice, au adus prăbuşirea vechilor credinţi. Deplasarea şi primenirea straturilor sociale, au pus în acţiune o energie nouă, factori intelectuali corespunzători nouilor organizaţii şi postulate pentru nouile nevoi. Cu cât schimbările economice şi sociale au fost mai adânc înfăptuite în sânul unei societăţi cu atât a fost mai puternic răscolită întreaga manifestare a spiritului ei. La o realitate nouă, o nouă concepţie de viaţă, o ştiinţă nouă, o artă nouă, o filosofie nouă. Şi în toată această uriaşe frământare cea mai intensă poate pe care a cunoscut-o istoria năzuinţei omeneşti şi cea mai integrală, se desprinde o desorientare haotică şi generală, o lipsă complectă de încredere, aşa de vecină cu descurajarea. Nici odată, o epocă nu a prezintat în mod mai violent, aspecte mai multiple în desfăşurarea evenimentelor. Tendinţele şi năzuinţele cele mai contrare scormonesc nevoile aceleiaşi societăţi, ca să-şi găsească destulă justificare pentru a fi sau pentru a se nimici. Complexitatea şi bogăţia psichologică a indivizilor, descătuşată de prejudecăţile tradiţionale, se năpusteşte hâdă şi minunată, desgustătoare şi sublimă, în întregul emoţiunilor şi aspiraţiilor ei.

Intr'o pagină de gazetă singură, putem găsi astăzi mai multă elocuenţă istorică decât în cea mai erudită sistematizare. Dacă unii susţin cu argumentaţie infailibilă, falimentul ideei în faţa faptelor brute, alţii decretează cu autoritatea evidenţei rolul unic şi decisiv al idealului în activitatea universală.

O teorie emisă într'un mod oarecare, grupează repede în jurul ei pe toţi acei care găsesc în ea o făgăduială a intereselor şi aspiraţiilor lor imediate. Această grupare se umflă, devine partid, societate (şi nici odată n'au născut mai multe ca astăzi: femenism, ortodoxism, fascism, progmatisme), societate care are o singură cohesiune, o singură solidaritate: interesul cu revendicările lui. Interesul — iată mobilul de activitate universală, iată crezul ridicat la rangul de ideal şi de practică morală. Acesta e aspectul solidarităţii pe care îl vedem înfăptuindu-se în hotarele celei mai feroce deslănţuiri de ură.

Dacă pentru William James, cea mai bună ipoteză ştiinţifică este cea care funcţionează mai bine, cea mai bună ipoteză morală e desigur acela care făgădueşte mai mult. In judecata repede stă astăzi scuza succesului, obţinut cu preţul eroarei şi al iluziei, devenim sceptici. Lipsa totală de cinste şi pudoare. Lucrurile nu ne mai produc ele însăşi nici o plăcere căci au devenit mijloace. Totul nu e decât mijloc: lucru, om, natură, Dumnezeu! E gândul lui Walther Rathenau.

* * *

S'a spus că cea mai bună reflexiune a unei generaţii, asupra experienţei ei totale de viaţă, e filosofia, de oarece, cere ca premiză natura integrală a omului şi ca concluzie satisfacţia lui completă. Crezând în adevărul acestei afirmaţiuni, voi căuta în linii generale să caracterizez trăsăturile esenţiale şi dominante ale încercărilor filozofice de astăzi — cu nădejdea că mai limpede de cât ori unde, voi găsi în aceste adâncuri, crâmpeele vii şi puternic colorate ale unei vieţi aşa de desolant pulverisate.

Un fapt se degajează cert şi incontestabil dela prima privire pe care o arunci asupra mişcării spiritului omenesc: **O extraordinar de mare activitate şi un interes mereu crescând pentru cercetările filosofice, care sunt astăzi introduse în disciplinele cele mai diverse şi puse în serviciul ideilor celor mai deosebite.** O activitate filosofică colectivă, aşi putea spune care amestecă în vălmăşagul ei pe artişti şi pe literaţi şi marea mulţime. Cred că fenomenul acesta se explică mai ales prin faptul, că problemele în jurul cărora gravitează astăzi interesul filosofic devin din ce în ce mai **umane.** „Problema filosofică priveşte existenţe umane, luptând pentru a înţelege o lume de experienţe umane prin resursele spiritului uman". Iată în câteva cuvinte caracteristica esenţială a filosofiei noi. Abstracţiunile care te depărtează de nevoile de viaţă, devenite din ce în ce mai aprige, fac astăzi recreaţia doar a unor spirite rare, adăpostite după zidul gros al bibliotecelor.

In legătură din ce în ce mai strânsă cu cercetările ştiinţei, de care nu se putea ţine, departe, asistăm astăzi la o minunată interacţiune a celor două strălucite discipline puse în serviciul aceleaşi profunde năzuinţi omeneşti. Aşa problemele cele mai esenţiale ale ştiinţei: determinism, mecanism, conservare de energie, energia-masă, sunt puse în raport cu spiritul omenesc, cu liberul arbitru, cu moralitatea.

Problema libertăţei, formează astăzi însăşi nucleul cercetărilor filosofice şi consecinţa imediată a acestui fapt e importanţa mereu crescândă pe care o capătă **problema morală.** Problema morală, nu abstractă, ineficace şi seacă care a epuizat atâta abilitate dialectică şi atâta efort de cercetare, — problema morală **vie,** necesară, imperioasă, aşa cum ţâşneşte pretutindeni din cea mai intimă cută a vieţei omeneşti.

Este morala în esenţa ei raţională şi istorică, generală şi socială sau e psichologică şi individuală? Iată ce interesează, iată problemele care cer toată atenţiunea filosofiei noi.

Dar dacă am putut degaja chestiunile capitale în judrul cărora gravitează astăzi activitatea filosofică — e interesant şi necesar să vedem şi spiritul în care se caută rezolvarea problemelor mai sus enumerate. Epoca noastră, pe drept cuvânt poate fi caracterizată de **anti-intelectuală** chiar **antiraţională.** Prestigiul ştiinţelor exacte, cărora deja Poincaré şi Bouttroux le făcuse un aşa de aspru rechizitoriu, şi la care se adaugă astăzi succesul teoriilor relativităţii, e adânc clătinat. Axiomele şi postulatele, noţiunea de adevăr absolut şi general, nu mai stăpânesc definitiv şi nejustificat. Pretutindeni ideea de mobilitate, de evoluţie, de vecinică devenire şi instabilitate generală a clătinat suficienţa rigidă a vechilor credinţi. „Poate că natura nu e simplă" exclamă aşa de profetic Poincaré, iar unul din cei mai străluciţi adepţi a lui James, englezul Schiller, scrie aşa de minunat şi semnificativ:

„Trebue să îmbrăţişăm toată bogăţia inteligenţelor individuale în loc de a le reduce la un simbol imuabil, toată bogăţia psichologică a spiritului omenesc şi complexitatea emoţiilor sale, a voliţiunilor şi aspiraţiilor sale, atunci chiar când această metodă ar substitui o complexitate concretă simplicităţii abstracţiunei".

Pluralism şi mobilism — aceasta se degajează de pretutindeni. Unul din cei mai minunaţi premergători ai mişcărei acesteia a fost desigur poetul filosof Guyau. Adânc pătruns de ideia de mişcarea continuă a vieţei şi de multiplele ei aspecte, convins ca şi Bergson că evoluţia e creatoare, îndrăgostit şi entusiazmat de năzuinţele omeneşti, a găseşte în plăcerea de a înfrunta pericolul, în gestul spontan al individului care în afară de obligaţiune sau sancţiune morală se jertfeşte pentru ca să-şi scape aproapele sau pentru interesul societăţii, găseşte echivalenţe suficiente vechilor idei religioase şi morale.

Viaţa este spontaneitate. Ea nu poate fi prinsă în tiparele abstracte ale disciplinelor statice. Liberă, principiu de creaţiune vecinică şi de progres — ea pune astăzi în lumină două laturi aşa de fecunde pentru cei care voesc s'o privească în faţă: intuiţia şi instinctul. Bergson, Benedetto Cvoce, James, Rathenau, iată atâtea nume reprezentative ale filosofiei contimporane. In faţa vechei autorităţi a raţiunei abstracte, sentimentul îşi revendică drepturile, inima se ridică în contra spiritului.

Ceeace pentru Renouvier era numai multiplicitate şi pluralitate, astăzi devine discontinuitate şi heterogeneitate. Minunata simplicitate a legilor fizico-mecanice, a trecut în rândul istoric al doctrinelor; Universul unitar a lui Spinoza şi Giordano Bruno pare astăzi iremediabil pulverizat.

Dar toată această frământare uriaşe care cuprinde viaţa în aspectul ei integral — începe în mod tot mai simţit să se furişeze o desorientare vecină cu descurajarea, o lipsă de ordine dusă până până la perpetuarea anarhiei, o greutate vecină cu imposibilitatea de câte ori e nevoe de a conchide. O activitate tot mai intensă în care însă începe să sălăşluiască haosul: în viaţa politică şi socială, în lumea intelectuală dar mai ales în ordinea morală. Pretutindeni aceiaşi îngrijorare: până unde — până când? In faţa acestei teribile întrebări se ridică învăţătura lui Walther Rathenau care cată a fi popularizată.

Margareta Frasin

Linişti de schituri

Intr'un sat, într'o toamnă, a murit Amurgul...

Când Soarele, ca un duhovnic, l-a spovedit şi l-a împărtăşit
pentru cea din urmă oară pe pământ
cu câteva picături sfinţite de rază, —
murindul Amurg a frânt
o tuse junghitoare de vânt
şi semnele apropiatului sfârşit au început ca să se vază...
..Şi deodată, a scuipat broboane mari de sânge molipsitor
pătând năframa umedă a zării înseilată cu aţă de nor...
Şi-a gemut odată lung şi prevestitor a moarte,
(şi l-a îngânat un taur undeva, departe...)
Şi-a plâns apoi supus soartei, liniştit şi uşor,
(şi l-au îngânat apele din albiile lor)...
..In urmă, s'a învineţit la faţă,
inima luminii i-a svâcnit din ce în ce mai rar,
a tremurat odată şi s'a chircit vânăt, fără viaţă

...Şi-aşa a murit Amurgul, într'o toamnă, într'un sat,
după un hambar...

..Şi-au suspinat cernite şi miloase văduvele crăci,
şi-au dăngănit clopotele turmelor ce coborau spre casă,
iar Seara, ca o bocitoare bătrână şi superstiţioasă,
s'a apropiat şi 'njghebându-i din apă multă de întuneric
o creştinească scăldătoare
l-a îmbrăcat în straie negre, ca să-l aşeze în cosciug
de-aceiaş culoare.
Miloasă, i-a aprins lumânările
mici, ieftine şi sfrijite, de stele,
şi s'a aşezat, tristă, ca să vegheze pe mort la căpătâi...

...Şi Vântul, mâhnit, a plâns şi i-a presărat, cel dintâi,
mănunchiuri de frunze pe cosciugul posomorât,
şi câinii ghemuiţi au urlat de părere de rău şi de urât,
şi oamenii şi-au lăsat cernile ferestrele şi gardul încovoiat,
iar popa, la gândul unei noi îngropări, a zâmbit bucurat...

...Şi-aşa a murit Amurgul, într'o toamnă, într'un sat...

...După un deal Noaptea grăbea ca un drumeţ pribeag
şi văzând jalea din cătun s'a încruntat răzmată de-un fag
...Şi-a 'ngenunchiat apoi sus, pe creştedul ceţos,
cerşind dela ceruri, cu freamăt de frunze, evlavios,
iertarea păcatelor celui răposat...

...Şi-aşa s'a rugat Noaptea, într'o toamnă, în preajma
unui sat —

Radu Gy

Când vrea Dumnezeu

— SCHIŢĂ —

de GH. BRĂESCU

Ploaia încetase. Inaintam încet pe sub marginea păturii pe un drum de care, adâncit în întuneric. Din când în când, luna străbătea grăbită un petic de cer albastru, descoperind creste învolburate de nori fumurii, luminând pomii cu frunzele ude, caii aburiţi de năduşală, drumul ce părea nesfârşit. Brusc, la capătul pădurii, scăparăm la vale: trăsura se lăsa într'o parte frecându-se de şine, trecurăm hurducaţi o podişcă de lemne ce juca sub roate şi intrarăm în Cifrângeni, sat moldovenesc împrăştiat pe coastă cu casele ascunse după grădini, cu ferestre moarte. Caii se opriră de voia lor în lumina săracă ce brăzda bătătura crâşmei. M'am scoborât anevoie, cu încheeturile înţepenite de şedere şi am intrat în han, înfrigurat de umezeală, ursuz ca omul flămând şi obosit, care s'aşteaptă să n'aibă ce mânca, nici unde se odihni. Dintr'o privire am îmbrăţişat odaia.

Intins pe o laviţă lungă, lângă peretele burduşit şi lepros, dormea un om cu gura căscată, cu faţa pătată de penumbră. Pe tejghea lângă o lampă cu sticla afumată, un borcănaş ascundea pe fund un dram de măsline chircite. Pe sfoară atârnau cosaci ruginiţi între două şiraguri de covrigi uscaţi. O femeie cu faţa ofilită, cu pieptul descărnat, lăpta o stârpitură ce sugea, jucând din picioare, un sân deşert.

— „Bună seara!"

— „Bună seara, răspunse femeia fără alt semn de viaţă."

— „Ce-mi dai să mănânc?"

— „Eu ştiu..."

— „Ouă ai?"

— „De unde să am."

— „Da lapte?"

— „N'are vacă, îmi spuse cineva răsărit pe neaşteptate la spatele meu.

Supărarea îmi trecuse. Atâta sărăcie mă dezarmase.

— „Unde aşi putea să mă culc?"

— „Poftiţi în odaie."

— „Nu," zic eu cutremurându-mă, „aş vrea să dorm ...ară..."

— „Sărut mâna conaşule, mata nu eşti din Valea Saului?"

— „Ba de acolo!"

— „Nu eşti mata conaşul Jorj?'

— „Ba eu sunt."

— „Va să zică tot mata eşti... Bine te-am cunoscut eu... Am văzut trăsura dela curte, zic: trebue să fie cineva. Vizitiul l'aţi schimbat... M'am luat după mata ş'am intrat în crâşmă... Mă duceam în spre casă... El o fi?... Şi dacă n'o fi, eu tot o să'l întreb... Tare te-ai mai schimbat conaşule, ai îmbătrânit şi mata... amu câţiva ani erai mai tânăr.

— „Da d-ta cine eşti?"

— „Eu sunt Vasile de eram la cai când trăia boerul cel bătrân... cunosc şi pe duduca şi pe fratele matale... Vin la mine conaşule, c'aici n'ai unde dormi... vin şi ti-i hodini la mine. Am casă curată... ţi-oi da şi brânză proaspătă, că am oi şi lapte dacă-i vre mata... Dă pe lângă gard, să nu te umpli..."

Ii călcam pe urme în întuneric, grăbit să potolesc o foame de lup. Vedeam brânza din strachină şi mâncam cu ochii mămăliga ce par'că fumega pe fund. Nu merserăm mult şi intrarăm în curte pe poarta dată la o parte de unchiaş, care o deschise în lături să intre trăsura. Un dulău, potolit repede se gudură pe lângă mine. O femeie tânără, voinică se ivi în prag, luminată ca o madonă de para focului din vatră, râse, fugi înăuntru, smulse ceaunul depe pirostii şi sprijinindu-l harnică, fără teamă, cu degetele picioarelor, începu să mestece mămăliga, străjuită de copii ce aşteptau, în cămăşuici, cu ochii mari deschişi, ospăţul. După ce tipări mămăliga cu o lingură muiată în apă caldă, o mai păli niţel pe foc, ca să se strângă şi cumpănind ceaunul cu îndemânare, o răsturnă pe fund, rotundă şi galbenă ca o lună plină. Moşneagul, după stăruinţa mea, prinse a mânca şi el, încântat că-i urmăriam cu ochii gospodăria. In adevăr, priviam cu mulţumire vraful de scoarţe, păturile cu îngrijire pe lada înflorită, hainele de zile mari înşirate pe culme, străchinile de pe poliţe, portretele viu colorate ale ţarilor şi candela ce ardea la icoanele împodobite cu ştergar cusut în râuri şi mănuchiuri de busuioc. Nu mă mai săturam de lapte rece cu mămăliguţă caldă, după ce isprăvisem o strachină de caş frământat, îndulcit c'un praf de sare.

Apoi am dormit împărăteşte în odaia cea mare de musafiri pe un strat de lăicere moi, acoperite cu un cearceaf de in în două iţe, ameţit de un miros pătrunzător de sulcină şi de gutui ce se coceau pe îndelete. Când m'am trezit a doua zi, soarele răsărise de mult. Nevasta, nora moşneagului, mi-aduse îndată ce mă văzu, o cană de lapte ferbinte cu o bucată de pâine frământată ce mirosea a vară. Trăsura cu caii sătuli, cu scutura̦tura de fân în coame, era la poartă. Unchiaşul, cu capul gol, curat la faţă, cu plete argintii, cucernice, mulgea oile, cari se grămădiau peste el nerăbdătoare.

— „Ţine moş Vasile", zic eu, mulţumindu-i, privind cu satisfacţie o pereche de boi răsăriţi ce rumegau liniştit, înveliţi de pe acum, de toamnă.

— „Baiu..."

— „Ia moşule..."

— „Vai de mine, conaşule, ai crede una ca asta?..."

— „Ia să bei un rachiu dela mine."

— „Rachiu?!... Ucigă'l toaca!... D'apoi eu n'am băut rachiu de nu ţiu minte..."

— „Nici vin?"

— „Ba vin mai beau aşa câteodată sărbătorile, da rar..."

— „Atunci rămâi sănătos", şi punând cu deasila câte un franc în mâinile copiilor, cari se învârteau pe lângă cai, „pentru turtă dulce" le-am zis şi lăsându-i râzând în urma mea am plecat.

Aerul era curat. Miriştea argintată de rouă răspândia mirosuri de seminţe şi ierburi coapte. La marginea drumului perechi de ciocârlani fugiau mărunt ca pe rotiţe. Soarele mă încălzia dulce, ridicându-se din ce în ce mai strălucitor. Mă simţiam fericit cu inima uşoară, dispus la vorbă.

— „Ai văzut gospodărie, Costachi?"

— „Am văzut conaşule... Vin aici, Surule, un'te duci... făcu Costachi, care pe drum vorbea bucuros cu caii.

— „Ei ce zici?"

— „Ce să zic?"

— „De ce nu's toţi oamenii aşa?"

— „Dă, conaşule..."

— „Pentrucă beau... ia să nu bea... Vezi, moş Vasile dacă n'a băut?...

— „Aşa-i conaşule, da iacă o samă nu beau şi-s tot săraci, dacă nu-i dela Dumnezeu... Ho, nebunule!..."

— „Atunci îs leneşi?"

— „După cum îi şi omul." Apoi adăogă după un timp: „Nu's conaşule, că mămăliga nu vine de-a gata şi au oamenii ghite şi copchii..."

— „Crâşma, măă!... Orice aţi spune voi, rachiul vă omoară. Moş Vasile, când îl ştiam eu, n'avea cine ştie ce...

— „Da de unde, nica toată zece prăjini.

— „...Şi vezi unde a ajuns, dacă n'a băut?... Trebue să fie fruntaşul satului?..."

— „Ba-i şi primar.

— „Ce spui?... Bravo lui. De când...

— „Cum a eşit dela gros..."

— „Vasile?"

— „El conaşule.

— „Da ce-a făcut?"

— „A furat."

— „Vasile mă?"

— „Poi.

— „Ei cum?..."

— „Era paznic de noapte la fabrica de spirt... la grecu, care avea şi moară la Domneşti, dacă'l mai ţii mata minte... De s'o însurat, ş'o luat pe fata lui conu Manolachi dela Albeşti... ista, cum îi zice, că-i i-am uitat numele..."

— „Macri."

— „Aşa, aşa. Iaca, mata l'ai ţinut minte, mai bine decât mine. Ş'avea un contabil schiop d'un chicior, tot grec..."

— Ei?..."

— „Moş Vasile a băgat se vede de samă, că grecul încuia lada de fier şi băga cheia — tot cu gândul să n'o piardă — în saltarul mesei din cănţălerie. Şi într'o noapte o descuiet ghinişor, o luat toate paralele, ş'o pus cheia la loc."

— „Şi cum l'a prins?..."

— „Nu'l prindea; da avea un drac de căţeluşe, care se ţinea de el un se ducea şi dimineaţa au găsit'o încuiată în cănţălerie. L'a dat de gol, bat'o ghina ei s'o bată, numai atâtica era."

— „Şi a mărturisit?"

— „N'a avut încotro."

— „Atunci i-a luat banii?"

— „I-a luat, da nu i-o luat pe toţi. Cinci mii de lei i-o scăpat, că-i avea ascunşi în altă parte... Cât l-o mai bătut jandarii, şi degeaba!... O zis că i-o cherdut pe drum şi pace... Şi n'au avut ce să-i facă... Amu, când vine subprefectul, la el trage... Hi murgule!... Când vrea Dumnezeu..."

Prin Germania de azi

— IMPRESII DE CALATORIE —

de DEM. THEODORESCU

V.

Străinii în Berlin

In toate oraşele Germaniei, afară de Berlin, străinii nu se simt într'o atmosferă prea simpatică. Duşmăniţi, în cei patru ani ai răsboiului, de întreaga lume, Germanii au păstrat fără voie urmele indelebile ale suferinţei de a fi avut împotrivă-le un miliard şi jumătate de oameni, adică mai mult de trei sferturi din locuitorii Planetei.. Asemenea poveri lasă semne nelecuite în sufletul unui popor.

Şi străinul e, în Germania, încă sinonim cu duşmanul. De aceea, găseşti pretutindeni neîncredere şi priviri încruntate. Numai Berlinul face excepţie. El se deschide ospitalier şi fără rancună, tutulor. Chiar controlul poliţienesc al străinilor, aşa de riguros pretutindeni, e, în Berlin, o formalitate căreia i se supun doar cei ce-şi aduc aminte de ea sau rămân respectuoşi cu tradiţia ordinei germane. Grupul de Români în care mă găseam, a uitat pur şi simplu datoria de a se prezinta la respectivele biurouri. Am plecat fără ca să fi băgat de seamă consecinţele infracţiunii noastre...

Capitala Germaniei în care mizeria publică distilează vizibil noile idealuri de înfrăţire a omului cu semenii lui, acceptă pe străin cu supunerea, cu violenţa — aşi zice: cu acapararea — cu cari puhoaiele muntelui îşi populează undele, primăvara. Şi aşa cum torentul turbure e lacom să ia cu el tot ce întâmpină, aşa cum totul se contopeşte nevăzut în valul lui turbure, — viaţa de azi a Berlinului în revoluţie nu are bariere pentru nimeni...

Sărac ori bogat, visător sau om de afaceri, răsvrătit sau întârziat al unei ordini pe veci dispărute, omul se simte la largul lui, găsind îndată cadrul pe care-l doreşte. Căci, nu avem în faţă revoluţia obişnuită a unora împotriva celorlalţi. E revoluţia tutulor împotriva nimănui, Fiecare german e, azi, un revoluţionar. De e comunist ori de e monarhist, de e republican ori populist, de e muritor de foame ori proprietar de mine, de e poet ori posesor de valută forte, e deopotrivă răsvrătit. Fiecare, orice credinţă sau orice stare socială ar avea, înţelege că nu poate cuceri nimic din ceeace i se cuvine decât prin revoluţie. E întâlnirea violentă a tuturor tendinţelor, deopotrivă de libere şi de susţinute. E maximum de revoluţie ce se poate închipui.

Şi de aceea, e şi aşa de liniştită. In această formidabilă repezire a tutulor către ţinte aşa de diverse, se face lesne echilibrul trebuitor. Străinul se poate plasa în acest vârtej fără a fi obligat să lepede sau să ascundă ceva din ceeace crede.

Fireşte, sunt şi în Berlin prăvălii pe uşa cărora stă scris politicos: **„Francezii şi Belgienii nu sunt serviţi"**.

Sunt multe, dar nu toate La München, bunăoară, nu e prăvălie în care să nu citeşti asemenea prohibire, dar ordonată în termeni mai puţin amabili: **„Für Franzosen und Belgien eintritt verbotten"**. E periculos să vorbeşti franţuzeşte în capitala Bavariei, dar în marile restaurante berlineze te adresezi franţuzeşte şi chelnerilor şi picolilor, fără risc. In răscruciurile Berlinului— şi eram doar în vremea când lupta oficială din Ruhr era la maximum de acuitate — vânzătorii strigă numele ziarelor franceze, chiar a celor mai aprige: „Figaro", „Echo de Paris", „le Temps", etc.

* * *

Sunt în Berlin străini de toate natiile. Dar, între toţi, predomină Ruşii. Ii găseşti pretutindeni. Şi, nu ca oaspeţi şi ca spectatori ai vieţi germane, ci înfipţi în ce are societatea germană mai esenţial: în teatru, în presă, în artă,— până şi în berării. Repet: Berlinul e azi sub ocupaţia sufletească a **rusescului.**

Teatrul rusesc atrage lumea mai mult ca toate celelalte; scenele berlineze caută regisori ruşi şi se întrec în a se înfăţişa cât mai rusite. Expoziţii permanente de pictură şi artă decorativă rusească sunt atâtea şcoli de suflet şi viziune slavă. Berlinul se moscovizează. Căci, în afară de mica armată activă a artiştilor şi cărturarilor, cari susţin conducerea acestei ocupaţii sufleteşti, sunt miile de ruşi cari forfotesc, cu treabă sau fără, prin toate colţurile şi ascunzişurile turburatei cetăţi.

De sigur, sunt între aceşti insinuanţi dascăli şi înfăţişetori de spirit rusesc, cea mai mare parte refugiaţi din vechiul imperiu al Ţarului şi duşmani ai imperiului lui Lenin. Şi, totuş, ei ajută aci, fără vrere — prin simpla lor prezenţă — făurirea, grăbirea acelei stări de spirit care înlesneşte definitivele răsturnări. E ciudat să constaţi că Rusul, adunat în massă mai compactă, e un elementt de destrămare şi de îndemn la disoluţie... E revoluţionar aşa cum e blond, fără să vrea şi fără să caute... Intr'o cafenea în care sunt 20 de Ruşi, lumea toată e turburată de o nelinişte bizară, furioasă, inconştientă. Pe strada în care se plimbă de obiceiu Ruşii, e zăpăceală, e zarvă, e frământare. Oamenii ăştia duc cu ei, pe ei, în ei, baccilul răsvrătirii.

Nu se poate spune că Ruşii sunt în măsură să dicteze Berlinului directiile revoluţiei ce se desfăşoară acum acolo, ascuns şi intens. Dar, e cert că mentalitatea nouă morală şi artistică ce se zămisleşte azi în metropola germană va avea o mare colaborare de suflet slav.

E, în aceasta, isbânda cea mai eficace a revoluţiei ruse. Prin legiunile imense de cărturari şi artişti cari au fost forţate să se reverse spre occident, bolşevismul moscovit a risipit asupra întregei civilizaţii europene altoiuri rodnice de mentalitat slavă. Europa ruinată a primit, astfel, iarăş, din stepele Nordului, o nouă vizită de reînprospătare. Acum o mie de ani, primia însă materia din care se năştea lumea nouă, — iaţă acum, tot de-acolo, o invazie de **suflet**. Fi-va ea tot atât de fecundă?

Rusia s'a făcut cunoscută lumii, mulţumită bolşevismului, pe două căi. Intâi, prin isgonirile în massă pricinuite. Apoi, prin prestigiul cultural şi artistic incontestabil pe care aspra ordine a Sovietelor, a reuşit să-l aibă retutindeni. Opera de luminare întreprinsă sub dictatura culturală a lui Lunaciarsky, a trebuit să fie recunoscută cu uimire şi cu respect chiar de vizitatorii cei mai duşmănoşi ai regimului bolşevic.

Acest prestigiu al revoluţiei luminătoare ce se desfăşură azi în Rusia, unit cu prezenţa atâtor artişti ruşi în Berlin, aduc în civilizaţia viguroasă şi certă a Germaniei o lumină nouă. E sămânţa sufletească ce se adaugă pentru desăvârşirea celor ce credem că mintea şi străşnicia germană sunt menite să dea lumii şi ordinii viitoare. Poate că adevărata revoluţie rusă se va împlini la Berlin, în cadrele spiritului filozofic al Germanului, pentru a da omenirii folosul unor atât de tragice sfâşieri şi risipe... Poate că în Berlin e filtrul moral al marei uzini de viitor care e azi Rusia lui Lenin!...

* * *

In afară de Ruşi sunt mulţi Englezi. Aceştia se bucură de o simpatie manifestă, care merge până la semne cu totul nepotrivite lipsei de expansivitate a Neamţului. Intrarea unui Englez într'un local public e salutată de aclamaţiile respectuoase ale privirii tuturor, dela patron până la cel mai trist consumator. Vorba englezească deschile orice drum şi supune orice neîncredere germană. E, în această exagerată simpatie a Neamţului pentru vrăjmaşul care, în definitiv, i-a dictat răpunerea, ceva mai mult decât recunoştinţa pentru atitudinea britanică în chestia Ruhrului. Prestigiul englez, victorios oriunde dela Paris la Yokohama, are în Germania o colonie morală deosebită. Mândria Neamţului parvine cel mult să fie mişcată de farmecul francez, dar nu se simte supusă sufleteşte decât înaintea forţei britanice. E, de sigur, în această supunere, şi o comunicaţie de rassă. Germanul nu bănueşte în adâncul lui nici o posibilitate de a adopta sau de a zămisli ceeace i-ar putea place din firea franceză. Dar, e dispus să vadă în Englez doar un german rafinat şi potentat... Sclavia britanică l'ar durea mai puţin decât heghemonia franceză, — s'ar simţi robit de ai lui...

Pe japonezi, cari sunt iarăşi foarte mulţi în Berlin, nu-i iubeşte de loc Neamţul.

— Ii vezi, îmi spunea un intelectual care nu e cât de puţin şovin, noi i-am învăţat carte, noi i-am învăţat să se îmbrace, noi le-am trimis primii medici, noi i-am botezat în civilizaţie şi, la primul prilej, ei ne-au sărit în spate întâi. Neam de bandiţi... Şi, acum iată-i vin iar să ne ceară învăţătură şi lumină. Universitatea germană din Tokio şi-a deschis iar porţile. Şi totuşi oamenii aceştia cari sunt creaţia şi invenţia noastră, ne urăsc. E soarta noastră tristă să fim urîţi de cei cari au nevoie de noi.

In cuvintele amărîte ale Germanului acesta era jalea unui popor care se simte străin chiar în faţa străinilor ce-i cer ospitalitate. Wehwalt, fiul năcazului gonit de toată lumea, din legenda Niebelungilor, par'că e imagina în previziunea unui întreg destin de naţie..

HAIMANALELE

Tovarăşe, oraşul n'are pază
Şi felinarele s'au stins pe străzi
Să bâiguim prin noapte după prăzi
Căci nu e nimeni care să ne vază.

Tovarăşe, de cumva ai, îţi cer,
Să-mi umpli pipa veche cu tutun
Vreau noaptea asta albă de Crăciun
Doar sufletul să-l încălzesc de ger,

Grăbeşte pasul, drumurile's lungi
Şi nu ştii când şi unde o s'ajungi
O viaţă întreagă n'ai avut cămin
Şi nemiloşilor le-ai fost străin.

Grăbeşte pasul, am să-ţi povestesc
Tovarăşe cu care mă 'nfrăţesc
Atâtea aventuri din viaţa mea
Ce-mi stau pe suflet ca o piatră grea.

Grăbeşte pasu 'n grijă pe asfalt
Să nu strici somnul dulce şi înal.
Al celor mulţi şi liniştiţi bogaţi
Tiranii gloatelor de înfometaţi.

Sau poate tolăniţi pe perini moi
Petrec din truda celor veşnic goi
Ce griji mai au în viaţă-aceşti ciocoi
Când toate grijile au căzut pe noi?

Tovarăşe, zăresc pe-a nopţii geană
O luminiţă slabă de dugheană,
Grăbeşte pasul şi ascunde-ţi plânsul
Nu stă tăria şi durerea într'ânsul.

Vom bea acolo vinuri pe alese
Pă'n vom cădea cu capul greu sub mese
Şi când se 'ngână noaptea cu-albul zilei
Vom merge să cerşim prinosul milei.

Sau fiindcă e oraşul fără pază
Şi felinarele s'au stins pe străzi
Să bâiguim prin noapte după prăzi,
Căci nu e nimeni care să ne vază.

Savin Constant

LITERATURA STRAINA

Tăcere. – O fabulă

de Edgar Allan Poë

Crestele muntelui moţăe; văile dorm şi peşterile sunt tăcute

„Ascultă-mă", spuse Demonul, punând mâna pe capul meu. „Ţinutul de care vorbesc e un ţinut dezolat în Libya, pe malurile râului Zaïra. Şi nu-i nici linişte, nici tăcere acolo.

„Apele râului au culoarea bolnăvicioasă a şofranului; şi nu curg spre mare, ci se mişcă veşnic în loc, sub ochiul roşu al soarelui, cu o mişşcare tumultuoasă şi convulsivă. De ambele părţi ale albiei mlăştinoase a râului, pe o lungime de multe leghe e un pustiu galben acoperit cu uriaşi crini de apă. In acea singurătate oftează unul la altul, şi-şi întind spre cer gâturile lor lungi şi spăimântătoare, şi-şi mişcă încoace şi încolo capetele lor, care trăesc veşnic. Şi se aude un şoptit nelămurit care ese dintre ele ca murmurul apei subpământene. Şi ei oftează unul la altul.

„Dar regatul lor are o graniţă — graniţa lor e codrul întunecos, oribil şi grandios. Acolo, ca şi valurile din preajma Hebridelor, pădurea e veşnic frământată. Dar vântul nu bate în cer. Şi arborii înalţi, preistorici se leagănă veşnic încoace şi încolo făcând un zgomot asurzitor. Şi din vârfurile lor înalte picură veşnic rouă. Şi la rădăcini flori stranii, otrăvitoare, zac împreunându-se într'un somn neliniştit. Şi sus pe cer, norii cenuşii aleargă sgomotos mereu spre apus, pânăce se rostogolesc, ca o cataractă peste groaznicul zid al orizontului. Şi pe ţărmurile râului Zaïra, nu-i nici linişte, nici tăcere.

„Era noapte şi cădea ploaia; şi pe când cădea era ploae, dar dupăce căzuse era sânge. Şi eu şedeam în mlaştină printre crinii cei înalţi, şi pe cap îmi cădea ploaia — şi crinii oftau unii la alţii în măreţia desnădejdei lor.

„Şi deodată, luna răsări din ceaţa spăimântătoare, şi avea culoarea roşie. Şi ochii îmi căzură pe o stâncă cenuşie care era lângă malul râului, şi era luminată de lu-

înaltă — şi stânca era cenuşie. Pe fruntea ei erau săpate litere în piatră, şi mergând prin mlaştina cu crini de apă, m'am apropiat de ţărm, spre a putea citi literele depe piatră, Dar nu le putui descifra...

Şi mă înapoiam în mlaştină când luna străluci mai aprins, şi întorcându-mă privii din nou stânca, — şi literele erau DEZOLARE.

„Şi am privit în sus, şi un om şedea pe culmea stâncei, şi m'am pitit printre crinii de apă spre a putea descoperi faptele omului. Şi omul era înalt şi voinic, şi era înveşmântat dela umeri până la picioare în toga bătrâneî Rome. Şi contururile figurei lui erau nelămurite — dar trăsăturile feţei lui erau trăsăturile unei zeităţi; căci mantaua nopţei, şi a ceţei şi a lunei, şi mantaua cea de rouă nu i le acoperise. Şi fruntea lui era înaltă şi gânditoare, şi ochii lui plini de griji; şi în puţinele încreţituri ce le avea pe obraz, citeam poveşti de tristeţe şi de oboseală şi de desgust faţă de omenire, şi o dorinţă, nepotolită pentru singurătate.

„Şi omul şedea pe stâncă, şi-şi sprijinea capul pe mână şi privea jalea dinprejur. Se uita în jos la neastâmpăraţii arbuşti, şi în sus la copacii preistorici, şi sus mai sus la cerul ce murmura şi la luna roşie. Şi eu şedeam aproape, ascuns de crini şi urmăream faptele omului. Dar omul se frământa în singurătate,—noaptea se scurgea şi el şedea pe stâncă.

„Şi omul i-şi întoarse ochii dela cer, şi privi înspăimântătorul râu Zaïra, şi fantasticile ape galbene, şi legiunile palide de crini de apă. Şi omul ascultă oftatul crinilor de apă şi şoaptele ce porneau dela ei. Şi eu şedeam aproape, în ascunzişul meu şi urmăream faptele omului. Şi omul se frământa în singurătate; — dar noaptea se sfârşea şi el şedea pe stâncă.

„Atunci m'am scoborât în ascunzişurile tainice ale mlaştinei şi am mers departe prin mijlocul sălbaticului regat al crinilor, şi am chemat hipopotamii cari locuesc printre mărăcinii din ascunzişurile mlaştinei. Şi hipopotamii mi-au auzit chemarea, şi au venit la picioarele stâncei, şi au urlat îngrozitor la lună. Şi eu şedeam aproape, în ascunzişul meu, şi urmăream faptele omului. Şi omul se chinuia în singurătate; — dar noaptea se sfârşea şi el şedea pe stâncă.

„Atunci am blestemat forţele naturei cu blestemul furtunei şi o vijelie groaznică s'a strâns în cer, unde mai înainte nu bătuse vântul. Şi cerul deveni livid din pricina violenţei vijeliei — şi ploaia căzu pe capul omului — şi valurile se revărsară — şi râul era tot o spumă — şi crinii de apă ţipau în răzoarele lor — şi codrul se fărămiţa în faţa vântului — şi tunetul se rostogolea — şi trăsnete căzură — şi stânca se cutremură din temelie. Şi eu şedeam aproape, în ascunzişul meu şi urmăream faptele omului. Şi omul tremura în singurătatea lui; — dar noaptea trecea şi el şedea pe stâncă.

„Atunci m'am înfuriat şi am blestemat cu blestemul tăcerei, şi râul şi crinii şi vântul şi codrul, şi cerul şi trăsnetul şi oftatul crinilor de apă. Şi blestemul se prinse: se liniştiră. Şi luna a încetat să-şi mai tremure drumul pe cer — şi tunetul a murit — şi trăsnetul n'a fulgerat — şi norii atârnau împietriţi — şi apele s'au înapoiat în albia lor şi acolo au rămas — şi copacii au încetat a se mai legăna — şi crinii de apă n'au m'ai oftat — şi murmure n'au mai eşit din mijlocul lor; şi nici o umbră din tot pustiul cel nesfârşit. Şi am privit literele de pe stâncă şi se schimbaseră şi literele erau TACERE.

„Şi ochii mei căzură pe chipul omului, şi chipul lui era roş de spaimă. Şi repede şi-a ridicat capul din mâini şi a stat drept pe stâncă şi a ascultat. Dar nu era nici o voce în tot pustiul nesfârşit şi literele depe stâncă erau TACERE. Şi omul a tremurat, şi şi-a ascuns faţa şi a fugit departe, grăbit, aşa că nu l'am mai văzut".

. . . .

Sunt povestiri frumoase în cărţile magilor — în cărţile pline de tristeţe, legate în fier ale Magilor. Se găsesc în ele, povestiri glorioase despre cer, şi despre pământ, şi despre marea cea grandioasă — şi despre geniile cari stăpâneau marea şi pământul şi înaltul cer. Era, încă, multă erudiţie în proverbele spuse de oracole; şi sfinte, lucruri sfinte au fost auzite în vechime de frunzele mohorâte ce tremurau în jurul Dodonei — dar, Alah mi-e martor, această fabulă pe care Demonul mi-a povestit-o, şezând lângă mine în umbra mormântului, o cred cea mai minunată din toate. Şi când Demonul î-şi sfârşi povestea căzu iar în groapa mormântului şi râse. Şi eu nu putui să râd cu Demonul, şi el mă blestemă fiindcă n'am putut să râz. Şi linxul care locueşte veşnic în mormânt, eşi afară, şi se aşeză la picioarele Demonului şi-l privi fix în faţă.

Glasul oraşului

de Valer Briussov

Când, obosit, traversez noaptea o stradă singuratică, zidurile sunt adormite şi lanternele, în delir, nu zic nimic, şi spectrele nu se arată, — eu aud, uneori, în tăcerea glacială, glasul oraşului, ca o chemare irezistibilă;

„Tu te grăbeşti aici spre cine ştie ce încurcături. Altul pe patul voluptăţii e caraghios încovoiat. Intr'o spelun că, un al treilea se ghemuieşte la o masă de joc.

Dar eu singur vieţuiesc. Neînţeles, pentru voi, eu privesc ca un rege, tăcerea nopţii înstelate. Crezi tu că sunteţi voi aceia cari n'au clădit ?

„Nu! Oamenii nu sunt decât atomi ai sângelui meu şi casele pe care le întind până 'n depărtările câmpurilor, nu sunt decât celule ale cărnii mele.

Aşa precum primăvara pădurea îşi dă în dar paserilor ramurile, eu vă îmbin bogăţiile mele! Dar înaintea voastră erau străbunii voştri cei ce le posedau.

Noi nu suntem nicidecum deopotrivă pe scara existenţelor. Vouă vi-e dat să trăiţi un şir de ani, mie un şir de veacuri.

„Şi când sarcina mea lumească va fi îndeplinită, nu vouă, o copii, vă voiu lăsa moştenire cenuşile mele grandioase: tot ce păstrează, cu gelozie, aceste edificii:

„Am surori în alte ţinuturi ale pământului. Ele vor veni şi vor scoate comorile mele din groapa sepulcrală şi le vor păstra între zidurile lor nouĩ.

„Şi cu râsul celor puternici, ele îşi vor bate joc de oameni!"

(Trad. de A. COTRUŞ)

O expoziţie a cărţii franceze

Ştim cu toţii, cât ne-am bucurat, când am văzut luând fiinţă, o editură românească de cărţi originale, în care technica îmbrăcase haina ceremonială de pontif al artei. Am vorbit mereu de programul pe care trebue să-l marcheze cartea, în evoluţia ei artistică.

Cultul bibliografiei, ajunge în epoca noastră de stil şi rafinament, una din preocupările factorilor culturali.

Nu mai putem primi o carte tipărită în condiţiuni mediocre şi bunul nostru simţ se revoltă, când frumuseţea unui conţinut, se irozeşte cu litere şterse şi cu ilustraţiuni banale. De aceia, privim cu multă simpatie expoziţiunea de cărţi franceze, deschisă la **Maison des Français** (7, Piaţa Lahovary), unde putem remarca tot felul de publicaţiuni literare şi artistice, cuprinzând cărţi de literatură, de imaginaţie, de medicină, de ştiinţă — adevărate exemplare de artă şi lux.

Cu această împrejurare, vizitatorii pot vedea cataloagele bibliografiei franceze — mijloc minunat de îndrumare şi cunoştinţe Pentru ca vizitatorul să se pătrunză de necesitatea artei technice în editura cărţii, **Maison des Français** a instituit conferinţe cu proecţiuni, despre **Legătoria artistică** (Reliure d'art), despre imprimeria normandă din secolul XVI. (L'imprimerie normande du XVI siècle) şi despre **Bibliofilia** (La Bibliophilie), cum şi despre **Ediţiunile clasice** (Les editions classiques XVII-e et XVIII-e siècle).

Expoziţiunea şi aceste conferinţe vor fi cu atât mai gustate cu cât cărţile expuse pot fi cumpărate şi reţinute de vizitatori.

Cu prilejul acesta, reînoim atenţiunea noastră mereu îndreptată spre luxul şi frumuseţea cărţii literare.

NOTE

Academia Suedeză a început investigaţiile în jurul decernărei premiului Nŏbel, de anul acesta. Pentru literatură, cele mai multe şanse le-ar avea doi scriitori englezi, care îşi dispută simpatiile academicienilor. Eĭ sunt : Thomas Hardy, din opera căruia „Adeverul Literar şi Artistic" a tradus câteva pagini şi John Galsworthy, mai puţin cunoscut la noi.

Se pare, că cei ce acordă acest însemnat premiu, pentru care se pasionează opinia publică din lumea întreagă, fac, în fiecare an, cu privire la literatură, mici concesii de curtenie faţă de diferite ţări. Anul trecut Franţa a fost onorată prin Anatole France, acum doi ani Elveţia prin Carl Spitteler şi anul acesta e rândul Engliterei.

Poate că ne vine şi nouă rândul !

* * *

Editorii lui Ibsen la care se adaogă şi numele celor maĭ însemnaţi scriitorĭ contimporani aĭ Norvegieĭ, au instituit un premiu de 200.000 de franci care se decerne numai scriitorilor norvegienĭ şi danezi. Anul acesta premiul a fost acordat lui M. I. Anker autorul unui roman cu teză intitulat „Piatra filozofală".

* * *

Paul Bourget împlineşte cincizeci de ani de când a publicat primul articol. L'au sărbătorit câţiva prieteni, la un prânz amical şi romancierul a anunţat apropiata apariţie a unui nou roman: „Coeur pensif ne sait ou il va" care se tipăreşte mai întâi în Revue des Deux-Mondes.

* * *

Cugetările inedite de Victor Hugo publică „Journal" şi au fost comunicate de Gustave Simon, executorul testamentar al maestrului.

Iată trei din ele, mai caracteristice.

In religie, în fabule, în istorie şi în ştiinţă, mărul joacă un rol ciudat şi misterios. Un măr perde pe oameni; un măr e cauza peirii Troii; un măr dezrobeşte Elveţia şi tot un măr slujeşte lui Newton!

Sunt mâhnit că actorii, care în general au spirit şi bun simţ, au adoptat cuvântul „artist" ca să scape de „comedian". Cum de nu-şi dau seama că vorba „comedian" e cuvântul nobil pentru că e şi cel adevărat? Cine s'ar încumeta să spună sau să scrie: „Molière a fost un artist"?

Omul e făcut ca să îndure mai mult durerea de cât să conţină bucuria. Ochii noştri pot pierde darul de a vedea lumina zileĭ, dar nu perd niciodată posibilitatea de a plânge.

Noaptea de Decembrie...

(după A. de Musset)

Eram şcolar... şi văd ca printr'un vis...
Cum într'o noapte am rămas închis
In clasa mea cu bănci nenumărate...
Atunci, veni aşa pe negândite,
Un sărăcuţ cu hainele cernite,
Ce-mi semăna mai bine ca un frate.

Figura-i era plină de 'ntristare,
La licăritul slab de lumânare.
In cartea mea cu filele deschise,
Vrând să citească doar câteva rânduri,
Rămase până'a doua zi pe gânduri
C'un blând surâs pe buzele-i închise.

Nici cincisprezece ani nu împlinisem,
Când într'o zi prin codru rătăcisem.
Dar iată că pe nişte crengi uscate,
Veni să stea atunci pe negândite,
Un tânăr om cu hainele cernite
Ce-mi semăna mai bine ca un frate.

L'am întrebat de calea mea pierdută ;
Iar el, ţinând în stânga o lăută,
Şi'n dreapta o crenguţă de răsură
Mă salută zâmbind cu bunătate.
Şi întorcându-se pe jumătate,
Imi arătă pierduta cotitură.

La vârsta când te fură 'ncet iubirea,
Plângem odată singurel sosirea
Primului rău ce'n viaţă ţi s'abate
In faţa focului pe negândite,
Veni atunci cu hainele cernite,
Un om strein ce-mi semăna ca frate.

Era întunecat de îngrijare.
C'o mână arăta spre cer în zare,
Iar cu cealaltă ţinea 'ncovoiată
O sabie. Cercând ca să-mi aline
Durerea, prin vre-o câteva suspine,
El dispăru ca'n vis aşa deodată.

La vârsta când eşti libertin în viaţă.
Am ridicat paharul meu în faţă
Să'nchin ; dar pe neaşteptate.
In faţa mea veni să se invite
Un conmesean, cu hainele cernite,
Ce-mi semăna mai bine ca un frate.

El scutura sub haina fumurie
O zdreanţă de culoare purpurie.
Pe cap, purta un mirt fără de floare ;
Iar braţu-i slab mă căuta pe mine.
Plecând paharul meu cu-al său să'nchine
Se sparse 'n mâna mea tremurătoare.

După un an, pe-o noapte 'ntunecată
Stam în genunchi la pat unde al meu tată
Trăgea să moară clipe numărate.
La cap, veni atunci pe negândite,
Un mic orfan cu hainele cernite,
Ce-mi semăna mai bine ca un frate.

In lacrimi îi stau pleoapele 'necate
Ca îngerii cu feţe 'ndurerate,
Iar fruntea lui cu spini e 'mpodobită.
Lăuta la pământ îi stă sfărmată,
Şi purpura sa pare sângerată
Căci inima-i de paloş e rănită.

Mi-am readus perfect de bine-aminte
Că l'am văzut de multe ori cuminte,
Stând strajă mut 'n preajma vieţii mele.
E-o stranie şi tristă viziune,
E-un demon nepătruns sau o minune.
Ce-mi stăpâneşte firea 'n toate cele.

Când mai târziu sătul de suferinţă,
Pentru-a sfârşi sau nu cu-a mea fiinţă
Am vrut să plec din lumea unei Franţe.
Nerăbdător cu noi şi vagi avânturi
Am vrut să regăsesc prin noi pământuri
Din rămăşiţele unei speranţe.

La Pisa, unde urcă 'Apeninul ;
Colo'n Cologne, unde se varsă Rinul ;
Şi la Florenţa 'n funduri de palate,
La Nisa, unde văile-s stăpâne ;
La Brigues, printre colibele bătrâne ;
Şi'n Alpii mari cu vârfuri dezolate,

La Gênes, sub galbenii lămâi de ceară ;
Şi la Vevey sub merii verzi de vară ;
La Havre'n faţa marelui Atlantic ;
Şi în palida Veneţie ce minte,
Unde pe iarba tristelor morminte
Vine să moară valul Adriatic,

Sub cerul vast aproape în tot locul,
Unde-am lăsat eu ochii şi norocul
Ce sângerau dintr'o eternă rană,
Şi-apoi pe unde şchioapa plictiseală,
Târând cu dânsa trista-mi oboseală
M'a dus cu ea de mână prin poiană.

Pe unde chinuit fără 'ncetare
De setea unei lumi neştiutoare
Urmai eu umbra visurilor mele,
Pe unde eu nici când nu locuisem
Dar revăzui ceeace mai văzusem
Feţe umane cu minciuni pe ele,

De-alungul drumurilor unde rece
Lăsat'am fruntea'n mâini ca să se plece
Şi lacrimile îmi curgeau şiroae,
Pe unde ca un miel blând şi nevolnic
Ce-şi lasă lâna 'n tufe pe vre-un colnic
Simţeam cum sufletul mi se despoae.

Şi pretutindeni căutând odihnă,
Şi vrând necunoscut să mor în tihnă.
In calitatea mea prin locuri depărtate
Veni un om, aşa pe negândite,
Nenorocit, cu ianele cernite,
Ce-mi semăna mai bine ca un frate.

Dar cine eşti tu care'n a vieţii mele cale
Te văd întotdeauna cu chipul mohorât ?
Eu nu pot a mă 'ncrede melancoliei tale.
Să fii tu oare umbră, destinul meu urât ?
In dulcele-ţi surâsuri e o răbdare'n sine,
Şi'n lacrimile tale ai milă îndeajuns.
Eu preamăresc pe Domnul văzându-te pe tine
Durerea ta e sora durerilor din mine,
Eşti o prietenie, dar eşti de nepătruns.

Tu nu eşti al meu înger, căci vezi de bună seam
Nici când nu vii la mine să te-aud prevestind.
Tu vezi nenorocirea la sânu-i cum mă chiamă,
Şi mă priveşti doar palid, tăcut şi suferind.
Trecut'au ani de-arândul, şi-mi pare o vec...
De când te văd într'una făr' să te pot chema,
De-i Dumnezeu acela ce te trimite mie
Tu îmi surâzi, dar fără să 'mparţi vre-o bucurie
Mă plângi aşa într'una fără' a mă consola.

Eu te-am văzut adesea şi chiar în noaptea asta
Fără să ştiu de tine mai urmărit mereu,
In timp ce vântul rece îmi scutura fereasta
Eu stam singur în casă întins pe patul meu,
Visând ca o femee căzută în uitare.
Priveam pierdut cu ochii un colţişor iubit
Rămas încă fierbinte de-o caldă sărutare ;
Atunci, simţeam o parte din viaţă cum tresare,
Şi-apoi cum se deşiră încet pe nesimţit.

Am adunat în urmă scrisori din vremea veche
Bucăţi de păr, ofranda trecutelor iubiri,
Toate-mi strigau în taină trecând pe la ureche
Eterne jurăminte, uitate fericiri —
Am contemplat în tihnă cu vocea împietrită
Aceste moaşte sfinte ce mă cutremura,
Potop întreg de lacrimi din inima-mi rănită
Ce ochii mei le plânse doar pentru o clipită
Ca mâine 'n zorii zilei să 'nceapă—a le uita.

Le-am învelit în stofe şi le-am cătat un nume
Ruinelor acestea din timpul fericit,
Şi-am zis că de durează ceva pe-această lume
Sunt firile din părul ce-odată ai iubit.
Apoi, ca un scafandru care'n adânca mare
Intoarce sonda-i lungă mişcând neîncetat,
Eu coboram cu 'ncetul pierzându-mă'n uitare.
Departe—apoi de lume în cruda mea 'ntristare
Plângeam adânc sărmanu-mi amor înmormântat.

Stam să lipesc sigiliul de ceară 'ndoliată
Pe-aceste urme scumpe din palidul trecut,
Şi vrând s'arunc această comoară delicată
Am stat la îndoială, am plâns şi n'am putut.
O ! tu femee slabă şi plină de orgoliu !
Fără să vrai de mine îţi vei fi amintit.
Dacă tu minţi, atuncia pe-al dragostei linţoliu
De ce atâta plânset ca'n vremile de doliu ?
De ce atâtia lacrimi dacă nu m'ai iubit ?

Tu plângi acum ştiu bine, cu părul tău pe umeri
Dar nălucirea-ţi pluteşte încă între noi,
Ei bine-ţi zic adio, şi poţi de-acu să numeri
Şi orele ce'n grabă ne-or despărţi apoi.
Dute ! Dute departe, şi'n inima de ghiaţă
Poartă-ţi acum orgoliul căci e satisfăcut,
Al meu e încă tânăr şi-i plin încă de viaţă,
Nenorociri destule vor creşte ca o ceaţă
In jurul meu pe răul ce tu mi l'ai făcut.

Dute ! Dute ! Natura, în veci nemuritoare
N'a vrut ca tot ce are s'aştearnă în calea ta.
Sărmana mea copilă ! Frumoasă ca o floare
'Ai vrut să fii. Păcat doar că n'ai ştiut ierta.
Dute şi-ţi urmăreşte soarta care ţi-e dată,
Cine te pierde acuma nu pierde tot. De eşti
Cuminte—aruncă'n vânturi iubirea consumată.
Eternă Dumnezee, ce te-am iubit odată,
De pleci atuncia spune-mi de ce mă mai iubeşti

Dar văd de-odată colo, în noaptea tristă, sumbră,
C'o formă se strecoară şi vine-apoi mereu,
Pe sub perdeaua-mi neagră eu văd trecând o umbră.
Ea vine şi s'aşează încet pe patul meu.
Cine eşti tu 'ntristată şi palidă figură,
Portret pierdut în negru cu portul tău cernit ?
Pasăre călătoare ! Ce vrei ? Spune din gură !
Să fie un vis zadarnic sau propria-mi figură
Ce văd eu în oglinda aceasta zugrăvit ?

Deci cine eşti tu spectru al tinereţii mele ?
Tu, pelerin vremelnic în veci neabătut,
Spune-mi cum de te afli tăcut în toate cele
Şi te aşezi în umbra pe unde am trecut ?
Cine eşti tu ? Dar spune, vizitator sihastru !
Gazdă nedespărţită a sufletului stâns,
De ce mă urmăreşti tu aci sub cer albastru ?
Eşti frate, sau vre-o umbră ce vii dintr'un alt astru
De-apari numa'n durere şi în zilele de plâns ?

VIZIUNEA

Amice ! Tatăl meu e-al tuturor.
Eu nu sunt nici chiar înger păzitor.
Şi nici destinul rău al omenirii.
Pe-acei care-i iubesc în trista-mi soar...
Nu ştiu pe unde paşii lor îi poartă,
Pe-această tină neagră a 'nvrăjbirii

Nu sunt demon şi nici Dumnezeire.
Tu doar ai hotărît a mea numire
Spunându-mi că-ţi sunt frate plin de-...
Unde te duci voi fi întotdeauna
Pân la sfârşitul vieţii tale într'una,
Când voi veni să stau pe-al tău morm...

Cerul mi-a încredinţat inima-ţi mare.
Când vei fi în durere 'n supărare,
Vino la mine să-ţi arăt dreptatea.
Te voi urma pe drum pân'mă voi stin...
Dar mâna ta eu n'oi putea atinge,
Prietene ! Eu sunt singurătatea.

GEORGE NIKITA

POMENIREA LUI DIM. CANTEMIR

Discurs rostit în Aula Universităţii din Iaşi

la Comemorarea a 250 de ani dela naşterea sa

de **I. Petrovici** prof. universitar

In calitate de însărcinat al Universităţii cu organizarea acestei şedinţe comemorative şi ca Decan al facultăţii de litere şi filosofie, aşa dar a acelei facultăţi care cuprinde materiile în care a strălucit geniul lui Dumitru Cantemir şi căreia — iertaţi-mi această revenire — ar fi aparţinut el însuş dacă ar fi existat de-atuncea învăţământ academic la Iaşi şi dacă sângele său princiar nu l'ar fi hărăzit altor destine mai înalte, — declar şedinţa deschisă, rugându-vă să-mi îngăduiţi mai înainte de a da cuvântul altora să rostesc şi eu un scurt cuvânt introductiv.

Comemorăm astăzi un pătrar de mileniu dela naşterea uneia dintre cele mai culminante figuri ale neamului nostru, permiteţi-mi să adaug ale Moldovii, fără nici o umbră de gând separatist, — căci provincia care la 1859 a arătat un spirit de sacrificiu pe care am fi bucuroşi să-l aflăm şi la alte provincii unite mai târziu cu ţara românească, nu poate nutri gânduri separatiste — ci dintr'un sentiment de firească mândrie a provinciei noastre pentru faptul de-a fi adus contribuţii aşa de însemnate la tezaurul de valori al neamului întreg. Alţii care vor lua cuvântul după mine vă vor povesti în amănunte perepeţiile vieţii lui Cantemir şi vor arăta şirul complect al operilor sale. Eu mă voi mărgini să amintesc că în 1710 s'a urcat pe tronul Moldovii, aicea la Iaşi, un fiu de — domn plin de învăţătură şi cu un talent multilateral. Literat, istoric, filozof, — ar fi fost un al doilea Marcu Aureliu, pe un tron desigur mai modest de cât acel de la Roma, dar ca om şi mai uimitor poate, prin apariţia sa neaşteptată într'o ţară nepregătită şi nedesvoltată. Din nefericire domnia lui Dimitrie Cantemir a fost excesiv de scurtă, nici chiar un an împlinit, — şi după asta a trebuit să părăsească ţara pentru a nu se mai întoarce vreodată.

I. PETROVICI

Cunoaşteţi împrejurările şi cauzele catastrofei. Dimitrie Cantemir s'a dat de partea ruşilor în războiul pe care aceştia îl aveau pe-atunci cu turcii. Oştile ţarului Petru au fost învinse pe Prut, la Stănileşti, şi Cantemir abia a putut scăpa cu fuga de furia răzbunătoare a suzeranilor ţării sale. Gestul politic al lui Dimitrie Cantemir a fost o anticipare prematură a unei concepţii în sine logică şi bună: ideia de-a elibera ţara robită cu ajutorul unei împărăţii creştine care se lupta cu turcii. Planul acesta eşuat în 1711, a fost executat cu isbândă la 1877, sub domnia lui Carol I-iu. Cantemir a grăbit numai momentul şi pentru ce i-am reproşa-o atâta, când el are meritul de-a fi întrezărit limpede cu prilejul acesta care e calea cea bună şi drumul cel adevărat. Istoria se interesează mai puţin de ceiace ai isbutit să faci tu însuţi, cât de moştenirea pe care ai lăsat-o urmaşilor. Şi Cantemir cu tot eşecul încercării sale personale a lăsat posterităţii o mare moştenire politică: indicarea drumului care va duce la desrobire.

Neapărat acuma că acea înfrângere a avut şi urmări dureroase: Cantemir a trebuit să se expatrieze şi cu dânsul au mai plecat în Rusia şi câteva familii boereşti. Prin aceasta s'au scos definitiv dintre graniţele ţării un număr de forţe şi talente, care în loc să rămână în serviciul neamului, au sporit patrimoniul culturii altor popoare. Fiul lui Dimitrie Cantemir, Antioh, a fost un însemnat scriitor rus... pentru a mai cita un caz contemporan, trebueşte să vă amintesc că şi marele savant Metchnikoff descindea în linie directă din boerul Spătaru, plecat cu Cantemir în surghiun şi rămas acolo pentru totdeauna. A fost ceva asemănător — păstrând toate proporţiile — cu exodul hughenoţilor din Franţa care a sustras gloriei franceze atâtea forţe însemnate, pe care le-au folosit ţări streine spre slava şi înălţarea lor.

Ir trecând peste aceste urmări dureroase, trebue să recunoaştem că şederea lui Cantemir în Rusia corespunde cu o intensificare a activităţii sale ştiinţifice, destul de fecundă şi până atunci. In curând numele său capătă un răsunet mondial. Câteva din operele sale sunt traduse în unele limbi apusene, faima sa depăşeşte cu mult pe acea a oricărui alt scriitor român de până la dânsul, inclusiv pe aceia a marelui Miron Costin. Ca o urmare a acestei reputaţii europene, între alte onoruri, el este ales membru al Academiei din Berlin unde strălucise gândul lui Leibniz, marele filosof. Prin aceasta Cantemir deschide cu atâţia ani înainte, drumul Academiilor streine celor câţiva savanţi români cari cu mare greutate au isbutit să-l parcurgă abia în zilele noastre. Opera lui Cantemir este — putem spune — o splendidă prefaţă scrisă mai de vreme cu mai mult de un secol, activităţii noastre ştiinţifice închegată temeinic numai de câteva decenii.

Comemorarea acestei mari personalităţi ne-a apărut ca o datorie, fiindcă un popor nu merită stimă când nu ştie să-şi venereze înaintaşii şi luceferii lui. Un popor nu trăeşte numai prin munca pe care o depune, ci şi prin prestigiul de care se bucură. Iar ceiace îi constitue mai înainte de toate prestigiul sunt oamenii lui de seamă pe care îi are sau i-a avut. Gândiţi-vă ce beneficii, pot zice chiar nemeritate, a tras adesea Grecia modernă, revendicând pentru sine printr'un echivoc toată acea falangă nemuritoare de genii care au făcut podoaba vechii Elade. De câte ori nu şi-au atras prin asta bunăvoinţa şi simpatia streinătăţii!

Noi n'am avut atâtea figuri măreţe fără îndoială; avem mai puţine, dar în orice caz autentice. Pe acestea să le punem cu orice prilej în evidenţă, să le înconjurăm cu pietate, căci cultul strămoşilor s'a dovedit că este drumul cel mai sigur până la Dumnezeu. Dacă celebrarea celor vii poate adesea părea suspectă, pomenirea celor morţi, care nu ne mai pot da nimica, această înalţă întotdeauna.

Către ideal

de **Emil Isac**

Să nu vă supăraţi: e un adagio de toamnă,
Cum sunt cântările copiilor orfani pe uliţele italiene,
Când trece-un automobil.
In blănuri, încălzit de termofor e poate sufletul celor bogaţi,
In străluciri de briliante ochii stinşi ai unchilor american,
Să nu vă supăraţi, că stăm de vorbă,
Voi cetitori şi eu ce spun cuvinte grele,
Pietre aruncate în abis,
Strigătele celor ucişi,
Blestemul mamelor înşelate;
Nu pot să fiu prea blând şi dulce,
Ca o bomboană oferită de-o fecioară
După o menuetă palidului student
Ce-şi face primul pas al ghetelor de lac...
Să nu vă supăraţi.
M'am închis cu 'n mort în camera mea tristă,
C'un mort ce doarme în pământ bătrân
Şi nu i-a rămas decît o amintire: o icoană.
O, cât a suferit,, şi cât a tuşit,, şi cât s'a luptat
Cu buze vinete de dureri, cu braţe slăbite de chin,
Cu fruntea brăzdată de-a gândului minuscul plug.
Să nu vă supăraţi,
Că nu vă spun poveşti de lacuri şi prinţese,
De lebede, de sclavi, de tronuri de mătase,
De baluri surde de rîsete şi ţipete de viorii
Pe cari cântă arcuşul fericiţilor nuntaşi.
E un adagio de toamnă,
E mângâierea de a mă umili cu plâns,
E dorul de-a-mi îngenunchia trufia
Stremoşilor ţesuţi din umbră.
O, a murit un frate, singurul pe care l'am avut
O jumătate a dragostei părinţilor moşnegi,
S'a dus chemat de stele şi de sfinţi,
De adierea cypreşului bizar,
Ce-şi leagănă ramura în vântul nopţii negre,
Ca dimineaţa s'o boteze cu a soarelui sânge.
Să nu vă supăraţi:
Vă spun un necrolog pe care mi l-a scris
Ale veşniciei mâini tirane,
Ce frâng catarguri, năruesc turnuri, răstoarnă munţi,
Ridică apele în lună, ca să sădească viorele;
Cu'n mort eu stau închis în casă,
A fost un frate bun ca pâinea, cuminte ca o carte,
Cheltuitor de lacrămi multe pe pernă asudată,
Şi nimeni poate n'a ştiut că-i chinuit
Copil al lui Hristos, a cărui mamă a fost Preacurată,
Şi care este mama noastr'a tuturor...
Să nu vă supăraţi,
Că'n loc să vă spun de iubiri şi cântec,
De flori, de cerbi, de primăveri şi plimbări în caleaşcă,
Vă vorbesc cu cea mai obositoare oboseală: patima,
Amintirea unui mort, care în viaţă,
Era al bolii frate şi al gândurilor tovarăş,
Şi niciodată n'a ştiut zâmbi
Ridicând în slavă buchet de trandafiri
Miresei care i-a sosit din depărtare
Aducându-i zodii norocoase în sânu-i alb
In păru-i blond,
In dinţii de mărgele.
Mi-a murit un frate, singurul între atâţia fraţi
Cari se duc pe calea eternelor tăceri.

* * *

A pornit.
Simt că a pornit sufletu-i uruind,
Ca un car împovărat de inimi grele,
A pornit la judecata de apoi,
Se înclină la soare,
Se recomandă Celui de sus,
Ducând înapoi moştenirea lui: uncreer
In care au fost atâtea voinţe mari,
Incercuind lumile cu gândul lui,
Apropiind soarele de izvor, taina de plâns, noaptea de dimineaţă,
Mila pentru săraci, ura pentru cei răi, dragostea pentru orfani,
S'a dus înapoi de unde a venit: în viaţă,
Strălucindu-şi neființa în crepuscul,
Şi mii de flori îl salută, mii de ciocârlii îi cântă,
Toţi morţii învie ca să-l întâmpine mort,
Toate porţile de argint i se deschid,
Şi pătrunde pretutindeni luminos.
Căci pentru mine n'a rămas decât ca o şoaptă sărutată
Pe-un veşted crin.....

EMIL ISAC

CHIPURI şi ICOANE

Din povestirile lui Moş Andrei

de **I. Agârbiceanu**

Pe urlaţi după ceialalţi

Abea se făcură nevăzute în praful drumului căruţele care duceau din Dumbrăveni pe jupân' Michel notarul, pe jupâneasa şi pe băiatul lor, când din spre miezăzi începu să se ridice, de-asupra drumului de ţară, un nor auriu, care se tot îngroşa şi se tot lungea, plutind greu în văzduh, mişcându-se cu lenevie, schimbându-şi une-ori, formele. In seninul nemărgenit, între cer şi pământ, părea un balaur sătul, cu solzii şi inele aprinse de bătaia soarelui.

In clipele rari de linişte deplină în sat, se auzea un huet adânc şi îndepărtat, ca al căderilor mari de apă. Oamenii trăgeau cu urechea, unii se lungeau la pământ şi ascultau.

Moş Gavril clătina din cap şi zicea:

— Norul nu-l ridică ei. Vuetul bătăii e încă departe. Cine ştie cine vor fi pe drum! Dar vin încet, în pasul boilor. Uitaţi-vă cum nu se rupe pe nicăiri norul de praf stârnit de ei.

In Dumbrăveni târgul se sparse înainte de a fi început. Oamenii îşi luară vitele de din'apoi şi cu îndemnuri scurte, spuse cam încet, le porniră pe cele patru drumuri ce se întâlnesc la noi. Când migi de ziuă, nu mai era nici o pereche de coarne în târgul vitelor.

Se grăbeau toţi s'ajungă acasă, să ducă vestea, să aştepte ce va mai fi. Ai noştri se desfăcură dela o vreme din cete; unii intrară în curţi, alţii eşiră la câmp, mulţi se urcară pe înălţimile împădurite. Sute de ochi sfredeleau depărtările din toate părţile.

Dar cei cari intrară prin curţi, nu aveau hodină. Eşiau mereu la portiţă, o luau pe drum la vale, se opreau, se uitau şi ascultau, se întorceau iar.

De-odată, din norul ce plutea se desfăcură carele şi căruţele cele dintâi, dintr'un şir nesfârşit, înnecat în pravul greu, ce se învăluia mereu pe dedesupt, rămânând gros şi greu pe deasupra. Un car, tras de patru boi mari, *şvaiţeri*, cu pieptul lat, cu bărbia mare ca la tauri, cu coarne mici, cu pete cafenii, intră mai întâi în sat. Carul mare, larg, încărcat până sus, scârţâia de povară. Sus, în vârful lui, se legăna încoace şi încolo, *frâna* îmbrăcată în haină mohorîtă, iar jos pe lângă boi, măsura paşi largi de cocostârc, sasul îngropat în cisme lungi, uitându-se mereu la vârful lor, ca şi când ar avea de cetit acolo un lucru de mare preţ.

Mă uitai la om şi-mi păru cunoscut. Mă apropiai şi văzui că nu m'am înşelat. Era jupânul Hanţ Fleischer din Brusturi. Şi boii îi cunoşteam acum. Până nu-i dădui bună ziua, jupânul Hanţ nu mă văzu, cum nu vedea nimic din jurul lui, cred că nici nu ştia c'a intrat în Dumbrăveni. Era opărit rău şi i se învârtea cu greu limba în gură. Se uită la mine, se opri o clipă, deajuns pentru ca să se odihnească boii osteniţi de drum, şi cu carul cel dintâi, se opriră unul după altul, toate până departe, lăsând să se audă o larmă seacă şi vocată de lucruri izbite, de cârtâituri şi t rosnituri, amestecată cu vorbele domoale: Ho! ha ho!

Se opri întreg convoiul. Jos pe lângă care, se iviră oameni mai mulţi; se amestecau mugete de vaci, răgete de viţei, grohăit de porci, nechezat de mânzi, cotcodocit de găini. Mă rog, fierbea ca deasupra unui sat, dimineaţa când se mulg vacile.

La bineţele mele jupânul Hanţ Fleischer tresări, se opri, se uită la mine, mă cunoscu numai de cât, şi păru şi mai amărât.

— Mulţămim dumitale, zise el scurt.

Eu mă minunai şi-l întrebai:

— Dar' unde-aţi plecat cu căţel cu purcel, jupânee Hanţ? Par'că v'aţi muta de pe la noi.

— *No ie,* zise sasul:

— Şi pentru ce vă mutaţi?

Omul privi îngândurat înapoi peste şirul nesfârşit de căruţe, şi zise:

— Dacă vine bătaia!

— D'apoi las' să vie! Ce are bătaia cu dumneavoastră?

— *No ie, che noi nu putuem rumunea.* Dacă vine Rumunia. De dumneavoastră uşor, de noi greu.

Şi, cu ochii înpăingeniţi, el ridică biciul îndoit să îndemne boii.

— Rău faceţi jupân Hanţ c'aţi plecat aşa ca ţiganii cu casa 'n spate. Ce-i dacă vine România? Cu dumneavoastră n'are nime nimic, puteţi sta liniştiţi acasă ca şi noi. România se bate cu ungurii. Sunteţi dumneavoastră unguri?

Sasul se uită la mine cu ochii lui albaştri în cari licărea par'că o părere de bine şi zise:

— Vezi bine că nu suntem. Da' plecăm. Aşa ne-a spus şi popa nost şi notarul.

— Şi unde amarul dumneavoastră vă duceţi?

Omul privi năuc. Zise în silă:

— E poruncă să trecem de Murăş! Şi, luându-şi şi ziua bună, ridică domol biciul îndoit către boi.

Carul porni şi îndată se auzi din nouă pârâitura de când se opri convoiul, până departe. Acum băga de seamă că mulţi oameni din Dumbrăveni daseră în vorbă cu cei ce porniră pribegi. Saşii, cât ce porni convoiul, se desfăcură din roatele de oameni, şi se înşiruiră pe lângă care.

Se scurseră carele mari, trase de boi grei ale saşilor din Brusturi, le urmară căruţele, trase de cai voinici, ale jupânilor din Oprit, le urmară pe acestea care şi căruţe din Netribeci, trase de unele de boi altele de cai. Satul care fusese mai aproape de graniţă porni mai întâi la drum.

Era o privelişte jalnică, domnişorule Vasilică. Nu ştiu cum mi se tot ridica un nod în piept. Uitasem pe o clipă bucuria de până acum şi mă gândeam la nestatornicia lucrurilor omeneşti.

Viţeluşii legaţi înapoia carelor, ale căruţelor, răgeau mereu. Cei cruzi de tot, sus în căruţe, par'că plângeau cu glas omenesc, cu durere omenească. Vacile cu lapte, cu viţei mici, răspundeau şi de ici şi de colo. Vr'un copil înfăşaţi în scutece ţipa repede-repede, credeai că l'a muşcat şarpele!

Ce noroc, Doamne, îmi ziceam, că sunt aşa de puţini copiii în carele şi căruţele saşilor! Ce iad ar fi să plece satul nostru, cu puzderia lui de copii mici, pe un drum ca acesta. Pe lângă nici un car nu erau mai mulţi de trei-patru inşi! Ei încăpeau şi pe drum destul de bine, ca şi în casele lor largi de piatră.

Şi uite, ne ziceam privind convoiul, ce de bunătăţi au încărcat. Saci grei, slănini cât toate zilele, groase de o palmă şi râncede de li se simţea mirosul de o poştă.

Şi totuşi, ce jale, domnişorule Vasile, să-ţi laşi dintr'un ceas într'altul casa şi masa şi să pleci ameţit în lume!

Mă înduioşai aşa multă vreme, uitându-mă la convoiul care nu se mai sfârşa. Pe la portiţe, de o parte şi de alta a uliţii, eşise satul întreg la priveală. Bărbaţii clătinau din cap, femeile ştergeau câte o lacrimă, dar de la o vreme şi ei ca şi mine ne'ncuierăm inima.

Se auziau din tot mai multe părţi, aceleaşi vorbe:

— Ce-i mai jelim! Ei sunt de vină!

— Adevărat! Cine i-a pus să-şi iea lumea în cap! Par'că România i-ar fi pus pe rug!

— Se simte cu musca pe căciulă.

— De bună voe se duc; lasă-i să se ducă.

— Tot învârtindu-se ca ciocârlia, de pe partea mea.

— L-am văzut pe Binder din Oprit. Patru slănini încărcase pe car.

Şi când însă trecea vre-un sas cunoscut din satele vecine, se putea auzi acum, şi de ici şi de colo:

— Să ne vedem sănătoşi când ne-om vedea ceafa.

— Să vă vedem primari în România.

— Pe urlaţi după ceilalţi.

Şi cum se strecurau aşa tăcuţi, supăraţi, în hainele lor de postav negru, în cizmele lor mari, uitându-se la noi cari rămâneam acasă c'o pismă şi cu o răutate pe care nu o puteau ascunde, îmi păru mie un neam nenorocit neamul ăsta săsesc. Să te fi făcut Dumnezeu ori ungur ori român, să ştii şi tu în care parte să tragi, dar aşa aşezat în mijloc nu poţi fi nici odată un om întreg.

— O să mergem cu plugurile să vă facem sămănăturile de toamnă, jupânilor.

Colo pe la ojina cea bună convoiul, cernit ca de înmormântare, se scurse prin Dumbrăveni. Se risipise şi noul de prav, şi oamenii nu-şi mai isprăveau poveştile. Cu cât vorbeau, cu atât se înfierbântau.

Fuga saşilor li se păru acum un lucru urât.

AGARBICEANU

In nr. viitor: *Vornicelul.*

Cantilenele ploi

Ploaea

Cad fire lungi şi dese
Din cerul — cort de lut —,
Cad fire lungi şi dese
De melancolii,
Pe care le-au ţesut
In clipele pustii,
Păiajeni cenuşii...

Cad fire lungi şi line
De ploae, obsedante,
Ce vin din ţări streine,
Cu miros vag de plante
Marine, —
Cad fire lungi şi line,
Ce cântă în Andante,
Din glas de piculine...

....Şi cade ploaea, deasă
Ca spicele în snop,
Şi 'ngână melopeea
Tăcerilor în zare,
Şi cade ploaea deasă,
Şi 'n fiecare strop
Işi cântă Odyseea
Din timpuri seculare...

Alexandru Bilciurescu

In amintirea poetului A. Vlahuţă[1]

de PAUL BUJOR

Doamnelor şi Domnilor!

Fiind dat subiectul conferinţii de astă seară, simt că am nevoe de o atmosferă caldă de intimitate prietinească pe care vă rog să mi-o îngăduiţi.

Vă rog dar să nu vedeţi în mine, astă seară, pe conferenţiarul pretenţios cu aere de savant, ci pe prietinul care vine să slăvească un moment, împreună cu d-v., amintirea celui mai ales suflet al neamului nostru.

Deşi încrezător în pretenţioasa d-v. îngăduinţă, totuşi vă mărturisesc sincer că rar mi-a fost dat să simt o emoţie mai vie ca'n momentul de faţă. Şi înţălegeţi bine de ce. Mai întâiu, pentrucă pentru prima oară vorbesc publicului din acest oraş de care mă leagă atâtea amintiri plăcute din copilăria mea, şi al doilea, pentru că voi vorbi despre unul care mi-a fost cel mai drag prietin de copilărie — despre iubitul nostru poet Alexandru Vlahuţă.

Puţin timp chiar după moartea lui, câţiva directori de reviste, ştiind vechile mele legături de prietenie cu Vlahuţă, mi-au cerut să li dau ceva despre viaţa lui, dar, vă mărturisesc sincer, un sentiment de pietate m'a oprit ca, pe mormântul lui cald încă, să aduc — dacă n'ar fi fost decât un prinos de iubire frăţească — m'a oprit, zic, deoarece ştiam bine că lui nu i-a plăcut niciodată în viaţă să se vorbească mult de el.

El, care avea darul de a pătrunde în cutele cele mai ascunse ale sufletului omenesc, simţea îndeajuns dragostea şi admiraţia ce i-o păstra prietinii şi admiratorii lui, fără să i-o fi mărturisit vr'o dată. Şi când mai ales eu ştiam bine că din o astfel de dragoste şi admiraţie el îşi făcuse, cât a trăit, cea mai plăcută mângâere şi satisfacţie, înţălegeţi bine, doamnelor şi domnilor, de ce eu am căutat să mă furişez la toate insistenţele venite din partea celor cari, din dragoste şi din admiraţie pentru el, îmi cereau să li povestesc sau să li scriu ceva despre viaţa lui.

Acum însă, când au trecut patru ani dela moartea lui şi când sufletele noastre, ale celor cari l'am iubit şi l'am admirat în viaţă, încep a simţi nevoia de a-l avea un moment mai aproape de noi, slăvindu-i amintirea, acum n'am putut să rezist invitării graţioase pe care distinsa doamnă Nechifor mi-a făcut-o din partea Comitetului organizator al serbărei de astăseară.

* * *

Doamnelor şi domnilor, — despre viaţa şi operile poetului Vlahuţă s'ar putea face serii întregi de conferinţe; viaţa lui fiind o epopee întreagă de simţire zbuciumată, iar opera lui un monument de educaţie artistică şi morală.

Vlahuţă împreună cu Caragiale, Delavrancea şi Coşbuc, formează pleiada strălucită a literaţilor noştri contimporani, plecată dela Eminescu.

După cum mare parte din d-v. ştiţi, de Vlahuţă m'a legat o prietinie din copilărie, iar dela întoarcerea mea dela studii din străinătate, prin el, m'a legat aproape aceaşi prietinie cu întreaga această pleiadă de scriitori pân' la moartea lor; iar amintirea acestor prietinii mi-i deajuns ca să mă ţină tare în viaţă, cât voi mai trăi şi eu.

Vlahuţă, Caragiale şi Delavrancea erau aşa de strâns legaţi sufleteşte, încât nu era zi, fără să se caute unul pe altul. Aşa de strâns legaţi, încât cineva n'ar putea azi vorbi de unul din ei, fără să amintească de ceilalţi doi.

Trei firi artistice puternice, însă deosebite.

Caragiale, un îndrăzneţ şi viguros biciuitor al moravurilor din ţara noastră, un biciuitor, în special, al ridicolului şi a prostiei omeneşti. Şi cu cât el suferea mai mult din cauza prostiei omeneşti, cuatâta ironia şi ridicularizarea deveneau biciuri de foc, care brăzdau mai luminos şi mai usturător prostia omenească.

Cine, numai întâmplător, a avut ocazie să asculte pe Caragiale povestind cu umorul şi verva lui scânteietoare ridicolul vieţii omeneşti, rămânea cu impresia că nu e om mai vesel şi mai fără de grijă pe lume decât el; cine însă a stat mai des în contact cu el şi a căutat să-l cunoască şi să-l simtă mai deaproape, acela s'a putut convinge că el era omul cel mai chinuit sufleteşte. Şi lucru ciudat, cu cât într'un moment dat, el era mai chinuit de o contrarietate oarecare în viaţă, şi mai ales de prostia omenească, cu atâta, în mijlocul prietinilor lui, era mai scânteitor în vervă şi mai captivant în glume.

La dânsul, durerea cea mai tragică, în loc să izbucnească în plâns, cum se întâmplă comunilor muritori, izbucnea în hohot de glumă. Ciudată fire de artist!

Durerile fizice îl impresionau tot aşa de zguduitor ca şi durerile sufleteşti; deacea, discuţiile cu prietinii asupra durerilor omeneşti, el le încheia adesea, îndreptându-se cu faţa înspre răsărit şi făcând larg semnul crucii, cu o rugăciune: „fereşte-mă, Doamne, de boală, de năpaste şi de prostia omenească!"

Barbu Delavrancea, fire neegală de artist. Aci sănin ca în „Bunicul" şi „Sultănica", admirabile nuvele, aci vijelios ca în „Viforul", aci biciuitor şi muşcător ca în „Paraziţii" şi „Hagi Tudosie".

Mare orator şi de aceia şi alintat om politic. Mereu zbuciumat de o luptă lăuntrică între încântarea talentului lui de orator şi adimenirea talentului lui de scriitor. Una pe alta se întreceau în luptă pe seama nervilor lui de oţel.

Delavrancea era aşa de încântat de talentul lui de orator, încât de multeori el se asculta vorbind. Aşa, odată, el povestea cu mult haz prietinilor lui cum, vorbind într'o întrunire publică, el se asculta vorbind şi încântat de discursul lui, îşi zicea: bravo ţie, Barbule! când vei termina o să te cinstesc cu o bere.

Vlahuţă.— Pe lângă strălucirea talentului literar a celor doi prietini ai săi — Caragiale şi Delavrancea — Vlahuţă mai avea şi acea mare dragoste de oameni care dă operilor lui caracterul unui adevărat apostolat.

Fire blândă şi îngăduitoare, el făcea legătura de unire între prietinii cari-l înconjurau.

Când Caragiale şi Delavrancea se ciocneau — şi câteodată foarte violent — în discuţii asupra artei sau asupra altor probleme la ordinea zilei, cuvântul lui Vlahuţă era hotărâtor ca să aducă lumina şi buna înţălegere între ei.

Un suflet bun, îngeresc de bun, şi de o modestie aşa de atrăgătoare încât oricine se apropia de el, se simţea prins ca în mrejele unui farmec nespus.

El, care, cum spuseiu mai sus, avea darul minunat de a pătrunde în cutele cele mai ascunse ale sufletului omenesc, a cântat în versuri de maistru şi în proză impecabilă şi durerile şi bucuriile, dar mai ales durerile sufletului omenesc.

Acolo unde Eminescu n'a atins sufletul omenesc decât cu fluturarea uşoară de aripi a geniului său, Vlahuţă a răscolit, cu avântul unor aripi de vultur, tot sufletul omenesc, dezvăluindu-i cutele cele mai ascunse.

Dar ceeace făcea caracteristica puternică a întregii lui vieţi de artist şi de om era acea mândrie stăpânită şi îngăduitoare, acea demnitate impunătoare care copleşea şi pe cel mai îndrăzneţ.

Caşi plăpândul şi nefericitul Radu din puternica lui nuvelă intitulată **„Din durerile lumii"**, el îşi închidea durerile şi le strivea în ascuns cu o putere neobişnuită, numai să nu i se ştirbească ceva din demnitatea lui de om şi de artist.

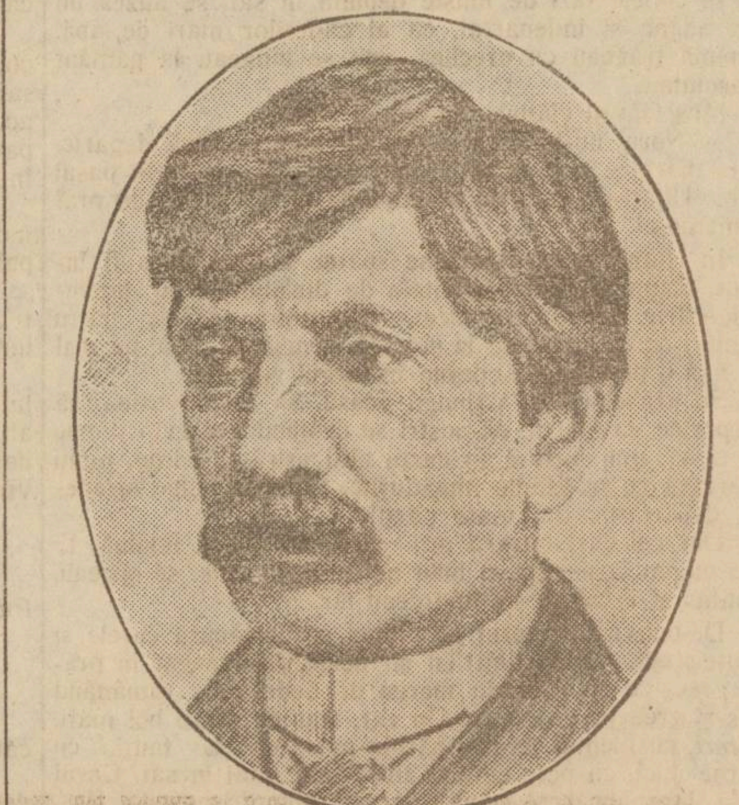
El se simţea tot aşa de rege în împărăţia artei lui, ca şi cel mai puternic rege în împărăţia poporului lui.

Din schiţarea această grabnică făcută asupra firei artice a acestor trei mari scriitori: Vlahuţă, Carageale şi Delavrancea, vedeţi cât de deosebite erau aceste firi; dar tocmai această deosebire făcea şi farmecul prieteniei lor. Că dacă câteşi-trei ar fi avut aceaşi fire, acelaş temperament, desigur prietenia lor ar fi fost monotonă, lipsită de acel farmec care le-a umplut viaţa cu prisosinţă şi de acea adâncă înţelegere de oameni şi de lucruri.

Afară de puterea talentului lor, care li era comună, un singur lucru mai aveau comun în ce priveşte profesia lor: **onestitatea în artă**, despre care Vlahuţă, considerat ca înţăleptul între ei, a scris pagini minunate.

* * *

Spuneam adineaori că ceeace făcea caracteristica puternică a întregii vieţi de artist şi de om a lui Vlahuţă era acea mândrie stăpânită şi îngăduitoare, acea demnitate înălţătoare care copleşia şi pe cel mai îndrăzneţ prin tactul, prin înţălepciunea şi prin bunătatea cu care el ştia aşa de bine să le impună, făcându-se astfel nu numai respectat dar şi iubit.

A. VLAHUŢA

Şi ceeace afirm nu sunt simple vorbe. Vlahuţă le-a probat cu fapta. Ştiu câte onoruri i s'au propus în viaţă de puternicii zilei, de Academie şi chiar de palat dar pe care el le-a refuzat oridecâteori a simţit că, primindu-le, i s'ar ştirbi ceva din demnitatea lui de om şi de literat.

Vlahuţă avea oroare să se gândească numai că ar putea fi un biurocrat. Să fie d. ex. un şef de biurou ca să aibă de superior vre-un director oarecare, sau un director de minister ca să aibă de superior vre-un secretar general oarecare sau chiar un secretar general ca să aibă de superior vre-un ministru oarecare.

E adevărat că în primii ani ai tinereţii lui, din cauza lipsei ce experienţă în orientarea vieţii lui materiale, a încercat câteva ocupaţii în serviciul statului, dar le-a părăsit imediat ce s'a simţit împiedicat în aspiraţiile lui de gândire înaltă, curată şi nestingherită de meschinăriile inerente unor astfel de ocupaţii.

Mult mai târziu, însă, a primit o însărcinare oficială la ministerul instrucţiei care, nu numai că nu i-a ştirbit demnitatea lui de literat, dar i-a mărit-o chiar; de aceea cred instructiv să arăt, în câteva cuvinte, împrejurările în care el a primit acea însărcinare.

Risipa mare ce se făcea în budgetul ministerului instrucţiei cu tipărirea tuturor inepţiilor literare, sub motivul că se încuraja operi literare, a silit pe ministrul de pe vremuri să pună capăt acestei risipe, numind pe Vlahuţă şi pe Coşbuc referenderari la Casa Şcoalelor cu însărcinarea de a-şi da aviziul asupra tuturor lucrărilor literare care cereau să fie tipărite ca sprijinul şi sub auspiciile ministerului.

Ştiu, spunea ministru deatunci lui Vlahuţă, că d-ta ai oroare de biurocraţie, dar, ca referendar, nu eşti de loc obligat să stai în minister. Vei sta acasă. Şi când astfel de lucrări se vor prezenta ministerului, ele vor fi trimise acasă d-tale sau lui Coşbuc. Dacă le veţi găsi bune, le voi încuraja, dacă nu, le voi respinge. — Cu chipul acesta, ministerul va scăpa de insistenţele mai ales ale politicianiilor cari sprijineau cererile numeroase ale scriitorilor chemaţi şi nechemaţi. Mai adaoga ministrul: vom scăpa astfel şi de pacostea de a vedea azi podul ministerului plin cu unele scrieri care nu numai că nu sunt de nici un folos dar sunt chiar periculoase, cel puţin aşa suntem informaţi prin rapoartele mai multor directori de şcoale secundare şi primare cărora li s'au trimis aceste scrieri pentru bibliotecele şcoalelor lor.

Aceasta a fost dar singura însărcinare oficială pe care Vlahuţă a primit-o cu plăcere. A primit-o, pentrucă, după cum spusei, el a simţit că o astfel de însărcinare nu numai că nu-i ştirbea demnitatea de literat dar i-o întărea, deoarece prin ea, el se simţea un străjuitor al literaturei cinstite şi demne.

Dar, după două-zeci de ani de îndeplinire a unei astfel de datorii, apărând, cum îmi spunea şi el, budgetul statului de risipă şi literatura ţării de toate inepţiile care cereau să fie tipărite cu sprijinul şi sub auspiciile ministerului, a trebuit să se găsească un ministru de instrucţie şi încă un om de litere care să-i suprime locul pe motive aşa zise de economie şi acel ministru a fost profesorul Simeon Mehedinţi din guvernul Marghiloman dela 1918.

Lumea va judeca fapta acestui fost ministru. — Şi pentru ca să vedeţi cu câtă mândrie Vlahuţă a suportat această lovitură nedreaptă, daţi-mi voe, vă rog, să vă citesc un pasaj din scrisoarea lui de la 1 Noembrie 1918 pe care mi-a adresat-o din Bucureşti, unde se întorsese din refugiul de la Iaşi:

„Frate Bujor. A fost scris, cum ziceai, să n'am lăcuinţă. Din toată aşezarea dela Dragoslaveni, nimic n'a mai rămas. S'apoi a mai venit şi altă devastare: După aproape 20 de ani de serviciu ca referendar la Casa Şcoalelor, m'am pomenit îndepărtat, aşa din sănin, de d-l ministru Mehedinţi. Felul cum mi-am împlinit datoria în toată vremea asta, apărând bugetul statului de risipă şi literatura ţării de toate inepţiile care cereau să fie tipărite cu sprijinul şi sub auspiciile ministerului, mă îndeamnă să cred că nu va rămâne definitivă marea nedreptate ce mi s'a făcut. Dintr'un sentiment de mândrie, uşor de înţăles, nu m'am plâns nimărui, oricât aş fi de strâmtorat; dar îţi mărturisesc sincer că mă doare pentru cei ce vor veni după noi, mă doare gândul amar „că suferinţele şi ţignirile noastre n'au făcut nici măcar atâta lucru, ca soarta unui scriitor cinstit şi demn să nu mai fie la discreţia unui Mehedinţi. N'aş vrea să închid ochii cu durerea că dacă ar mai veni un Eminescu, tot în casa de nebuni ar trebui să sfârşească."

„Aci suntem sub cloroform: de patru zile nu mai ştim nimic. Nemţii au plecat furioşi, ridicoli, detestaţi de toată lumea, huiduiţi de copii. Au devastat casele şi, în trecerea lor prin sate, sau că au svântat tot ce au mai găsit".

„Dar toate ne spun că suntem la sfârşitul îndurărilor noastre şi-o viaţă nouă stă să înceapă pentru noi şi pentru lumea întreagă"...

V'am dezvăluit, doamnelor şi domnilor, acest episod din viaţa lui Vlahuţă ca să arăt, mai ales tineretului din această sală, o pildă strălucită de mândrie stăpânită şi de demnitate omenească, temelii solide în formarea caracterului.

Tot dintr'un sentiment de demnitate, îndestul de justificat, după cum veţi vedea, Vlahuţă a refuzat onoarea de a fi membru al Academiei Române.

Când cei trei mari literaţi ai noştri — Vlahuţă, Caragiale şi Delavrancea — erau în plină dezvoltare a talentului lor, lumea se întreba mirată: cum se face că ei nu sunt încă membri ai Academiei. Se întreba mirată, fiindcă nu ştiau, că şi în sufletele nemuritorilor academicieni puteau să existe aceleaşi patimi omeneşti ca şi în sufletele comunilor muritori. Dacă un titlu mai mult în viaţă dă omului o strălucire oarecare, de multe ori această strălucire e numai aparentă. Că demulteori, sub aparenţele cele mai strălucitoare, se ascund sufletele cele mai întunecate de patimi.

In una din zile, Caragiale, Vlahuţă şi Delavrancea, ironizând, cu vederea lor obişnuită, onorurile la care poate ajunge tot românul în ţara lui, veni vorba şi de Academie.

Delavrancea, cu firea lui expanzivă, zice: i-a să vedem care din noi o să ajungă mai întâiu la Academie. Eu, continuă Delavrancea, socot că cel dintâiu care trebue să ajungă la Academie e grecu, că el e mai îndrăcit de cât noi. Grecu era Caragiale. Pe urmă, tu, Vlahuţă şi apoi eu.

Faptele s'au întâmplat însă cu totul altfel. Delavrancea a ajuns voios cel dintâiu la Academie, iar Vlahuţă, poftit cu sâcâeli, după cum veţi vedea, a refuzat. Cât despre Caragiale, pe care Delavrancea îl proorocise cap de listă, nici vorbă nu a fost.

Desigur, Delavrancea merita cu prisosinţă—şi încă de mult — să fie numit membru al Academiei, dar, a trebuit să vie un concurs de împrejurări specifice ţării româneşti — împrejurări politice — ca să i se consacre acest merit. Delavrancea, intrând în partidul conservator, a devenit, ca prin minune, copilul alintat al atot puternicului academician T. Maiorescu. — Maiorescu a decretat atunci pe Delavrancea cel mai mare orator al ţării, cel mai mare literat şi demn de a intra în Academie. Până atunci şi Delavrancea ca şi Vlahuţă şi Caragiale fusese ignorat. De ce? Pentrucă aceşti trei mari literaţi n'au voit să facă parte din cenaclul literar al puternicului academician Maiorescu. Caragiale mai avea încă un adversar neîmpăcat în Academie, pe a tot puternicul D. A. Sturdza, polul opus lui Caragiale ca concepţie în toate manifestările vieţii.

Dacă e adevărat că Vlahuţă, care trăia mai mult din munca lui de literat, a prezentat în mai multe rânduri operile lui pentru premiile Academiei, nu-i mai puţin adevărat că el le prezenta cu ostentaţie, mai mult să arate Academiei că el există şi că nu va putea fi ignorat de ea, spunând tuturor fără sfială că singurul lucru bun pe care-l are Academia sunt premiile.

In 1888, Vlahuţă îşi prezentă volumul de poezii pentru unul din premiile Academiei. Academia îi refuză premiul.

Vlahuţă, atins în demnitatea lui, s'a resemnat, aşteptând momentul să dea Academiei lecţia meritată. Şi, în adevăr, momentul sosi.

Când Academia voi să repare stângăcia făcută faţă de el, numindu-l mai târziu membru al ei, Vlahuţă răspunse că nu primeşte această onoare şi că, dacă Academia ar fi consecuentă cu aprecierile ei anterioare, ar trebui să ofere această onoare... d-lui Iuliu Roşca.

Ce exemplu mai frumos de demnitatea omenească şi de demnitate de literat!

Şi-aşa s'a făcut că Vlahuţă n'a fost membru al Academiei Române.

Cât despre Caragiale, nici vorbă n'a fost.

Ei, dar ce are a face! Ţara întreagă ştie că şi Vlahuţă şi Caragiale, ca şi nefericitul lor prieten Eminescu, au trecut la nemurire fără stampila Academiei Române.

Cum spusei, lui Vlahuţă i s'au propus onoruri şi de palat.

Bătrânul rege Carol, în dorinţa mare de a da prinţului moştenitor Carol o educaţie solidă, aşa cum se cuvine unui prinţ care va fi chemat într'o zi să conducă o ţară, s'a gândit la Vlahuţă.

Vlahuţă îmi spunea atunci că regele Carol i-a propus să se ocupe de educaţia prinţului. Şi mi-a desfăşurat atunci şi mie, cu multă însufleţire, planul lui de aducaţie menit să facă, cu adevărat din prinţul moştenitor de-atunci şi regele de mâine, cetăţianul cel mai mare din ţara lui, prin virtuţile cetăţăneşti şi prin adânca înţelegere de oameni şi de lucruri.

Intreaga lui concepţie de educaţie a unui prinţ o baza — în prima linie — pe iubirea adâncă şi curată ce trebue să aibă un viitor rege pentru poporul lui şi pe iubirea de adevăr. Astfel de sentimente ar fi voit el să sădească în sufletul prinţului; deoarece, în aceste sentimente vedea el izvorul limpede şi nesecat al tuturor virtuţilor mari cetăţăneşti, necesare unui rege.

Din nefericire însă, Vlahuţă n'a putut să-şi îndeplinească acest plan.

Sentimentul unei mari răspunderi l'a împedicat să primească propunerea ce-i mângâiase un moment sufletul. Inadevăr, conştient de răspunderea mare ce trebuia să-şi ia, a pus condiţia ca, cel puţin atât timp cât el se va ocupa de educaţia prinţului, răspunderea aceasta să şi-o ia el întreagă, fără a fi stingherită de influenţa altor educatori cari, cu voia sau fără voia lor, i-ar fi îngreuiat atingerea rezultatului frumos dorit de el. Dar se vede că nu s'a putut.

Cu câtă durere a trebuit să scoată el mai târziu acel strigăt, rupt din inimă **„Minciuna stă cu Regele la masă".**

(Urmează). **PAUL BUJOR**

1) Conferinţă ţinută la Bârlad în ziua de 15 Martie 1923 cu ocazia festivalului dat de Societatea „Drepturile şi datoriile femeii", în vederea strângerii fondului pentru ridicarea bustului poetului A. Vlahuţă.

Mişcarea literară

Toamnă, poezie şi flaute de mătase

E oarecum anotimpul, sol de poezie şi de iubire?

Spiritul nostru se îndoaie sub capriciul vremei, aşa după cum s'a spus că „nu e vremea sub om, ci bietul om sub vreme".

E primăvară, e verde pe lan şi albastru în atmosferă. Galbenul ţese din lumină viziuni de aur şi pe lanuri cresc colane de smaralde.

Ţi-e sufletul rece, sub povara zăpezei obositor de sclipitoare, pe ramuri uscate şi drumuri murdare.

Eşti bătrân în decoruri de ghiaţă şi tânăr între brazdele cu flori.

Imperechierea dintre tine şi ritmul vremei, te metamorfozează, ca sub bagheta unui Satan capricios.

Te ridici triumfător pe aripele crescute în crengile pomilor şi mori sub povara nămeţilor cotropitori, de pe aleie.

Eşti tu, în toată pulsaţia din jurul tău; tu te renaşti în mugurii impertinenţi de viaţă şi de voluptate; tu creşti în desfoierea florilor cărnoase; tu mori în clopotele prelungi de fioroase ale viscolului de afară.

Vremea plânge în trecutul tău şi tu cânţi ziua de ieri.

Poetul, această umilă fantomă a sufletului etern, visătorul ce-şi împerechează dezastrul lăuntric cu porunca vremei, trece din decor în decor, trâmbiţând repercursiuni triste, de iubire şi durere.

Cine-l aude şi cine-l ascultă?

Epoca noastră, monstru făurit din oţel şi din fulgere, trece nepăsătoare în faeton electric, pe lângă trubadurul, comic ca un greer, rămas pe alei singuratice, să-şi ducă ghitara şi dorul altor vremi — de ritm şi de culoare.

* * *

De aceia, cartea unui poet, îmi aduce parfum şi tristeţe vagă. In anacronismul de azi, cartea unui poet, e singura biblie, în care mai citesc adevărurile moarte.

Şi trecutul reînvie.

In *Chevaux de Diomède,* Rémy de Gourmont, îşi poartă fantezia până la halucinaţie, şi între femeile iubite apare eterna sete de necunoscut şi eterna căutare, de întrupări noi: Christine!

Christine a lui Diomède, e fantoma visului său întrupată din chemările aiurite şi din neputinţa realizărilor perfecte; Christine e ideia, e icoana gândului subconştient, gândului creator de imagini şi valori.

Christine e cea mai desăvârşită valoare sentimentală prin însuşi abstractul, din care se închiagă.

Ne trebuiesc oare motive materiale şi brutal — concrete ca viziunea noastră să construiască imagini şi stări sufleteşti?

Hotărât că nu.

E destul să respiri flaconul unor esenţe exotice, ca să creiezi peisagiul cald, al unei lumi tropice. E destul să te pătrunzi de tristeţea unei zile de toamnă, ca să îmbraci doliul serafimului sentimental. Ce înseamnă realitatea, pe lângă viziunea interioară?

Strângi în tine ecoul durerilor multiple şi înstreinate, ca să refaci o suferinţă generoasă şi colectivă. Cine a spus că trebue să-ţi fi murit iubita, ca să poţi plânge femeia adorată, pe care n'ai cunoscut-o niciodată?

Vecinic a murit cineva; vecinic e doliu în aer şi sub straturi de flori, înmuguresc suflete.

Oficiul de preot susţine cultul rugăciunilor eterne; poetul suferă şi moare pentru toată lumea. In altruismul visărei acesteia, rezidă marea lui forţă de supra vieţuire.

* * *

Dacă în cartea „flaute de mătase", a poetului Camil Baltazar — aşi găsi realitatea unui cântec trăit, m'ar impresiona mai puţin decât iluzia resemnată, pe care i-a clădit litaniile pentru Myriam.

E adevărat, că cele mai mari iubiri sunt cele netrăite; adică acelea în afară de materie şi înăuntrul imaginei.

Poetul iubeşte fiinţa, care a şi murit înainte de a o cunoaşte. Numai aşa se poate construi — din posibilităţi abstracte — idealul perfect. Concepţiunea primară a creaţiunii se reazemă pe nedesăvârşire. O iubire desăvârşită e o imagine dusă la capătul realizării şi realizarea înfăţişază banalitatea visului.

Poeţii Adrian Maniu şi Bacovia, în poezia lor, neesăvârşită, au interiorizat materia dureroasă a imagginii.

La fel, d. Camil Baltazar, desface abstractul în forme nedefinite.

Sicriul de aur,
comoară albă şi sfântă
o păstrezi tu.
Câte-odată,
aşi vrea să-ţi spun:
nu uita lacrimile mele
serile de cuminţenie;
am să viu să ţi- le cer înapoi — cândva, —
cu mâini de frate trist şi sărac.

Murind desăvârşeşti iubirea, pornită înaintea ta în spaţiul întrupărilor imaginare.

Iată rolul care face din moarte o desăvârşire şi din imaginea ei dureroasă, un archanghel, cu aripe de aur.

Noi ştim să iubim pe morţi, este adevărul *flautelor de mătase:* A trăit Myriam?

Ne trebuiesc oare motive materiale şi brutal-concrete ca viziunea noastră să construiască imagini şi stări sufleteşti?

CLAUDIA MILLIAN

BIBLIOGRAFII

Au apărut în edit. „Clutura naţională":

M. Manoilescu: Cum putem reînvia leul aur;

M. Djuvara: Evoluţie şi revoluţie, conferinţă;

Dr. *H. Otto Roth: Ideologia şi tendinţele politice ale minorităţilor germane,* conferinţă;

Ilie Moscovici: Lupta de clasă şi transformarea socială conferinţă;

Au apărut:

Corneliu Botez: Legiuiri silvice. Codul silvic împreună cu modificările până în prezent pentru cuprinsul României întregite.

C. Rădulescu-Motru: Curs de psihologie. Ambele în edit „**Cultura naţională**".

Ion Sân-Giorgiu: Cercetări critice vol. I, Edit. „Cultura neamului românesc".

I. Remer-Anselme: Femei celebre, edit. „Cartea românească"

Al. T. Stamatiad: Pe drumul Damascului, poeme religioase Bucureşti 1923, editura Casa şcoalelor 110 pagini in-

Chestiuni femenine

— Mica antantă feministă la București —

Note de la întrunirea publică în Aula Fundațiunii Carol I

După Doamna Avril de Sainte-Croix, lumea femenină românească a avut să salute cu entuziasm și nădejde, *Mica Antantă feminista.*

După întrunirile ținute la Școala Comercială congresul antantistelor s'a ținut în ședință publică, în Aula Fundațiunii Carol I.

Cuvântul prim pentru deschidere, l'a adresat *Doamna Cantacuzino*, în calitate de Prezidentă, fiind secondată de doamna Dr. Tiliska, reprezentanta Poloniei, și de d-nele Botez și Cerchez.

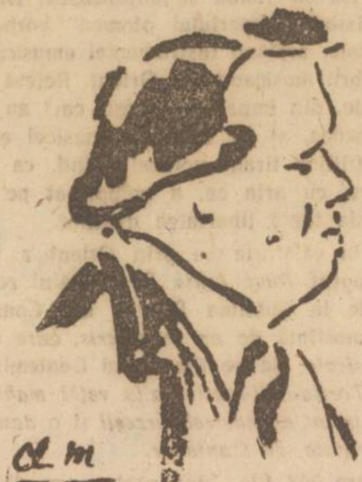
Doamna Cantacuzino

D-na Cantacuzino, cu aureola tristă al unui văl de doliu, rostește însuflețită de patriotism și dragoste pentru cauza femeei române — o cuvântare de rară eleganță de stil și cu o retorică admirabilă. După ce explică rostul Micei antante f eministe — pornită să reprezinte interesele femeești în marile congrese internaționale ale lumii — d-sa caracterizează sufletul femeei, în trăsături eroice, cu o vibrătoare căldură interioară.

In rezumat Prezidenta întrunirei după frumoasele înlănțuiri de sentimente, pe care le descoperă în spiritul femeii române, aclamă ora împăcării sufletești și cere ca femeia să se ridice și copilul să se ocrotească, în societatea care tinde la o civilizație definitivă.

D-na *Calypso Botez*, vorbește despre massele femeești dela noi, încă inconștiente de rolul la care trebue să nădăjduiască. Cere să creiem în sufletul acestor masse sensul cordialității și al fraternității, pentru aceasta subliniază nevoia educațiunei femeei române.

Femeia, educatoarea copilului, prin urmare a bărbatului cu toate drepturile în stat, trebue să se ridice la locul de cinste, care i se cuvine prin rolul ei de împăciuitoare și educatoare a sufletelor.

D-na Doctor Tiliska

Salută Antanta, cerând să ne strângem rândurile prin exemplul ei de solidaritate internațională.

D-na Prezidentă a Consiliului național, sfârșește pentru a da rând d-nei *Dr. Tiliska,* care explică sensul și existența Statului, înțelegând că sub egida lui, să se strângă rândurile celor două sexe și nimeni să nu rămână pe dinafară. Vorbește despre *Emanciparea culturală,* punct esențial în desrobirea femeii; sugerează ca Democrația Americei să cuprindă Europa întreagă și se reazămă pe progres — această forță invincibilă care învinge toate prejudecățile. Femeia e triumful dreptății și al libertății, de aceia crede că a sosit ora librării tuturor femeilor, în țările în care bărbații analfabeți au toate drepturile, în vreme ce femei, doctore și advocat, profesoare universitare și scriitoare de talent, rămân în afară de oric procupare a Statului.

D-na Purkinova

România — țară generoasă — nu poate și nu trebue să rămână cea din urmă care votează libertatea femeei culte.

D-na *Ecaterina Cerchez,* secretara Micei Antante feministe ne vorbește despre adeziunile la drepturile femeei, în persoana d-nilor Iorga, Rădulescu-Motru, Tașcă — profesori universitari și figuri demne ale lumei noastre intelectuale și politice.

Voturile acordate femeilor, se vor da numai clasei culte, pentru a dovedi că în mișcarea progresului, ceeace joacă preponderant nu este sexul ci cultura.

D-na *Planikova,* o mare oratoare, din Ceho-Slovacia ne salută în numele femeii ceho-slovace, vorbind apoi de interesele comune ale Europei Centrale, în care femeia trebuie să aibă un rol egal cu al bărbatului.

Vorbește de *Mazarik,* marele lor prieten, președinte al Republicei Ceho-Slovace, susținătorul femeei și spiritul rar și de mare valoare intelectuală al țării lor.

D-na *Petcovici,* prezidentă a Jugo-Slaviei, în Mica Antantă feministă, arată pe femeie ca factor prim al vieței economice și vorbește de mișcarea sârbă, — cu ajutorul femeei.

La Belgrad sunt cluburi femeești în care se țin reuniuni, se face propagandă pentru înaintarea femeei; sunt biblioteci și fundațiuni, în care s'au editat primele cărți de copii.

Comisiuni și inițiatoare merg la sate unde țin cursuri de menaj, de higienă pentru copii și bolnavi; apoi deșteaptă în țărancă sensul chemărei ei și evidențiarea unei personalități cinstite și conștiente.

Vorbește apoi d-na *Purkinova,* deputată în Ceho-Slovacia, care împreună cu deputata Poloniei, ne dovedesc că există în centrul Europei țări fericite pentru soarta femeei, decât la noi.

D-na Theodoropulos

Apoi d-ra *Teodoropulos* ne salută din partea Greciei, arătând afinitățile noastre și înrudirea ce există între femeia de acolo și cea de aici — prin generozitatea rasei și a sufletului artistic.

Urmează închiderea întrunirii, în care cuvântul d-nei Cantacuzino, pecetluește ca un sigiliu domnesc, pactul de fraternitate scris cu sufletul femeilor din *Mica Antantă,* între țările vecine și noi.

ROZINA

Cărți și Reviste

LES NOUVELLES LITTERAIRES (27 Octombrie) după ce publică o conferință inedită a lui *Paul Verlaine* și un articol-portret asupra lui *Edmond Jaloux* semnat de *Martin Maurice du Gard,* aduce prin cele două coloane scrise de *Marcel Coulon,* bogate contribuțiuni la cunoașterea celui mai clar, mai precis, mai perfect poet clasic: *Jean Moréas.*

Născut la Atena în 1856, Moréas veni în Franța la vârsta de 25 ani, dată când avea încă la activul lui numeroase producțiuni literare. Fenomen curios, că dintre scriitorii francezi de mai târziu singur *Moréas* — un strein — face apropierea cu geniul clasic; are și perfecțiunea lui *Racine* și simplitatea lui Molière. Chestiunea aceasta vine ca un sprijin în plus părerii că între literatura franceză și cea greacă, sau, dacă vreți, între sufletul francez și cel grec au existat și există repoarte de prietenie.

Arta lui *Moréas* poartă în sine o caracteristică aparte, o originalitate rareori întâlnită în istoria vreunei literaturi. Pentru a ajunge la definitiva cristalizare din „Stances" (1897—1900) *Moréas* a urmărit în cultivarea spiritului său un procedeu eclectic. Cunoscător al trubadurilor și a întregei poezii provensale, s'a oprit o clipă la *Petrarca* apoi la *Ronsard* și *Malherbe* pentru a găsi etape mai lungi în atmosfera clasică a lui *La Fontaine* sau în atmosfera prea prietenoasă a lui *Hugo* sau *Lamartine,* de unde avea să culeagă ceeace era mai bun. Din împreunarea aceasta a lui *La Fontaine* cu *Hugo* și *Lamartine, Moréas* aduce când preciziunea savantă a lui *Lecoute de Lisle:*

Les pâles filles de l'argile
S'en vont hurlant par les chemins,
Et, dans un transporte inutile,
Sur leurs seins nus crispent leurs mains...

...când accente de melancolie împrumutată dela un *Lamartine* sau *Musset:*

Automne malhereux, que j'aime ton visage!
J'ai toujours été la proie de cette saison!...

Qui sait si ce n'este point á tort que la tristesse de l'Automne a sédait mon âme! La belle lumière épendue sur les plaines et sur la mer, n'est-ce pas elle le véritable aspect tragique de la vie?".

In felul acesta articolul lui *Maurice Coulon* isbutește să fixeze personalitatea artistică a lui *Jean Moréas,* ierarhizând-o printre celelalte valori ale poeziei franceze din sec. XIX.

* * *

Din recenzia lui *Maurice Betz* asupra volumului de versuri: „Le nouvel Orphée al aceluiaș *Ivan Goll,* care de curând a tipărit o antologie mondială a poeziei contimporane, dăm mai jos următoarele versuri curioase:

La police arrive dans une auto bleu-ciel.
Les trains de marchandises
Cutent et se cabrent
Avec leur chargement d'oranges pourries,
Le lever du soleil est décommande pour aujourd'hui.
Dernier feu rouge.
A l'express du monde
Mon coeur s'éteint.

Ceva cam în felul unor versuri pe care le publica mai anul trecut în revista „Clopotul" dela no'

LE FIGARO (27 Octombrie) aduce, în suplimentul literar de Sâmbătă, amintirile lui Henri-René Lafon asupra lui Louis Geandreau și articolul lui Noel Sabord asupra lui Pierre Brisset, un precursor al dadaismului. Din „Litaniile toamnei", pe care le publică *Simone de Caillavet,* reproducem un pasaj caracteristic:

Automne, crépuscule émouvant de l'année...
Déchin d'un règne heureux. Douleur passionée.
Apothéose rousse. Extase des forêts.
Masque fait pour voiler de sinistres apprêts
Rêve ambre, miel néfaste. Ultime symphonie...
Où vibrent les sanglots d'une immense agonie...
Sortilège funeste aux oeuvres du printemps.
Guirlande, qui fleuris la sombre faux du Temps.
Fléau mystérieux, dont souffre une contrée.
Vieillesse des jardins meurtris. Saison dorée.
Défaite impondérable et bataille sans cris.
Décheance des jours, leutement amoindris.
Brasier phosphorescent, que traverse le monde.
Automne, volupté suave et moribonde...

Se vede o oarecare tendință de reîntoarcere la poezia clasică, tendință care să accentueze din ce în ce mai mult în poezia actuală a Franței.

* * *

GANDIREA (1 Noembrie) apare cu aceeaș preocupare de a ridica technica la înălțimea fondului. De adăogat că apare acum tot sub conducerea d-lui *Cezar Petrescu,* ajutat însă de un comitet de redacție din care fac parte aproape toți colaboratorii obișnuiți ai reevistei.

Un articol de fond al d-lui *Nichifor Crainic* (Politică și ortodoxie) după ce trece în revistă toate formele bisericii după toate doctrinele politice ale partidelor noastre, fixează astfel rolul și însemnătatea bisericii naționale:

„Noi socotim mișcarea de adâncire a gândului, a inimii și a conștiinței omenești în principiile învățăturii evanghelice nu numai menită să mântue Biserica, dar să dospească în sufletul poporului nostru marea epocă a culturii creștine viitoare. Evanghelia rezumă în mare parte problema culturală a masselor .Când ea va ajunge cartea de cetire a poporului, viața românească își va fi descoperit adâncimile pe cari le ignoră încă și va fi căpătat puterea acelei conștiințe morale, singura temelie nesdruncinată a tot ce s'a clădit frumos și mare pe lume. Ortodoxia nu stă numai în formalismul conservativ la care a obligat-o silnicia istoriei, în sânul ei mocnesc forțele misionare de renaștere lăuntrică a omului și a popoarelor.

O națiune care nu simte în sine pasiunea mesianică e sortită să piară, — zice furtunosul răscolitor de energie al Italiei, Giovanni Papini. — On om de temperament nietzschean, care a încercat pe căi singuratice ispitele tuturor idealurilor ca în urmă, cu vrejii tuturor înfrângerilor, să îmbrățișeze idealul catolicismului. Cuvintele lui răspund convingerilor noastre. Incotro mergem noi, ca națiune? Unde am ajuns, știm. Până mai eri, o putere binecuvântată, magnetică, ne absorbia, un ideal, unii către alții: instinctul național unionist. Astăzi simțim sub tălpi, ceeace eri ni se părea, peste creștete, un zenit. Dar ce s'a cucerit cu jertfa eroismului nu trebue să fie azi prada dobitoceștilor pofte de partid, ci soclul pe care să așezăm chipul idealului nostru de viitor, de totdeauna. Căci idealul național nu era și n'ar putea să fie un ideal permanet. Idealul permanent al unei națiuni e să se întreacă pe sine, să se dărue altora în tot ce are mai bun, mai dumnezeesc, spiritul ei creator. Măsura istorică a unei națiuni o dă în urmă această pasiune mesianică ce-și simte, ca marea, valurile de energie supte de așrtii înălțimilor".

Versurile sunt semnate de d-nii *Lucian Blaga, Demostene Botez* și *I. Pillat,* care într'un ciclu „Satul meu" poetizează câte-va tipuri cărora le dă un contur când șters, când pe alocuri, colorat de câte o imagine minunat închiegată. Mai isbutit între cele opt fragmente de poezie este acel al lui Ion Pescaru.

Completat cu proza poetică a d-lui *N. Conciescu* și cronicele d-lor *Virgil Drăghiceanu,* și *Oscar Walter Cisek,* numărul acesta este încă o dovadă de felul cum se muncește la „Gândirea", în a cărei „cronică măruntă" ghicim pana de scriitor viguros a d-lui *Cezar Petrescu.*

* * *

GHEORGHE LAZAR (Noembrie) revistă de cultură, pe care noi am anunțat-o încă de mult, a apărut la Brașov, în editura ziarului „Carpații". După o precuvântare în care se arată lipsa unei asemenea publicațiuni în țara noastră, precum și motivele de ordin superior care au dus la botezul revistei cu numele primului dascăl român, întâlnim studiul „Inceputurile ingineriei și G. Lazăr ca inginer" al d-lui *G. Popa-Lisseanu,* în care este discutată cu date sigure activitatea lui Lazăr ca inginer. Tot în legătură cu centenarul lui Lazăr se publică o bună și frumoasă dare de seamă a solemnităților dela Avrig precum și o culegere de „cuvinte depre Gheorghe Lazăr și activitatea lui — rânduri care fixează însemnătatea profesorului sărbătorit.

„Pe brazda trasă de Gheorghe Lazăr" e titlul unei rubrici care se ocupă de marile noastre așezăminte culturale. In numărul acesta, Fundația Carol I și Fundația Prințul Carol găsesc aprecieri asupra mersului și bunei orândueli cu care sunt ocârmuite.

Versuri publică d-nii *D. Nanu, Al. T. Stamatiad, D. Karnabatt, George Gregorian* și *V. Demetrius.*

Astfel cum apare „revista Gheorghe Lazăr" corespunde unei necesități de mult simțite. Este pentru reînvierea unor figuri dispărute, pentru cercetarea fenomenelor de cultură generală, pentru a veni în ajutorul cercetătorilor cari găsesc un loc spre a-și spune o părere, un gând, sau rezultatul unei cercetări. O recomandăm cititorilor noștri și felicităm pe d. *Al. Tissescu* directorul revistei pentru munca întreprinsă.

* * *

OMUL LIBER (1 Noembrie) este titlul unei publicațiuni social-literară, care apare sub conducerea d-lor *Delafras* și *Ion Pas.* Găsim articole de d-nii *Han Ryner, Ștefan Zweig, Ion Pas* și *Eugen Relgis.* O poezie „Trecutul mort" publică pentru a doua oară d. *Leon Feraru* (prima oară am văzut-o în Gândirea). Cu toate acestea nouă ne place să scoatem câteva versuri în care găsim imagini de o frumusețe nouă:

„Când voiu muri uitat
In mijlocul vuetului vieții
Și mă vor îngropa sub coasta unui deal,
Unde zorile sunt de purpură,
Diminețile de argint,
Zilele de aur,
Serile de aramă
Și nopțile de diamant închis în cărbune;
Când voiu fi una cu pământul,
Ducând cu mine puținul ce-l am:
Gândurile, nădejdile, avânturile,
Ceasurile senine sau ploile și vânturile;
Tu vei muri cu mine
In vecii-vecilor,
Iubita mea, în vecii-vecilor".

Revista țintește să calce pe urmele „Curentului nou" al d-lui *Sanielevici.* I-o dorim din toată inima.

G. B.

Grădina lui Dumnezeu

TEATRALE. — Teatrul nostru trece printr'o mare criză. Nu pomenim de criza de numerar, fatală după descoperirea atâtor fraude, nici despre vre-o criză de nervi a uneia dintre societare crunt lovită prin descoperirea multor sume acordate ca despăgubiri de toaletă. Criza privește întregul teatru românesc dela Tulcea până la Cluj, din piața teatrului până în piața Carol trecând bine înțeles prin pasagiul Comoedia.

Fără ca publicul să fi bănuit măcar, — el, care este atât de docil și plătește locul ca să aibă de unde aplauda, — fără ca măcar criticii dramatici să fi observat, — ei, care sunt încântați să aibă câte un loc gratis la fiecare premieră, — teatrul românesc se găsește la o mare cotitură a vieții, ceva care seamănă cu intersecția bulevardului cu Calea Victoriei.

Teatrul de obiceiu se reazimă pe un repertor și pe actori.

Legătura între aceste două elemente este atât de strânsă, în cât nu poate exista unul fără altul. Am văzut, de pe vremea, când nu se scufundase încruda indiferență a publicului „Insula" dela Maison d'Art, cum poate exista teatrul fără public; știm că există public fără teatru (atâtea orașe din țară n'au decât săli de cinematograf); mai știm că sunt actori fără teatru (toți cei neangajați); că sunt chiar teatre fără actori (e bine să nu precizăm); dar actorii fără repertoriu și repertoriu fără actori nu există!

Ei bine, totuși există! Teatrul în general trece printr'o criză grozavă și nici unul dela noi nu mai are piese și actori. Nottara, Brezeanu, Soreanu, Maximilian, Maria Giurgea, Demetriad, etc. au murit. Piesele lui Schakespeare, Molière, Ibsen, Delavrancea, Iorga, Caragiale, Eftimiu, Herz au fost nimicite în incendiul pus la cale de o statistă, care înghesuia prin crăpăturile scenei șomoloage de vată îmbibate cu benzină.

Trebue ceva nou. Avem nevoe de o regenerare. Noroc că nu trebue să așteptăm mult. Providența ne-a trimis ceva grabnic și capitala României-Mari va adăposti cu începere dela 2 Decemvrie c. un „Atelier".

Atelierul acesta este *„o grupare creată cu scopul mărturisit al organizării unei mișcări de regenerare a teatrului!*

Vedeți dar, că scopul e *mărturisit,* ceea ce dovedește că ucenicii Atelierului nu lucrează în umbră ci, colea, la lumină care ca să regenereze tot ce s'a sleit în mâna oamenilor de pomenim mai sus. Bravo!

Felicitând din toată inima pe cei ce s'au gândit la un atelier... de reparație al teatrului, ne încumetăm să indicăm câteva staluri dela Național, care scârție, caloriferul dela Regina Maria, care nu funcționează; ușa dela teatrul Mic care nu se închide.

E bine, după recentele descoperiri dela Național, ca cei însărcinați cu facturile obiectelor eșite din atelier, să fie prudenți și precauți

* * *

Țareviciul. — Este o piesă în repertoriul unui actor german, care sosește la București, probabil, pentru a se regenera în atelierul de mai sus.

Iată subiectul, așa cum îl povestește un ziar de teatru:

In piesa aceasta, apar miniștri și mari duci, medicii dela curte dau din cap și Țarul își dă sufletul între culise.

In actul întâiu este atât de multă technică, încât de abea o putem observa. Este — putem spune — o lucrare măiastră a tehnicei scenice.

Aparatul teatral uzează de lumini, de muzică iar emotivitatea e stârnită prin scene sentimentale de tot felul.

După cum vedeți piesa ese complect dintr'un atelier regenerator. Când se ridică perdeaua medicii dau din cap și Țarul își dă sufletul. Inchipuiți-vă contrariul, adică pe Țar dând din cap și medicii dându-și sufletele!! Ar fi fost mai emoționant, dar poate că de-abea puteam observa emoția din pricina tehnicei.

Aparatul teatral, după cum vedeți, uzează, în această piesă, de lumini și de muzică, ceea ce nu s'a mai văzut! Lumina la teatru e lucru rar și muzică e numai în restaurantele de noapte. Emotivitatea e stârnită prin scene *sentimentale,* ceea ce e și mai grandios. De obicei prin scene sentimentale stârnești scârba și desgustul.

Mai departe:

D-na Zapolska face în „Țareviciul" echilibristică, dramatică aproape primejdioasă și jonglează cu nenumărate efecte și transformă personagiile în niște sdrențe umane, menite să sguduie și să pună pe gânduri.

Cum vedeți există în piesă numere senzaționale. Avem o echilibristă. Lipsesc numai clownii-muzicali. Femeea care lucrează la trapez e totdeauna în primejdie de moarte, pentru că jonglând cu efectele, nu este exclus să-i cadă unul în cap și s'o transforme în *sdreanță umană menită să te pună pe gânduri!*

* * *

Propaganda. — Niciun guvern din lume n'a avut până azi originalitatea, și, am zice: cruda sinceritate de a întemeia, pentru cuprinsul țării lui, un serviciu de.... propagandă. Un pas mai înainte și ne putem pomeni într'o zi cu un serviciu de.... patriotism, sau.... de iubire a aproapelui, ori... de generozitate!...

De ce nu?, Când afacerea ar necesita posibilitatea unui nou „director" de serviciu și, deci, a unei plasări comode de partizani.

In alte țări nu s'au imaginat „servicii de propagandă" în interiorul țării, fiindcă e de presupus că toate administrațiile publice, sunt *ipso facto* factori de „propagandă". La noi, unde administrația e, din potrivă, un element de distrucțiune a solidarității naționale, e oarecum necesar și un serviciu de.... contracarare a efectelor administrative. Mai mult, poate că ar trebui ca fiecare minister să aibă câte o dublură de propagandă care să arate lumii că nu e adevărat ceeace vede și simte de pe urma autorității...

Până atunci avem un serviciu de propagandă prin teatru. Ce credeți că face? Face turnee. Un confrate entuziasmat saluta debutul acestei activități ca pe o miraculoasă invenție. *Turnee!* l'auzi *turnee.* Bine că avem turnee.

De fapt, s'au făcut mereu turnee, fiindcă sunt afaceri cari rentează mai ales când se fac în condițiuni artistice bune. Ce avem în plus acum e doar un director — firește „general" al turneelor care întovărășește trupa actorilor, primind salutul primarilor respectiv, coroanele cu panglică tricoloră și participând la banchetele de rigoare.

Domnul în chestiune are, însă, și o meteahnă: ține să adaoge spectacolului o conferință în care își expune teoriile estetice, d-sa fiind unul din eclerorii ultra-modernismului român. Cerem în interesul bieților cetățeni din provincii, ca să se mărească leafa d-lui director dar să i-se retragă dreptul de a conferenția.

Cain & Abel

INSEMNĂRI

Concursul „Diminetii"

Premiul de 50.000 lei, oferit de ziarul „Dimineaţa", pentru cel mai bun roman prezentat comisiunei intocmite din d-nii Mihail Sadoveanu, G. Ibrăileanu, Jean Bart şi I. Nădejde, a stârnit, cum şi era de aşteptat, un viu interes, în cercurile literare.

Până acuma, au fost depuse unsprezece romane, care urmează a fi cercetate de comisiune, după 25 Noembrie, când se închide concursul. Acesta este şi ultimul termen acordat, în urma insistenţelor depuse pentru prelungire.

Concurenţii vor rămâne pentru comisiune anonimi, până după cecetarea tuturor manuscriselor şi alegerea celui ce urmează a fi premiat.

Comisiunea oferă toate garanţiile de competinţă şi de imparţialitate, necesare unui concurs literar de însemnătatea acestuia.

Corespondenţa lui Nicu Gane cu Dl Iacob C. Negruzzi *publicate de* de Gheorghe Cardaş

I

16 Martie (1867)

Iubite Iacob,

Fă te rog toate chipurile şi găseşte dacă se poate chiar astăzi marca Moldovei înainte de Unire; îmi trebue numai decât spre a o triimite sculptorului dela Bucureşti. Inchipueşte-ţi că am fost găsit'o cu mare greutate în Bucureşti şi nătângul de Pogor căreiea am încredinţat'o spre a o da sculptorului, a perdut'o. — Puneţi dar burta în mişcare şi nu cruţa te rog osteneala spre a o găsi. Trebue să fie la Prefectură sau la biblioteca statului. — Eu sunt bolnav şi nu pot eşi din casă, căci altfel te-aşi scuti de neplăcerea de a alerga şi a perde din această cauze vre-o litră de

Al tău amic sincer
N. GANE

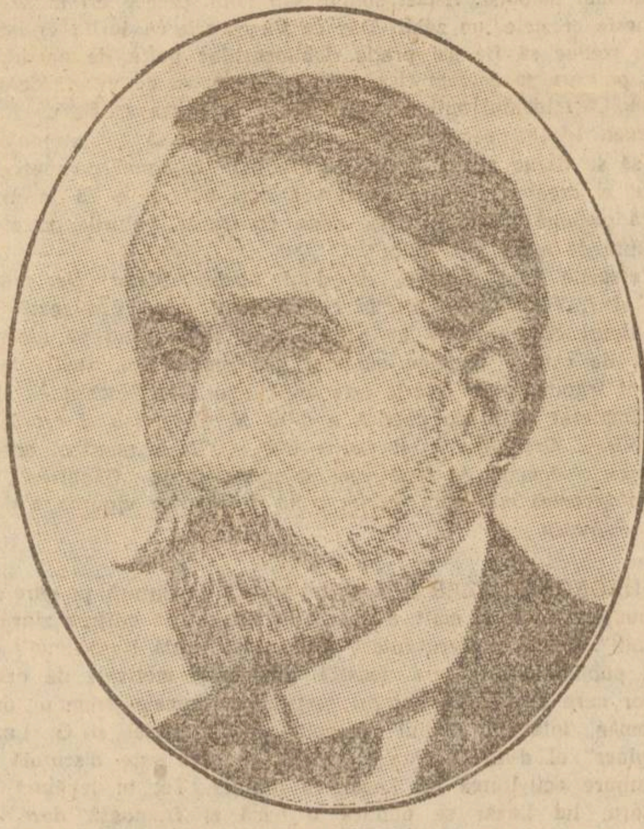
N.B. Marca Moldovei se găseşte în Buletinele Camerei Moldovei din 1859 care sunt la Bibliotecă. Sunt sigur despre aciasta.

II.

27 Noemvrie 1867 Focşani

Iubiţilor Jaques şi Leon,

Dacă de când am sosit în Focşani v'am dat puţine semne de viaţă, cauza este că mă găsesc într'o stare de deconfitură morală astfeliu, încât nu mai ştiu singur dacă trăesc. Nici odată în viaţa mea n'am simţit un urât mai apăsător decât acuma; sînt oare în care îmi vin nişte idei aşa de negre, încât eu singur mă înfiorez. M'am făcut de o monotonie nespusă; nu-mi place să fiu singur, nu-mi place nimic. Dacă aşi avea macar pe unul din voi lângă mine, me-ar fi viaţa mai suferită în ticălosul *ăst* de Focşani. — Mult face o vorbă mângăetoare eşite din gura unui amic!

N. GANE

Scrisorile ce me-aţi trimes voi Jacques şi Corne au fost o adevărată binefacere pentru mine. Cetindu-le şi recetindu-le mi se părea că mă transport între voi, mi se părea că vă văz, că vă string în braţe, ca în vremele cele bune pe când ne vărsam şi bucuria şi durerea în inimele unul altuea, şi de-ar fi fost cineva să mă privească prin crăpătura uşei în momentul când cufundat în cetire, înghiţeam cuvintele scrise de mâna voastră, unul câte unul, ar fi zis zău că sunt nebun. — M'apucase atunci o bucurie copilărească văzind că nu m'aţi uitat, şi mi se pare, dacă nu mă înşel, că rideam şi plângeam tot deodată. — Trimetiţi-mi iubiţilor multe scrisori de aceste căci îmi fac un bine nespus, de la mine însă nu cereţi; sînt incapabil de a scrie; n'am nici măcar curajul de a mă plânge. — Ş'apoi ce se vă spui decât tot aceiea şi iar aceea?.. V'am vorbit destul despre mine, se venim acum şi la voi. Cum mai mergeţi cu politica? Capşa, Corne, Pogor, Racovitză, Maiorescu ce mai fac?.. Dacă vre unul din voi va merge la Bucureşti, îl poftesc de pe acuma la mine la gazdă. Am trei odăi splendide în palatul lui Neculai Mandrea în care mă proslăvesc singur ca cucu în toate după mesile, privind când florile tapiseriei de pe părete, când focul din sobă.

Pe aicea frigurile alegerilor sînt la culme; candidaţii la deputăţie sînt cât păr pe cap, încât bieţii alegători s'au besmeticit. Eu însă nu participez întru nimic la mişcarea electorală din Focşani pentru că nu vroesc se mise zică *cine eşti şi de unde vii?* — Cu toate aceste o să arunc şi eu în vârtejul luptelor politice puindu-mi candidatura la Folticeni. Poate că alegându-mă deputat, voi reuşi a scăpá din torpitudinea în care m'a aruncat singurătatea din Focşani.

Triimite „Convorbirile literare" lui Vasilică Stamatin, Elisei Dăscălesco şi Apostoleanu, carii me-au promis că se vor aboná. Inştiinţaţi-mă ce au făcut Brăteanu în Iassi.

V,aşi mai întreba încă despre oare care persoane, dar nu îndrăsnesc, mă tem că nu-ţi avea ami da decât veşti rele.

Vă sărut de o mie de ori.

Al vostru amic din inimă
N. GANE

III.

1868 Ianuarie 4 Focşani

Iubite Jacques,

Pre cât înţeleg v'a luat pe toţi lenea înainte căci nu vă mai înduraţi să triimetiţi o slovă macar esilatului din Focşani. Dar să lăsăm la o parte reproşurile care nu servă decât pentru a fi puse la dossariu (ne), spre ştiinţe. Boala din născare leac nu are, de aceea nici voi să-mi mai stric vorba cu nişte ipochimeni ca voi.

Iţi triimit trei galbeni mari şi laţi pentru abonamentul câte pe un an la „Convorbirile literare", a lui Iorgu Greceanu din Folticeni, a lui Panaite Tufelcic din Focşani şi a Elisei Dascălesco tot din Focşani.

Fă bine de le triimite numerile cu începere dela 1-a Ianuarie anul curent dinpreună cu chitanţa de plata abonamentelor.

Ce să-ţi mai scriu alta?
La alegeri am picat
De coastele mi-am stricat.
Ş'apoi viind înapoi
Prin ploae şi noroi
Am recit
Am bolit
Iar acum slava celui de sus
Frigurile la dracul s'au dus
Şi mă găsesc iar sănătos
Nu însă cu chef şi voios.
Căci mă uresc
Mă plictisesc
In târgul ist frumuşel
. . . . . în el.

Sărută din partea mea pe beţivii de Leon, Capşa, Corne şi tuti-quanti.

Al tău din inimă
N. GANE

P.S. Mai triimet un galben pentru abonamentul lui Dimitrie Sideri domiciliat în Focşani. — De ce nu se trimite gasetta de Iaşi regulat D. Sideri şi la cialanţi? Cercetea-ză şi îndeamnă-i să fie esacţi.

Străinii despre literatura noastră

„Deutsche Tagespost aduce în nr. de 21 Oct. o critică a „Poemelor în proză de Emil Isac:

„Schiţele publicate sub acest nume, de către cunoscutul poet român, destul de aprociat şi în cercurile literare ale străinătăţei, sunt cu adevărat vrednice de numele de „poezii", fondul liric fiind acel care predomină. Cântecile sunt ţinute într'un trist acord minor, în care plângea durerea.

E când un cântec de moarte de iubire duioasă, şiroaie de lacrimi, pe care nu le pot opri nici o mângăiere, când un dor plin de păreri de rău pentru pierderea mamei, al cărui bun l-a înţeles prea târziu, cum e de pildă în „Dece nu dormi, precum şi în epilogul „Mama". Altă dată e regretul pentru tot ce-i trecător, fiindcă-i pământesc, cum e în „Vântul". Totul se topeşte în vântul, ce trece dincolo de viaţa noastră, zâmbetul murind în durerea vieţei de toate zilele, mirezma ca şi iubirea, fericirea ca şi dorinţa pentru găsirea unui refugiu.

Nu e însă în aceste poeme tonul plângătoarei melancolii, le vague á l'âme, ci sunt acordurile unui suflet domolit de luptă, ce se refugiază în cele din urmă tot lângă buna şi mereu darnica natură. („Singur în Codru").

Poetul, care a dovedit că evanghelia Materialismului şi a intelectualismului e nimicnicie, şi care a aruncat cârja cu care omul modern nu merge ci şchioapătă, e chinuit din când în când de îndoieli, totuşi în el creşte din dragostea pentru copilul său („Feciorul meu"), al cărui suflet îl cântă într'un adorabil pianissimo, credinţa cea nouă precum şi presimţirea cea mare în bunătatea lui Dumnezeu („Dumnezeu mi-a zâmbit").

Câteodată însă amintirea mai scoboară pe poet din nou pe pământ, unde goliciunea vieţii îl face să devie cinic („Poetul").

Deosebit de frumoase sunt poemele scrise sub stăpânirea atmosferei timpului războiului precum şi aceea a după-războiului. Durerea pricinuită la vederea mizeriei răsună aici cu o rară putere convingătoare („Plugul" şi „Plugul ruginit").

Poate că cea mai frumoasă din aceste poeme e „Intâlnire". Părăsirea soldatului rănit şi murind, ce se vestejeşte ca un trandafir, e sguduitor exprimată. Limba în care sunt scrise aceste poeme, e peste tot muzică adevărată, sufletul vorbeşte nestăvilit sufletului, iar Firea e vie în faţa cetitorului, în tot adevărul ei.

Micul volum e minunat de frumos lucrat, iar tiparul exemplar.

S

Operă inedită de Tolstoi

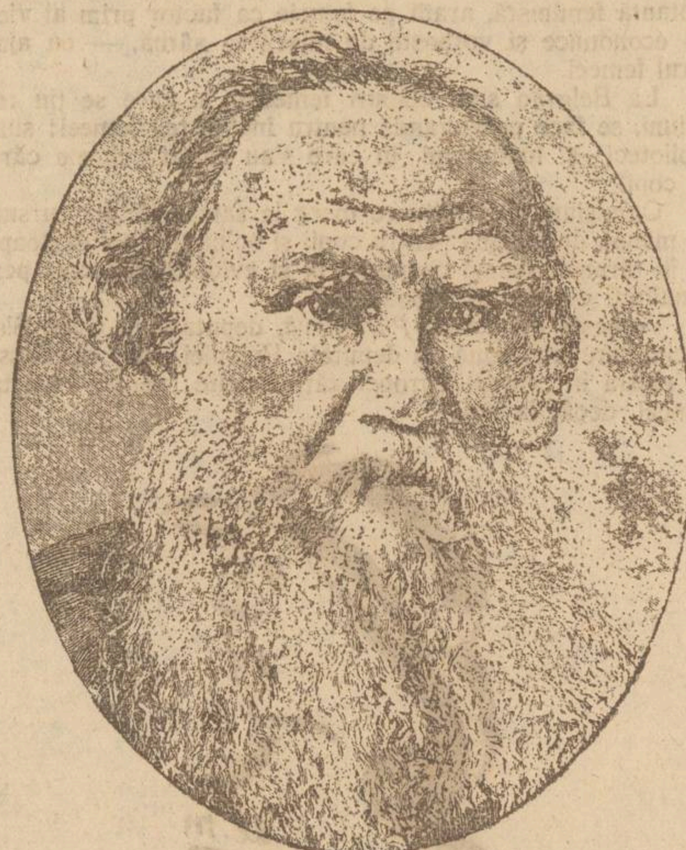
Am anunţat în notele ce apar la pagina literaturii străine, că d. Charles Salomon a tradus un roman inedit de Tolstoi, întitulat „Viaţa mea".

Romanul nu este propriu zis al autorului „Anei Karenina" ci este refacerea tolstoiană a unei povestiri făcută cumnatei acestuia, de către o ţărancă dela Iasnaia Poliana. Fiica lui Tolstoi, d-na Sukhotina, mărturiseşte că maestrul lucrase câteva zile la refacerea acestei povestiri şi cum volumaşul e cam subţire, e lesne de priceput, câte schimbări a suferit ce-a dictat ţăranca d-nei Kuzminkaia. De altfel, forma, stilul şi maniera frazei şi a cugetării denotă că Tolstoi a făcut mai mult decât o revizuire a textului primitiv.

Ceeace te izbeşte în paginile acestei „Vieţi" este expunerea exactă a unei existenţe de femei umilă, reflexul foarte potrivit realităţii unei psihologii şi unei sensibilităţi ţărăneşti. Mai e şi un model de literatură primitivă. Eroina, Anissia, trebuie privită ca o fiinţă colectivă, reprezentativă, a unui popor care se impune prin resemnare, blândeţe şi calităţi morale. Povestea ei ne face să pătrundem în sensibilitatea unei rase şi ne desvălue soarta multor rusoaice din clasa ei.

Un scriitor pasionat de realitate, cum a fost Tolstoi, nu putea să nu se agaţe de un asemenea lucru şi „refacerea" a trebuit să urmărească în primul rând alungarea oricărei note personale, pentru ca opera să rămână un produs al mulţimei anonime.

Anissia începe prin a-şi istorisi logodna şi apoi căsătoria, la 17 ani, cu un om care îi era indiferent. Barbatul ei este unul din cei mai săraci oameni din sat şi părinţii Anissei au fost bucuroşi să scape mai curând de piatra din casă. Ea se descrie, ca o femeie voinică şi veselă. Voinicia şi veselia aveau să dispară odată cu primele greutăţi ale unei căsnicii mizerabile. Prima lovitură o primeşte de la soacra ei, femeie rea, geloasă şi imorală, care merge până acolo încât îi propune să trăiască cu fratele ei. Refuzul norei îngreuiază situaţia şi bătrâna îi întinde o cursă din care bărbatul s'ar convinge că e înşelat. Bărbatul nu crede, pentru că e.. om bun şi primeşte chiar să fugă cu nevastă-sa la nişte bătrâni, fără copii, dornici să aibă o veselie în casă.

TOLSTOI

Lăuzia Anissei e îngrozitoare. De-abia naşte şi se repune la muncă, aşa încât are, de-acum încolo. să lupte şi cu o sănătate şubredă. Moartea bătrânilor o aduce din nou în casa socrilor, unde timp de zece ani, femeia va trăi ca o vită. In timpul acesta, omul ei, fire slabă şi leneşă, se înhaită cu câţiva derbedei şi fură nişte vaci. E prins, judecat şi trimis în Siberia. Din clipa asta, Anissia începe să îşi iubească tovarăşul de mizerii şi se devotează lui. La început cerşeşte ca să-şi hrănească bărbatul şi copilul, iar când vine ziua plecării în Siberia, ea cere să-l urmeze. Călătoria e nespus de dureroasă. Nevestele ocnaşilor, pe lungul drum către temniţă, suferă de foame şi de frig. Işi ascund bolile lor şi ale copiilor de teama spitalului care e mai mult decât un iad. Copiii mor ca muştele şi copilul Anissei, moare şi el. Când e gata să ajungă la sfârşitul îngrozitorului drum, vizitiul, beat, răstoarnă căruţa în care bărbatul Anissei zace legat în lanţuri. Rămâne cu capul spart şi, dus la spital, moare! Anissia nici nu-l poate urma până la groapă, după cum nu ştie nici pe unde e mormântul copilului.

După câteva luni, o revedem în satul ei, unde se mărită a doua oară cu un om bătrân şi liniştit. Atât!

In toată cartea nu există propriu zis vreun portret. Anissia nu dă nici un amănunt tipic sau caracteristic despre unul din cei cu cari a venit în contact, dar avem frumoase descrieri despre obiceiurile satului, despre moravuri şi naravuri, despre obiceiurile la nunţi, botezuri şi înmormântări.

Dimitrie Cantemir, compositor şi artist musical

Cu prilejul comemorării bicentenarului celui întâi învăţat al Românilor, Dimitrie Cantemir, desfăşurându-se prin ziare, reviste, conferinţe şi serbări, o întreagă literatură, care denotă interesul obştesc pentru cunoaşterea trecutului acestui cărturar, cred că o redare a operii sale, pe terenul musical, prezintă un interes tot aşa de evident, considerând mai cu seamă, faptul că, şi în această latură a activităţii sale culturale. Dimitrie Cantemir, a fost promotorul unui nou sistem, creat de el, pentru notarea sunetelor muzicale turceşti.

In această chesiiune, istoricul Boldur Lăţescu editând cartea „Scrisoarea Moldovii" de D. Cantemir, la paginile 17, 19 şi 34, spune că, tânăr fiind şi stabilindu-se vremelnic la Ţarigrad, ca locoţiitor de ostatec al fratelui său, Antioh, „s'a îndeletnicit cu limba şi *musica turcească*, cari le-au adus, după vreme, la atâta îndeplinire, încât el a scos, întâia-şi dată, la Turci *notele în cântările lor* şi *alte multe cântări au adaos în musica lor*, cari se cântă la dânşii, şi până'n ziua de astăzi, cu multă dulceaţă. In toată vremea vieţii sale, când şade liniştit, să si'ea ca să-şi prefacă mintea sa despre care se şi văd rodurile în cărţile lui cele de învăţătură, între cari cele mai de frunte sînt netipărite: 1) O carte de cântări pentru musica turcească şi 2) o povăţuire, la musica turcească, în limba moldovenească".

Despre musicianul D. Cantemir, iată ce spune şi Th. Burada, vestitul etnograf, în comunicarea sa Academiei la 20 Noembrie 1909: „înainte de a fi domn al ţării Moldovii, el a trăit o mare parte din tinereţea sa la Constantinopole, unde, în tot timpul cât a stat acolo, pe lângă limba turcească care o nivăţase şi o cunoştea foarte bine — cunoştea 9 limbi orientale, moderne şi clasice — s'a dedat şi la studiul musicei turceşti, pe care o învăţase, cu temei, timp de 15 ani, atât în partea ei teoretică cât şi practică, având profesori renumiţi, pentru musica instrumentală pe doi greci, Kiemani Ahmed, un renegat şi pe Angeli, ortodox.

Cantemir cânta foarte bine din tambură, un instrument oriental cu gâtul lung şi cu coarde de sârmă.

Cronicarul Neculai Costin ne spune că: „fiind el om isteţ, ştiind şi carte turcească bine, se vestise bine acum în tot Ţarigradul numele lui, de îl chema Agii la ospeţele lor ale turceşti pentru prieteşug ce avea cu dânşii. Alţii zic, ştiind bine în tambur, îl chemau Agii la ospeţe pentru zicături".

Afară de acest instrument, el mai ştia să cânte şi din *neiu*, un fluer de trestie ca-şi cavalul nostru ciobănesc.

După un studiu aprofundat, asupra musicei turceşti, Cantemir îşi făcuse mare renume, fiind privit ca unul din cei mai mari musicanţi din capitala imperiului turcesc. El dădea şi lecţiuni de musică.

Intre elevii lui, cei mai de seamă, se citează personagii însemnate în conducerea imperiului. Pe lângă musica instrumentală, Cantemir, învăţa pe elevii săi teoria musicei turceşti şi apoi, cu un metod nou, i-a învăţat notele pentru a exprima cântecele, pe cari note le-a inventat el, fiind necunoscute mai înainte Turcilor, precum şi altor popoare din Orient, neexistând semne cu cari să-şi poată nota musica lor. Notele musicale inventate de Cantemir nu sânt decât literile alfabetului turcesc.

Invenţiunea acestor note a avut un mare resunet în toată lumea musicală din Orient, şi scriitorii străini, cei mai însemnaţi, cari au scris relativ la starea acestei musici, vorbesc despre notele inventate de Cantemir.

Aşa abatele Jean Baptist Teodorini, care, pe la anul 1787 trăia la Constantinopole, a scris o carte de mare importanţă, tratând despre literatura şi musica turcească, el spune: „Turcii datoresc lui Cantemir, notele de musică, care le-a aplicat cel d'intâi la cântece turceşti şi pentru care scop, a compus o carte mică foarte rară. După multe cercetări grele, s'a putut afla un exemplar, n îcar enotele n usânt decât litere şi numere turceşti, după cum întrebuinţau vechii Greci şi Romani".

Despre invenţia lui D. Cantemir vorbesc de asemenea şi scriitorii francezi, L. A. Castellan şi Guillaume André Villoteau, cari afirmă că semnele musicale ale lui Demetrius de Cantemir, sânt formate din literile alfabetului arab şi că ele n'au fost adoptate şi nici îmbrăţişate de Turci sau de alte popoare din orient pentru ca ele să aibă o durată mai îndelungată; şi nu mult, dupa ce au fost date la lumină, ele au dispărut c utotul, aşa că în mai multe locuri n'au mai rămas nici o urmă despre fosta lor existenţă.

Atanasie Comnen Ipsilante, vorbind şi el despre D. Cantemir, ne arată că acest bărbat erudit a nivăţat, musica turcească, timp de 15 ani, de pe la diferiţi dascăli *hanandole* (cântăreţi) şi *sazendele* (cântători din instrumente) şi că atât înaintase în cunoştinţa musicei, încât o preda şi la alţi mulţi, apoi că el cel d'intâi a alcătuit semnele musicei turceşti, spre înţelegerea şi urmarea sunetelor, metodă necunsocută Turcilor şi inventată de Cantemir. Cedând stăruinţii elevilor săi, Daul Ismail Effendi şi Latif Celebi, Cantemir a compus o carte mică, în limba turcească, *despre arta musicei*, şi pe care a dedicat'o Sultanului Ahmed al 2-lea.

Pe lângă lucrarea aceasta, Cantemir a mai compus şi un număr de bucăţi musicale turceşti, parte pentru voce, numite *Beste* sau *Pestade* şi parte pentru instrumente, numite *Peşrevuri* sau Pestrefuri. Ele au fost traduse pe note liniare, Europeneşti şi se găsesc în cartea *L'Ancien livre de la litterature des Turcs*. In cartea „*Recueil de cent estampes*", tipărită la Paris în anul 1714, se găseşte composiţia musicală a lui Cantemir intitulată Chaut des Derviches (cântecul Dervişilor).

In manuscrisul din biblioteca naţională din Paris, intitulat: *Essai sur la musique Européene*, se găseşte, *Air de Cantemir*, Iar în biblioteca din Astrahan (Rusia) s'ar afla manuscrisul în limba moldovenească a lui Cantemir intitulat: *Introducerea în musica turcească scrisă în limba moldovenească:* Dimitrie Cantemir, în lucrarea sa „Istoria imperiului otoman" vorbeşte despre starea musicei orientale, arătând instrumentel emusicale ale Turcilor, precum şi de celebrii musicanţi din Orient. Relevă o serie de personalităţi însemnate, din imperiul turcesc, cari au cultivat musica; vorbeşte, de asemenea, şi de influenţa musicei asupra pornirilor sălbatice, ale diferiţilor tirani persani, dând, ca exemplu, pe un cântăreţ grec, care, cu arta ca, a înduplecat pe persanul Emirguin Ogli, de a da toată libertatea grecilor.

Th. Burada, în călătoria sa prin Orient a făcut, cunoştinţă cu eruditul musicograf *Rauf Jekta Bey*, întâiul redactor al Divanului Imperiali de la Sublima Poartă, din Constantinopole, de la care a luat cunoştinţă de *un manuscris*, care conţine *o colecţiune de note musicale*, de pe timpul lui Cantemir, scrisă în turceşte şi intitulat *Tariju-imil-musiki alla veţki mahsus*. Manuscrisul mai conţine şi *un tratat al musicei turceşti* şi o *descriere a metodului notaţiunii inventate de Cantemir*.

Manuscrisul are 262 file, bine păstrat, cu diferite desene de *instrumente musicale orientale*.

Intr'un capitol special din acest manuscris, cuprinzând 12 pagini, se găsesc regulele şi notele inventate de Cantemir, pentru Turci, cu cari ei să-şi poată nota cântecele lor.

Pentru notarea sunetelor musicale, Cantemir întrebuinţează în total 33 litere, cari reprezintă semi-tonuri şi sferturi de ton din două game cromatice. Din cauza subdivizării tonurilor în sferturi de ton, notaţiunea liniară a musicei turceşti întrebuinţează jumătate de diez ‡ şi triplu diez ♯.

De remarcat în cele două pagini de musică turcească, reprodusė în analele academiei, că sub semnele musicale se găsesc cifrele: 1, 2, 3 şi 4, aceasta înseamnă că: 1 = d, 2 = d 3= d., şi 4 = o.

Dacă tempo de la'nceput indică o mişcare repede, atunci cifrele înjumătăţesc valorile notelor.

Un alt manuscris se găseşte în biblioteca naţională din Paris, scris în limba franceză, în care se vorbeşte de D. Cantemir, în care vorbindu-se de auzul şi simţul musical al orientalilor, se zice: Ea nu va putea să le placă şi vor fi tot aşa de nesimţitori ca şi stâncile la accentele armonioase ale lui *Lulli* şi ale lui *Tartini*, pe când ei se entuziasmează la cântarea unei arii a *faimosului Cantemir*.

In teoria sa de musică, turcească, Cantemir, împarte gama turcească în 10 moduri: Sultani-Neva, Pendjughiah, Sultani-Arak, Puseţik-Aşiran, Isfahan, Seghiah, Nişaburek, Usak — cu glasul 1 din psaltichie, Rast — cu gama majoră şi Nihavend — cu gama min. arm. Măsura în acest fel de musică se execută, lovind cu mâna dreaptă pe genunchiul drept, pentru timpul forte (Dium) şi cu mâna stângă pe genunchiul stâng, pentru timpul slab (Tek)

Din împărţirea variată a timpurilor rezultă măsuri de:

$$\frac{14}{8},\ \frac{16}{4},\ \frac{28}{4},\ \frac{88}{4},\ \frac{10}{8},\ \frac{6}{4}\ \text{şi}\ \frac{28}{2}$$

Şi acum, reflectând asupra operii musicale a lui D. Cantemir, constaăm că ţinând seamă de starea rudimentară a culturii româneşti din timpul lui Cantemir, adică între anii 1673 şi 1723, ne dăm seama cât folos ar fi adus neamului său, dacă vitregia vremii nu l'ar fi îndepărtat de ţară şi dacă, talentul său musical, l'ar fi utilizat, cu aceiaşi râvnă şi cu acelaş dor de muncă, în ţara sa şi pentru neamul său.

Prof. Mih. G. Posluşnicu.

SERIA III ANUL IV—No. 155

5 Lei Exemplarul în ţară
10 Lei Ex. în străinătate

Duminică 25 Noembrie 1923

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897
CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

Rondelul Rozelor

E vremea rozelor ce mor —
Mor în grădini şi mor şi 'n mine —
Şi-au fost atât de viaţă pline,
Şi azi, se sting aşa uşor.

In tot se simte un fior;
O jale e în ori şi cine;
E vremea rozelor ce mor —
Mor în grădini şi mor şi 'n mine.

Pe sub amurg întristător
Curg vălmăşaguri de suspine,
Şi 'n marea noapte care vine
Duioase 'şi pleacă fruntea lor —
E vremea rozelor ce mor.

Al. Macedonsky

Hamlet într'o nouă înscenare

Teatrul „Regina Maria" a oferit publicului bucurestean o înscenare a lui „Hamlet" cu totul neobişnuită. Noul regisor d. Soare Z. Soare s'a pus la dispoziţia companiei Bulandra, contribuind cu sfaturile sale, la interpretare, şi asigurându-i montarea în care piesa lui Schakespeare se reprezintă pretutindeni în Germania. Elev al lui Reinhardt şi al lui Karlheinz Martin — elev harnic şi priceput, dintre aceia care ajung curând laolaltă cu maeştrii, — d-sa a indicat schiţele de decoruri, a urmărit efectuarea lor şi a mişcat ansamblul în ele, aşa cum a stabilit Reinhardt regia capodoperei schakespeariane.

Succesul a fost desăvârşit. E o satisfacţie pentru teatru şi un îndemn serios pentru regisor.

* * *

De-o bucată de vreme teatrul german, prin Reinhardt, inspirându-se din mijloacele de realizare tehnică ale teatrului Mic, dela Moscova, — teatrul d-nei Komisarjewskaia — condus de regisorul Stanislawski care azi uimeşte Parisul, a căutat o cât mai mare apropiere de realitate, având ca principiu o cât mai mare preocupare a amănuntului. Această preocupare interesa şi interpretarea şi decorul.

Inainte de război Reinhardt realiza minuni de artă, revoluţionând regia, aşa cum în mai mică proporţie încercase câţiva ani mai înainte, Antoine, la Paris cu „tréâtre Libre". Montând din când în când câte-o piesă din repertoriul universal sau a unuia din scriitorii germani contimporani, Reinhardt ajunge o personalitate teatrală asupra căruia toate teatrele din lume îşi îndreaptă privirea.

După război a lucrat mai puţin. Şcoala, însă, dădea roade. Cei care îl pricepeau, continuau noul sistem; cei care nu l'au priceput au ajuns la aberaţia expresionismului, cu atât mai primejdios cu cât nerămânând numai pe scenă, îşi întinsese nefasta lui influenţă asupra literaturii. Din fericire a dat faliment la vreme.

Azi se lucrează foarte uşor la revenirea în normal şi Reinhardt a fost cel dântâi care să îndrepte răul. Principiul lui, fie la montarea unei piese clasice, fie înscenând o piesă modernă, este *simplificarea*. Actorul părăseşte bombasticismul declamatoriu, pătrunzând adânc în analiza psihologică a rolului, scoţând în relief momentele esenţiale care contrastează cu amănuntul aşa cum contrastează lumina şi umbrele într'un tablou, iar regisorul liberând scena de tot ce devine inutil acţiunei prezintă ochiului spectatorului numai ceea ce trebue să-l intereseze pentru redarea atmosferei.

S'a spus că simplificarea este o revenire la teatrul vechi şi că o montare în felul acesta aminteşte primele reprezentaţii ale lui Schakespeare. Eroarea este evidentă pentru cei care urmăresc noua înscenare a lui „Hamlet". Simplificarea în asemenea împrejurare este impusă de preocuparea logică a celui care vrea să reprezinte întreaga operă dramatică a lui Schakespeare fărâmiţată în zeci de tablouri. Cu decoruri care necesita schimbări de cel puţin un sfert de oră, reprezentarea devine imposibilă. Când se întrebuinţează, însă, planul neutru, cu restul în perdele şi cu un fundal mobil efectul rămâne acelaş, dacă nu chiar mai impresionant şi reprezintarea integrală a operei devine o plăcere pentru aceia care vin la teatru să asculte piesa *întreagă,* nu numai scenele în cari străluceşte primul interpret.

Aşa se joacă Hamlet. Tablourile umbrei sunt de un covârşitor efect. Camera reginei şi camera regelui impresionează tocmai prin simplicitatea tragică în care se desfăşoară acţiunea de câteva minute. Ultimul tablou cu ridicarea trupului neînsufleţit al prinţului Danemarcei, — tablou care nici nu exista până acuma la noi — este tot ce-am văzut mai frumos.

Inchipuiţi-vă în ce dispoziţie ar fi publicul dacă după un tablou de câteva minute ar urma o pauză de o jumătate de oră pentru schimbarea decorului.

Ceea ce a făcut d. Soare la teatrul Regina Maria e interesant şi frumos. Mai întâi ne-a încredinţat că putem avea încredere în serioasa d-sale pricepere teatrală.

Deocamdată a dovedit că are spirit de observaţie şi o admirabilă posibilitate de reţinere. Fantezia şi-a dovedit-o schimbând, cu succes, lucruri care nu se puteau realiza pe o scenă mică. Rămâne să-l vedem montând o piesă pe care n'a văzut-o şi în montarea căreia să ne dea în plin măsura admirabilelor sale însuşiri.

A. de HERZ

Un caz de mândrie

— Note de drum —

Iau pentru nu ştiu a câtea oară drumul Braşovului şi odată liniştit de grija că voi rămânea în picioare în trenul totdeauna supraîncărcat, mă las, instalat în scobitura capitonată a unui loc de întâia clasă, pe valul unui sentiment desmerdător pe care l'aş numi de fericire, dacă de vorba asta nu m'aş teme sau aş fi absolut sigur că ştiu ce insemnează. Toate umbrele care îşi aruncau pata lor de întunerec în decorul preocupărilor mele zilnice, se topesc în atmosfera luminoasă făcută de bucuria copilărească de a călători cu trenul, de perspectiva încântătoarelor privelişti de pe valea Prahovei cu farmecul lor veşnic neistovit, de aşteptarea sosirei în Braşov, unde numeroşi prieteni mă vor întâmpina cu bucurie şi vor născoci tot ce se poate inventa de o minte omenească pentru ca să nu simt un moment de plictiseală.

Vagonul în care mă aflu s'a umplut ca un pahar gata să se verse. De-alungul coridorului un front compact de călători fără noroc.

Din când în când câte unul mai încearcă compartimentele şi întreabă dacă nu mai e vre-un loc, deşi le vede că au toate stăpân. De sigur acest spectacol al suferintei aproapelui e de natură a te înduioşa. Dar sunt momente în care bestia umană e aşa de cuprinsă de beţie egoistă în cât ceeace simţi e mai de grabă bucuria că nu eşti tu în locul celor ce pătimesc. In plus că mai ai odată cu aceasta ş'o senzaţie vagă de izbândă în lupta anevoioasă a vieţii...

Până pe la Câmpina efervescenţa fanteziei fiecăruia trebuia să înlocuiască, monotonele şesuri ale unor privelişti banale. De aci înainte închipuirea se poate odihni; îşi poate retrage veşmintele ei diafane, pentru că natura însăşi se înfăţişează împărăteşte îmbrăcată. Breaza—Comarnic—Sinaia, — cale de vis îndrăzneţ, realizat totuş aevea. Inălţimi care cresc din ce în ce mai falnic şi mai prăpăstios. In curând stejarii nu mai sunt lăsaţi să înainteze de valul biruitor al oştilor de brad. In fundul văii la început destul de largă, cu greu mai pot acuma să încapă calea ferată, şoseaua şi Prahova spumoasă. Dând veşnic una peste alta, ele îşi schimbă într'una locul, trecând fiecare aci la dreapta, aci la stânga celorlalte. Priveliştea dispare complect câte odată în noaptea scurtă a tunelelor, reapărând şi mai grandioasă le ieşire. Pe ferestrele deschise a tuturor vagoanelor pătrunde aerul îmbălsămat, cu temperatura lui de toamnă veşnică. Urcuşul drumului domoleşte iuţeala vertiginoasă a trenului, aşa că sorbim tabloul pe'ndelete, colţ cu colţ, cotitură cu cotitură. De la Sinaia mai departe suntem în plină invazie de miraculos: şirul Bucegilor cu catapiteazma lor de stâncă uriaşă pe care cerul se apleacă sfielnic şi dulce. Un adevărat fragment de mitologie rămas neclătinat în proza timpurilor noastre...

Iţi vine să strigi: minune şi iar minune, în gura mare, chiar dacă nu cunoşti pe niciunul din tovarăşii de drum. Trec rând pe rând Buştenii, Azuga şi vechea frontieră a Predealului, unde la plăcerea estetică se mai adaugă emoţii de altă natură. De pe culmea graniţii şterse, trenul se scufundă în valea pitorească a Timişului cu vederi feerice de-o parte şi de alta. Puţin câte puţin peisagiul de munte, ostenit parcă de sforţările-i sublime, îşi micşorează avântul şi se macină în înălţimi tot mai mărunte. Dârstele şi Cele şapte sate sunt aproape în câmpie. In zare, epigon al catenii carpatine, ca o spinare de animal apocaliptic, apare Tâmpa Braşovului, purtând la unul din capete piedestalul unei statui dărâmată odată cu trufia ungurească...

Cele două-trei zile cât am rămas în Braşov au fost un farmec şi desfătare. Inconjurat fiziceşte de-o împrejurime minunată pe care am străbătut-o domol în toate direcţiile, iar sufleteşte de-o atmosferă prietenească şi plină de atenţiuni, avem tot ce poate cere omul de la viaţă, atunci când nu năzueşti imposibilul şi nici nu scotoceşti cu încăpăţânare răul care se poate găsi în lucrurile cele mai bune. Un splendid sfârşit de vară, fără picătură de ploae, cel mult cu nouraşi care se joacă cu razele, fără a le isgoni încruntându-se. In tot acest răstimp nu întâlnisem de cât o singură ostilitate şi pe care nu mi-o puteam explica de cât punând-o în sarcina şovinismului maghiar: camerista de la otel, o unguroaică posomorâtă, care la prima frază pe care i-am adresat-o mi-a răspuns silnic şi aspru. Mă miram cu atât mai tare, cu cât potrivit obiceiului meu de-a fi politicos cu toată lumea, m'am purtat cu toată delicateţea şi n'am scos-o din „fraülein" şi „Dumneata". Dar hotărât, aveam înaintea mea o antipatie fermă. Atâta numai că lucru acesta nu m'a incomodat din cale afară, fiind mai toată vremea plecat din hotel. Pe cât mi-a fost cu putinţă am evitat să o chem şi căutam să mă scutesc de serviciile sale, făcute cu o vădită rea voinţă.

Când a fost să părăsesc Braşovul a trebuit totuş să o sun: nu-i puteam răpi bacşişul chiar dacă nu prea îl meritase.

— Fraülein, acuma plec.

Ea mă privi trufaş şi-mi răspunse rostogolind silabele într'o cadenţă de răfuială:

— Eu nu sunt Domnişoară, eu sunt muiere.

— A !.. va să zică eşti măritată?...

O nouă privire, în care trufia rămăsese neatinsă:

— N'am fost nicicând măritată, dar sunt muiere!

Oricine va recunoaşte că mândria omenească poate avea nuanţe cu totul nebănuite...

I. PETROVICI

STUDII DE FOLKLOR

Zilele săptămânii. - Vinerea

de AUREL I. CANDREA

Vinerile le cinstesc
Şi nu mă prea ostenesc.
(Iaznik-Bârseanu, *Doine*, p. 350).

Din toate zilele săptămânii, aceea de care se teme poporul nostru mai mult, ca fiind cea mai b o c l u c a ş e, cea mai p o c i t ă, e *Vinerea*. Şi pentru că e cea mai aducătoare de nenoroc, o c i n s t e ş t e mai mult chiar decât Dumineca. E ziua n e f a s t ă în adevăratul înţeles al cuvântului, ziua în care orice lucrare făcută e pedepsită cu neizbândă şi tot soiul de necazuri; boli şi primejdii sunt răsplata aceluia ce nu o păzeşte cum se cuvine, adică cu l e n e a şi cu tot cortegiul ei de t r â n d ă v i e. „Vinerea e ca mai sfântă zi de peste săptămână" (S. Fl. Marian, *Sărbătorile* I, 103). — „Dacă o femeie lucrează Vinerea, face brâncă. In privinţa asta, unele femei se tem mai mult de Vineri decât de Duminică". *(Lumina pentru toţi,* an. III, p. 514). — „Vinerea are poporul datină de nu lucră lucrurile grele... declarând-o de nenorocită şi că ori-ce lucru început Vinerea nu are şi nu poate să aibă sfârşit bun" (Familia an. XXVI, Oradia-Mare, p. 6). — „Vinerea nu e bine să lucrezi nimic pe sfânta lume, că toate relele din lume stau în mâna sfintei Vineri" (Coşbuc, *Dintr'ale neamului nostru,* p. 93). — „Sf. Vinere e cea mai mare din toate zilele, e jumătate de Duminică ; dacă o ţii, e de mare ajutor" (Voronca, *Dat. şi cred.* p. 272).

Cauzele pentru care această zi, mai pre sus decât toate celelalte, e pusă l a i n d e x, nu ne sunt cunoscute. Folkloriştii caută să stabilească o legătură între sfinţenia acestei zile şi răstignirea Mântuitorului care s'a întâmplat într'o Vineri. Dar singur acest motiv nu e suficient pentru a explica caracterul cu deosebire nefast al acestei zile. E mai probabil că ne găsim în faţa unei străvechi reminiscenţe păgâne pe care a venit mai târziu să se altoească şi elementul creştin al Vinerii patimilor, care n'a făcut decât să întărească mai mult credinţa că această zi e aducătoare de nenorociri. Dar să examinăm mai de aproape credinţele privitoare la această zi şi observaţiunile făcute de unii folklorişti străini asupra caracterului ei nefast.

La Francezi „Vinerea e o zi nefastă pentru orice afacere... Nu trebue să botezi copilul într'o Vineri, să nu-ţi cumperi o casă sau un loc în această zi... Amintirea Vinerii Patimilor a rămas adânc întipărită în mintea oamenilor dela ţară. Boii nu sunt niciodată înjugaţi în această zi în timpul slujbei la biserică. E o zi socotită ca doliu general..." (F. Pérot, *Folk-lore bourbonnais,* p. 230).

„Vinerea e ziua nefastă prin excelenţă. „Dacă Vinerea cade în ziua de 13 a lunii, trebue să fii cu băgare de seamă la tot ce faci, căci urmările ar fi grozave şi nenorocirea sigură. Această superstiţie cu privire la Vineri şi la 13 datează de nouăsprezece veacuri. Vinerea aminteşte Răstignirea, iar 13, pe trădătorul Iuda, care deşi era unul din cei doisprezece apostoli, dar fu înlocuit, devenind astfel al treisprezecelea" (F. Chapiseau, *Le Folk-lore de la Beauce,* I, p. 304).

„Cu privire la credinţele legate de această zi cred că pricina lor trebue căutată în originile creştinismului şi cu deosebire în patimile lui Isus. Teogonia păgână, sub imboldul religiunii lui Christos se modifică în aşa fel că dete naştere la o mulţime de credinţe, de datine şi obiceiuri vulgare. Biserica nu putu, nu îndrăzni să dărâme dela temelie vechiul edificiu, şi se mulţumi să lase pe noii credincioşi să adopte ceea ce era cu putinţă să se admită. De aceea, parte din vechile credinţe se păstrează aproape neschimbate, parte abia fură modificate, iar parte fură transformate cu totul, căpătând toate sau mai toate un caracter intermediar între cel vechiu şi cel nou, dar mai aproape de cel păgân decât de cel creştin. Dacă ţinem seama că Vinerea creştină a venit să ia locul *Vinerei* păgâne, va fi uşor de constatat cât de mare, cât de adâncă a fost transformarea datinelor şi credinţelor populare privitoare la această zi, trecând dela vechea lume păgână la noua lume creştină. O zi închinată zeiţei, frumuseţii şi dragostei, o zi eminamente profană, nu putea fi privită cu plăcere de cei ce îmbrăţişează noua religiune a aceluia care-şi vărsase în această zi ultima picătură de sânge în chinurile cele mai grozave pentru binele omenirii. De aceea, începură să considere această zi ca sfântă şi să se ferească de orice lucrare care ar fi atins sfinţenia ei. — Cine va încheia vre-o afacere Vinerea nu va izbuti şi-şi va pierde câştigul. Ori-ce argument adus în această zi n'are nici o valoare. Cheile unei case închiriate nu se primesc Vinerea ; dar nici stăpânul casei nu le predă bucuros în această zi". (Pitrè, *Usi e costumi,* IV, 271—272 ; II, 262).

Celebrul folklorist sicilian mai adaugă următoarea observaţiune curioasă : „S'a băgat de seamă că nici un hoţ nu îndrăzneşte să fure într'o Vineri, fie din respect pentru patimile Mântuitorului, fie de teamă că va fi prins. Statisticele criminale din provincia noastră dovedesc cu prisos această reţinere a tâlharilor în această zi în care cei mai fricoşi pot colinda în lung şi în lat provincia fără să se atingă cineva de un fir de păr din capul lor..." id. ibid. IV, 262).

La Veneţieni : „Vinerea nici un sătean nu încheie un contract, nu începe nici un lucru mai de seamă, de teamă că nu-l va sfârşi cu bine. Nici un plugar nu se va apuca de secerat... De altfel, prevăzătorul nostru sătean se poate consola, căci e în bună tovărăşie : nici Napoleon nu da o bătălie Vinerea, iar Bismarck nu semna în această zi decrete şi nu ţinea consilii". (P. Mantegazza, *Superstizioni,* p. 12).

La Germani, Vinerea — *Freitag* — e, după regiuni, o zi norocoasă sau nenorocoasă, după cum s'a păstrat mai înrădăcinată amintirea zeiţei păgâne *Fria,* drăgălaşa patroană a agriculturii şi a căsniciilor, sau a învins elementul creştin cu amintirea patimilor Mântuitorului suferite în această zi. Astfel în mai tot nordul Germaniei, căsniciile şi mai toate întreprinderile din această zi izbutesc pe deplin, pe când în restul ţării se crede tocmai contrariul (M. Busch, *Deutscher Volksglaube,* p. 16 ; P. Drechsler, *Sitte in Schlesien,* II, 186—187 ; Wuttke, *Der deutsche Volksaberglaube,* p. 61 ; L. Strackerjan, *Aberglaube,* II, 26, etc.)

La Bulgari : „Cine trebue să întreprindă vre-o lucrare, nu se cade să înceapă Marţea, Vinerea sau Sâmbăta, şi mai ales Vinerea, căci nu-i va merge bine". *(Sbornik,* V, p. 112).

Să cercetăm acum pe rând credinţele poporului nostru cu privire la caracterul fast sau nefast al acestei zile, în legătură cu ale celorlalte popoare din Europa.

1. Vinerea nu e bine să porneşti la drum. — Aceeaşi credinţă o au Huţulii din Bucovina (Kaindl, *Die Huzulen,* p. 80). Francezii (F. Chapiseau, *op. cit.* I, 304), italienii (Pitrè, *op. cit.* IV, 254, 256 ; P. Riccardi, *Pregiudizi,* p. 29), Germanii (Wuttke, *op. cit.* p. 61 ; Busch, *op. cit.* p. 17 ; Strckerjan, *op. cit.* II, 27 ; O. Lauffer, *Niederdeutsche Volkokunde,* p. 88 ; Witzschel, *Sagen, Sitten u. Gebräuche* p. 284), etc.

2. „Vinerea să nu coşi cu acul, căci unde te vei înţepa se face bubă". *(Rev. Ion Creangă,* III, 44). — „Vinerea să nu coşi, că Sf. Vinere îţi strică tot sporul de peste săptămână" *(ibid.* VI, 143). — „Pentru femei, Vinerea e rău de lucru. Nu trebue să coasă nimic ; cu cămaşa lucrată Vinerea să nu se îngroape nimeni" *(ibid.* VI, 112). — „Dacă faci Vineri la igliţă, să înţepi de trei ori în pământ cu igliţa. Când vor întreba sărbătorile dacă ai lucrat în ziua lor, şi ce anume lucru, Vinerea va răspunde că ai înţepat în pământ" *(ibid.)* V, 267). — „Cine coase (Vinerea) îşi coase gura" (Coşbuc, *op. cit.* p. 93). — „Vineri să nu împungi cu acul. Acul, Vinerea, să nu stea înfipt, că împungi pe Sf. Vinere" (Voronca, *op. cit.* 579). — Credinţa cea mai răspândită în toată ţara e că dacă coase femeia în această zi împunge pe Sf. Vineri în ochi. De aceea se feresc de această lucrare, căci altfel ar suferi de ochi, ar prinde albeaţă sau pecingine pe ochi, ar orbi, etc. „Vinerea să nu coşi, că vei suferi de ochi" (Gorovei, *Cred. şi superst.* 2883). — „Femeile nu cos Vinerea, ca să nu rămâie oarbe" *(id. ibid.* 4111). Din această pricină, femeile, începând de Joi seara, nu mai cos de loc. „Joi noapte să nu coşi dela miezul nopţii înainte, că te apucă Vinerea" (id. *ibid.* 4115).

Aceeaşi credinţă o au şi Huţulii din Bucovina (Kaindl, *op. cit.* p. 80). Bulgarii se feresc de a coase Vinerea, ca să nu văduvească *(Sbornik,* I, 76).

Teama de a împunge Vinerea cu acul trebue să stea în legătură cu patimile Mântuitorului care în această zi a fost străpuns în coaste. „Vineri l-a străpuns pe Domnul Christos în coastă şi, în sângele ce a curs, toate sufletele ce erau în iad au venit de s'au botezat. Iar pe locul unde s'a pus crucea s'a găsit căpăţâna lui Moş Adam ; de aceea, la picioarele Domnului Christos, e zugrăvită o căpăţână" (Voronca, *op. cit.* 272).

Această credinţă a Românilor e înregistrată de italianul Del Charo, care a însemnat obiceiurile ţării noastre acum două veacuri : „Nu trebue să trec neobservată şi o altă datină (după părerea mea superstiţioasă) de care ţin până şi femeile noastre catolice născute în Valahia : anume că în ziua de Vineri... se abţin dela orice lucrare care se face cu acul... şi, întrebând pe una din catolicele noastre pricina acestei opriri, îmi răspunse că e păcat să împungi cu acul într'o zi în care Mântuitorul nostru a suferit pentru noi atâtea împunsături" *(Istoria delle moderne rivoluzioni della Valachia,* ed. N. Iorga, 1914, p. 49).

3. „Vinerea nu se toarce, căci ţi se coc degetele şi-ţi cad unghiile" *(Rev. Ion Creangă,* IV, 182). — „Vinerea nu se toarce, pentru că se face pricaz" *(ibid.* II, 189). — „Cine toarce Vinerea lână, pe ceea lume va fi căznită cu sucirea gâtului" (Gorovei, *op. cit.* 1826). — „Cine toarce Vinerea, îşi întoarce maţele". (Coşbuc, *op. cit.* p. 93). „Cine toarce Vinerea, Nu-i ajută Precista" (T. Pamfile, *Cântece de ţară,* p. 341).—„Vinerea să nu coşi şi să nu torci.- O femeie torcea spre Vineri şi a venit la ea o altă femeie care, uitându-se la tort i-a zis: „Ara, cât de frumos torci şi ce harnică eşti! Ian dă-mi şi mie să-ţi ajut. N'ai caiere?" Femeia a adus un oboroc de caiere şi Sf. Vinere s'a apucat de tors, şi a tors, că nici n'a băgat de seamă când a gătit tortul. „Ştii ce? zice aa, dă ceaunul, să pun la foc şi ţi le voiu zoli, să fie încaltea gata !—N'am ceaun, zice femeia, dar are vecina mea". Merge şi-o strigă : „Cumătră, cumătră, împrumută-mi ceaunul, că mi-a picat o femeie aşa de harnică? Mi-a tors toată cânepa, a râşchiat-o şi amu vrea să-mi zolească torturile".—D'apoi aceea-i femeie, zice cumătră-sa. Amu în puterea nopţii vrea să-ţi zolească? Aceea e Sf. Vinere. Iţi spuneam eu să-i ţii ziua. Mergi fuga şi o amăgeşte ca să iasă din casă. Strigă aşa de afară : „vai de mine, ian uită-te cum arde casa Bojei, pe dealul Galariului" şi ea are să fugă, că aşa o chiamă pe dânsa. „Dar tu, pe loc să întorci toate din casă cu gura în jos". In vremea aceea Sf. Vinere a făcut focul, a luat copilul şi l-a pus în zolniţă (= vasul pentru zolit) şi avea de gând să toarne un crop peste el. Femeia, venind repede, a strigat dela fereastră cum a învăţat-o cumătra. Sf. Vinere s'a speriat şi a fugit ; iar femeia a închis uşa şi a întors totul cu gura în jos. Vine Sf. Vineri înapoi. „Deschide uşa !" zice ea. Femeia tace. „Ai, fată de lele ce eşti, că bine m'ai înşelat ! Deschide-mi uşa, cofă ! — Nu pot, că-s cu gura în jos. — Deschide-mi uşa, oală !" Iară aşa i-a răspuns. Şi tot aşa le-a pomenit pe toate. „Deschide-mi tu, opaiţule, uşa !" Opaiţul a sărit să-i deschidă, dar s'a stricat. Dară femeia tot nu s'a putut scăpa de dânsa, că tot o întreba : „Ce vrei să mănânci, carne de om viu sau de om mort?" Femeia a spus că de om mort. Atunci ea s'a dus şi i-a adus pe unul, nu de mult îngropat, cu raclă cu tot, şi l-a trântit pe vatră. Când au cântat cocoşii, ea s'a făcut nevăzută. A doua zi, femeia a trecut pe lângă vatră şi nici nu s'a uitat, ca să nu se sperie. A mers la vornicul şi au venit şi au luat mortul, iară ea a fost multă vreme bolnavă de „spaimă" (Voronca, *op. cit.* 275—276).

Această întâmplare e povestită în felurite chipuri în tot cuprinsul ţării. Iată o variantă din Oltenia.

„Nu e bine să lucrezi nimic Joi seara spre Vineri. Să nu întârziezi la lucru, că a fost o femeie şi a tors Joi seara la cânepă. S'a pomenit cu *Sf. Vineri,* — o femeie bătrână-bătrână ce umbla în cârje, — că a bătut la uşe. Ea s'a dus şi-a deschis uşa, căci n'a ştiut cine e.

Dacă a intrat Sf. Vineri peste ea, a cerut o căldare mare s'o puie la foc, să fiarbă apă, să coacă tortul.

„Mai stăi aici, zise femeia care n'avea căldare, să mă duc colea la o megieşă să iau căldare.

Şi femeia s'a dus la naşe-sa. Aceea n'a vrut să-i dea, dar i-a spus că baba dela casa ei este Sf. Vineri, care umblă s'o opărească.

Femeia cu naşe-sa, ce s'au gândit? Au ieşit afară şi au zis :

„U ! Ard casele Sfintei Vineri cu văpăi !"

Sf. Vineri a ieşit afară şi a dat fuga la case. Femeia a cărat băligar la uşa din afară, a intrat în casă şi a închis uşa dela ogeac. A întors apoi toate vasele cu gura la vale, şi numai pe poliţă a rămas un ciob neîntors cu gura în jos.

Vine Sf. Vineri şi strigă la uşe :

„Găleată, deschide uşa !

— Nu pot, că sunt cu gura în jos !" a zis ea.

A strigat apoi Sf. Vineri la toate vasele, dar toate au spus că sunt cu gura la vale. Ciobul a răspuns :

„Acuş ! acuş !"

Şi când a sărit de pe poliţă, s'a făcut praf. Vede Sf. Vineri că nu mai vine, strigă, ciobul şi ciobul de colo îi răspunde :

„Mă spărsei, mă spărsei !"

Şi s'a dus Sf. Vineri acasă" *(Vieaţa literară* I, No. 4. Comp. Şt. Tuţescu, *O parte din sfinţii poporului,* p. 61).

Aceleaşi credinţe le regăsim la Huţulii din Bucovina (Kaindl, *op. cit.* p. 80) şi la Bulgari *(Sbornik* VI, 91 ; VIII, 138).

AUREL CANDREA

Pescuitorul lunilor

de ION DRAGU

Burburelul e un pârâu de munte, necunoscut de către marii geografi cercetători ai lumii, dar foarte preţuit de către pescuitorii de păstrăvi din partea locului. El curge într'o albie de stânci, printre maluri brodate cu muşchi, aleargă la vale sub umbrele în chip de piramide dantelate ale brazilor, şi când, din întâmplare, face un cot, apele lui spumegânde samănă cu un stol de fete voioase târîte nebuneşte în vârtejul unui vals. Apele lui sunt aşa de limpezi, încât cei ce se scaldă vara, în locurile în care, curgând pe un fund de nisip, Burburelul cel zgomotos şi repezit se face solemn şi domol, — zăresc fiecare pietricică ori fiecare bob de nisip sclipitor sub soare. Şi e, în aceasta, ades o amăgire pentru cei ce vor să se scalde, căci fundul e mult mai departe decât pare şi Burburelul, oricât e el de mic, a dus uneori, la vale, trupuri de copii înecaţi.

Intr'o seară, în clipa în care cele dintâi stele pun cuie de aur pe boltă, iar umbrele se strâng în vale, hoinăream singur pe malurile Burburelului. O adiere răcoroasă, aromatizată, aluneca uşoară în preajma pârâului. M'am oprit lângă un brad trăznit, culcat la pământ, şi mi-am aprins o ţigară. O lene odihnătoare mă făcea să nu visez la nimic, să nu urmăresc nici un gând, să las mintea liberă de idei şi imagini. Nu doream altceva decât să respir aromele sănătoase ale brădetului, să ridic ochii până la crestele ascuţite ale pădurii şi să simt că e dulce să trăieşti slobod, în plină natură, fără sarcina grijilor zilnice, fără robia obiceiurilor bune ori rele, fără nimic din ce-ţi răpeşte neatârnarea absolută, posesiunea de tine-însuţi, bucuria vieţii sănătoase.

Luna, ascunsă până atunci după un nor, apăru deodată deasupra brazilor şi-şi oglindi faţa în apa Burburelului. Peisajul se lumină şi mă făcu să văd un personagiu încremenit pe un trunchi, de cealaltă parte a pârâului. Nu făcea nici o mişcare, ţinea, parcă ceva în mână, şi avea înfăţişarea unui pescuitor cufundat în contemplarea plutei prevestitoare. Această ciudată apariţie nocturnă îmi goni lenea, îmi strică odihna şi îmi aţâţă curiozitatea. Imi părăsii dar refugiul şi pornii pe malul pârâului în sus până la puntea care avea să-mi înlesnească trecerea pe malul celălalt. Când, câteva minute după aceea, mă aflai la doi paşi înapoia lui, văzui că pescuitorul nu pescuia ca toată lumea.

La zgomotul paşilor mei, el se întoarse încet şi îmi îngădui să văd, luminată în plin de către lună, o faţă slabă şi uscată, cu trăsături fine înecate în tristeţă. Trupul i se pierdea sub o vastă pelerină neagră, iar peste ghete-i cu şireturi înalte până la genunchi, purta... papuci de catifea brodaţi cu fir. In mână ţinea un băţ lung al cărui capăt se sfârşia cu un cârlig mare de fier, iar pe după gât avea atârnată cu un şnur gros o cutie de tinichea verde ca cele pe care le folosesc colecţionarii de fluturi, de insecte sau de plante.

Intrai cu el în vorbă şi văzui că nu era duşman al flecărelii.

— Va să zică, păstrăvii nu dorm la ora aceasta? îl întrebai eu, respectând intrarea în materie obişnuită a profanilor cari vor să deschidă conversaţia cu un purtător de undiţă.

— Eu nu pescuesc păstrăvi, îmi răspunse străinul. Nu voesc să mi se facă proces de contravenţie. Ceeace pescuesc eu nu e jos în apă, ci sus pe cer, adăugă el, ridicând privirea deasupra brazilor.

Răspunsul acesta fu tot aşa de lămuritor ca şi papucii de catifea peste ghetele cu şireturi. Mă hotării dar să bat în retragere, fără a mai prelungi o convorbire cu riscuri. Dar originalul pescuitor nu-mi dete răgaz:

— De sigur că mă iei drept nebun, dragă domnule, aşa cum au făcut toţi cei cu cari am vorbit până acum despre îndeletnicirile mele. Dar puţin îmi pasă de prejudecăţile vulgului... Eu sunt „pescuitorul lunilor".

— Pescuitorul lunilor! exclamai eu din ce în ce mai mirat.

— Da, domnule, pescuesc lunile din râuri şi din bălţi, şi-ţi mărturisesc că e o îndeletnicire mult mai distractivă şi mai folositoare decât a alerga după păstrăvi, ştiuci, crapi, şalăi, bibani, caracude şi alte neamuri de peşti.

Şi zicând vorbele acestea, băgă repede cârligul în apa în care luna, care se ascunsese o clipă după un nor, îşi oglindi din nou chipul.

Intrigat de aiurelele necunoscutului, mă aşezai lângă el, întrebându-l în acelaş timp dacă prezenţa mea ar împiedica luna să se prindă în undiţă... El îmi răspunse că astrul nopţii nu se sperie de fleacuri. (Oare fleacul eram eu?) Apoi, după ce tuşi de două ori, ca un conferenţiar care se pregăteşte să intre în subiect, începu:

— Domnule, lunile cele mai uşor de prins, sunt cele pe care lumea s'a obişnuit să le numească *luni de miere*... Uite, cutia asta e plină de ele... N'am decât să-mi vâr cârligul în apă şi paf! am şi agăţat una... E lesne de înţeles: lunile de miere sunt luni micuţe, tinerele şi lipsite de experienţă; deoarece dăinuiesc scurtă vreme, n'au vreme să practice rosturile vieţii; nu cunosc primejdiile şi de aceea cad lesne în cursă. E de ajuns să vină un pescuitor ca s'o înhaţe şi s'o vâre în traistă...

— Mi se pare, îl întrerupsei eu, că luna de care vorbeşti d-ta e luna tinerilor căsătoriţi, adică o metaforă, nu o realitate.

— Ei, domnule, crezi d-ta că fericirea unora şi nenorocirea altora nu sunt scrise colo sus în aştrii?... Metaforă ori realitate, e acelaşi lucru. Sunt pe cer destule luni pentru toate lunile anilor şi pentru toţi locuitorii planetelor. Sunt luni vechi, care nu mai servesc la nimic, sunt luni noui, care n'au servit încă, dar fii sigur că sunt de ajuns pentru toată lumea.

— E adevărat, întrebai eu, că, după cum spune Henric Heine, Dumnezeu sparge lunile învechite ca să facă din ele stele?

— Heine al d-tale era un nebun şi nu ştia ce spune... Ia spune-mi: mai m'ai vedea pe mine prinzând lunile cu cârligul, dacă ar fi sparte?... ca şi cum m'aşi pune să pescuiesc ghete vechi fără talpă... Adică ce, Dumnezeu ar fi în stare să se poarte ca un băcan şi ar sparge lunile cu ciocanul ca şi cum ar fi vorba de nişte căpăţâni de zahăr?

— Ai dreptate.

— Totuşi trebuie să-ţi mărturisesc că e o specie de lună care nu se mai găseşte, din care n'am putut pescui până acum nici măcar o fărâmă... E luna de fiere.

— Luna de fiere?

— Da, am avut şi eu o lună de fiere în viaţă şi cu toate că sunt atâtea nopţi de când o caut în toate apele, n'am mai putut-o găsi... Ah! scrâşni el din dinţi, de-aşi avea-o o clipă în vârful cârligului meu, cum aşi mai sparge-o în mii de bucăţele pe altarul Lilichii!...

Se opri o clipă, ca copleşit de o amintire dureroasă, apoi urmă:

— Era frumoasă şi o iubeam... O văd par'că în ziua cununiei noastre... Albă şi blondă sub vălul de mireasă: un înger, nu altceva... Ba nu, un diavol cu chip de înger. Luna noastră de miere nu dăinui decât atât cât ţine o biată lună micuţă şi plăpândă... Un prieten îmi fură inima nevestii. Luna de fiere răsări, plină şi voioasă, deasupra ruinelor fericirii mele. Simţii atunci setea răzbunării şi hotării să fiu fără milă. Am silit-o să-i dee o întâlnire şi i-am omorît pe amândoi.. De ce n'am murit şi eu în ziua aceea!... N'aş fi azi atât de nefericit!...

Dete drumul cârligului, îşi luă capul între mâni şi începu să plângă cu sughiţuri. Dar, după câteva clipe, ridică iarăşi capul, fără o lacrimă în ochi, şi începu să pescuiască paşnic şi indiferent.

— Fă-mi un serviciu, îi zisei eu râzând: dă-mi una din lunile de miere pe care le ai în cutie ; vreau s'o dăruiesc nevestii-mi, care are să fie foarte mulţumită.

— Imposibil, răspunse el grav, toate lunile de miere pe care le am în cutie (şi cred că am vre-o sută cincizeci) sunt pentru *Ea,* atunci când îi voi regăsi sufletul printre stelele cerului... Dar până atunci, trebue să pescuesc şi să fărâm fatala-mi lună de fiere.

Apucă băţul cu repeziciune şi începu să scormonească furios apa în care nu se mai oglindea luna. Şi când plecând, trecui puntea înapoi spre casă, silueta lui îmi păru asemenea trunchiului prăbuşit al arborelui trăznit.

Sat

Miros de baltă, umed, sosi dinspre poiană,
Adus de vântul serii ce poposi 'n livadă
Cu seara dimpreună şi cere de pomană.

Pe-un dâmb, soarele roşu, stă obosit să vadă
Pământul peste care a semănat lumină —
Şi—o rugă de vecerne ascultă 'n zări tihnite.

Apusul e o baltă de vişine strivite.

Pe roşu ridicată o cumpănă se 'nchină
Şi seara îngenunche sub glugă de lumină.

Se 'ntorc vitele albe, leneş, de la păşune
Cu ugerele pline ce picură în iarbă
Şi stropii calzi de lapte alb fumegă în iarbă.

Aşteaptă satu 'n vale cu locuinţe bune.

Cu prispe văruite stă satul alb de gazdă,
Iar seara se ridică din fiecare brazdă,
Şi poposeşte sură 'n cerdacurile simple...

... Trec vitele... Amurgul le mângâe pe tâmple...

Stau oamenii pe prispe: Biete statui de lut.
Odihna serii, sură, în ochi li se adună,
Li 's braţele căzute, şi sufletul lor mut
Pe chipul lor de ceară un vis de lut le pune.

Pe cer o lună mare şi roşie de ţară,
In câmp mai rătăceşte strâmb urma unor cară
Şi vântul cu miresme de cimbru şi de fân...
Şi oamenii pe prispe până târziu rămân...

Văzduh... Sat bun... Şi oameni cu suflet de pământ
Şi peste toate Vremea ce trece ca un vânt...

MIRCEA GHEORGHIU

CHIPURI şi ICOANE

Din povestirile lui Moş Andrei

de I. Agârbiceanu

Vornicelul

Când s'a deslănţuit potopul peste Dumbrăveni, oamenii s'au adăpostit la munte, unii, cari au fost mai aproape, cu căţel cu purcel, alţii numai cu vitele mari, şi cu merindea în dăsagi. Din partea vitelor ar fi putut rămânea vreme îndelungată pe plaiuri, era încă păşune destulă, dar merindea oamenilor se isprăvi dup'o săptămână. Ei plecaseră cu nădejdea că'n două, trei zile duşmanul va fi scos din sat, dar, din a treia zi, ştafetele care se coborau până în capul satului aduceau ştiri tot mai rele. Patrule străine începură să urce pe cărările plaiului.

Oamenii îşi luau de dinapoi vitele şi le mânau tot mai adânc în codrii, dar cu cât se depărtau de sat, era tot mai greu şi mai în primejdie să te cobori în puterea nopţii să aduci de-ale gurei.

Şi, ca de-atâtea ori în viaţă, domnişorule Vasilică, neputinţele trupului biruiră avânturile sufletului. Oamenii cari nu mai aveau inimă să vadă duşmanii în sat, oameni cari se juraseră să nu mai dea ochi cu ei, răzbiţi de foame, îşi făcură calea întoarsă. Ii chinuia, dela o vreme, şi grija caselor pustii şi a agoniselii de pe lângă case. Merepere se va alege de avutul lor. Ştafetele care coborau noaptea în sat aduseră vestea că nemţii cei mâncăcioşi tăiaseră toţi porcii rămaşi prin coteţe; câte şase, câte opt dădeau gata şi porcul cel mai gras.

Dar cei mai tineri nu se mai înapoiară din munţi. Din zi în zi pătrundeau tot mai adânc în inima pădurilor, tot mai spre culmi, tot mai spre miază-zi, până când li se pierdu urma. Cete-cete, trecură în ţară.

Vornicelu, dumneata-l ştii, domnişorule Vasilică, — cum? l-ai uitat? D'apoi cum să-l uiţi, Doamne iartă-mă, pe Ionu' Şchiopului care vornicea la toate ospeţele, de-i umbla gura ca o meliţă? Ehei! Vezi că nu l-ai uitat? Vornicelu' zic, rămase între cei din urmă care se hotărîră să se coboare în sat. Intr'o noapte, se vor fi împlinit trei săptămâni de când a intrat duşmanul în Dumbrăveni,— rămase numai el cu Achim şi cu Ionu Diacului în munţi. De două zile nu mâncaseră, şi cât se'nseră, fără să-şi vorbească, se înţeleseră numai din ochi să coboare şi ei în sat.

Tăcuţi ca mormântul, veniau în şir pe cărăruşe, se coborau tot mai la vale, ascunzându-se şi răsărind mereu de după tufişuri în bătaia lunii. Departe, în vale, se zăriau întâiele case din Dumbrăveni. Atunci vornicelu se opri, şi cum el mergea în frunte, se opriră şi ceilalţi doi.

— Nu mai vreau, zise el şi se trânti pe pajiştea roşcată, arsă de brumă.

— Ei, asta-i vorbă de bărbat! zise Ionu' Diacului.

— Par'că ne-am duce de bună voie! oftă Achim.

— Scoală-te! E vremea să grăbim. Să intrăm în sat până nu se face ziuă.

— Nu mă duc!

— Vei trece şi tu în ţară? Dac'ai avut gândul ăsta, de ce n'ai plecat cu ceilalţi?

— Nu mă duc în ţară!

— Ei bine, dar n'o să te hrăneşti cu lăcuste şi cu miere sălbatică, — un nou sfânt Ion Botezătorul!

Urmă un răstimp de tăcere grea.

— Frate Achime, de-un lucru te rog, zise Vornicelu'. Să-i spui Anuţii să-mi aducă o pâne şi-un burduf de brânză, şi să le astupe cu frunziş subt fagul lui Miran, în poiana Cerbului. Să facă pe dracu'n patru şi să-mi aducă puşca, ştie ea unde i-ascunsă.

Nu-l putură urni din loc. Porniră, lăsându-l încruntat, cu faţa neagră de mânie.

De-atunci nimeni nu mai ştiu ce s'a ales de vornicelu'. Achim, încă în noaptea aceea, dădu ochi cu Anuţa, dar, a duoa zi, şi el şi Ionu' Diacului fură duşi de jandarmi la caznele celorlalţi. De zece ori călcau pe zi şi pe noapte casele celor ce nu se înapoiaseră în sat. Mulţi dintre ei erau soldaţi, veniţi acasă pe slobozenie, alţii trebuiau să intre de acum în armată. Vornicelu' apropia acum şaizeci de ani, şi trebuiau să-l pornească şi pe el subt steag, după o poruncă nouă care a curăţit satele româneşti de toată partea bărbătească ce-a mai rămas întreagă şi sănătoasă.

Cum, cum nu, s'a zvonit prin sat că Vornicelu' a fost în tovărăşia celor doi. Jandarmii, ruşinaţi şi îndârjiţi de moarte, îl căutară o săptămână, răscolind pădurile, târîndu-se pe brânci prin văgăuni. Il căutară în pământ şi'n piatră seacă, dar în zadar.

Atunci începură s'o pună la munci pe Anuţa, nevasta Vornicelului. Când vine acasă? Unde-l ascunde? Cine-i duce de mâncare, dacă nu l-a văzut în sat?

Femeia se jura că nu ştie, că nu l-a văzut, că, după cum dădea ea cu socoteala, bărbatul ei va fi de mult în ţară. Plângea, se bocia, striga ca din gură de şarpe în mânile lor, şi-i blestema.

Jandarmii începură acum să vegheze în jurul casei, o noapte, două, trei. Nimic. A patra zi plecară cinci împănaţi la munte, turbând de năcaz. Urcară plaiurile, coborîră văile, răscoliră căpiţele de fân, botroşiră colibele. Nimic.

Dar, pe 'nserate, când jandarmii nu mai aveau mult de coborât până în sat, în păduri se sparse o detunătură, şi unul dintre oamenii negri căzu pe spate. Il aduseră pe-o împletitură de crengi. Până dimineaţa muri. La vestea asta tot satul se sculă în picioare.

— Se'ntorc ai noştri, ziceau unii.

— Sunt patrulele înaintaşe, spuneau alţii.

Nime nu credea că era isprava Vornicelului. Toţi erau încredinţaţi că Vornicelu' fugise în România. Trecuse de sfântu Dumitru. Cum s'ar fi adăpostit el până acum în pădurile noastre? Lelea Anuţa, şi de-o întrebai între patru ochi, nu ştia nimic. Era mută ca pământu'.

La trei zile după asta, jandarmii găsiră în Poiana Cerbului o opincă ruptă, zvârlită într'un tufiş. Era împletită la cioc, cum nu purta în sat decât Vornicelu.

O ridicară ca pe-o moaşte şi veniră cu ea la Anuţa.

— Mai cutează de minţi, căţea ce eşti!

Femeia se uită la opincă, dar nu răspunse.

— Nu-i a bărbatului tău?

— Va fi fost a lui! Toată lumea ştie că bărbatul meu a fost în păduri ca şi ceilalţi. E spartă toată, nu vedeţi? Cine ştie de când va fi aruncat-o!

— I-ai dus cismele, năpârcă ce eşti! Il îmbraci de iarnă!

Şi jandarmii începură să-i răscolească pentru a suta oară, casa. Nu găsiră cizmele, nu-i găsiră pieptarul, nici cojocita cu care mergea omul iarna la biserică.

— Unde-s hainele de iarnă, muere?

— Căutaţi-le în sat. Ni le-au furat până am fost la munte. Toţi s'au furat unii pe alţii, par'că dumneavoastră nu ştiţi?

I-au tras o bătaie soră cu moartea. A doua zi au început iar cercetările în munte. Cum ninsese peste noapte, au dat de urmă proaspătă, şi-au găsit în poiana Cerbului subt frunziş o pâne şi-o bucată de slănină. Dar în ziua aceea jandarmii iar au adus pe năsălie de crengi pe unul dintre ei. Anuţa fu legată şi dusă la oraş.

Dar ce folos, era prea târziu!

Satul întreg, încredinţat acum că Vornicelu' e prin împrejurimi şi cutează să se iee singur de piept cu jandarmii, începu să între în friguri mari.

Vornicelu' se arăta acum când ici, când colo; îl adăposteau şi-l fereau nu numai oamenii din Dumbrăveni, ci şi cei din satele vecine. Tot la trei, la patru zile, jandarmii găseau urma în zăpadă, tot în altă parte, prin păduri. Iar merindea nu i se mai punea niciodată în acelaş loc.

Cât ţinu iarna, jandarmii nu mai avură pace. In locul celor doi morţi, veniseră alţii, făcură potere de doisprezece şi de şaisprezece şi băteau munţii până la graniţă. Adeseori auzeau pocnete de puşcă. Vornicelu' nu mai ducea acum lipsă de gloanţe şi vâna sălbătăciuni. Şi când îi cădeau la ochi, trăznea în jandarmi.

Patru a curăţat până la Blagoveştenii. Zece sate vorbeau de isprăvile lui, când, deodată, i se pierdu cu desăvârşire urma.

Căzu aşa ca o întristare peste sufletele noastre. Ne păru, cât stătu el în munte, că România ne dă mereu de veste.

Acum cânta cuc în pădurile pe cari le stăpânise el. Trecură zilele, lunile, şi cum suferinţele ce se abăteau peste sat nu mai aveau sfârşit, vorbeam tot mai rar de Vornicelu'. Va fi trecut în ţară? Il va fi ajuns un glonţ duşman, şi l'or fi lăsat mâncare corbilor? Dumnezeu ştie! Dar bine că nu mai vede ce-a căzut pe capul nostru?

Cu două săptămâni înaintea adunării celei mari dela Bălgărad, sosi în sat pe'nserate, coborând dela munte, un oştean bătrân, cu mustaţa stufoasă, cu barba nerasă de săptămâni. Călca vârtos şi da bineţe la oameni, spunându-le pe nume. O ţinu întins spre casa Măruntelului. Casa era încuiată. Pe Anuţa n'o mai sloboziseră acasă. Se opri înaintea uşii, clătină din cap, se'nvârti într'un călcâiu. In faţa lui era o grămadă mare de oameni, şi de pe uliţi alergau mereu alţii. Purta haina ostaşului român.

— Vin şi ceilalţi, ca mâne! zise el.

Dintr'odată, toată lumea-l recunoscu. Era Vornicelu... Ce chiote de bucurie, ce îmbulzeală în jurul lui!

— Trebuie să curăţim locul, — zise el. — Câţi jandarmi aveţi acum?

— Doisprezece — răspunse înaintea tuturor un copilandru.

— Pe ei, băieţi! După mine! Cobză să-i legăm! Oamenii se priviră o clipă. Ochii le fulgerară. Dar când ajunseră la cazarmă, aflară cuibul gol. Vestea sosirii lui Vornicelu' trecu ca fulgerul peste sat. Şi ungurii fugiră, simţind par'că întreaga putere a României coborînd din munte odată cu venirea Vornicelului.

In No. viitor: *Pofta ochilor.*

Cântec de toamnă

Toamnă, — flori de nostalgie, tufănele, —
Pentru ce tristeţea'n suflet îmi strecori?
Au plecat cele din urmă rândunele
Cerul tot e plin de negre ciori....

Gânduri negre, ciori sinistre, semne rele
Unde-i dragostea şi sufletu-mi sglobiu?
Cade noaptea, stol de corbi cu aripi grele
Peste inima ca peste-un parc pustiu...

Iar în inimă şi 'n gândurile mele
Şi în parcul străjuit de plopi în şir
Intră toamna cu parfum de tufănele,
Intră toamna cu parfum de cimitir!

Mircea Rădulescu

Albe crisanteme...

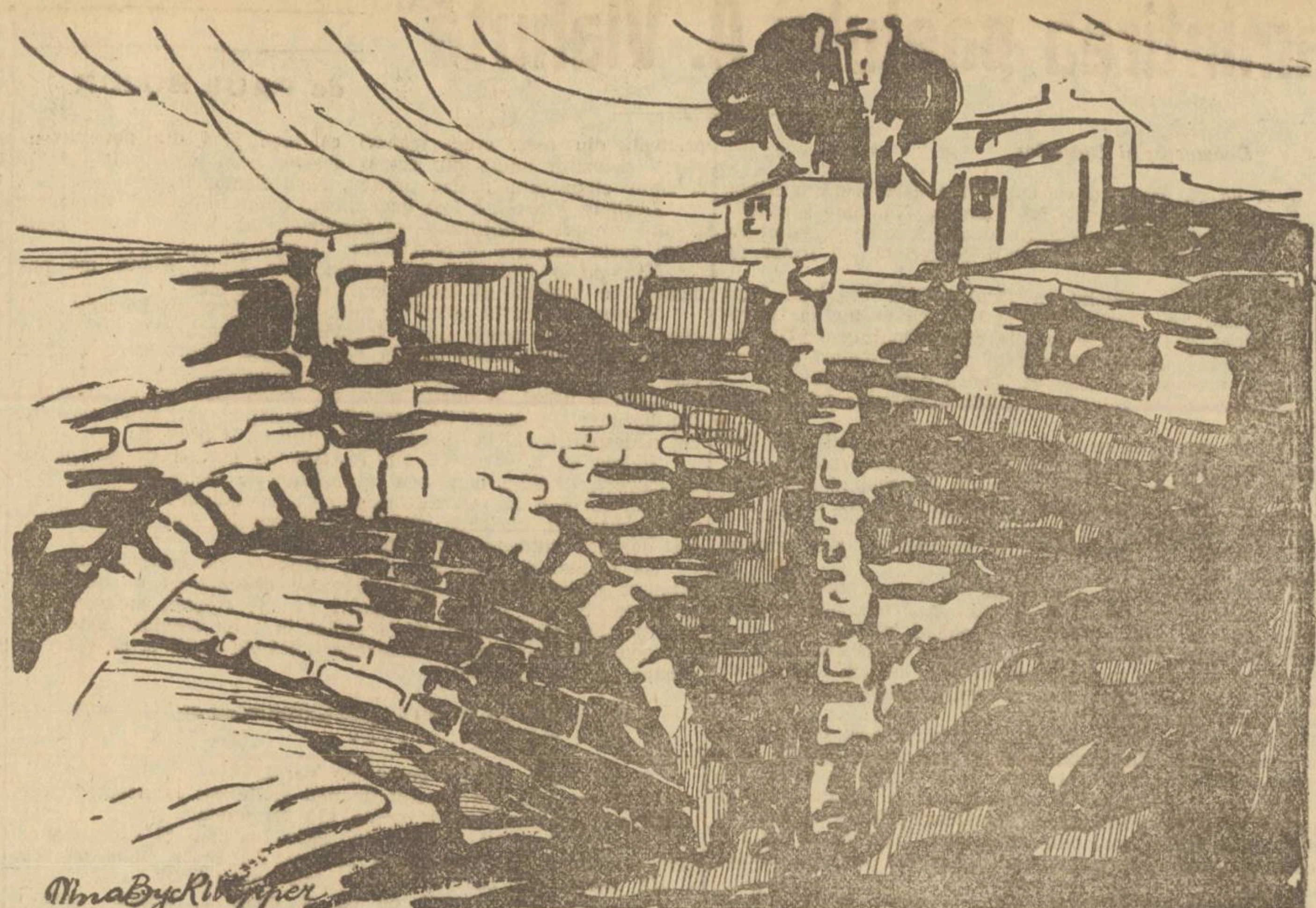
Flori întârziate, albe crisanteme...
Când privesc, spre seară, cum muriţi în glastră,
Doruri pătimaşe prind ca să recheme
Din trecute vremuri pe stăpâna voastră...

...Şi o văd atuncea iarăşi zâmbitoare
Din pridvorul tainic scoborând ca 'n basme...
Dintre voi mi-aduce cea mai albă floare,
Incadrată 'n noaptea plină de fantasme...

...Albe crisanteme ce muriţi în glastră...
Când răsar pe boltă tot aceleaşi stele,
Pentru ce nu vine iar stăpâna voastră
Ca să-i spun în taină dorurile mele?...

Ion M. Gane

REVEDERE

Ghemuindu-se în colţul strâmt de vagon pe care abia-l căpătase în înghesuiala călătorilor, Ana Boiu îşi privi curioasă tovarăşii de drum. Erau, de-o parte şi cealaltă a ferestrei, doi negustori — aşa se bănuia după îmbrăcăminte — care făceau politică vrăjmaşă, combătând gheşefturile partidului advers. Un al treilea citea alături „Dimineaţa" şi, din când în când, s'amestecă în vorbă cu o obiecţie timidă pe care de altfel cei doi nici n'o băgau în seamă. Numai aceştia vorbeau în vagon; ceilalţi, aproape toţi, dormitau, moleşiţi de truda drumului şi de căldura amezii de vară.

Unul chiar dormea deabinelea, cu gura căscată, cu capul bălângănind deasupra pieptului, cu picioarele lungite în neştire până la canapeaua din faţă unde doi băeţaşi, aşezaţi cuminţi lângă mama lor, şi-l arătau cu degetul, zâmbind.

In faţa Anei o femee încă tânără, cu ochii treji pe o faţă rumenă, citea. Era cel mai simpatic chip din vagon şi Ana fără voe, îşi odihni câtva timp privirile asupră-i Apoi închise şi ea ochii şi se lăsă obosită în voia legănării trenului.

Ar fi vroit s'adoarmă, să nu mai simtă truda celor cinci ceasuri de drum cât avea de făcut, dar gândurile o năpădiră, gonindu-i somnul. Era aşa de nemulţumită că trebuia să se întoarcă acasă, în satul ei perdut în câmp, după o lună de zile petrecută în zarva şi veselia Capitalei. Că-i era dor de soţul şi de copiii ei nici vorbă, dar urâtul celor cinsprezece ani de când lâncezea în Podeni, o înăbuşa acum mai mult decât oricând.

La început, când s'a măritat cu Iancu Boiu, a crezut că slujba lui de medic de plasă era numai trecătoare. Doi-trei ani, mai ales la începutul unei noi vieţi, trec destul de repede. Pe urmă, un post la un spital din Bucureşti, fie chiar şi în provincie, avea să-i strămute. Astfel credea Ana şi s'ar fi putut desigur cu oarecari stăruinţi, aşa cum făceau şi alţii, dar Boiu nu voise. Pentru el, fiu de ţăran, singur traiul acela în plin aerul câmpiei avea un rost şi un preţ mai de frunte.

E drept că şi viaţa lui — mereu ocupat cu bolnavii, mereu în docar pe drumuri — era mai puţin plictisitoare ca a Anei care în trebile gospodăriei îşi amăra zilele ţipând la două slugi nepricepute şi îngrijind de trei copii neascultători şi mereu hoinari. Poate nu se ocupase nici ea îndestul de ei, — o plictiseau copiii, cum o plictisea orice grijă... Atât de bine petrecuse la Bucureşti fără grija nimănui....

La ţară, n'avea toată ziua cu cine schimba o vorbă: stăpâna moşiei, boeroaică de viţă, n'o poftise niciodată iar la femeile fruntaşe din sat, — preoteasa, dăscăliţă, — nu voia ca să se ducă...

O singură distracţie îi rămânea, să citească. Aducea acum de la Bucureşti un vraf de romane franceze....

Trenul alerga mereu, în cadenţa regulată a roţilor. In vagon căldura creştea. Ana simţi de la o vreme că aţipeşte. Par'că o mână nevăzută îi strângea în cleşte de fier tâmplele, îi trăgea o perdea pe dinaintea ochilor şi, cu toată împotrivirea ei, o afunda în altă lume.

* * *

Când a deschis ochii, după mai mult de-un ceas, călătoarea din faţa ei lăsase cartea pe genunchi şi o privea stăruitor.

Incă buimacă de somn, Anei i s'a părut că în locul necunoscutei de adineauri, vedea acum un chip ştiut, văzut de atâtea ori. Cine putea să fie? Se desmeticise bine şi tot nu-şi aducea aminte. Femeia acuma citea din nou, dar privirile ei furişe o urmăreau şi o stinghereau. La urmă, Ana se hotărî:

— Imi păreţi cunoscută, Doamnă.

— Şi mie! zise cealaltă cu veselie în glas. Şi nu ştiu de unde. Numele meu....

— Nu-l spune, o întrerupse Ana. Ţi-am cunoscut vocea. Eşti Constanţa Roată, colega şi prietena mea....

— Ana! izbucni şi cealaltă, recunoscând-o.

Işi strânseră mâinile şi în bucuria revederii, o sumă de amintiri le veneau în minte, întâmplări din şcoală, uitate dealungul anilor... Fuseseră aşa de bune prietene! Cum de s'au uitat, cum de nu şi-au mai scris? Când află Ana că prietena ei era şi ea măritată cu un medic de plasă şi că trăia tot de vre-o cinsprezece ani, numai la câteva poşte depărtare, aproape era să se mânie. Cum era cu putinţă? A! dar de-acuma aveau să se vadă des, aveau să fie mereu în vizită una la alta, să alunge împreună urâtul vieţii de sat....

Eşiră pe coridor ca să vorbească mai liber. Câmpiile, scăldate în soare, îşi perindau bogăţia fâşiilor verzi, aurii şi roşcate pe dinaintea trenului fugar. Pe alocuri, seceratul începuse, cu hărnicie.

Ana se pregătea să-şi povestească necazurile vieţii ei monotone, căci cine putea s'o înţeleagă mai bine decât prietena ei, care se întâmplase să aibă aceeaş soartă...

Dar chiar de la început, un zâmbet şi o întrebare a Constanţei, o opri mirată.

— Te plictiseşti atâta?

— Par'că tu nu.....

— De loc, răspunse scurt Constanţa. Sunt foarte mulţumită. Sunt mai ales foarte ocupată. Am casă, am copii...

— Şi eu.....

— Ştiu, şi ajunge. Dar afară de soţul şi copiii mei, eu mai am un tovarăş, care nu mă părăseşte niciodată, nu lasă urâtul să s'apropie de mine. Când vei veni la noi, ai să vezi!

Ana o privi ciudat:

— Fă-mă cel puţin, să înţeleg!

Drept răspuns, Constanţa se aplecă pe uşa vagonului cu mâna întinsă spre cartea rămasă pe canapea.

Ana avu o desamăgire: A! cititul! Ca şi mine....

Dar deschise ochii mari, văzând titlul cărţii: „Creşterea viermilor de mătase".

Şi rămase şi mai uimită, aproape neîncrezătoare, ascultând pe veche-ai prietenă, pe care şi-o aducea aminte neastâmpărată şi nu prea silitoare la carte şi care totuş, singură şi fără îndemnul nimănui, ajutată doar de copiii ei, înfăptuise acolo în gospodăria de la ţară, adevărate minuni: o fermă, din care nu lipsea nimic, nici stupurile de albine, în livada cu pomi şi flori, nici grădina de zarzavat, îndărătul umbrarului de viţă, nici vacile elveţiene şi păsările de curte şi care toate la un loc, cer atâta pricepere şi grijă de tot minutul. Acum prietena voia, după cartea din mână, să înveţe a creşte şi gândaci de mătase. Avea de aguzi în ogradă.

— Oricum, nu puteţi munci într'una.

— Desigur. Avem şi ore libere. Atuncea, ne scoatem şorţurile, ne punem pălăriile şi pornim afară din sat, pe dealurile dimprejur. In drum culegem flori şi le dăm lui Ionel, băiatul cel mic, care are erbar. Alteori pornim înspre pădure, de dimineaţă, luăm mâncare cu noi pentru toată ziua, luăm şi mingi, rachete, şi organizăm într'o poiană, partide în toată regula. Dar asta mai rar, numai în zile de sărbătoare, căci trebile noastre ne ţin mai mult pe lângă casă. In sfârşit, ce să-ţi spun? Ai să vii şi ai să vezi....

Ana rămăsese pe gânduri. Vedea ca într'o oglindă casa ei tristă, cu ograda largă în care buruenile creşteau nesupărate şi unde doar porcii scurmau pământul, vedea copiii ei, cari nu mai voiau s'o asculte, duşi mereu pe drumuri, sărind garduri şi încăerându-se cu ţăranii, întorcându-se apoi, târziu acasă, murdari şi posaci....

Avea şi viziunea casei Constanţei, unde munca pricepută, adusese cu sine ordine, ascultare, voe bună şi nu dă răgaz tristeţei, să s'abată.

Simţi lămurit deosebirea, înţelese cine era nedespărţitul tovarăş, de care vorbea Constanţa, dar odată cu dorinţa unei astfel de vieţi, Ana se găsi în faţa ei neputincioasă, pricepu că pentru dânsa, era prea târziu deacuma....

Şi la despărţire, făgăduiala de a veni să-şi vadă prietena, n'o mai dădu, decât cu jumătate de gură.

ALICE GABRIELESCU

NELINIŞTI

Intind prin noapte braţe 'nfrigurate.
Fruntea mea caută sărutul gurii tale de ghiaţă.
Azi ar fi poate întâia mea zi din viaţă
Dacă zilele trăite-ar fi uitate...

Mă chemi de pe un pisc însorit
— Alunec in prăpăstii adânci
In jurul meu până dincolo de cer stânci
Nu pot să le urc deslănţuit.

Singur, dar nu în Marea Singurătate.
Sânger pe drumuri cu flori —
Cânt pe poteci întortochiate,
Seara îmi gâlgâie râsul pe gură şi plâng în zori

...Intind spre tine braţe 'nfrigurate.
Gura mea cere sărutul gurii tale de ghiaţă...
Nu ştiu când vor curge altfel zilele în această viaţă —
Nu ştiu când vorbele rostite vor fi uitate, uitate...

Zaharia Stancu

In amintirea poetului A. Vlahuţă 1)

de **PAUL BUJOR**

Doamnelor şi Domnilor,

Vă rog să nu vă aşteptaţi ca eu să fac astă seară o critică ştiinţifică a operilor literare ale lui Vlahuţă. Nu sunt specialist în materie de critică literară şi chiar dac'aş încerca o astfel de critică, n'aş avea nici timpul ca, într'o conferinţă, să tratez un subiect aşa de vast.

Acel care, în ţara noastră, a făcut critica cea mai bună şi mai cuprinzătoare a operilor lui Vlahuţă ca şi ale lui Caragea!e, Delavrancea şi Coşbuc e marele critic Dobrogeanu-Gherea, mort şi el de curând, şi care a trăit în cea mai strânsă legătură cu toată pleiada aceasta strălucită de literaţi contimporani.

Cum spuneam dar, o critică ştiinţifică a operilor lui Vlahuţă nu voi face.

Pentru mine, ca şi pentru acei din Dv. care aţi citit, aţi meditat, şi aţi simţit opera lui, aceasta e cea mai bună critică.

Atâta v'aş putea spune acum, că opera lui Vlahuţă e tot aşa de complexă, tot aşa de variată şi de surprinzătoare ca şi manifestările vieţii omeneşti.

Totul, în opera lui, gravitează, în special, în jurul zbuciumului sufletului omenesc.

Dar, cum spusei mai sus, cea ce face mai mult caracteristica operilor lui, e acea dragoste de oameni pe care nimeni altul n'a înălţat-o aşa de mult. A înălţat-o pân'la divin.

Şi, cum în lumea asta mare, e şi poporul românesc din care el făcea parte şi din care facem parte cu toţii, nimeni altul, ca el, n'a arătat, în accente mai puternice şi mai duioase, această dragoste de poporul românesc.

Şi deaceea nu ştiu cum v'aş ruga mai bine să-mi daţi voe să vă citesc două pagini din admirabila lui scriere, intitulată *„România Pitorească"*, care a fost tradusă şi în limba franceză. Paginele aceste, ca încheere a volumului, sunt o poezie întreagă de simţire şi de limbă românească. Decâteori mi-le-a citit el cu glasul lui cald şi tremurător, plin de simţire, pe care eu nu l'aş putea reaminti acum, aşa cum mi-a rămas întipărit în mintea şi sufletul meu.

După ce a isprăvit călătoria dela un capăt la celălalt al ţării, descriind frumuseţile peisajelor cari l'a uîncântat, el încheе: „De-aici, din mijlocul capitalei zgomotoase, îmi întorn gândurile pe unde-am umblat. Multe din lucrurile frumoase, pe care le-am văzut, îmi revin acum, învăluite în farmecul depărtării şi parcă mă dojenesc, unele că n'am spus destul, altele că n'am spus nimic de ele. Multe vor fi iarăş, pe care nu le-am văzut încă. Dar cea-ce se ridică mai luminos şi mai sfânt în mijlocul amintirilor mele, podoaba cea mai aleasă şi mai mândră 'ntre podoabele ţării, este poporul românesc. In sufletu-i larg, nespus de duios, lămurit în focul atâtor suferinţi, am găsit izvorul curat al frumoaselor lui cântece şi tot înţălesul istoric al trăiniciei şi stăruinţii noastre pe acest pământ. In marea lui putere de muncă, de luptă şi de răbdare, în mintea lui trează şi'n inima lui caldă, am găsit sprijinul speranţelor noastre şi dezlegarea înaltei chemări a neamului nostru. — Il urmăresc cu gândul de-alungul veacurilor, îl văd cu pieptul desvălit în zloată şi'n bătălii, muncind ca să plătească dările ţării, luptând ca să-şi apere pământul, căzând şi ridicându-se iar, murind în şes şi renăscând în munţi, pururea tânăr, pururea mândru, cu toate nevoile ce-au dat să-l răpue, — şi mă 'ntreb: ce popor a avut pe lume o soartă mai aprigă, şi mai zbuciumată, ce neam de oameni a stat mai viteaz şi mai întreg în faţa atâtor dureri!"

„Unde-ar fi ajuns el astăzi, dac'ar fi fost lăsat în pace!..."

„O lacrimă-i tremură'n glas şi graiul lui e un suspin „zice Michelet, vorbind de poporul Român".

„In adevăr, suferinţele acestea, au pus o blândeţă divină, pe figura ţăranului nostru. Inima lui e plină de milă pentru cei nenorociţi şi limba lui e dulce şi plină de mângâeri".

„Câtă gingăşie e în cântecul cu care-şi adorm ţărancele copiii:"

„Nani, nani, puişor"...

„Şi cu ce vorbe sfâşietoare, adânci ca şi durerea din care-au izvorât, îşi petrec morţii la groapă:"

„Dragile mamei sprâncene,
Cum o să fiţi buruene!
Dragii mamii ochişori,
Cum o să vă faceţi flori!"

„Intr'o ţară aşa de frumoasă, c'un trecut aşa de glorios, în mijlocul unui popor atât de deştept, cum să nu fie o adevărată religie: iubirea de patrie şi cum să nu-ţi ridici fruntea, ca falnicii strămoşi de-odinioară, mândru că poţi spune: „Sunt Român".

* * *

Doamnelor şi Domnilor,

Cum mai spusei, o critică ştiinţifică a operilor lui Vlahuţă nu voi face astăseară.

Intenţia mea e ca să vă destăinuesc astăseară câte-va episoade din viaţa lui, aşa cum mi-au rămas întipărite în mintea şi sufletul meu.

Şi plăcerea mea e cu atât mai mare cu cât, astă seară, le destăinuiesc pentru prima oară în oraşul unde el a copilărit, şi'n faţa Dv. care l'aţi iubit şi l'aţi admirat, cât a fost în viaţă.

Copilăria şi-a făcut-o în satu lui natal — în satul Pleşeşti delângă Bârlad — şi aci, în oraşul Bârlad.

A crescut în nevoi, cum cresc toţi copiii oamenilor nevoeşi.

In cursul inferior de liceu, a stat în mahalaua Cotu-Negru la o mătuşă a lui — fiţa Smaranda — de care el ne vorbeşte în una din nuvelele lui.

Fiţa Smaranda aceasta îl cam neglija, îmi spunea el. Câteodată lipsea zile întregi deacasă, ducându-se în vizite pe la prietenele ei; iar el, copilul plăpând, rămânea singur singurel acasă, nevoit să-şi prepare singur mâncarea, care, dealtfel, consista numai în mămăliguţă cu brânză sau cu masline. Şi cu câtă grijă — îmi spunea el, — că mânca mai ales maslinele care-l plăceau; muşca de două ori dintr'o maslină cât de mică, de teamă să nu-i se isprăvească prea repede udătura.

In cursul superior de liceu, a fost mai bine îngrijit în pensionatul de pe vremuri al profesorului Pagono, unde a avut posibilitatea să citească, şi alte cărţi, afară de manualele didactice.

In jurul lui, ne grupasem câţi-va prieteni cari, încă din cursul inferior, ne simţeam mai apropiaţi sufleteşte. Intre noi, regretatul Nicu Cantuniari, fost profesor la liceul din Craiova, era spiritul vioiu, fin care ne înveselea cu glumele lui.

Pe vremea acea, elevii liceului din Bârlad, cel puţin acei cari trăiau în apropierea lui Vlahuţă, nu cunoşteau alte distracţii decât cititul cărţilor care ne cădeau în mână, în afară de cele de şcoală şi plimbările pe aleele retrase din grădina publică sau dealul Ţugueta din coasta oraşului.

Cu câtă nerăbdare aşteptam ultimul număr din „Convorbiri literare" cu poeziile lui Eminescu. Mi-a rămas şi acum întipărită în minte — ca un vis frumos — noaptea aceea petrecută împreună, când am citit pentru prima oară pe Sărmanul Dionisie de Eminescu.

In clas, prietenii din grupul nostru se ţineau totdeauna printre elevii buni. Vlahuţă nu râvnea niciodată după „premiul I-iu cu cunună." El învăţa atât cât îi trebuia să treacă corect dintr'o clasă într'alta. — Din partea ştiinţifică, îi plăcea Ştiinţele Naturale; din partea literară, îi plăcea, în special, studiul limbelor şi filosofia. De când era încă în clasa a cincea, vorbea corect şi cu foarte mare uşurinţă limbele italiană şi franceză. Se distingea în mod etraordinar la limba latină. — Autorul lui favorit era Horaţiu, de care era nedespărţit. Pe vremea acea, Horaţiu se preda în ultima clasă de liceu — în clasa a şaptea; el însă îl cunoştea şi-l traducea curent de pe când era în clasa a cincea. Când el era în această clasă, elevii dintr'a şaptea veneau la el să le facă traduceri din Horaţiu.

In clasa a cincea şi a şasea, începuse a scrie mici schiţe literare pe care ni le citea cu o voce fermecătoare. Tot atunci, o satiră în versuri la adresa profesorilor făcea deliciul elevilor din cursul superior. De această satiră, au făcut mult haz şi cea mai mare parte din profesori, afară de unul, rigidul Ion Popescu, care a făcut aspre observaţii lui Vlahuţă.

Şi aci, ţin, Doamnelor şi Domnilor, să arăt geneza unei poezii — una din cele mai frumoase ale lui — *„Dormi iubito"* pe care Vlahuţă a scris-o, când era pe punctul de a isprăvi clasa a şaptea.

Dacă-mi aduc bine aminte, cu un an înainte murise în Bârlad o tânără domnişoară de o frumuseţe rară. Moartea aceea impresionase adânc tot oraşul dar şi mai adânc cercul nostru de prieteni liceani care o adora ca pe o zină din poveşti. Şi noi, prietenii din cerc, eram mândri că acea zină din poveşti surîsese chemător unuia din cercul nostru, frumosului, spiritualului şi chiar elegantului nostru prieten, Nicu Cantuniari.

Desigur, Vlahuţă a fost impresionat puternic de această moarte şi nu-i exclusă posibilitatea ca zbuciumul lui sufletesc să fi găsit ecoul acela puternic în poezia lui: „Dormi iubito".

Era într'o frumoasă seară din luna Iunie. Atunci mă pomenesc cu Vlahuţă că intră tăcut în odăiţa mea.

Stăţeam atunci în gazdă la mătuşa mea, Maria Semilache, în o căsuţă mică din strada Gării. Intrând, îmi spuse: astăseară dorm la tine. Dealtfel lucrul acesta se întâmpla oridecâteori Vlaguţă voia să se sustragă zgomotului din pensionatul, unde stătea.

Cum a intrat în odăiţa mea, s'a întins tăcut pe pat, scoţând din buzunar un caeţel de note şi o bucăţică de creion de care era nedespărţit. Eu îmi preparam lecţiile pe a doua zi.

Indată ce a văzut că am isprăvit de citit şi că mă gătesc de culcare, el mi-a luat locul la măsuţa de lucru, continuând să scrie în caeţelul lui. Ca de obiceiu, eu am adormit repede. Sportul gimnasticei, cu care mă îndeletniceam în orele mele libere, mă doborea totdeauna înainte de culcare.

Să fi fost un ceas sau două, după ce am adormit, nu ştiu. Mi-aduc aminte însă că mă pomenesc deodată cu o sguduitură în somn. El mă clătina de umeri să mă trezesc, spunându-mi: ascultă să-ţi citesc ceva. M'am sculat în capu oaselor; somnoros, cu capul plecat înainte, cu bărbia lipită de piept şi cu ochii aproape închişi, ascultam:

„Dormi iubito, dormi în pace, n'am venit să-ţi tulbur somnul
„Nici să plâng. . . . .

Şi-am căzut iar cu capul pe pernă.

Manevra asta s'a repetat de mai multe ori în noaptea acea, aproape pân'n ziuă, când poezia era terminată.

In ziuă, a aţipit şi el puţin, întins pe pat. Şi când lumina zilei a umplut complect odăiţa noastră, s'a spălat puţin pe ochi şi s'a furişat din casă, fără să-l simt aproape.

Nu l'am mai întâlnit de cât a doua zi, înspre sară.

Unde-ai fost, l'am întrebat eu; că nu te-am mai văzut de ieri.

Mi-a spus că a stat toată ziua în grădina publică, ca să-şi corecteze poezia.

Pe la finele lunei Iunie, toţi prietenii eram în fierbere cu prepararea examenelor de fine de an.

După ce-a isprăvit liceul, Vlahuţă s'a dus în Bucureşti, nu atâta cu gândul să urmeze cursurile Universităţii, ci mai mult să vadă pe Eminescu pe care-l avea mereu în suflet şi în mintea lui ca pe-o icoană sfântă.

Peste doi ani — eu fiind cu doi ani în urma lui în liceu — ne-am întâlnit în Bucureşti. Mi se plângea că tare e necăjit, deoarece la pensionatul Velescu de pe vremuri, unde era meditator, n'are liniştea sufletească. Imi vorbea însă cu atâta însufleţire şi cu atâta admiraţie de Eminescu pe care-l cunoscuse şi cu care legase prietenie, că par'că se transfigurase.

Eu am plecat în străinătate pentru studii; iar la întoarcere, l'am găsit în plină dezvoltare a talentului lui, l'am găsit gospodărit şi cu două fetiţe, ca doi îngeraşi mici de tot.

Prin el, am cunoscut atunci şi pe cei doi prieteni ai lui şi tovarăşi de luptă literară, pe Carageale şi Delavrancea.

Ar fi să es din cadrul acestei conferinţe şi nici timpul nu mi-ar permite astă-seară, dacă aş încerca să amintesc, măcar în treacăt, farmecul prieteniei noastre care dela întoarcerea mea din străinătate n'a fost întrerupt decât prin moartea lui zdrobioare.

Totuşi cred interesant să vă povestesc câte-va momente din manifestările sufletului lui zbuciumat.

De multe ori, când ne întâlneam şi stăteam nopţi întregi de vorbă, ne aminteam şi de oraşul copilăriei noastre — de Bârlad. Şi totdeauna par'că ne aminteam ca de un vis de mult visat.

Pân' într'o zi, ne-am zis: dacă ne-am duce să ne revedem locurile acelea pe unde am copilărit, să ne redeşteptăm visul care dormea în noi aşa dedemult.

Se vede că dorul de locurile acelea a fost mai puternic la el pentrucă într'o zi de luna Iunie a anului 1905 mă pomenesc cu o carte poştală, adresată la Iaşi, în care îmi scria scurt de tot: Duminică dimineaţă sosec la Iaşi. Stăm o zi împreună la Iaşi, şi a doua zi plecăm la Bârlad. Să fii gata, negreşit.

Un fior plăcut de nerăbdare m'a cuprins la citirea acelei cărţi poştale.

Toată Dumineca acea, ne-am plimbat în împrejurimele Iaşului, tăcuţi, ca în aşteptarea unui eveniment însemnat.

A doua zi, la oara 8 dimineaţa, am fost în trenul în spre Bârlad, unde am sosit cam pe la amează, Cum ne-am dat jos din tren, am luat-o repede pe jos, ca nişte fugari, lacomi să vedem cât mai multe locuri şi cât mai puţini oameni. Am trecut prin faţa căsuţei din strada gărei. Căsuţa ni s'a părut aşa de mică din cea ce-o ştiam şi de cum o văzusem din când în când în vis, că parcă intrase în pământ.

Intr'un suflet am alergat apoi în spre mahalaua Cotu Negru, ca să vedem căsuţa, unde a stat el, când era mic.

Ajunşi acolo! ne-am oprit în faţa căsuţei, cuprinşi de o sfială neînţeleasă. Ochii îi lăcrămau de o bucurie nespus de melancolică. Intrând tiptil pe portiţa din faţa căsuţei, se aşează la gard cu faţa'n spre drum. Vezi tu, îmi spuse el cu glasul înecat, aici, la gardul acesta, stăteam ceasuri întregi şi priveam în sradă, când fiţa Smaranda mă lăsa zile întregi singur acasă. Asta era singura mea distracţie. Şi curios gardul acesta par'că era mai mare atunci.

Nu ştiu dacă gardul acesta era mai mare atunci, îi spuneam glumind, cea-ce însă e sigur, e că tu ai mai crescut de-atunci.

Cine o mai fi stând oare acum în căsuţa aceasta, se întreba el 1).

S'a întrebat fără a mai încerca să afle. De-acolo, am plect în spre Ţugueta, colina din apropiere, pe unde hoinăream, când eram mici.

Din vârful Ţuguetei ni se desfăşura asupra oraşului şi a şesului întins din faţă aceaşi privelişte încântătoare pe care o cunoşteam de demult.

Ne-am coborât în spre grădina publică, unde Vlahuţă şi-a recunoscut în grădinarul de acolo N. Raieş, un vechi prieten de şcoală. Ne-am plimbat multă vreme cu el şi oferindu-ne flori, care mai de care frumoase, ne-a pus în curent cu schimbarea oamenilor şi a lucrurilor din oraşul nostru drag.

Toată după amiaza zilei acelea, am petrecut-o hoinărind prin locurile şi cotiturile străzilor care, din copilărie, ne rămăsese mai mult întipărite în minte.

Inviorați, par'că reîntineriţi, de atâtea senzaţii plăcute primite în cursul zilei, ne-am culcat de vreme în seara zilei acelea, cu gândul ca a doua zi să ne ducem în satul unde, pentru prima oară, el a văzut lumina zilei, şi unde şi-a trecut primii ani ai copilăriei — în satul Pleşeşti.

A doua zi, de dimineaţă, se anunţă o zi frumoasă.

După ce am mai hoinărit iar toată dimineaţa prin locuri cunoscute şi după ce ne-am făcut provizii pentru un dejun, ne-am îndreptat, pe la ora 12, într'o trăsură în spre satul Pleşeşti, în apropiere de Bârlad, ceva mai în spre nord de grădina publică.

Când trăsura s'a oprit la marginea satului — un sat mic şi trist, Vlahuţă a sărit aproape din trăsură, îndreptându-se grăbit şi tăcut spre locul unde ştia că i-a fost casa părinească.

Din toată gospodăria părintească, nu mai rămăsese de cât câţi-va pomi chirciţi şi îmbătrâniţi. Nu se mai cunoştea nici locul unde fusese casa. El ştia aceasta.

Nu voi uita niciodată expresia de întristare adâncă ce-am surprins în momentul acela, pe faţa lui. Influenţat de întristarea lui, stăteam şi eu tăcut, ca în faţa unui mormânt acoperit de buruene.

După vr'o două momente de tăcere adâncă şi contemplare pierdută, întoarse repede capul în spre mine, şi făcând cu mâna un gest brusc în spre dealul din dreapta noastră, îmi zise grăbit: hai la râpa cu perje, să dejunăm acolo.

De câte ori, când ne aminteam de copilăria noastră, îmi vorbea el de râpa cu perje. Aci era locul lui favorit de joacă; aci se ascundea, când cei de acasă îl dojenea câte-odată.

Râpa aceasta cu perje e o mică afundătură ca o covată uriaşă în coasta şi cam la mijlocul din spre răsăritul satului. Această afundătură, încovorată cu iarbă şi străjuită de câţi-va perji, pare un cuib numai bun de joacă pentru copiii mici.

Iată-ne la râpa cu perje; aşezaţi pe iarbă, la umbra rară a perjilor şi cu merindele întinse înaintea noastră.

Cât aşteptai tu momentul acesta, îi spuneam eu.

Nu-i aşa că-i frumos aici, îmi spunea el... Totul îmi părea şi mie frumos în momentul acela, când îl vedeam pe el aşa de schimbat de cum îl văzusem un moment mai înainte în sat.

Tot chipul i se însăninase aşa de tare acum, că par'că-l vedeam copilul de altădată. Două petale de roşaţă la umerii obrajilor sub doi chi strălucitori şi surâzători şi un glas şăgalnic de copil alintat, m'au făcut să strig, şi eu ca un copil: „Ce frumosu-i aici!".

Cu gesturile şi expresia caresteristică a lui, care ştia să preţuiască gustările fine, savura aci o tartină cu icre negre, aci un piciorus de puiu — gustările lui favorite — şi mereu povestindu-mi cu verva lui scânteietoare, despre tot ce fantezia lui bogată îi da prilej de vorbă.

Şi când el îşi întoarse un moment privirea în spre vârful dealului ca să-mi arate că râpa lui cu perje nu-i aşa de mică, ci se-'ntinde hăt-departe, zărirăm un moşneag înalt vânjos care se lăsa în vale în spre noi.

Il priveam mereu cum se apropie de noi. Trecând pe lângă noi, s'a oprit, privindu-ne foarte mirat. Chipurile noastre vesele l'a îndemnat să se apropie tot mai mult de noi cu o faţă tot aşa de veselă şi de surâzătoare.

Bună ziua moşule, îi zise Vlahuţă.

Bună ziua, răspunse el. Da ce căutaţi pe-aici, ne întrebă el, cu mult drag.

Apoi, ce să căutăm... Ia am venit să ni mai vedem şi noi locurile de pe-aici, răspunse Vlahuţă.

Aşa?... Aţi fi de pe-aici, poate?

Apoi, cam de pe-aici, ia din satu ista, răspunse Vlahuţă, arătând cu mâna în spre satu din vale.

S'a făcut un moment tăcere. Moşneagu se apropia din ce-'n ce mai mult de Vlahuţă, îndoindu-se de mijloc în spre el, ca să-l vadă mai bine şi când fu aproape de tot de el, ridică mânele în sus, strigând deodată: doamne, ce minune să fie asta! N'ai fi D-ta, cumva, cuconu Alecuţu a lui cuconu Neculai?

Apoi, tocmai eu, răspunse Vlahuţă adânc mişcat. Iaca, la minunea asta nu m'am aşteptat, zicea moşneagu. Că eu vă ştiu de când eraţi micuţ de tot. Eram de ograda Dv. Eu vă purtam în braţe şi eu vă aduceam de pe aici, de pe râpă, când fugeaţi de acasă. Mare minune! repeta mereu moşneagul, privind cu nesaţ pe Vlahuţă.

Am venit, moşule, să-mi mai văd satul, zicea Vlahuţă, şi văd că n'a mai rămas nimic din gospodăria noastră.

Da, s'a năruit tot, zicea şi moşneagu, clătinând din cap.

Da Dv. unde staţi acu, întrebă moşneagu.

Eu stau la Bucureşti, şi prietenul meu, care-l vezi, stă la Iaşi, răspunse Vlahuţă.

Bine, zice el. Da, sunteţi însuraţi.

Suntem însuraţi, răspunse Vlahuţă.

Da copii aveţi?

Eu am două fetiţe, răspunse Vlahuţă.

Şi eu am gospodărit mai acum câţi-va ani doi flăcăi. Le-am făcut casă. Că, de, la noi, ţăranii, cel dintâi lucru e să ai lăcuinţă.

Aşa e, moşule, răspundeam noi.

Da Dv. aveţi lăcuinţă?

Vlahuţă, uitându-se cam jenat, într'o parte, răspunse cu gura pe jumătate: da, avem locuinţă.

A spus însă un neadevăr; nici el nici eu n'aveam locuinţă.

I-a fost ruşine lui Vlahuţă să spună că n'avem locuinţă. Pentru ţăran cel care n'are locuinţă, e un fel de om fără căpătâiu.

Dacă vrei să ni faci plăcere, moşule, ia stai colea lângă noi, zice Vlahuţă, să mănânci o bucăţică împreună cu noi.

S'a aşezat voios moşneagu şi mai sfios la mâncare, mai bucuros la băutură i-a povestit lui Vlahuţă multe întâmplări din satu lui.

Şi când ne sculam ca să plecăm, moşneagu ne rugă să mergem şi pe la el, să-i vedem gospodăria şi să-i cunoaştem baba.

Ne-am lăsat la vale, în sat; i-am vizitat gospodăria, iar baba de bucurie, voia să ne dea o găină în dar.

In spre sară, am plecat din sat. Cum ne-am suit în trăsură, Vlahuţă se întoarse repede către mine şi-mi zice jumătate glumind, jumătate cu oarecare durere: Ai văzut ce-am păţit? Ne-a crăpat obrazul de ruşine, când am minţit că avem locuinţă. Chipurile, tu profesor universitar şi n'ai lăcuinţă. Ei, să ştii că eu am să-mi fac lăcuinţă ori ce-ar fi! Da, am să-mi fac lăcuinţă! Să-ţi faci şi tu lăcuinţă.

O să-mi fac şi eu, spuneam glumind.

Pe peronul gării din Bârlad, ne-am despărţit, înviorați de atâtea senzaţii plăcute care ne-a biciuit întreaga fiinţă, în cursul ultimelor două zile, el plecând spre Bucureşti, eu aşteptând trenul de Iaşi. Şi când s'a suit în tren, în semn de adio, mi-a strigat: Să ştii, am să-mi fac lăcuinţă!.

Se vede că gândul acesta l'a muncit mult, căci puţin timp după acea, aflu că şi-a pus un picior la via socrului lui, Ştefan Gâlcă, la Dragosloveni din judeţ ulRâmnicu-Sărat cu gândul hotărât de a-şi face acolo o locuinţă definitivă.

Viaţa Bucureştiului începuse să-l obosească şi simţea nevoia unei aşezări mai liniştite, la ţară, ca să poată lucra mai în voe şi mai ales să se poată ocupa şi de viaţa ţăranului nostru pentru care avea o dragoste şi o milă nemărginită.

Din scrisoarea cu data de 11 Aprilie 1906, ce mi-a adresat din Dragosloveni, se vede cât era de chinuit de gândul de a face ceva pentru ţăranul nostru ca să-l readucă la o viaţă mai bună.

Iată pasagiul din această scrisoare referitor la gândul ce-l chinuia:

„Frate Bujorică, te-am tot aşteptat de Sărbători. Tare-aş vrea să te văd şi să mai stăm de vorbă, că multe mai sunt de spus...

Că vreau să vorbim pe larg şi de ce se face şi de ce-ar fi de făcut şi de ce se poate face pentru bietul nostru popor".

„Eu am văzut aici, în mic, cum se usucă, şi moare o bucăţică din neamul nostru acesta vânjos, care a răzbit prin atâtea nevoi. Am fost la scrânciob a doua zi de Paşti. Flăcăii chirciţi la trup şi galbeni la faţă, îmbrăcaţi nemţeşte cu guler nalt şi cu cravată, fetele'n rochii de oraş, cu pălărie şi cu mănuşi, scârbos de sulemenite, zicându-i bonjour, în loc de Christos a înviat, jucând vals şi „pas des patineurs" şi spunând merci „cavalerului" care face graţii când o „pofteşte la danţ". Hora nu se mai joacă prin părţile acestea".

„Au fost podgorenii cuprinşi, trăiţi în belşug. Filoxera le-a mâncat viile. S'acum îi vezi, săracii, cum se usucă de pe picioare, mâncaţi şi ei de lene, de fudulie, şi de toate ticăloşiile acestei spoeli de civilizaţie în care ne-am învălit ca ţiganul în plasă".

„Imi propun să stau vr'o câţi-va ani de capul lor să văd: n'oi putea să-i readuc la viaţă? Ştiu c'am să am de furcă. Dar am în nevasta mea un admirabil tovarăş. Ea-şi ia pe seama ei vindecarea sexului ei".

Un eveniment dezastruos pentru întreaga ţară, nu i-a dat răgaz să-şi îndeplinească în linişte planul lui de muncă.

A suflat, după cum ştiţi, asupra ţării întregi, vântul acela urât al răscoalelor ţărăneşti din 1907. Şi vântul acesta s'a abătut şi asupra satului Dragosloveni.

Oammenii din alte sate au năvălit şi'n satu lui şi au devastat şi casa socrului lui, unde el şedea; că iată ce-mi scrie grăbit într'o cartă poştală cu data din 13 Aprilie 1907:

„Frate Bujor, scrisorile noastre s'au încrucişat şi totuşi una alteia îşi răspund. Ciudat!..

„Toată gospodăria de la Dragosloveni a fost vandalizată. Părinţii, bieţii, au rămas la vârsta de 60 de ani după o muncă aşa de cinstită şi de folositoare pentru alţii, fără o pernă de pus sub cap. De-abia au scăpat cu ce-aveau pe ei. Oameni aşa de buni! Ţi se rupe inima, când îi vezi".

„Cât adevăr şi ce trist adevăr în vorbele de la sfârşitul scrisorii tale: „Nu ne-a fost dat, se vede, să avem şi noi lăcuinţă"!

Şi ca să vedeţi doamnelor şi domnilor, cu câtă resemnare şi cu câtă înălţare sufletească a primit el această durere, daţi-mi voe, vă rog să vă citesc şi scrisoarea aceasta trimisă din Constanţa:

Iubite frate Bujor,

„Iţi scriu din Constanţa, unde-am venit aşa'n plimbare pentru vr'o două zile.

„A fost un an rău pentru noi anul acesta". „Am fost bolnavi; cuibuşorul de la Dragosloveni mi l'au stricat... Bieţii oameni, oare vor şti ei vr'o dată ce-au stricat? Apoi a mai venit şi furia economiilor bugetare care a fost pentru noi o a doua devastare.

„Când mă gândesc să fac iar gazetărie m'apucă groaza şi cu toate astea n'am încotro. „Ce rău că n'avem o revistă literară bogată să poată plăti acolo vr'o 50 lei pentr'o poezie, vr'o 150 lei pentr'o nuvelă!

„Cu cât sunt mai la preţ înjurăturile şi trivialităţile de cât cea mai bună şi mai cinstită literatură! Aceaşi spoială, aceaşi minciună, aceaşi ticăloşie pretutindenea. Doar „că la ţară poartă căciulă şi opincă (pe unde mai poartă) — iar la oraş, joben şi ghete de lac".

„De patru-zeci de ani ne gargarisim cu vorbe, iar Expoziţia cu palatele ei de mucava, a fost încoronarea şi cel mai minunat simbol al „Civilizaţiei" şi „Uimitoarelor progrese" pe care le proclamăm în toate discursurile, la toate banchetele... O, banchetele... Mult am mai banchetuit noi, Doamne! Oare ne vom deştepta de data asta? Nu prea văd semne".

(Urmează). PAUL BUJOR

1) Vezi „Adeverul Literar" No. 159.

*) Din iniţiativa tinerilor literaţi din Bârlad în frunte cu poetul Tutoveanu, admiratori al lui Vlahuţă, căsuţa aceasta e aranjată azi, în amintirea maistrului, cu numele de **„Casa de cetire Alexandru Vlahuţă"**.

Săptămâna teatrală

de **Dim. Şerban**

TEATRUL NAŢIONAL : **„Un erou"**, comedie în trei acte de **D-l Kiriţescu.**

TEATRUL REGINA MARIA : **„Hamlet"**, tragedie de **Schackespeare.**

O sală entusiastă a aplaudat comedia sinceră şi plină de avânt patriotic a Domnului Kiriţescu.

Suntem după războі în clipa când toată lumea se întoarce la cămin, fie de pe câmpul de bătaie, fie de pe unde pribegia l'a purtat, pentru vremea de urgie, prin care a trecut ţara.

Femeile sunt încă emoţionate de gravitatea războiului sau de măreţia actelor vîtejeşti ; pe de altă parte se închegează o atmosferă de fals eroism, în care se complac toţi sedentarii şi pseudo-vitejii.

D. N. Kiriţescu

Autorul a creiat într'un mediu de glumă şi de oarecare uşurinţă un adevărat erou, cu un caracter sigur şi cu destulă personalitate. Deşi ca om, eroul ţine mai mult de o mentalitate simplistă, de cât de o expresie civilizată — totuşi se menţine printr'un „omenesc" sincer, reuşind să reprezinte un „om", în toată accepţia cuvântului de „erou", prin care trebue să-l cunoaştem.

In tot cursul comediei, se ascunde — deşi prea mult — intenţia autorului de a generaliza un simbol, trecându-l prin două ipostaze diferite. Eroul rămâne erou, pe câmpul de luptă ca şi în viaţa de toate zilele. Iată tema şi concluzia comediei de la Teatrul Naţional.

Interpretarea s'a bucurat de rezultate mai mult de cât frumoase.

Domnul Sârbu, în rolul titular, masiv deşi mastoc, a croit din linii drepte şi cuvânt sigur, tipul năsdrăvan al comediei.

In Americanca aşa de ciudat replantată în societatea noastră, a compus-o D-na **Fanny Rebreanu,** cu o intuiţie remarcabilă, reuşind dintr'un rol pe o muche de cuţit, să scoată prestanţă şi mai ales culoare.

D-na **Agepsina Macri,** delicată în rolul delicat prin care a plimbat-o autorul.

Totul în acord cu intenţia Comediei.

* * *

Tragedia lui Shackespeare, s'a bucurat pe scena Teatrului Regina Maria, de o montare demnă de leatul pe care'l trăim, montare pe care centrul Europei, a învechit-o de câtva timp. Noi ne bucurăm totuşi că am ieşit din negura plat-realistă a perspectivei scenice de până acum.

Interpretarea cu intenţiuni deosebite şi stilizate s'a distins în persoana D-nei **Lucia Bulandra** — o regină minunată — cum şi a D-lui **Bulandra** un Hamlet constructiv, a D-nei **Aura Buzescu,** Ofelia emoţionată, şi a D-lui **Maximilian** un Polonius dibaci.

Reîntoarcere

Mă'ntorc cu drag şi te revăd, moşie,
De câte ori am fost plecat, departe.
Iar când întinsul spaţiu ne desparte
Gândesc la tine plin de nostalgie.

Sub cerul tău de care iar am parte
I-atâta linişte şi poezie!...
Şi primăvara 'n mine reînvie
Senzaţii dulci şi sentimente moarte.

Un dor nespus de muncă mă cuprinde.
Respir adânc răcoarea dimineţii
Şi sorb puterea şi plăcerea vieţii!

Cum te ating — ca miticul ateu —
Din nou ardoarea luptelor mă prinde,
Mă regăsesc şi mă simt iarăşi EU!...

Buhăeşti — 1911 **Th. Râşcanu**

Glăsuiri

Oraş mic, deschideţi porţile grădinii urbane
pentru oameni cari n'au fost cu trenul nici odată.
— Valţ şi licoare verde, daţi-mi visul marilor oraşe,
presimt, iar duminici cu aceleaşi reuniuni prin saloane.

Primăvara a încuiat poarta pensionului atât de mohorât,
fete palide cu bonet alb şi pas îngeresc, uită
glasul profesoarei — rău ca o pedeapsă
şi sorb înflorirea, dulce cât un viciu urât.

O primăvară trece repede ca ori ce viaţă.
Cearcă, Domnule un surâs mai viu
un îndemn la o zi de sbucium şi mişcare,
nu se poate în somn, să nu crezi în vre-o dimineaţă.

Sergiu Dan

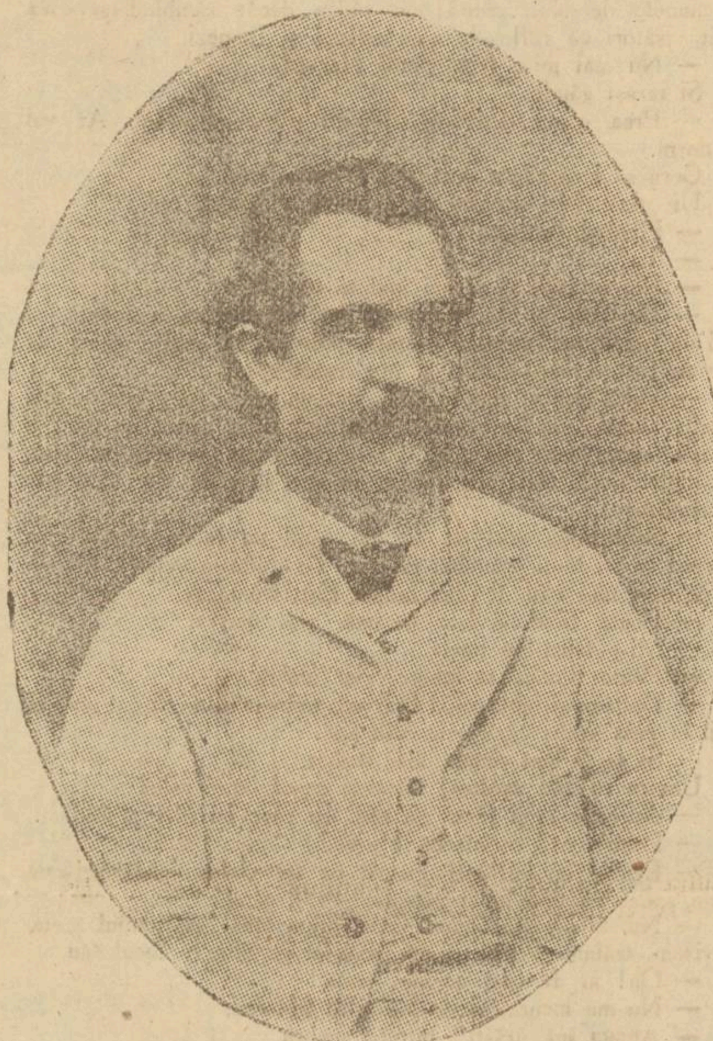
Eminescu şi Macedonski
până în Iunie 1883

Ca vârstă, Macedonski era cu patru ani mai mic decât Eminescu. Soarta însă, care se pregătea să-i aşeze faţă 'n faţă, ca protivnici pe terenul literar, a făcut din începuturile lor poetice o curioasă coincidenţă. Copii precoci şi unul şi celalt, Eminescu scrie în 1865, fiind în vârstă de 16 ani, prima sa poezie *De-aş avea,* publicată mai târziu în *Familia* lui *Iosif Vulcan;* tot în 1865 şi Macedonski, fiind numai de 12 ani îşi scria prima-i poezie *Plânsul amantei,* publicată în volumaşul său *Prima Verba.*

Dela 1865 până la 1880, adecă în timp de 15 ani, Eminescu este destul de fecund şi progresează repede atât ca limbă, cât şi ca inspiraţie, publicând în *Familia,* mai întâiu, apoi în *Convorbiri Literare,* un număr de 49 de poezii, printre care *Mortua est, Venere şi Madonă, Epigonii, Egiptul, Inger şi Demon, Impărat şi proletar, Melancolie, Lacul, Călin, Singurătate, O, rămâi, Rugăciunea unui Dac,* etc.

In acelaş interval de timp, adecă dela 1865—1880, Macedonski, după ce debutase ca poet cu volumaşul *Prima Verba,* în 1872, remarcat cu laude în revista *Transacţii Literare* a lui D. A. Laurian, se aruncă în politică, scoţând succesiv ziarele: *Oltul* (1873—1875), în care publică articolele sale antidinastice; *Stindardul* (1876), *Vestea* (1877), *Tarară,* ziar satiric (1880) Totuşi, zmulgându-se din vârtejul ziaristicei, în 1878 tipăreşte două poeme şi anume: *Pariziana,* după Lord Byron şi *Ithalo,* poemă originală în 3 cânturi; iar la 1879 *„Mişcarea literară din ultimii 10 ani",* conferinţă rostită la Atheneul din Bucureşti.

In această perioadă, cantitativ, cât şi calitativ, Macedonski rămâne cu mult în urma lui Eminescu.

Eminescu

Despre volumaşul *Prima Verba,* nici nu se poate vorbi ca operă literară; însuşi autorul lui l-a renegat mai târziu, scriind că este o operă a copilăriei *Parizian* şi *Ithalo,* deşi arată un mare progres în mânuirea limbii şi îndămânare în versificaţie, nu se pot ridica însă până la frumuseţile de descripţie, sau cugetare din *Călin,* de pildă, sau *Rugăciunea unui Dac.*

Eminescu, deşi până la această dată, scrisese o bună parte din poeziile sale cele mai inspirate, nu era însă cunoscut şi apreciat ca poet de valoare. Insuşi Maiorescu în volumul *Critice* din 1874, se arată destul de rezervat faţă de cel mai de seamă colaborator dela *Convorbiri Literare,* pe care-l pune alături de Bodnărescu, arătând că este: „iubitor dde antiteze cam exagerate, reflexiv mai peste margenile iertate"; că *„Venere şi Madonă* cuprinde o comparaţie confuză"; că în *Mortua est* „sunt greşeli ce trebuesc neapărat îndreptate; abuz de cuvântul *pală,* care poate n'ar trebui uzat deloc; uneori gândiri şi expresii prea obişnuite, multe rime rele".

Şi i se pare circumspectului Maiorescu că e foarte larg în apreciere, când, însfârşit se decide să afirme că Eminescu „este poet în puterea cuvântului" însă, „până acum aşa de puţin format încât vine greu a-l cita îndată după Alecsandri".

La 20 Ianuarie 1880 apare *„Literatorul".* Macedonski părăseşte politica spre a se consacra exclusiv literaturii, luând dela început chiar, poziţie împotriva *Convorbirilor Literare.* In No. 1 din Ianuarie, primele sale versuri întitulate *Destul!* sunt semnalul de luptă contra lirismului plângător al poeţilor dela Iaşi.

Acum destul cu plânsul, căci inima ţi-e seacă!
Şi chiar de ţi-ar fi plină, e timp să zici: Destul!
Poporul nostru este de lacrime sătul
Şi ele nici în versuri nu pot ca să mai treacă!

In numărul următor, începe atacul împotriva lui Eminescu, găsind în versurile lui greşeli de limbă şi de formă, pe cari le ridiculizează.

De acum încolo, neîntrerupt, timp de 3 ani (1880—1883), cu acea febrilitate caracteristică temperamentului său, voind par'că a compensa inactivitatea relativă a celor 15 ani de ziaristică, Macedonski scrie şi publică un material literar enorm şi foarte variat. Fiecare număr al *Literatorului,* care apărea cu o regularitate matematică, e supraîncărcat de poezii originale, de traduceri, de piese de teatru, studii de artă şi de filosofie, analize critice, fantezii, schiţe, poeme în proză, pamflete, epigrame şi notiţe, toate datorite lui Macedonski, şi scrise cu îndrăzneală şi talent.

In numărul din August 1880 începe ciclul *Nopţilor,* cu *Noaptea de Aprilie,* căreia îi urează apoi în numărul din Octomvrie *Noaptea de Septemvrie.* Tot în 1880 publică primele sale versuri în limba franceză *„La chaumière";* admirabilele *Tipuri dispărute: Surugiul, Pitarul, Isprăvnicelul, Căpitanul de poştă, Verigă Ţiganul;* traduce basme din sârbeşte şi dă la lumină primele poeme în proză.

In 1881, în afară de nenumărate poezii, schiţe, mici poeme în proză, fantezii şi satire, publică mai ales teatru: *Iadeş,* comedie originală în 2 acte în versuri, jucată cu succes la Teatrul Naţional; *Unchiaşul Sărăcie,* legendă în 3 tablouri în versuri; *3 Decembrie,* tragedie, 1 act în proză şi traduce în versuri *Romeo şi Julieta* de Shakespeare. Reia apoi *Ciclul Nopţilor,* publicând *Noaptea de Iunie;* scrie o poemă *Lara,* după Lord Byron; un studiu despre *Arta versurilor,* un *Curs de analiză* critică şi scoate volumul *Poezii,* primit foarte favorabil de Cronica literară. Presa îi aduce elogii şi e socotit drept *„Cap al şcolii sociale".*

In 1882, iarăşi pe lângă un mare număr de poezii, unele originale, altele după Theocrit, Heine, Lord Byron, publică *Nopţile de Ianuarie, Februarie, Noemvrie, Martie şi Iulie; Caza-Vodă,* 1 act în versuri; o serie de aforisme filosofice sub titlurile: *Evanghelia Materialismului* şi *Viaţa şi simţirea materiei:* atacă din nou pe Eminescu, critică pe Alecsandri şi polemizează cu Gh. Sion, care a voit să arate că Academicianii au dreptul de a se autopremia.

Răspunsul lui Macedonski e o parafrazare a justificărilor lui Sion. Reproducem, ca document, o parte din această polemică fiind caracteristică şi pentru spiritul Macedonskian şi pentru explicarea multor duşmănii de mai târziu:

Binevoiască dar d. Macedonski a şti şi afla: (1 Că după recomandările exprese ale testamentului fericitului Năsturel Herescu membrii Academiei nu sunt excluşi de la concurs cu lucrările lor.	*Binevoiască dar d. Sion a şti şi afla: 1) Că recomandările exprese ale testamentului fericitului Năsturel Herescu n'au putut să prevadă nici pe d. Sion în Academie nici faptul că domnii Academiciani nu se vor exclude singuri dela concurs cu „Despoţii - Vodă" şi cu „Dramaticele" d-lor.*
. . . .	. . . .
5) Că Academia după legi şi statute fiind suverană în aprecierile sale relativ la premii, este un areopag mai nalt decât talia celor ce cred că pot să o sfâşie în asemenea mod.	*5) C'Academia după legi şi statute este suverana a se premia, o ştim noi; că ea este un areopag, o ştie ea. Dar că merită a fi sfâşiată, o ştie toată lumea, afară de avocatul ei.*
G. Sion Membru al Academiei	**Al. A. Macedonski** Membru al Academiei

In 1883 pe lângă o nouă şi bogată serie de poezii, cele mai multe cu caracter erotic, fiind scrise cu prilejul căsătoriei poetului, care a avut loc la 24 Fevruarie 1883, publică proză: *Casa cu No. 10, Cartea de poezii, Cavalerii Trotuarului,* precum şi câteva bucăţi — proză şi versuri — în franţuzeşte.

Această vivacitate de condeiu, această avalanşă intelectuală, care se revarsă ca un torent de lavă, nu se putea să nu impresioneze. In jurul lui Macedonski se strânge o pleiadă de tineri intelectuali, cari îi imitează scrisul şi-l proslăvesc în versuri entuziaste; ziarele din Bucureşti, Sibiu, Budapesta îi relevă necontenit cu admiraţie activitatea. Toni Bacalbaşa, Grig. Ventura, Duiliu Zamfirescu, Const. Bacalbaşa, Const. Mille, erau pe atunci în jurul lui Macedonski.

Cu ocazia căsătoriei poetului cu Ana Ralet-Râmniceanu, Carol Scrob îi dedică o improvizaţie, care începea astfel:

Muza României azi e soacră mare,
Căci se'nsoară fiu-i cel mai răsfăţat.

In acest concert de laude e atras nu numai Alecsandri, care trimite lui Macedonski scrisoarea, de care s'a vorbit în articolul precedent, ci însuşi Maiorescu, portdrapelul *Convorbirilor* şi sprijinitorul declarat al lui Eminescu.

Scrisoarea pe care o reproducem mai jos o dovedeşte:

Marţi, 10 Noembrie 1881

Domnul meu,

Mă simt foarte măgulit de onoarea ce voiţi să-mi faceţi prin închinarea unui volum de poezii şi în faţa binevoitoarei D-Voastre întrebări nu pot răspunde de cât că primesc cu recunoştinţă.

Cu deosebită stimă
T. Maiorescu *)

Intr'adevăr, volumul lui Macedonski „Poesii" din 1882, apare cu această dedicaţie: *„D-lui Titu L. Maiorescu ca înaltă stimă".* Iar în Fevruarie 1882 îl vedem pe Macedonski citind lui Maiorescu *Noaptea de Noemvrie,* faţă fiind Eminescu, Hasdeu şi Alecsandri. Hasdeu laudă această poemă cu entusiasm; Alecsandri şi Maiorescu felicitează pe Macedonski spunând că e „admirabilă".

Faţă de această prodigioasă activitate a lui Macedonski, activitatea lui Eminescu în acelaş interval de timp (1880—1883) pare de astădată mai săracă. In 1880 publică în *Convorbiri O, mamă!;* în 1881, *Scrisorile I-a, II-a, III-a şi a IV-a;* în 1882, *Luceafărul;* iar în 1883, *Doina.* Cauza nu poate fi alta, decât că Eminescu era prea împovărat cu munca brută dela ziarul *Timpul.*

Calitativ însă Eminescu planează şi de astădată mai sus. Cu *Luceafărul,* geniul său ajunge la maturitate, iar arta sa la desăvârşire.

Nu putem spune însă acelaş lucru despre Macedonski *din această epocă.* Scrisul lui, prea abundent, tipărit prea în pripă, cu prea multă uşurinţă şi fără nici o alegere critică, este cu totul inegal.

De aceia, alături de inspiraţii fericite, cum sunt *Nopţile de Noembrie, Martie şi Iulie,* în care aşterne versuri sculpturale, ce prevestesc pe scriitorul de mai târziu, tipăreşte şi multe mărunţişuri convenţionale, scoborându-şi talentul până la echilibristica de cuvinte din aşa zisele, poezii simbolitico-instrumentalişte:

„Un an, dând d'ani, leag'an d'an — d'ani vani".

Chiar Nopţile, nu sunt în forma lor definitivă; compoziţia sufere de prolixitate, iar vocabularul are scăderi supărătoare.

Totuşi, pe când Macedonski, înconjurat de ucenici, slăvit şi linguşit de presă, temut de adversari, considerat de poeţii şi criticii timpului, preţuit de editori, autor de teatru jucat cu succes pe prima scenă românească, era sufletul unei mişcări literare înfloritoare şi scosese mai multe volume de versuri, Eminescu era un biet salahor la ziarul conservator *Timpul,* ignorat ca poet, părăsit de chiar sprijinitorii lui, prada mizeriei şi insultelor, iar poeziile lui nu fuseseră încă găsite vrednice de a fi strânse în volum.

Iată care era, în anul când a înebunit Eminescu, situaţia acestor doi mari rivali literari.

Desigur, dacă activitatea lui Macedonski s'ar fi mărginit numai la ceiace scrisese până la acea dată, el ar fi rămas pentru totdeauna un îndrăzneţ şi neputincios Zoil.

CONSTANTIN IORDACHESCU

*) *Literatorul,* an. VIII. 1886—87.

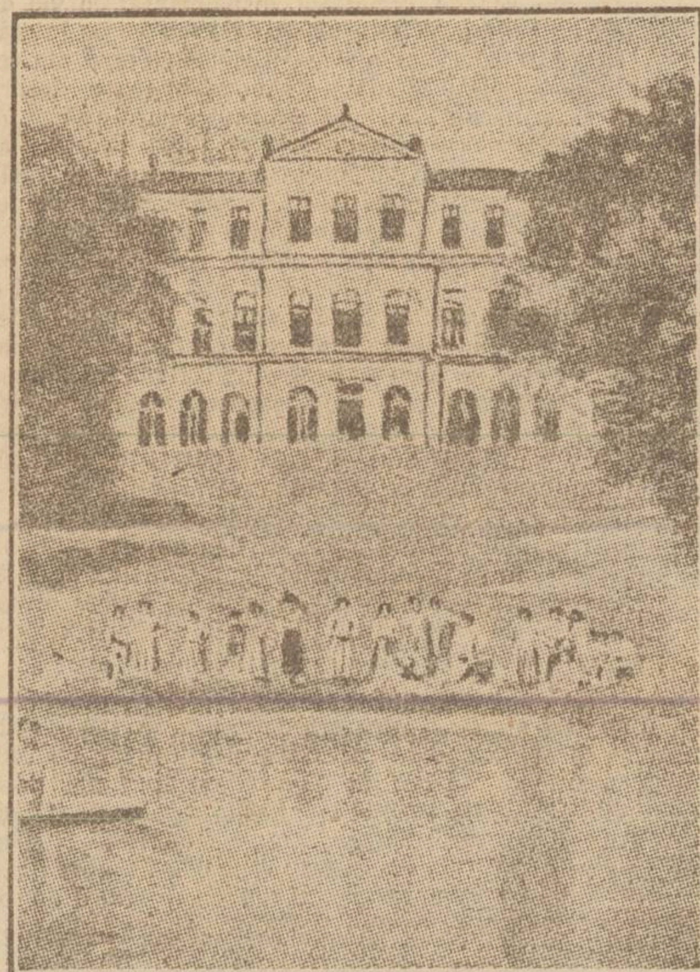

Castelul singuratec

In legătură cu ilustraţiile versurilor lui Eminescu „Castelul singuratec" şi „Trece lebăda pe apă" apărute în ultimile noastre numere, d. Slavici ne trimite acest interesant articol, împreună cu fotografia adevăratului castel şi lac, unde s'a inspirat Eminescu.

Stă castelul singuratec oglindu-se în lacuri
Iar în fundul apei clare doarme umbra lui de veacuri—
. . . .
Luna, luna iese 'ntreagă, se înalţ'aşa bălae
Şi din ţerm în ţerm durează o cărare de văpae
Ce pe-o repede 'nmiire de mici unde o aşterne,
Ea, copila cea de aur, visul negurei eterne;
Şi cu cât lumina-i dulce tot mai mult se lămureşte,
Cu-atât valurile apei, cu-atât ţărmul par'că creşte...
. . . .
Fantazie, fantazie!—Când suntem numai noi singuri
Ce ades mă porţi pe lacuri şi pe mare şi prin crânguri!
Unde ai văzut vreodată aste ţeri necunoscute?
Când se petrecură-aceste? La o mie patru sute?
Azi n'ai chip în toată voia în privirea-i să te perzi
Cum îţi vine, cum îţi place pe copilă s'o desmierzi...
. . . .
Cum? Când luna se străcoară printre nouri, prin pustii
Tu cu lumea ta de gânduri după ea să te aţii?
Să aluneci pe poleiul de pe uliţele ninse,
Să priveşti prin lucii geamuri la luminile aprinse —
Şi s'o vezi înconjurată de un roiu de perde-vară...
Cum zîmbeşte tuturora în gândirea ei uşoară
S'auzi zornetul de pinteni şi foşnirile de rochii;
Pe când ei sucesc mustaţa, eară ele trag cu ochii?
Când închee c'o privire amoroasele 'nţelegeri,
Cu ridicula-ţi simţire tu la poarta ei să degeri?
. . . .
De la creştet la picioare s'o admiri şi s'o desmerzi
Ca pe-o marmură de Paros, sau pe-o pânză de Coreggio
Când ea-i rece şi cochetă?—Eşti ridicol.—Inţelegi-o!

Aşa cânta Eminescu în timpul celor dintâi ani după războiul de neatârnare, când făcea plimbări prin împrejurimile Bucureştilor.

Castelul dela Măgurele

T. Maiorescu şi T. Rosetti aveau adecă slăbiciunea de a petrece din când în când câte-o zi la verdeaţă, la aier curat şi la apă limpede, mai la Cernica, la Pasărea ori în pădurea de la Tunari, mai la Căldăruşani, la Znagov ori la Ţigăneşti. Luau parte la aceste plimbări pe lângă doamna Maiorescu şi doamna Rosetti, doamna Mithe Kremnitz, cumnata doamnei Maiorescu, Nicu Burghelea, câte odată Griesebach, consul al Germaniei şi poet german bine apreciat, mai rar Dr. Kremnitz, şi ne luau cu dânşii şi pe noi, pe Eminescu şi pe mine. Mai făceam câte odată plimbări pe jos la Herăstrău, la Băneasa, în valea încântătoare a Dâmboviţei, la Dudeşti şi la Măgurele, atunci vestitul loc de petrecere al Bucureştenilor.

Indeosebi la Măgurele nu ne duceam însă de cât pe timp frumos când era lună plină.

Intinsul parc de la Măgurele se află parte în lunca Sabarului, parte pe deal, iar castelul a fost zidit pe coastă, în mijlocul parcului, şi particularitatea locului sunt multele isvoare, din care apa limpede şi rece se varsă cu îmbelşugare. Oteteleşanu a captat acele izvoare şi le-a condus în parc, unde ele se vărsau ici ca fântâni ţâşnitoare, colo ca un fel de cascade, iar apoi se adunau în lacul de sub coaste.

Deşi castelul de pe deal se află la depărtare de câteva sute de paşi, panta terenului e astfel croită în cât întregul castel se oglindeşte în lac.

Acesta e castelul singuratec care se oglindeşte în lacuri, şi acesta e lacul, despre care zicea Eminescu

„Trece lebăda pe apă
Intre trestii să se culce.

şi despre grădina aceea zicea dânsul

„Peste-a nopţii feerie
Si ridică mândra lună —
Totu-i vis şi armonie".

E nespus de încântător parcul de la Măgurele în nopţile luminate de lună, şi de aceea plecam de la Bucureşti după amiază-zi, ca să sosim acolo când „Somnoroasele păsărele pe la cuiburi se adună şi se ascund în rămurele". Steteam apoi acolo până pe la miezul nopţii, când Dr. Kremnitz venea cu trăsurile ca să ne întoarcem la Bucureşti.

Măgurelele a fost apoi moşia de zestre a Stanchii Doamnei, soţiei lui Mihaiu-Vodă Viteazul, şi aici a ţinut Mihai-Vodă consiliu de războiu mai înainte de a fi plecat în fruntea micei sale oştiri la Călugăreni, iar Eminescu cunoştea Măgurelele ca loc de petreceri după părerea lui nu bine reputat. Satira IV ne spune, ce-a fost odată şi ce e azi un castel.

In castelul de la Măgurele a fost în urmă instalat *„Institutul Ioan Oteteleşanu",* iar azi se află o şcoală normală pentru învăţătoare.

IOAN SLAVICI

De când aştepţi?...

Vârtej de frunze ruginite 'n ploi...
Pe flacăra muşcatelor, cad foi
Cad ruginite foi pe iarba încă nouă
Iar vine toamna şi e vânt şi plouă
Ploi obosite, fără de furtună...
Stai — şi nu vine nici o veste bună!...

Aştepţi şi nici o veste... Ore pline
Şi lungi şi monotone şi haine
Alunecă greoiu atâtea ore
Bat turle depărtate şi sonore
Ciocane peste sufletu-ţi răsună...
Stai — şi nu vine nici o veste bună

Zadarnic tot aştepţi, zadarnic bate
Un Angelus surâsuri depărtate
Şi soarele cu melancolice priviri
Intârzie 'n grădini şi pe zidiri,
In care bănuieşti alai şi voe bună...
Stai — şi nu vine nici o veste bună!..

O, vestea bună între-atâtea veşti
Mult aşteptate, veşti, ca prin poveşti
Nu vin oh! n'au venit şi n'au să vină:
Lumea nouă e ciudată şi străină
Şi fără tine viile-şi adună...
Stai — şi nu vine nici o veste bună...

Decând aştepţi, îţi mai aduci aminte?
Erai un biet copil mirat, cuminte
Şi mai târziu, pribeag adolescent
Trecând printre străini cu pasul lent
Cu braţele întinse ca o strună
Zadarnic aşteptai o veste bună...

Acuma cad şi braţele întinse
S'au istovit de vise necuprinse
De implorări armonizate 'n van
De neasemănatul lor elan
De tot ce-a fost întraripare'n ele,
Cad la pământ, sarmane braţe grele
Ochi luminoşi orbiţi în clar de lună
Se 'nchid cătând în tine vestea bună!.

VICTOR EFTIMIU

LITERATURA STRAINA

Moștenirea părintească

Poveste cehă

Povestea aceasta își are și ea povestea ei. A fost cetită în românește, în decursul răsboiului, în spitalul militar dela Strahov, din Praga, de abatele Zavoral, care a tradus-o din limba cehă, de dragul soldaților români, ca să le mai aline durerile. Așa s'au descrețit multe frunți îndurerate sau posomorâte și a mai învățat și abatele Zavoral limba noastră românească. Povestea lui Pătruț cu fata „căpățânoasă" a împăratului este numai una din multe altele, tălmăcite pentru noi din colecția minunată de povești cehe și slovace a Bojeuei Niemțova.

Ci-că a fost odată un împărat bătrân, care avea trei feciori. După ce îi sosi văleatul să se ducă și el pe calea cea neîntoarsă, împăratul întrebă pe feciori ce ar dori fiecare din dânșii să-i lase drept moștenire; feciorii cei mai mari ziseră că ar dori să ajungă și dânșii împărați ca tatăl lor, dar feciorul cel mai mic, Pătruț, zise: „Tată, eu unul nu-mi cer nimica, fără numai să mă îndrăgească fiecare îndată ce se uită la mine." Tatăl a dat fiecăruia ce și-a dorit, a împărțit tuturora binecuvântarea sa părintească și s'a stins.

După moartea lui s'au hotărît frații să meargă în lume, să-și cerce norocul. Cei doi mai mari s'au pregătit de drum ca crăișorii, Pătruț, cel mic, mergea cu dânșii îmbrăcat numai ca drumeții cei săraci. Ajunseră ei la o crâșmă în pădure, să mâie acolo. Crăișorii s'au dus în odaie, fără să se îngrijească de Pătruț, fiindu-le cam rușine de dânsul. Dar nici el nu-și prea prinse mintea cu dânșii și intră drept în bucătărie. Crâșmărița se răsti la el, ca la mama pădurii: „Ei, ce, de ce te vâri aici, ferfenițizule?! caută-ți de drum!" Se întoarse la fecior să-l gonească, dar în aceeaș clipă i-a și trecut mânia și Pătruț îi plăcu, încât nu putea să-și mai ia ochii de la dânsul. L-a dus în odaie, i-a dat mâncări mai gustoase decât aveau crăișorii, de băut i-a dat vinul cel mai bun și i-a așternut un pat mai moale decât al celorlalți.

Dimineața, când voiau să plece, i-a dat o ciutură împletită frumos și îi zise: „Na-ți, să te gândești la mine. De câte ori o să bei din ea tot plină are să rămână." Pătruț mulțumi bunei crâșmărițe și plecă cu frații mai departe. Ciutura era plină-plinuță cu cel mai ales vin. Pătruț bea din ea cât îl încăpea gâtlejul, da adeseori și fraților să bea, dar vinul tot nu se împuțina, văzù el deci că nu l'a înșelat și se bucura tare de un plocon ca ăsta. Nu-i vorbă, frații îl pizmuiau destul, dar de îndată ce se uitau la dânsul, nici în ruptul capului nu erau în stare să-i facă vr'un rău.

Iarăș merseră ei într'o curte mare. Crăișorii iarăși plecară înainte. Pătruț rămase cam îndărăt, fiindcă era așa de ponosit. Când se puseră la masă merse și el să mănânce cu dânșii. Dar femeia se făcu foc și pară de mânie și striga: „Cum îndrăznești una ca asta, zdrențosule?" Dar de abia se uită la dânsul, mânia i se topi ca zăpada. Plină de dragoste se apropie de el, mâncările cele mai bune le alese numai pentru dânsul, chiar și stelele de pe cer i le-ar fi adus, dacă ar fi putut. Seara îl puse într'un pat moale, iar dimineața, când își luă rămas bun, dela dânsa, îi dete un șervețel, spunându-i: „Na-ți. să nu mă uiți! De câteori îl vei așterne, 'or să fie pe dânsul atâtea mâncări, câte vei dori." Pătruț mulțumi femeii cât putu el de bine și-o porni cu frații la drum.

Acum nu mai trebuia să-și caute vr-o crâșmă, să poarte grije de mâncări: șervetul le pregătea mâncările cele mai alese, câte numai le cereau gâtlejurile, iar ciutura era plină mereu de vinul cel mai scump.

Seara traseră într'un palat unde au fost întâmpinați prietenos, adică numai crăișorii, căci pe Pătruț nimeni nu-l lua în seamă.

Dar Pătruț nu se supără de loc, forfoti prin curte după pofta inimii, apoi intră în odaia, în care ședeau la povești ceilalți. Doamna casei îndată sări în sus, vrând să se răstească la dânsul, să-l dea afară pe sdrențosul ăsta, dar de abia aruncă o singură privire la el i se înmuiă inima de dragul lui. Numai decât a dat poruncă să-l îmbrace în haine frumoase, l'a așezat în fruntea mesei, i-a pus înnainte mâncările cele mai alese și nu putea să se mai sature, uitându-se la el.

I-a pregătit chiar și un pat așa de moale, în cât dormia chiar și somnul în el. Dimineața, când era gata de ducă, i-a dat o pălărie în trei cornuri și i-a zis: „Na-ți-o, ca să te gândești la mine! De ți-i pune pălăria pe urechea stângă, are să dea foc din toate trei cornurile; de o pui pe cea dreaptă, se va auzi din dânsa o muzică atât de frumoasă, de va fi pe plac fiecăruia". Pătruț mulțumi doamnei celei cum se cade, ascunse pălăria și-o porni la drum înainte cu frații săi.

Cu mersul și cu dusul ajunseră la urmă într'un oraș mare, în orașul acesta era un împărat, care avea o singură fată. Nu-i vorbă, fata era frumoasă, dar și din cale afară de căpățânoasă; împăratul ar fi văzut-o bucuros măritată, dar fata nici în ruptul capului nu voia, nici măcar să se uite la feciorii, cari veniseră în pețite, iar când veneau mereu a rugat pe tată-său să-i dea voie să închidă pe fiecare pețitor în temniță și să-l chinuiască acolo cu foamea și cu setea.

Chiar atunci sosiră în oraș crăișorii cei trei ai noștri; auzind de fata căpățînoasă a împăratului, care nu voia deloc să-și arunce ochii la vreun bărbat, s'au hotărât să meargă și ei în pețit. Zis și făcut.

S'au dus spre palat. Fata împăratului de abia îi zări că se apropie, a și dat poruncă să-i prindă și să-i închidă în temniță. „Ei, fraților, nu face nimica, dacă ne-au închis; să bem și să ne înveselim", zise Pătruț, scoase ciutura, trase din ea un gât zdravăn, o întinse și fraților săi, chemă straja, să tragă și dânsa câte o înghițitură, straja chemă pe alți argați și toți veniră pe rând în temniță. Pătruț dete fiecăruia care veni cu dorul suptului, să bea după pofta inimii din vinul. pe care nici la masa împăraților nu l-ai fi găsit, de bun ce era — iar cine a tras o dușcă s'a apucat de chiuite și cântate. Impăratul auzind chiotele slugilor, a întrebt ce vrea să zică una ca asta. I-au spus toată tirișenia cu băutura ciudată, cu vasul, din care se varsă mereu vinul cel mai scump, fără ca să se sfârșească. Impăratului îi veni poftă după ciutură și trimise la Pătruț să i-o dea. Pătruț a făgăduit, ca să i-o dea, dacă-i dă voie împăratul să stea o întreagă înainte de amiazi în odaia fetei lui. Impăratul îi părea cam ciudată rugarea asta, dar fiindu-i tare poftă de ciutură, s'a dus la fată și i-a spus ce dorește Pătruț. Fata nu voia odată cu capul să se învoiască, făr'se înduplecă numai după ce i-a spus împăratul că-i va trimite îndată doisprezece bărbați drept strajă. L'au adus pe Pătruț din temniță în odaia fetei, unde erau și ăști doisprezece bărbați. Fata stetea la masă și stete acolo neclintit, stete până la amiază, dar în toată vremea asta nici chiar degetul dânsei nu i l'a zărit. La amiază l'au dus iarăș în temniță; după ce și-a umplut Pătruț niște vase cu vin, a dat ciutura împăratului. Frații au tăbărât pe el; se temeau că-i va apuca setea și ei nu vor mai avea nimica de băut. „Nu vă temeți de loc, că doar avem încă destul de mâncat și de băut; să ne veselim!" zise Pătruț și așternându-și servețelul, pregăti un ospăț mare și nespus de scump. Au mâncat ei, au băut, oricine a căpătat din mâncări după plac, iar oamenii alergau din toate părțile. Iarăș a întrebat împăratul ce vrea să zică această Sodomă de oameni, dar auzind despre șervețelul cel minunat, îndată a venit să-l capete: „De am băutură, să am și mâncare", își gândi el și trimise la Pătruț să-i dea șervețelul. Pătruț i-a răspuns, că are să i-l dea, dacă lasă împăratul în odaia fiicei, dela amiază până seara. Impăratul s'a dus la fată, i-a spus ce și cum și iarăși i-a făgăduit că va trimite doisprezece argați, drept strajă. De astădată fata nu se codi prea mult, s'a și încredințat că Pătruț s'a purtat ca un viteaz.

După prânz l'au adus pe Pătruț la fată, pe lângă care sta și straja. Ca ziua dintâi așa sta Pătruț în odaie și în ziua de-a doua, fără să fi văzut nici măcar unul din degetele dânsei.

Către seară, după ce l'au adus în temniță, și-a pregătit o grămadă de mâncări; iar șervețelul l'a trimis împăratului Frații îl dojeniră acum și mai mult, fiindcă știau că de se vor sfârși mâncările, se vor prăpădi de foame cu toții: „Nici nu vă chinuiți, fraților, că n'avem ce să mâncăm și să bem, că tot ne-a rămas pușcatul și muzica", râdea Pătruț și punându-și pălăria pe urechea dreaptă a început să cânte așa de dulce și de frumos de era toți ca fermecați. De cânta ceva vesel oricine se prindea în horă, de cânta trist, li se prelingeau îndată oamenilor lacrămile pe obraz în jos. Sunetele cele dulci au pătruns chiar și până la urechile împăratului și împăratul asculta încântat, neștiind de loc de unde vine muzica asta fermecătoare. „Eh, acum să ne facem altă petrecere", zise Pătruț, își puse pălăria pe urechea stângă și, iată, în aceeaș clipă pocni o pușcătură așa de strajnic, că se cutremură palatul întreg. Oamenii, stingheriți așa pe neașteptate din veselia lor, credeau că se prăpădește lumea și au tulit-o la fugă, care mai repede. Impăratul, înspăimântat ca vai de capul lui, nu credea altceva decât că vreo oaste întreagă năvălește în palat, dar o slugă îi spuse că unul din cei prinși a pus la cale o glumă și i-a povestit toate despre pălăria cea fermecată. Auzind împăratul a dat poruncă lui Pătruț să înceteze cu pușcăturile și să-i dea pălăria. Pătruț i-a trimis vorbă, că va înceta cu pușcatul, dar pălăria i-o va da numai atunci de-l lasă seara în odaia fetei sale. Ce era să facă? Impăratul iarăși s'a dus la fată și i-a spus ce cere Pătruț. Fata se învoi. Seara au adus pe Pătruț în odaia fetei, în care se află încă de pe atunci o strajă. Pătruț îngenunchiă la picioarele ei, uitându-se neclintit la dânsa. Fata ședea învăluită, ca cioplită din piatră, dar pe urmă nu putu să se învingă. Bună bucuroasă ar fi vrut să știe cine este acela, căruia o singură privire de a dânsei îi e atât de scumpă, că și-a dat toată averea pentru ea. Incet, încet dete vălul la o parte, atât, încât putu să-i arunce o privire cât de scurtă. Nu știa ce o aștepta! De abia că se uita la dânsul cu coada ochiului, îi și căzu cu tronc la inimă. Fata își lepădă vălul și întâmpină pe Pătruț cât se poate de bine. Indată chemă pe tatăl ei, și îi zise că n'are să ia pe alcineva de bărbat, decât pe frumosul și pe bunul Pătruț. Impăratul și-a dat binecuvântarea.

Pe crăișori i-au slobozit din temniță și au pregătit o nuntă de care s'a dus vestea peste nouă țări și peste nouă mări. După nuntă se întoarse frații lui Pătruț, la stăpânirile lor, părându-le acum rău că nu și-au cerut dela tatăl lor o moștenire ca a fratelui lor. Erau crăișori, dar nimic alceva, pe Pătruț însă fiecare care se uita odată la dânsul îl iubea, avea daruri scumpe, o nevastă frumoasă și— la urma urmelor — ajunge rege, întocmai ca și dânșii.

(Tradusă de abatele Zavoral din Praga).

Vice-președintele Senatului cehoslovac

Adeverul Literar și Artistic

Prețul abonamentelor:

In țară:

Lei 250.— pe timp de un an
„ 125.— „ „ „ 6 luni
„ 65.— „ „ „ 3 „

In străinătate:

Lei 500.— pe timp de un an
„ 250.— „ „ „ 6 luni
„ 130.— „ „ „ 3 „

— M. I. Lermontov —

Din: „Melodii Evreești"

Uneori poți vedea
Cum a nopților stea
Se scaldă' ntr'un golf străveziu.
S'a ivit licărind
Peste val risipind
O dungă de praf argintiu.

Nu spera să o prinzi;
Te ferește s'o prinzi,
Căci raze și valuri te mint.
O acoperi și-o 'nneci
Cu-a ta umbră. De pleci,
Lucește iar raza de-argint.

Ca nălucă de vis
Fericirea 'n abis
De neguri ne-atrage și ea:
Tu alergi obosind,
Ea s'ascunde rîzind.
O pierzi, — dar iat 'o colea!

— Mirra Lohvițkaia —

Imi e drag

Imi e drag, cum are marea
drag un răsărit de soare,
Ca lui Narcis oglindirea 'n
ape reci și lucitoare.

Imi e drag, cum drag i-i stelii
discul auriu de lună,
Ca poetului cadența
Versului, ce-l încunună.

Imi e drag, ca unui flutur
flacăra ce-o să-l omoare,
Tânguindu-mă de doruri
suferind de întristare.

Imi e drag, cum are vântul
drag al stufului răsuflet,
Și-l voesc cu sete și cu
toate coardele din suflet.

Imi e drag, cum drag mi-i visul
și cu mult mai mult ca fața
Soarelui, ca primăvara,
fericirea și viața!

Din rusește de:
Dr. A. Bortkievici și C. Iordăchescu

NOTE

Omagiul adus soldatului necunoscut își are origina în literatură și ideea pare să fi încolțit la francezi încă din 1911. Hector Fleischman fusese de părere să i se ridice lui Victor Hugo un monument pe câmpul de bătălie dela Warteloo. Jules Claretie nu este de aceeași părere adăogând: „Câmpul de bătae este al acelora care și-a vărsat sângele acolo. Cambronne, la Waterloo, ar fi mai nimerit de cât Victor Hugo. Dacă vreți un monument, pe acest pământ blestemat de lord Byron, să fie al *Soldatului Anonim,* al celor din urmă luptători care s'au jertfit acolo".

Vasăzică, din 1911, se gândise un francez la cei care au dreptul să fie glorificați fără să li să știe numele.

* * *

Premiul Nobel pentru literatură a fost atribuit anul acesta scriitorului irlandez William Byeats despre opera literară a căruia ne vom ocupa în unul din numerile noastre viitoare.

* * *

Paul Geraldy, autor dramatic, și poet, — autor al vestitului volum „Toi et Moi" și al piesei „Aimer" ce se joacă cu mare succes la Comedia Franceză, — publică un roman „le Prélude" a cărui acțiune se petrece înainte de „Aimer" cu aceleași personagii.

Piesa se joacă actualmente la Viena, pe franțuzește, la Raimundtheater, cu d-na Pierrat.

* * *

Librăria franceză se îmbogățește cu un nou roman datorit lui Edmond Jaloux. Jn puzderia de romane care apar zilnic la vitrine și se înghesue în rafturile editorilor, „L'amour de Cécile Fougères" merită o deosebită atenție pentru felul cum e gândit și cum e scris.

In mijlocul războiului, un tânăr medic este iubit în taină de soția celui mai bun prieten. Soțul, folosindu-se de o permisie, sosește la Paris, unde e foarte impresionat de strania atitudine a femeei. Simte, că nu mai e iubit și bine înțeles își spune suferința prietenului său cel bun. Desperat, nenorocitul mărturisește intenția de a se înapoia pe front unde va găsi prilejul să fie ucis. Zadarnic vrea doctorul să-l convingă că totul nu poate fi de cât o amăgire, soțul pleacă și i se izbândește visul. Moare.

Tânăra văduvă, mai târziu, îl face pe doctor să înțeleagă cine este iubitul și de câtă vreme îl iubeste în tăcere. Aci începe drama. El n'o poate lua în căsătorie. când știe că a fost cauza morții prietenului său. Ea își dă seama că nu poate deveni soția unui om care n'o poate iubi. Și-atunci pleacă, Cécile Fougères, ca să-și refacă aiurea viața la care are dreptul și să-și găsească o fericire ce nu se refuză nici uneia din creaturile umane.

Dialog între Harved și o umbră

de Remy de Gourmont

Harved se retrase lângă sobă, în care ardea cu flacări de aur și de cer, sufletul unei păduri. Ghemuit, între blănuri și perne tot mai resimțea frigul.

— Mi-e frig în suflet, gândi el.

Simțea dealungul trupului, dela frunte la călcâi, zone de ghiață care îl împărțeau în cinci sau șease Harvezi neliniștiți și plictisiți. I se aduse ceai, alcooluri, parfumuri; atunci benzele izoterme se destinseră, și șerpii de ghiață se încălziră încolăcindu-se cu șerpii de foc.

— Mi-e mai puțin frig, gândi el.

Unitatea se refăcu. Harved, devenind omogen, se mișcă, se întinse, — și în urmă adormi.

Intr'o clipă îi veni o dorință, ca o arătare, ca o rază de soare:

— Aș voi o femee blondă, o sclavă, o ființă dulce, gata să-și întindă grumazul arabescurilor capriciului sau ștreangului.

Și visa așa de puternic, încât o durere îi strivi inima; i se părea că se află de-alungul unei ape din susul căreia coborau 3 fete frumoase, goale încă de a se fi desbrăcat la soare; părul lor amintea jocul valurilor. Una din ele era chiar aceea, cu numele de bine venită; nu râdea decât zâmbind și avea ochii visători ca reflexele apei adânci și limpezi.

— Nu mai mi-e frig, gândi Harved.

Și iarăși gândi.

— Prea e cu neputință. Nu-mi place absurdul. Aș voi să dorm.

Cerù să i se aducă narcotice — și adormi.

Un glas alese această clipă ca să rostească tare:

— Harved, iată-mă.

— Tu?

— Eu, aceiași, și de aci înainte statornică.

— Desigur, tu nu porți nici un nume, căci niciodată nu ți l'am auzit, și cunosc destule nume, mai multe chiar de câte au fost scrise în cărți și în pergamente.

— Dacă pentru tine nu am nici un nume, neg pentru toți ceilalți numele ce l-ași avea. In sfârșit sunt aceea pe care o cunoști, aceea care are ochii visători și dulci ca reflexul apei, una dintre acele trei; aceea care nu știe să râdă, dar care știe să zâmbească.

— Sunt două zeci de ani de când nu te-am văzut, zise Harved, și nu te-ai schimbat de loc. Te credeam moartă. Oamenii pe cari nu-i văd, îi cred morți. Ești frumoasă.

— Poate fiind-că sunt moartă, zise umbra.

— Mi-e frică de tine.......

— Poate fiindcă te iubesc, zise umbra.

— Dacă m'ai iubi, reluă Harved, trebuia să-mi fi dat gura și sânii în ziua aceea când eșiai din apă.

— Să le fi luat singur, zise umbra.

Umbra rostind acestea, întoarse capul, apoi reluă:

— Aproape m'ai făcut să râd, eu care nu știu să râd.

— Pentru ce? o întrebă Harved.

— Pentru că vorbești ipocrit ca un viclean. Mărturisește și voi spune ca tine; m'ai posedat — în gând.

— Nu, în dorință numai. Când eram tânăr, pe timpul acela, nu visam, trăiam. Poate că am posedat pe alta în locul tău.

— Oh! ar fi fost acelaș lucru.

— Nu mă încurajezi de loc, zise Harved.

— Atunci mă urăști? întrebă umbra.

— Nu, zise Harved.

— Așa dar mai sunt frumoasă? Mă găseai frumoasă, când ți-am apărut întâiu.

— Ești frumoasă, fiindcă ești blondă, dar nu ești de cât o umbră.

— Copile, zise umbra, privește! N'am decât să desfac vălul, ca o rochie de dragoste, și vei dori să-mi săruți pielea albă cum e sarea curată. Spune, nu strălucesc oare ca un diamant, cu nuanțele vieții și-ale iubirii? S'ar zice că es din apă? Sunt proaspătă și fierbinte; când mă înțeapă cineva, sângerez; când mă atinge ard, ard și mă topesc. Adevărat că nu mă dorești?

— Eu, nu te doresc. Ai fugit de mine, când eram abia începător în vicleșuguri; ai fugit de mine, după ce m'ai privit și mi-ai zâmbit....

— N'am fugit de tine, dar m'am depărtat, și tu m'ai urmat... Nu știi. Ia-mi mâna.

Harved îi apucă mâna.

— E desmierdătoare? îl întrebă umbra.

Apoi urmă:

— Așterne-ți buzele pe umărul meu. Harved își lipi buzele de umerii ei.

— E trist? Mâinele mele sunt adevărate, spune? Carnea mea e adevărată? Atinge-mi tot trupul, sunt adevărată, sunt tânără, sunt nemuritoare. Ah! iubitul meu, primește atunci plăcerea ce-ți ofer.

Harved răspunse tremurător:

— Primesc plăcerea ce-mi dăruești. Dar o primesc fără voia mea, o primesc, căci parfumul tău îmi înăbușe voința.

— Fii fericit în pace, prietene, eu sunt aceea pe care o dorești.

— Nu mai pot ști.

— Așa e, te încăpățânezi a crede că sunt numai o umbră! Sunt așa de vie, dragul meu, că te-aș putea omorî!

Glasul umbrei se făcu amar și crud, în timp ce Harved își pierdea conștiința.

— Mi-ai sărutat umărul. Rău ai făcut. De ce să te încrezi în mine? Pielea mea ca sarea albă e otrăvită. In adevăr, eu sunt dorința. Dorința irezistibilă a cărei lipsă întristează, și-a cărei prezență plictisește. Aide, vino să ne iubim.

— Unde mă târăști?

— Te iubesc; sunt a ta, toată!

— Mor.

— Și cum ți se pare moartea?

— Delicioasă! Mai vino să mă vezi, copile

— Copile, niciodată nu ne vom mai desp[illegible]

Harved tremurând mai tare, zise:

— Mi-e frică; mor cu adevărat.

— Adevărat? făcu umbra.

— Lasă-mă!

Umbra își descleștă brațele de pe dânsul.

— Ai dreptate, te las. Mi-e milă de tine, fiindcă nu știi să mori.

(trad. de T[illegible] [illegible]colu)

Mişcarea literară

de Claudia Millian

Peste mări şi Ţări de N. M. Condiesan Indille

Ne-a plimbat odinioară prin Egipt şi Grecia, arătân-ne cu o vervă erudită, secretul frumuseţilor eterne şi proporţiunilor uriaşe.

Ridicându-se peste sufletul vremei, s'a coborât în ţile cu tâlc şi adnotări, pentru ca impresiunile sale să construiască din adevăr şi cugetare. Nu-l cunoştea ni ni pe atunci — aproape nimeni — şi fiecare era mul nit că a descoperit un cercetător de frumuseţi.

Indiile din cartea a II-a apărută acum, se înalţă dintre nduri, fără să mai susţină livreştile păreri streine, ci intima impresiune a autorului. Aici dar, vom şti dacă care a înconjurat pământul cu o misiune specială, este mai călătorul sensibil la frumuseţea peisagiului. sau „scriitorul" nebănuit, care pândea în umbra nesiguran- sau a aşteptărei, clipă de revelaţiune. Din cele două lume — cel dintâi şi cel de acum — d. N. M. Con-scu, apare unitar ca concepţiune etică : crede în trans-graţiune.

Cu ce ochi şi alt tipar al cărnii le mai privise sufletul u cândva? Şi totuşi din acest misticism păgân, din rederea în viaţa anterioară şi încarnarea viitoare, se ăptuieşte par'că un om nou, plămădit din epicurianis-l, cel mai generos.

Simţim aripele imense ale creaţiunii copleşindu-ne miile de ani ale înfăptuirii şi primim în noi suflarea ti-ică a pământului. „La început a fost cuvântul"...

Nu. La început a fost netărmuita înfiorare volup-oasă a haosului, fecundând din neguri viaţa.

In acest extaz, se amestecă o inspiraţie panteistică, ând cu frumuseţea exterioară a vieţei, unitatea lui mnezeu.

Care fariseu antideluvian a născocit şearpele pervers, tiator al frunzii de viţă? De ce „păcatul" şi de ce ne-ărturisire pentru minunea cea din urmă, întrupată în nee, purtătoare de vieţi în pântecul ei sfânt?

Descoperindu-şi sufletul încărcat de tainele vieţilor terioare, se ridică şi scriitorul în forma vieţei de astăzi.

D. Condiescu e un romantic. El asociază cu decorul sbuciumul interior — de totdeauna — al sufletului : *inimă a bătut ; alta i-a răspuns în acelaş ritm. Gân-rile s'au înfrăţit, trupurile s'au frânt în spasmul volup-s al plasticului gest zămislitor ; apoi, moartea a trecut. velişul de-o zi al sufletelor s'a destrămat, oasele au ălbit şi a rămas numai mărturia gândului înnaripat, în-ns de văpaia mistuitoare a dragostii.*

Din romantismul său melancolic se înlănţuie deasu-a architecturilor milenare, vecinica tragedie a sufletu-, ca o rămăşiţă a vremilor dintâiu, peste care a suflat monia ca înaripare a dragostii.

Astfel ţese, din reminiscenţe de marmoră şi frânturi de legendă visul unei patimi omeneşti, mai tare decât însăşi moartea.

Aşa se conturează şi ia forme precise povestea Şahului Jehan şi al iubitei sale, Arjman-Banû.

Din această înfiripare, ca din atmosfera tuturor decorurilor, autorul ridică problema îndoelii ca un etern leit motiv al nefiinţii. Această îndoială, clatină credinţa de toate zilele, şi-l face să-şi întărească existenţa scurtă, în presupusele peregrinări ale unuia şi aceluiaş suflet, în încarnări deosebite şi noui.

Nevoia voluptăţilor generoase din care purcede plăcerea şi viaţa îl plimbă în existenţe vechi, ca să-şi eternizeze fiinţa. Ceva strigă dinăuntrul său : e nemulţumirea imperfecţiunei umane şi regretul popasului prea scurt, prin ceeace numim : viaţa. De aici rezultă extazurile lirice care-i colorează impresiunile.

O sete — pentru natură, pentru binefacerile perpetuărei şi ale dragostei, pentru frumuseţea trupurilor şi a gesturilor — străbate *Indiile*, învelindu-le în atmosfera lor de fecunditate şi beţie.

Descriind peisagiile exotice, autorul nu uită să le detaşeze pe fundalurile strident de colorate şi adesea strigătoare ale cosmopolitismului civilizat dar fără poezie, căci d. Condiescu, se cufundă dese ori în beatitudinea unei poezii, periculos de romantică.

Am rămas singur. Un glas răsvrătit, din alte tărâmuri mă ispiteşte. L'aud, cu răsunet larg lovindu-mi boltile sufletului.

Am impresia că mă găsesc sub un clopot în care bat ciocanele durerilor de totdeauna. Din negură, sticlesc doi ochi înfiorător de frumoşi, limpezi în halucinanta lor privire, purtători de ură, de milă şi cruzime, de voluptate şi răceală, de voinţă şi de îndoială.

Şi obsesia revine în peisagiu, ca un cuţit împlântat într'o inimă.

Şi se întorc femei şi animale, se chinuesc minţi să descopere enigme şi lucruri neştiute, se perindă zări noui şi oameni ciudaţi, ca din tot cuprinsul să se desluşească o personalitate de scriitor, care a ştiut elegant şi cu talent, să plimbe maiestatea unui prinţ, prin lumi de basmu şi de cugetare. Coborât apoi în el — însuşi aşteaptă din larguri îndeplinirea minunilor abstracte :

Astă seară corăbierii vor dovedi insula necunoscută.

Chestiuni feminine

Femei celebre

Nu se poate să atingi chestiunea feministă sau numai ace interesează mişcarea noastră în genere, fără să faci menţiune, ocupându-te —pe larg sau pe scurt — femeile celebre, ale tuturor epocilor, care au dovedit, r'un fel sau în altul, că sexul slab, este perfect integru dmirabil reprezentat prin figurile cele mai cunoscute.

Istoria, dealungul secolelor a înscris în paginele ei stite, atâtea nume de femei celebre, că e de ajuns să noşti numai această ramură a ştiinţelor, pentru a te redinţa de ceea ce poate şi trebue să devină femeia.

S'au gândit mulţi să scrie în lungile capitole ale fe-nismului şi istoricul tuturor femeilor, cari s'au distins ntr'o personalitate bine definită, dar au reuşit prea ţini să zugrăvească figuri şi caractere, într'o frescă finită.

Imi cade sub ochi o carte mare sub raportul filelor şi formatului : **Femei celebre**.

Volumul a eşit în Editura Cărţii Româneşti şi este ălit de I. Remer-Anselme — nume destul de necu-scut în lumea literară de aici. Nu este acesta însă surul cel mai mare al unei cărţi, fiindcă de multe ori, plăcuta surpriză să faci cunoştinţe noi şi foarte cute.

Autorii sau autorul sus-zisei cărţi, nu pare însă a fi t inspirat şi mai ales priceput în realizarea unei ase-nea lucrări.

De sigur că e foarte amuzant — tu contemporană te vezi încadrată alături de princesele cele mai bizare istoriei, într'un adorabil amestec de castelane şi tizane; eroine şi actriţe; martire şi femei de curte ; de ceri şi de viţil; de crime şi de politică — în sfârşit o sfârşită babilonie promiscuită...

Vreţi să citez câteva din ele, iată : Ninon de Leaclos curtizană — alături de Paşcanu Elena — feministă ; ria-Stuart — regină lângă Sapho poetă ; Marchiza de vigné, — literată — alături de Stanca, doamnă ro-nă şi aşa mai departe.

Care a fost criteriul şi ordinea de clasare a auto-ui, nu pot s'o bănuesc, cu atât mai mult cu cât văd însăşi domnia sa, face diferenţă între poetă şi literată, şi cum s'ar exclude una pe alta.

Apoi, întrucât cartea a eşit la noi în ţară şi încă tată de o instituţie pur românească, de ce nu s'a dat eneala, să se cerceteze numele tuturor scriitoarelor femeilor de iniţiativă politică şi generoasă?

Era oare nevoe să avem dicţionarul acesta anti-etic de figuri feminine, anti-deluviane, pentru a exa-ta tocmai adevărul epocei pe care o trăim ?

Deschizând la întâmplare, găsesc câteva rânduri spre D-ra Margareţa Miller-Verghy aşezată printre niniste. Vreau să dau câteva desluşiri autorului : D-ra rghy, nu se distinge numai ca conducătoarea institu-nii Maison d'Art. De o cultură aleasă — are licenţa în re dela Geneva — şi pătrunsă de dragostea literaturii, a publicat ani de-arândul în prosa română şi franceză, ritorii opere literare. Autoarea lui Theano, a Isvoadelor ămoşeşti, a traducerilor poeziilor lui Eminescu în ba franceză, a lui Schakespeare, Brownikg şi Rabin-nath Tagore în limba noastră, autoarea atâtor cărţi noscute, s'ar supăra desigur, dacă ar vedea ce loc de ină importanţă în mişcarea noastră literară i-a rezer-autorul **Femeilor celebre**.

In primul rând Editura **Cartea Românească** e de ă că a publicat o carte aproape inutilă, prin lipsa de teriu şi cunoştinţă a cauzei.

ROZINA

Grădina lui Dumnezeu

Bietul Wagner! — Se ştie că la „Opera română" s'a simţit utilitatea nobilă de a se reprezenta „Walkiria". Că pentru o asemenea treabă nu trebuie numai muzicanţi şi dirijori „după ureche", ci mai e necesar o *inteligenţă profund instruită* — ceeace n'are azi „Opera română" — o ştie toată lumea. Dar oamenii sunt îngăduitori cu bunele voinţi.

Iată, însă, că direcţia „Operei" nu se mulţumeşte numai să... „reprezinte" (vai!) formidabila „Walkirie". Direcţia „Operei" merge cu bunăvoinţa ei mai departe : ea se osteneşte să facă bietului Wagner câteva retuşeri esenţiale. Scene întregi — esenţiale, după concepţia... greşită a autorului Tetralogiei — sunt suprimate cu o mişcare iute de baghetă talentată... Bunăoară dialogul Brunhilde-Wotan — pe care naivitatea esteţilor muzicali de până acum îl socoteau ca una din cele mai mărete făpturi de frumos — a fost scos cu desgust din spectacolele dela „Liric"! Foarte atentă însă cu interesul literar al reprezentaţiei, direcţia a cerut traducătorului să adaoge două-trei versuri explicative în scena următoare...

Pornită pe această cale şi hotărîtă cum e de a face neapărat pe Wagner cunoscut publicului bucureştean, n'ar fi de mirare dacă s'ar adăoga „Walkiriei" şi ceva cuplete de actualitate. Oricum, se impune introducerea unui balet în actul al II-lea.

S'a pus întrebarea: ce-ar face un trib de sălbateci dacă le'ar cădea în mâini statua lui Venus din Millo? Răspunsurile au diferit.

...Putem răspunde noi, azi, cu o experienţă edificatoare : sălbaticii ar... ajusta pe „Venus" din Millo, făcându-i suprimările de rigoare...

Elocinţa ministerială. — In ţările eminamente democratice, nu se cere în definitiv unui ministru decât să ţină discursuri frumoase. Poporul a rămas la vechea lui concepţie elenă în ce priveşte calitatea celor ce-i culeg foloasele conducerii.

Şi cu toate astea, bietul popor român n'are noroc nici măcar de atâta : de miniştri făcători de bune discursuri.

Un ministru nou, cu elocinţa netocită încă, a ţinut dăunăzi la Ploeşti un discurs care învederează cât de fraged a rămas sufletul acestui vechi politician român : citindu-l, crezi că ai înainte compoziţia unui băeţel de clasa I-a, care are destulă aplicaţie spre literatură pentru a îngrozi familia care ar vrea să-l facă inginer.

Ascultaţi-l:

ALTEŢA REGALA,

„Văduvă de vitejii tăi, plângi pe mormintele lor, precum plâng şi jălesc femeile pe mormintele soţilor lor" aşa începe cântarea celei mai mândre de cât toate ţările sămănate de Domnul pe pământ.

Noi ne-am adunat aci nu să plângem pe cei cari au murit în războiul pentru întregirea neamului, ci să le aducem încă odată prinosul recunoştinţei şi admiraţiunei noastre. Nu-i plângem, pentru că după cum adesea viaţa nu dobândeşte toată vâltoarea ce ar trebui să aibă, sămânând cu un pustiu în care nu întâlneşti nici o oază, uneori moartea are preţ, în cazul acelora care prin jertfa lor aduc folos binelui general.

Şi ce poate fi mai înălţător de cât să mori pentru ţara ta?

Oricât ar fi omul de egoist e legat adânc de pământul pe care s'a născut, unde pentru întâia oară a primit desmierdările mamei, unde dorm somnul de veci bunii şi străbunii lor, pământ în sânul căruia mâine va cobori şi el.

După această introducere folizofică, ce învederează seriozitatea elevului, iată acum poezia :

Aceasta ne explică de ce după noaptea de 14 Augus-1916, când clopotele au anunţat intrarea noastră în război, voioşi au plecat ostaşii noştri cântând :

La arme cei de-un sânge şi de-o lege
La arme pentru neam şi pentru Rege
Când patria ne chiamă sub drapel
Datori sunt toţi copii ei s'alerge,
Să-l apere, să moară pentru el.

Plecau voioşi, dar plecau şi mîndri. Fiecare purta în sufletul lui ceva din gloria călăreţilor lui Mircea, care la Rovine a răpus pe Baiazid, din cea a arcaşilor lui Ştefan care la Podul Inalt a învins pe Soliman, din cea a pandurilor lui Mihai, care la Călugăreni fugărise pe Sinan, acel Mihai, care intrase în Alba Iulia prevestind parcă cu 323 ani înainte că primul rege al tuturor Românilor acolo se va incorona.

Şi iată pateticul :

Lacrămile de atunci erau ale suferinţei, dacă ele ar mai curge azi ar fi ale bucuriei. Visul n'a fost o deşărtăciune, noi îl trăim cu toţii : iată Basarabia cu vechile chei ale Moldovei, iată Bucovina cu amintirile-i istorice, cu mormântul sfânt al marelui Voevod, iată Ardealul, această capo d'operă a naturei, după cum ni-l descrie Bălcescu, trup din trupul României Mari.

Ţara noastră e frumoasă, e bogată. Pasările cântă în hugeacuri situate în mijlocul de codri seculari, florile parfumează câmpul în lanuri întinse de grâu, râurile ce par brâuri de argint la lumina lunii pot fi isvor de energii, pământul poartă în sânul lui bogăţii care cer toate să fie puse în valoare. Ziua de mâine e a noastră, s'o privim cu încredere.

In această clipită să retrăim 70 de ani : din două mici principate, ai căror domni tremurau înaintea unui fes turcesc sau a unei căciule muscăleşti, am devenit principate unite, stat independent, regat, iar azi suntem o România Mare.

Acum mai mult ca ori când putem spune cu poetul :
Viitor de aur ţara noastră are.

Aducând deci prinosul nostru de recunoştinţă şi de admiraţiune eroilor care şi-au jertfit viaţa pentru întregirea neamului, după cum moartea lor a avut preţ, se cuvine să ne silim fiecare din noi a da o reală valoare vieţei contribuind prin munca noastră la înălţarea şi întărirea patriei.

Nu lipsesc din laborioasa compoziţie decât versurile :

„Nu pot crede, nu pot crede
Nici nu este de crezut !...

pentru a-i da şi ceva sentimentalism !

Cain & Abel

Paturi de Fer — Paturi de Bronz — Telefon 25/63 Paturi de Copii găsiţi la vechea fabrica de Mobile GUTMAN MARCUS Str. Sfţi-Apostoli 72 Colţ prin Cal. Rahovei

Cărţi şi Reviste

ANDRÉ GIDE ET L'ÂME MODERNE par **S. Braak**. — Studiul lui **Braak** este o teză de doctorat prezentată universităţii din Amsterdam şi e îndreptat spre critica estetică, singura care-i dă putinţa să cerceteze sufletul atât de complicat, atât de sensibil al lui **Gide**. Cu o sensibilitate care îi poartă gândirea până în atmosfera înaltă a unui **Nietzsche, Wilde** sau **Dostoiewski**, personalitatea artistică a lui **Gide** se conturează cu un caracter de universalitate, apropiat — de pildă — de cel al lui Goethe.

Cartea lui **Braak** stărue să „urmărească acest spirit al lui **Gide** etapă cu etapă în dureroasa ascensiune spre înţelepciune". Individualismul de pe alocuri este studiat dintr'un îndoit punct de vedere : **Braak** vede în el un mistic, justificat de caractere secundare care-i aduc o înrăurire romantică sau simbolistă, precum şi un admirabil reprezentant al generaţiei chinuite de o „imperioasă nevoe de regenerare prin intensitatea vieţii sufleteşti".

Concluzia care sfârşeşte volumul este după **Braak**, aceea amintită mai sus : apropierea cu pătrunderea critică fixată în opera lui **Goethe**.

* * *

UBER PSYCHOANALISE de **S. Freud**. — Lucrarea aceasta a lui **Freud**, care apare în a şasea ediţie, se adresează unei speciale categorii de cititori: celora cari n'au timpul necesar să aprofundeze „psychoanaliza lui". De aceea publică aceste cinci conferinţe menite să-i popularizeze opera. Ceeace este însă mai interesant e faptul că ne cade în mână o limpede cercetare a teoriei, făcută de autorul însuşi, astfel că sistemul apare întreg, simplificat pe alocuri şi analizat cu aceeaş convingere şi căldură, cu care Freud şi-a susţinut şi răspândit filosofia.

Incepând cu originea psichoanalizei, cartea cuprinde, într'o expunere sinceră, noua interpretare a fenomenelor isterice, jocul forţelor psichice necunoscute, determinismul psihologic, sexualitatea infantilă, simptomele nevrozei,... împreună cu toate celelalte puncte.

Noua carte despre „psichoanaliză" a lui **Freud** are valoarea ei, pentrucă, pe lângă expunerea clară, aduce ca un control, studiul faptelor zilnice, atât de simple, încât se spusese de unii psichologi că nu sunt demne de dat atenţiunei.

* * *

TĂCERE de **George M. Vlădescu**, Buc. Ed. Casei Şcoalelor. Un volum de nuvele despre care nu s'a scris mai de loc, fie că autorul e prea nou, fie că opera n'a fost răspândită de editura ei.

Cartea d-lui **George M. Vlădescu** ne spune de la început că autorul are talent care mărturiseşte evidente însuşiri de scriitor bun. Dacă rămânem întrucâtva nedumeriţi, este tocmai din cauza variaţiunilor de inspiraţii. Nu este o conturare precisă a operii. Deaceea găsim în cartea d-sale schiţe umoristice (Setiţiune, Farmazonie) ceeace mărturiseşte înrudiri cu un Caragiale sau Pătrăşcanu, după cum ni se arată înrudiri cu un Brătescu-Voineşti în acele schiţe în care autorul ia o atitudine compătimitoare faţă de durerile vieţii (Micica, Un roman).

Privită din punct de vedere ideologic opera d-lui **Vlădescu** reuşeşte de multe ori să fixeze idei; uneori însă numai le sugerează şi rare ori le realizează. E cazul nuvelei „Tăcere" în care ideologia „adevărul impune tăcere, durerea este mută". este enunţată doar de către personajul misterios, iar nu realizată după cum în „Micica", schiţa care înduioşează mai mult, originalitatea lipseşte din cauza unei alte opere similare în literatura noastră „Moartea lui Castor" a d-lui Brătescu-Voineşti. Ceeace aduce nou d. **Vlădescu** aci este o sugerare de sentimente.

Referindu-ne la sufletul oglindit în operă vom stabili că puterea lui de intuiţie ne determină să o clasăm între operele literare propriu zise. In sensul acesta avem „Tăcere, Monotonie, Otravă şi Cântecul lebedei", iar dacă vrem să găsim o combinare a elementelor interne ne vom opri la „Un roman" în care stările sufleteşti le simţim mai puternice pe măsură ce înaintăm în asimilarea operei, pentru ca la sfârşit să constatăm o plastică, uneori naturală, dar în genere artistică. In privinţa aceasta avem câteva rânduri din „Farmazonie" în care găsim o plastică cu caracter de contemplativitate, precum şi descrierea unui admirabil umor de situaţie:

„Se mişcă Evelina, se mişcă Victor, şi masa se mişcă, şi paharele, şi Smaranda... Farmazonie, curată farmazonie... N'o vezi ? Tunsă, mititică, sprinţară...

— Ba zău, tatae, de ce n'a venit şi mamaia ? A! Dar e vreme destulă ! Smarando, repede, o hârtie de pe birou. Aşa. Să-i telegrafiem... Are timp... Scrie, tatae...

Conu Ulise cască ochii.

— Mă eşti nebun ?

Evelina-i cuprinde gâtul cu braţele...

— Scrie tătăică !..

Conu Ulise înădueşeşte. I se topesc braţele şi-l ameţeşte un miros de grădină înflorită... Ei, nu zău, curată farmazonie...

Ia creionul... Se uită năucit şi la unul şi la altul.

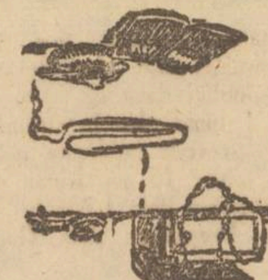
— Duceţi-vă dracului amândoi ! Scriţi voi, eu nu pot.

Victor scrie şi citeşte : „Vino imediat, Ulise."

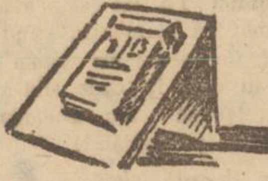
— E bine tataie ?

— Stai ! zice conu Ulise. Spune s'aducă şi gherocul..."

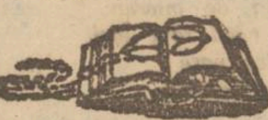
Un viitor volum al d. **George M. Vlădescu** ne va spune dacă autorul va rămâne la schiţa umoristică, sau va aborda genul nuvelei „Micica" sau „Un roman". Până atunci ne mulţumim să citim cele ce ni s'au dat în volumul „Tăcere".

LA REVUE DE GENÈVE apare (pe Noembrie) într'o fasciculă bogată şi tipărită cu îngrijire. Ne oprim dela început asupra articolului „Spiritul nouei generaţiuni italiene" pe care-l publică **Mario Puccini**. Este o cercetare a vieţii sufleteşti italiene în perioada de după războiu. Dela supra-omenescul impus de teoriile estetice de mai înainte ajungem în vremurile de faţă, la o vădită nivelare: spritul nouei generaţii italiene confundă — inconştient sau conştient — idealul estetic cu idealul etic şi — **ca o consecinţă logică** — cu idealul ascetic. Asistăm astfel la decadenţa supra-omului, fenomen imprimat de influenţa filozofiei reconstructive a unui **Benedetto Croce**, sau de profeţia poetică a lui **Carducci**. Dar dacă decadenţa aceasta merge în progresiune stabilită, nu e mai adevărat că încă se mai găsesc **„măşci — cele din urmă — măşci ale supraomului"**. **D'Annunzio** încă constitue „încarnarea cea mai fericită şi mai curioasă a supra-omului italian. Numai că în această echilibrare forţa nouă — a omului adevărat, **a omului om**, tinde s'atârne mai greu...

După studiul asupra „cosmpolitismului literar" publicat în no. din Septembrie, Dominique Braga precizează unele păreri de acolo cu ajutorul celor emise în studiul de azi (care apare ca o complectare a celui din Septembrie) intitulat „Expresionism şi humorism". Apropierea acestor doi termeni dă timp lui Dominique Braga să se ocupe în special de marii umorişti ai literaturilor universale, din numărul cărora nu este scăpat nici Cervantes, nici Shakespeare, nini Pirandello, nici umoristul de azi al Franţei : Pierre Mac-Orlau. Păcat că din studiul lui Braga nu aflăm ideile sale asupra expresionismului !..

LES NOUVELLES LITTÉRAIRES (3 Noembrie) după ce dă două pagini mari cu o interesantă dare de seamă, făcută de Edmond Jaloux, asupra „Salonului de toamnă" al picturei parisiene şi după ce reproduce cele mai sugestive tablouri (a unor Othon Friesz, Susane Valadorn) închină pagina întâi comemorării unui poet mort pe front în 1918, **Guillaume Apolinaire**.

G. B.

ÎNSEMNĂRI

Corespondența lui Nicu Gane cu d-l Iacob C. Negruzzi

publicată de **Gheorghe Cardaș**

12 Fevruarie 1868, Focșani.

Iubite Jacques!

Iată îți triimet vestita baladă intitulată „Domnița și Robul". Ea este o slabă încercare a creirilor mei *mîncați(?)* de atmosfera cea grea a Focșanilor. Precum știi locurile pe aice nu sînt tocmai proprii a inspira simțiri poetie, de aeea trebue să mă ertați dacă nu m'am urcat pînă la *înălțimea* sau *adâncimea* simțirilor unde plutesc obicinuit scriitorii dela Convorbiri. Cu toate aceste bună sau rea, eu meam dat osteneala. Am tras rimele de păr și am făcut-o. Te rog dar să o transmiți posterității publicând'o în vreunul din cele întâi numere ale Convorbirelor. Te vei mirà poate văzînd că am vorbit de ochi negri în loc de ochi *albaștri*. Asta în limba proastă se chiamă a mânca frunzele în dorul căpșunilor; iar după limba noastră a cânta ochi negri, și a iubi albaștri. N'am voit să las lumea să mai întrevază și în astă poezie urme de-a nenorocitei mele pasiuni. Dacă balada ta va fi mai bună ceeace nu mă îndoesc public-o după a mea, însă dreptatea cere să dai prioritate baladei mele fiindcă sugetul ei este proprietatea mea. Fii bun dracă și trimete lui Constantin Pleșesco și mie câte un ecsemplar din Convorbiri tipărite în broșură și câte un volum de poesiile cele nouă populare a lui Alecsandri. Costul ți-l vom răspunde prin poștă.

D. Iacob Negruzzi

Elisa Dascălesco din Focșani, care s'a abonat prin mine la „Convorbiri" și ț'a trimes și paralele pe un an, se plânge că nu-i triimeți numerele. Se vede că ai uitat-o. Te rog dar să-i espeduești toate numerele de la întâi Ianuarie căci astfel s'a abonat și astfel ț'am scris și eu.

Sărută din parte-mi pe Leon, Capșa, Corne și Pogor.

Am cercat să viu la Iassi în locul acestui din urmă, dar nu am isbutit. De o bucată de vreme îmi merge tot cam pe dos.

Al tău amic din inimă

N. Gane

1868, Mai 3

Iubite Jacques!

Me-ai scris că societatea „Junimea" m'a condemnat se fac o nuvelă. Supuindu-mă sentinței sale, am făcut una pe care ți-o transmit, și te rog să o publici dacă se poate în numărul dela 15 Mai pentru că eu la 1 Iunie plec în străinătate șiași dori se am satisfacțiunea de a o vede publicată înainte de a trece hotarele prea iubitei mele patrii. Iți mai trimet doi galbeni plată abonamentului pe un an incepând dela 1 Martie, a d-lor Grigorie Triandafil primul nostru Președinte dela Curte și Emanoil Mortzun din Fălticeni.

Imi spui prin cea de pe urmă scrisoare a ta că sînt amoresat. Te înșeli foarte mult iubite. Iată ce am scris pe albumul unei oare care persoane care când îmi dă buna dimineața mă cam strângea de mână:

De vrei în lume sub cerii senin
Zilele-în pace să-ți curgă lin
In câmpul vieței pe nici o floare
Ori cât de mândră mirositoare
Se nu te oprești; iar dacă vrei
Din vre-o floare roua se bei,
Atunci parfumul cât e de dulce
Se știi că'n suflet otravă duce;
Căci nu-i iubire fără de chin
Și fericire fără suspin.

Pentru aceste câteva versuri inocente me-am stârnit o furtună în cap. Era cât pe ce să mă bată. N'am scăpat decât făgăduindu-i că-i voi fabrica altele mai călduroase care se repareze receala celor dintăi Te las să judeci cât de greu îți vine se spui unei femei că o iubești, când ai preferi mai de grabă se primești de la dânsa un pumn în ochi; decât să te supui amorului ei în care îți cade silă. Cu toate aceste a trebuit să mă ecsecut și să-i fac următoarele versuri cu care a fost mulțumită numai pe jumătate:

Să-ți tot spun deșarte glume
Că și eu știu a iubi,
E un lucru vechiu în lume,
Și de milă vei zîmbi.

A iubi nu-i lucru mare;
Câți amorul n'a gustat?
Dar găsitu-s'au sub soare
Mulți ce bine l'au cântat?

Și-a cânta nu-i de mierare
Un dor greu când te-a lovit
Insă care cântec oare
Se te'ncânte a reușit?

Eu dac'ași găsi vr'o dată
Acel drag de cântecel,
Jur să-l cânt numai odată
Și cântând să mor cu el!

e. rămas mulțumită numai pe jumătate pentru că ar fi dorit poate să-i cânt cântecul mai de multe ori; iar nu numai odată. Eu însă care am trebuință să-mi conserv sănătatea, nu m'am putut hotărî la o muncă silnică nemărginită 1).

1) Lipsește sfârșitul. Nota editorului.

Un muzician al Bucovinei

In Moldova nordică, în Bucovina, cultura artistică-muzicală s'a evidențiat, în ultimile cinci decenii ale vieții noastre naționale, cu un curent destul de remarcabil, prin bărbații distinși, cari s'au perindat, ca îndrumători ai culturi românești din Bucovna.

Sunt prea cunoscuți compozitorii muzicali: Isidor Vorobchevici, I. Flondor, Ciprian Porumbescu, mitropolitul Andrei Morariu și mulți alții, cari, pe terenul laic și religios al muzicei românești, au lăsat opere de toată valoarea, iar curentul muzical, creat de ei, a lăsat urme din cari, asăzi ca și în viitor, generațiile se vor inspira de la acea muzică și poezie, din amestecul cărora se cimentează trăinicia unei nații.

Intre acești atinși de focul zeiței Euterpe, care, pentru artă și pe altarul ei, al muzicei naționale, și-a sacrificat totul din viața sa, trăind cu ea și pentru ea, e muzicograful bucovinean Alexandru Voevidca.

L'am cunoscut mai dăună-zi, în orașul amintirilor de glorie străbună, în Suciava. Un bătrân prea simpatic, cu trăsături de un pronunțat clasicism, care, deși aflător în al 7-lea deceniu al vieții sale, promite încă o largă activitate în direcția folclorului muzical, unde, până'n prezent, e colectorul a peste 3000 — trei mii — de cântece populare, deci a trei mii de notațiuni muzicale melodice, cari constituesc o însemnată contribuție la tezaurul muzical al neamului.

In colaborare cu Eusebiu Mandicevschi, de la Conservatorul din Viena, a elaborat peste 150 de armonizări corale, în care, caracterul armonic, e adaptat cu grija ca, naționalismul cântecelor noastre, să predomine în întreg ansamblul muzical.

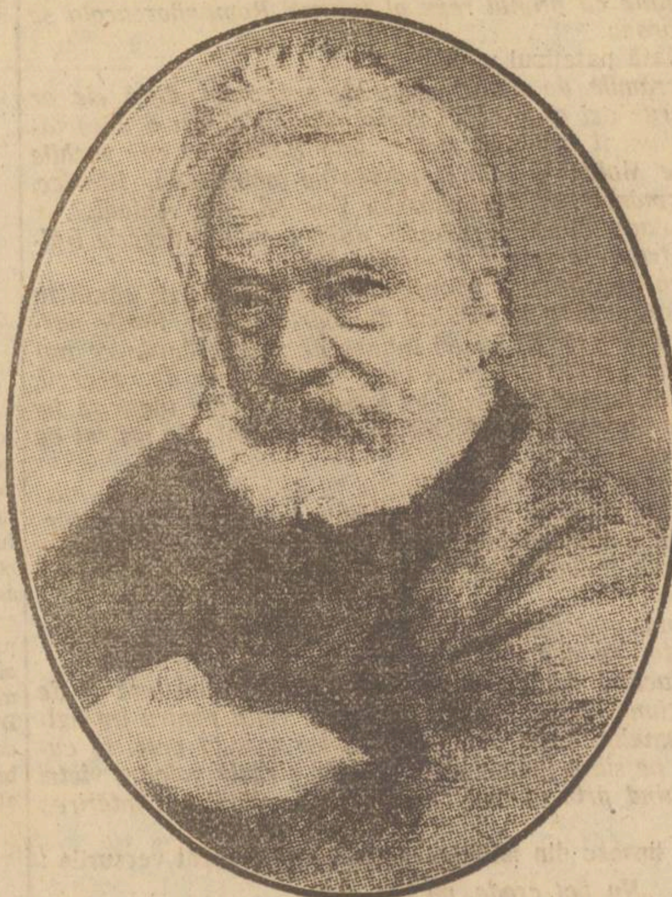
Pe terenul didacticei muzicale, e creatorul unui sistem original de proponiment muzical după auz, în care, metodica sa, se evidențiază prin anumite principii de desvoltare a sensbilității organului auditiv și, prin care, chiar cei refractari muzicei vocale, parvin a distinge, în practică, intervale metodice cât de dificile.

Spre a recunoaște meritul de sinceri luptători, tuturor acelora cari, deși aflători în mijlocul tuturor curentelor subversive, ei totuși lucrează, cu aceeași oțelire, pentru cultura românească, ca o contribuție la unitatea sufletului românesc pentru tot ce e bun și sănătos în țara aceasta, am ținut să evidențiez calitățile și opera bătrânului Alexandru Voevidca.

Mih. Gr. Poslușnicu

Victor Hugo și editorii

Multă vreme a existat — dacă nu mai există încă — legenda că Victor Hugo s'a îmbogățit de pe urma editorilor, care în schimb sărăceau la fiecare nouă editare. Acuzatorii marelui poet îngrămădeau tot felul de dovezi pentru a micșora moralmente pe cel ce cucerise o nespus de invidiată glorie.

Victor Hugo

Folosindu-se de arhiva lui Gustave Simon, executorul testamentar al poetului, precum și de alte amănunte care veneau în sprijinul argumentărei sale, Pierre de Lacretelle aduce în „Revue de France", o dezmințire necesară pentru generațiile de azi. Nu numai că verificările noui spală pe Hugo de meschine acuzații, dar conchid la o complectă răsturnare a situațiilor așa în cât acuzatorii devin acuzați. Hugo n'a fost niciodată un contractant rapace, meschin și șarlatan, dar s'a văzut că în relațiile sale cu editorii, autorul „Mizerabililor" s'a purtat demn dezinteresat și uneori surprinzător de generos.

Adesea când a existat un conflict sau denunțări de contracte, Hugo era nevoit să se apere în contra unor mașinațiuni care compromiteau renumele și interesele sale.

Când editorul romanului „Han d'Islande" fu urmărit ca falit fraudulos, Victor Hugo refuză să se asocieze la acțiunea creditorilor și, cu toate că trăia din drepturile de autor și o pensie regală de două mii de franci, el renunță la tot ce i se cuvine.

Dacă Hugo s'a îmbogățit, el nu și-a datorat averea despoind pe editori, care dinpotrivă au făcut „afaceri bune" de pe urma lui. Averea, despre care se pomenește, veni să-i însenineze de-abea bătrânețea, la 60 de ani, după apariția „Mizerabililor" și trebue să se țină seamă că economia și cumpătarea i-au îngăduit, la moarte, să lase o moștenire de patru milioane, după o muncă de 68 de ani.

Un nou regisor

Teatrul românesc, atât de strălucitor astăzi prin înfățișarea ce i-o dă literatura dramatică originală, cu succesul atâtor trupe particulare și prin actorii care dau viață marilor roluri din repertoriul universal, e pus deacum încolo pe aceeași treaptă cu teatrele din apus, ajutat de râvna regisorilor, hotărâți să introducă la noi nu numai noua interpretare a capodoperilor literaturilor dramatice, dar și noile mijloace tehnice de care se slujesc rușii, francezii și germanii.

D. Soare Z. Soare

Unul din cei care în această privință aduc reale servicii artistice și culturale teatrului românesc este d. Soare, în regia căruia se reprezintă „Hamlet" la teatrul Regina Maria.

Gustul, priceperea, fantezia și spiritul de observație al regisorului care „pour un coup d'essai" a avut „un coup de maitre" impun laudele neprecupețite din partea tuturor acelora chemați să încurajeze o atât de serioasă inițiativă.

D. Soare este un foarte iscusit om de teatru, de pe urma căruia teatrul românesc poate câștiga mult, realizând spectacole de artă în felul celor din apus.

Originar din Galați, și-a făcut studiile în Germania, rătăcind mai mult prin sălile de teatru de cât prin sălile de cursuri. Posedând o avere personală, care în general îngădue capriciile unei firi de artist entusiast, d-sa a urmărit întreaga evoluție a tehnicei teatrelor germane, studiind în acelaș timp dreptul și revenind în țară cu titlul de licențiat. Ingrozit că la primul proces a reușit să dăruiască clientului său... două zeci de ani de muncă silnică, d. Soare își înlocui cărțile de drept cu cele de tehnică teatrală și după ce sluji, un an, teatrul Național din București, ca șef de cabinet al fostului director d. I. Peretz pleacă la Berlin, unde face cunoștința regisorului Karlheinz Martin pe scena lui „Deutschesvolkstheater".

Prin Karlheinz Martin, d. Soare cunoaște pe Reinchardt. Cei doi maeștri îi procură adevărate sărbători de artă desvoltându-i și mai mult pasiunea pentru teatru. E lesne de priceput, câtă influență au avut cei doi regisori asupra unui om lacom să cunoască tot ce se născocește ca interpretare de roluri și realizări scenice. Cu Reinhardt, la Viena, în „Redoutensaal" apoi în „Volkstheater" și anul trecut în reprezentațiile dela Salsburg, regisorul român capătă siguranța ce ți-o dă maturitatea unui talent consacrat.

După ce aduce pe Karlheinz Martin in București, prilejindu-i montarea piesei rusești „Nyu" la compania Bulandra, d. Soare încearcă anul acesta montarea lui „Hamlet" în condițiuni nespus de frumoase și de impresionante.

Regisor, care a văzut mult și a citit tot ce poate deschide orizonturi noui unei minți care gândește, chibzuește și combină, d. Soare este indicat să îndrumeze teatrul nostru pe cărări luminoase.

Teatrul chinezesc

Avem puține amănunte precise despre punerea în scenă a teatrului englez pe vremea lui Schakespeare. Un erudit avu ciudata idee de a compara cu ce se petrece azi în teatrul chinezesc. D. Zucker în „Revue de litterature comparée" arată că teatrul este o estradă care se prelungește pe trei laturi până în mijlocul sălei. Decorul e rudimentar pentrucă fundul scenei e invizibil pentru mulți dintre spectatori.

Reprezentațiile în China sunt „un joc care se aude". Dacă nu există ca la englezii de odinioară o scenă interioară sau superioară care servă la apariții, există în schimb perdele în jurul paturilor sau mobilelor pentru a descoperi subit pe actori. Accesoriile sunt aduse în scenă de mașiniști cari mai totdeauna provoacă ilaritatea spectatorilor. Schakespeare ca să scoată pe morți din scenă, îngădue o figurație. La chinezi morți se ridică și pleacă singuri din scenă.

Astăzi, la chinezi, accesoriile sunt mult mai primitive de cum erau, odinioară, pe vremea lui Schakespeare. O barcă pe lac e reprezintată cu niște actori cari mișcă lopețile. Numai costumele aduc aminte că suntem la teatru.

O asemănare izbitoare între teatrul chinezesc de azi și cel englez din vremea elizabethiană este complecta lipsă de de actrițe. Călătorul englez Coryat a văzut femei jurând în Italia, la 1611 și se mira cum de sunt mai bine ca bărbații în roluri de... femei.

Auditoriul chinez cere bufoni, acrobați și dansatori, cum cereau și englezii pe-atuncia. Aplauze, fluerături, huidueli și cabale au existat totdeauna, pretutindeni, mereu, ca acuma în toate țările... civilizate.

Flueratul la teatru

E vorba ca în multe părți să se introducă flueratul la teatru. De altfel în Italia el mai există și astăzi. Pe lângă aplauzele care ajută la succesul unei piese sau ridicarea unui actor, nu e de ajuns indiferența, în cazul unei căderi. ci e neapărată nevoe de flueratul, cea mai expresivă manifestare a disprețului.

De vre-o treizeci de ani dispăruse acest obicei. Pe vremuri însă, prietenii lui Racine au fluerat pe Corneille și aceia ai lui Pradon au fluerat pe Racine. Voltaire și mai ales Beaumarchais, au cunoscut această oribilă reprobare a spectatorilor.

Boileau scrisese, ce e drept, în „Arta Poetică"::

C'est un droit qu'à la porte on achète en entrant.

Acest drept pe care îl cumperi la intrare, a fost exercitat de public, de când există piese, autori și actori. Eschyle bănuit că în tragediile sale dsvăluia taina misterelor, fu aproape bătut și se refugiă în templul lui Bacchus. Euripide, socotit imoral, fu fluerat. Odată cu influența greacă, Roma primi și aceste moravuri stridente așa în cât la spectacole se auzeau cântece de cocoș, sgomotul picioarelor și imitarea animalelor, în hazul celor mai distinși patricieni.

La sfârșitul veacului XVII, în Franța, ajunsese obiceiul să se asvârle cu pietre pe scenă. Până în zilele noastre actorii au fost adesea fluerați și se citează nume ilustre.

Scandalurile devenind prea din cale afară de sgomotoase, a trebuit să intervină legiuitorii și există în codul penal un articol — introdus și la noi — care pedepsește pe cei ce turbură un spectacol. Fiecare e liber să-și exprime părerea cum vrea, dar... nu poate împiedica pe cel ce-i stă alături să audă și să vadă.

BIBLIOGRAFII

Un elegant volum, cu ilustrații și tipărit frumos, în editura „Ancora" ne aduce o bună traducere, făcută de colonelul **Const. Călătorescu-Radomir**, după **„Cyrano de Bergerac"** de Rostand. Vom reveni asupra ei.

A apărut **„Slove"** revistă culturală la Calafat (An. II Nr. 1. Noembrie) cu colaborarea d-lor: **Al. Iacobescu, Ion Dongorozi, Dem. Bassarabeanu, Niculescu-Varone**, etc.

In editura „Cartea Românească":

Les stations balnéaires et les eaux minérales de Roumanie;

George Murnu: Iliada lui Homer;

I. Al. Brătescu-Voinești: Nuvele, schițe, etc.;

Al. T. Stamatiad: Pe drumul Damascului — poeme religioase;

I. Remer-Anselme: Femei celebre;

Ser. Ionescu: Bunicii și nepoții; Sângele apă nu se face — teatru popular;

I. Turghenieff: Intâia iubire;

Grazzia Delleda: Suflete;

Salticov-Scedrin: Povești;

Const. Berariu: Cheleș împărat — poem dramatic în 3 acte;

Ed. Ducoté: Monsieur de Cancaval;

Gheorghe Lazăr — revistă culturală No. 1.

Sanatoriul „CENTRAL"
Medico-chirurgical
Calea Călărași No: 16 (în plin centru al Capitalei)

Operațiuni chirurgicale — Boli de ochi, nașteri. Boli interne, genito-urinare, venero-sifilice și boli nervoase neturbulente.
Tratament anti-sifilitic — Pe cale venoasă, intramuscular și electric nedureros, cu mecol (Ionizare) Roscost.
Laboratorul Central de Analize medicale — Analize complecte de urină, sânge, spută, suc gastric, ...pte și orice produse patologice. Reacț. Wasserman și Sachs Georgi pentru diagnosticul sifilisului. Examene bacteorologice și anatomopatologice. Autovaccinuri și stockvaccinuri, antigonogogic, stafilococic, polimicrobian, gripal, etc.
Instalațiuni speciale — Pentru ionizare, radiografie, radioscopie, radioterapie, diatermie, electroterapie, masaj vibrător, hidroterapie.

Bucătărie dietetică pentru diabet și boli renale
Pacienții pot să se trateze cu orice medic internist sau chirurg
In secțiunile speciale se îngrijesc bolnavi atât intern, cât și extern, de către medici specialiști: radiologi, sifilis și boli nervoase.
Orele de tratament 9—11 și 3 | 6 p. m.

DOUCE FRANCE FARFUM DU MONDE ÉLÉGANT
LUBIN PARIS
Parfumul „Douce France" creat de casa Lubin îmi evoacă în minte prin mireasma sa delicată, subtilă, persistentă și îmbătătoare, frumoasa țară a Franței!
Marie Filotti
MARIA FILOTTI
Societară a Teatrului Național

Asortat cu
Ultimele creațiuni ale model
Lenajuri, Mătăsuri, Fantaisie-uri, Parfumerii, Ciorapi, Mănuși, Batiste, etc.